

T.C.
ERZİNCAN BİNALİ YILDIRIM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
TÜRKÇE EĞİTİMİ BİLİM DALI

**EŞREF ŞEMİZADE’NİN “SAYLAMA
ESERLER” ADLI ESERİNDE DİL VE ÜSLUP**

Yüksek Lisans Tezi

Yunus Emre KARADUMAN

Danışman

Prof. Dr. Arzu Sema ERTANE BAYDAR

Erzincan/2021

TEZ BİLDİRİMİ

"Eşref Şemizade'nin 'Saylama Eserler' Adlı Eserinde Dil ve Üslup" isimli "Yüksek Lisans" tezim tarafımda intihal programı ile incelenmiştir. Buna göre tezimde bilimsel etik ihlali ve intihal olarak nitelendirilebilecek herhangi bir durum olmadığını taahhüt ederim.

Bu çalışmadaki tüm bilgilerin, akademik ve etik kurallara uygun bir biçimde elde edildiğini; aynı zamanda bu kural ve davranışların gerektirdiği gibi, bu çalışmanın özünde olmayan tüm materyal ve sonuçları tam olarak aktardığımı ve referans gösterdiğimi beyan ederim.

Yunus Emre KARADUMAN

EŞREF ŞEMİZADE’NİN “SAYLAMA ESERLER” ADLI ESERİNDE DİL VE ÜSLUP

Yunus Emre KARADUMAN

**Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Türkçe ve
Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı Türkçe Eğitimi Bilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi, Eylül 2021**

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Arzu Sema ERTANE BAYDAR

ÖZET

Edebiyat doğduğu toplumdan ayrı düşünülemez. Yaşanılan hüznler, sevinçler, acılar gibi birçok duygu o toplumun edebiyatında kendine yer bulur. Kırım halkı da tarih boyunca yaşadıklarını şiirlerine, öykülerine, hikâyelerine nakşetmiştir. Bu çalışmadaki amacımız toplumumuz tarafından pek bilinmeyen ve araştırılmayan Kırım edebiyatına Eşref Şemizade penceresinden bakmaktır. Yaşadığı dönemde Kırım edebiyatının önde gelen isimlerinden olan Eşref Şemizade bize dönemin hem şartlarının hem de edebiyatının ipuçlarını verecektir. Çalışmanın giriş kısmında Kırım Tatar Türkleri, Kırım Tatar Türkçesi ve Kırım Tatar edebiyatının önemli şahsiyetlerinden olan eser sahibi Eşref Şemizade hakkında bilgiler verilmiştir. Çalışmamızda Eşref Şemizade’nin “Saylama Eserler” adlı eserinin “Şiirler ve Qırqlama” bölümleri incelenmiştir. Öncelikle transkribe edilen metin daha sonra kelime türleri açısından tahlil edilmiştir. Üslup ve içerik bölümünde ise şiirler konularına göre tasnif edilmiştir. Sonuç bölümünde çalışma sonucunda elde edilen bilgilere yer verilmiştir. Tezin son bölümünde kiril alfabesinden latin alfabesine çevrilen metin ve metnin orijinal hali verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kırım Tatar Türkçesi, Üslup, Şekil Bilgisi, Eşref Şemizade, Saylama Eserler

**LANGUAGE AND STYLE IN ESREF SEMIZADE’S WORK NAMED
AS “SAYLAMA ESERLER”**

Yunus Emre KARADUMAN

**Erzincan Binali Yıldırım University, Institute of Social Sciences
Department of Turkish Social Sciences and Turkish Language Education**

M. A. Thesis, September 2021

Thesis Supervisor: Prof. Dr. Arzu Sema ERTANE BAYDAR

ABSTRACT

Literature can not be thought differently from the society. Some emotions like sadness, happiness, pain appear in the literature of that society. Qırım society reflect their experience throughout history on their poems, stories and tales too. The aim of the study is to look from the viewpoint of Esref Semizade to Qırım literature, unknown and unsearched by our society. Esref Semizade, one of well-known names of Qırım literature, gives us tips of both conditions and literature of the term. In the opening chapter of the study, some information is given about Esref Semizade, one of the important characters of Qırım Tatar Turks, Qırım Tatar Turkish and Qırım Tatar literature. In this study, “Siirler and Qırqlama” parts of “Saylama Eserler” by Esref Semizade are analyzed. Firstly, the text is translated, then it is construed in terms of word types. In the parts of content and wording, poems are classified according to their topics. In the conclusion part, the results of the study are included. In the last part of thesis, the text translated from Cyrillic alphabet to Latin alphabet and original text are demonstrated.

Key Words: Qırım Tatar Turkish, Style, Morphology, Esref Semizade, Saylama Eserler

İÇİNDEKİLER

TEZ BİLDİRİMİ	I
ÖZET	II
ABSTRACT	III
İÇİNDEKİLER	IV
ÖN SÖZ	VIII
GİRİŞ	1
1. Problem Durumu	1
2. Çalışmanın Amacı	1
3. Çalışmanın Yöntemi	2
4. Sınırlılıklar	2
5. Kırım Tatar Türkleri	2
6. Kırım Tatar Türkçesi	5
7. Eşref Şemizade'nin Hayatı ve Eserleri	7
BİRİNCİ BÖLÜM	
ŞEKİL BİLGİSİ	10
1. Kelime Türleri	10
1.1. İsimler	10
1.1.1. Cins İsimler	10
1.1.2. Özel İsimler	54
1.1.3. Somut İsimler	59
1.1.4. Soyut İsimler	87
1.1.5. Tekil İsimler	99
1.1.6. Çoğul İsimler	138
1.1.7. Topluluk İsimleri	147
1.2. Zamirler	147
1.2.1. Şahıs Zamirleri	148
1.2.2. Dönüşlülük Zamiri	150

1.2.3. Belirsizlik Zamiri	150
1.2.4. İşaret Zamiri	151
1.2.5. Soru Zamiri.....	152
1.3. Sıfatlar.....	152
1.3.1. Niteleme Sıfatları	153
1.3.2. Belirsizlik Sıfatları	176
1.3.3. İşaret (Gösterme) Sıfatı	179
1.3.4. Sayı Sıfatları.....	180
1.3.5. Soru Sıfatları.....	183
1.4. Zarflar	183
1.4.1. Durum Zarfları	184
1.4.2. Miktar Zarfları.....	186
1.4.3. Soru Zarfları	187
1.4.4. Yer-Yön Zarfları.....	188
1.4.5. Zaman Zarfları.....	188
1.5. Fiiller.....	190
1.5.1. Haber (Bildirme) Kipleri	190
1.5.1.1. Öğrenilen (Duyulan) Geçmiş Zaman.....	190
1.5.1.1.1. Birinci Teklik Şahıs	191
1.5.1.1.2. Üçüncü Teklik Şahıs.....	191
1.5.1.1.3. Üçüncü Çokluk Şahıs	193
1.5.1.2. Bilinen (Görülen) Geçmiş Zaman.....	193
1.5.1.2.1. Birinci Teklik Şahıs	193
1.5.1.2.2. İkinci Teklik Şahıs.....	194
1.5.1.2.3. Üçüncü Teklik Şahıs.....	194
1.5.1.2.4. Birinci Çokluk Şahıs Çekimi.....	197
1.5.1.2.5. İkinci Çokluk Şahıs Çekimi.....	198
1.5.1.2.6. Üçüncü Çokluk Şahıs Çekimi.....	198
1.5.1.3. Şimdiki Zaman.....	198
1.5.1.3.1. Birinci Teklik Şahıs Çekimi	198
1.5.1.3.2. İkinci Teklik Şahıs Çekimi	199

1.5.1.3.3. Üçüncü Teklik Şahıs Çekimi.....	199
1.5.1.3.4. Birinci Çokluk Şahıs Çekimi.....	203
1.5.1.3.5. Üçüncü Çokluk Şahıs Çekimi.....	203
1.5.1.4. Gelecek Zaman	203
1.5.1.4.1. Birinci Teklik Şahıs Çekimi	204
1.5.1.4.2. Üçüncü Teklik Kişi Çekimi.....	204
1.5.1.5. Geniş Zaman	205
1.5.1.5.1. Birinci Teklik Şahıs Çekimi	205
1.5.1.5.2. İkinci Teklik Şahıs Çekimi	205
1.5.1.5.3. Üçüncü Teklik Şahıs Çekimi.....	206
1.5.1.6. Birleşik Zaman.....	208
1.5.1.6.1 Öğrenilen (Duyulan) Geçmiş Zamanın Hikâyesi	208
1.5.1.6.1.1. Birinci Teklik Şahıs Çekimi.....	208
1.5.1.6.2 Şimdiki Zamanın Hikâyesi	208
1.5.1.6.2.1. Birinci Teklik Şahıs Çekimi.....	208
1.5.1.6.2.2. Üçüncü Teklik Şahıs Çekimi.....	209
1.5.1.6.3 Geniş Zamanın Hikâyesi	209
1.5.1.6.3.1. Birinci Teklik Şahıs Çekimi.....	209
1.5.1.6.3.2. Üçüncü Teklik Şahıs Çekimi.....	209
1.5.2. Dilek (Tasarlama) Kipleri	209
1.5.2.1. Emir Kipi.....	210
1.5.2.1.1. Birinci Teklik Şahıs Çekimi	210
1.5.2.1.2. İkinci Teklik Şahıs Çekimi	210
1.5.2.1.3. Üçüncü Teklik Şahıs Çekimi.....	213
1.5.2.1.4. Birinci Çokluk Şahıs Çekimi.....	214
1.5.2.1.5. İkinci Çokluk Şahıs Çekimi.....	215
1.5.2.1.6. Üçüncü Çokluk Şahıs Çekimi.....	215
1.5.2.2. Gereklilik Kipi	215
1.5.2.2.1. Üçüncü Teklik Şahıs Çekimi.....	215
1.5.2.3. Şart Kipi	216
1.5.2.3.1. Birinci Teklik Şahıs Çekimi	216

1.5.2.3.2. İkinci Teklik Şahıs Çekimi	216
1.5.2.3.3. Üçüncü Teklik Şahıs Çekimi	217
1.5.2.3.4. Birinci Çokluk Şahıs Çekimi	219
1.5.2.4. İstek Kipi	220
1.5.2.4.1. İkinci Teklik Şahıs Çekimi	220
1.6. Fiilimsiler	220
1.6.1. İsim Fiil	220
1.6.2. Sıfat Fiil	223
1.6.3. Zarf Fiil	229
1.7. Edat	237
1.8. Bağlaç	238
1.9. Ünlem	240
1.10. İkileme	241

İKİNCİ BÖLÜM

2. ÜSLUP VE İÇERİK	244
2.1. Aşk ve Sevgiliye Yazılan Şiirler	244
2.2. Şiir ve Edebiyat	246
2.3. Vatan ve Kahramanlık	248
2.4. Memleket Sevgisi / Özlemi	250
2.5. Doğa	252
2.6. Dostluk	253
2.7. Ferdî Konular	254
SONUÇ	257
KAYNAKLAR	260
İNTERNET KAYNAKLARI	263
3. ŞİİRLER	264
3.1. Şiirlerin Latin Alfabesine Aktarılmış Şekilleri	264
3.2. Şiirlerin Kiril Alfabesiyle Yazılmış Şekilleri	379

ÖN SÖZ

Edebiyatta üslup şairin dünyaya bakış açısını ele verir. Biz de Eşref Şemizade'nin "Saylama Eserler" adlı eserinden hareketle şairin dünyaya bakış açısını incelemeye çalıştık. Çalışmamızın amacı eserden hareketle tarih boyunca bizim bir parçamız olan Kırım Tatar Türklerini ve edebiyatını daha yakından tanıyabilmek ve tanıtabilmek olmuştur. Çalışmayla birlikte Kırım Tatar Türkçesinin Türkiye Türkçesi ile oldukça fazla ortak yönünün olduğu tespit edilmiştir. Sadece alfabe farklılığından kaynaklanan "ayrılık" yapılacak çalışmalarla "birlikteliğe" dönebilecektir.

Çalışmamızda Eşref Şemizade'nin "Saylama Eserler" adlı eserinin "Şiirler ve Qırqlama" bölümleri incelenmiştir. Çalışma "Ön Söz", "Giriş", "İnceleme", "Sonuç", "Orijinal Metin" ve "Transkribe Edilmiş Metin" bölümlerinden oluşmaktadır. Çalışmanın "*Giriş*" bölümünde Kırım Tatar Türkleri, Kırım Tatar Türkçesi ile birlikte Eşref Şemizade'nin hayatı, edebi kişiliği ve eserleri hakkında bilgi verilmiştir. Çeviri yazı bölümünde şiirler Kiril alfabesinden Latin alfabesine transkripsiyonu gerçekleştirilmiş olup çalışmamızda şiirlerin hem Kiril alfabeli hem de Latin alfabeli hallerine yer verilmiştir. Şiirler, dijital ortamda Latin alfabesinden Kiril alfabesine aktarılırken İsa Sarı'nın internet sitesinde yer alan çeviri aracından faydalanılmıştır. Daha sonra eserde yer alan kelimeler tek tek incelenerek türlerine göre tasnif edilmiştir. Şiirlerdeki konular fişleme yöntemiyle incelenmiştir. Ayrıca şiirler konularına göre sınıflandırılmıştır. Son olarak Eşref Şemizadenin "Saylama Eserler" adlı eserinin önemi ve özellikleri "*Sonuç*" kısmında belirtilmiştir.

Fişlenen örneklerde belirtilen ilk numara örneğin eserde bulunduğu sayfayı, ikinci numara ise örneğin eserde bulunduğu satırı göstermektedir. Satır numarası belirlenirken şiire dahil olmayan açıklamalar hesaba katılmamıştır. Eser Latin alfabesine aktarılırken orijinal metindeki noktalama işaretlerine uyulmuştur.

Çalışmamızda anlamı bilinemeyecek kelimelerin açıklamaları dipnot şeklinde verilmiştir. Birden çok yerde geçen anlamı bilinemeyecek kelimelerin sadece bir yerde açıklaması yapılmıştır.

Bu çalışmanın her döneminde anlayışını ve desteğini benden esirgemeyen, bana Türkçe alanında yeni ufuklar gösteren danışman hocam Sayın Prof. Dr. Arzu Sema ERTANE BAYDAR’a, yine bu dönemde bilgi ve deneyimlerinden yararlandığım Prof. Dr. Turgut BAYDAR’a, en zor anlarda bile desteklerini hissettiğim değerli aileme teşekkürü bir borç biliyorum.

GİRİŞ

1. Problem Durumu

Kırım Tatar Türkçesi alanında yapılan çalışmalar ne yazık ki çok fazla bulunmamaktadır. Yapılan çalışmaların azlığı, tarihi süreç içerisinde sürekli ilişki içerisinde olduğumuz Kırım Türklerinin ve edebiyatının toplumumuz tarafından neredeyse hiç bilinmemesine yol açmıştır.

Kırımlı şair Eşref Şemizade'nin şiirlerinden hareketle Kırım Türkçesinin dil özelliklerine genel olarak bakabilmek ve bu yolla şairin dil ve üslup özelliklerini ortaya koyabilmek için bu çalışma yapılmıştır. Tezimizde “Eşref Şemizade'nin ‘*Saylama Eserler*’adlı eserinde dil ve üslup nasıldır?” sorusu problem durumu olarak belirlenmiştir.

2. Çalışmanın Amacı

Kırım, asırlardır Türk toprağı olarak anılmaktadır. Ancak Sovyetler Birliği'nin birçok kez istilasına uğramıştır. Sovyetler Birliği'nin baskıcı ve soykırıma varan işgalleri sonucu Kırım Türkleri çok acılar çekmişlerdir. Çekilen acılar her alanda olduğu gibi edebiyatta da kendini göstermiştir. Yaptığımız bu çalışmayla Eşref Şemizade'nin eserlerindeki dil ve üslup özelliklerinden hareketle dönemin Kırım edebiyatına bir kapı aralamaya çalışılmıştır. Çalışmamızda şu iki soruya cevap aranmıştır:

- 1- Eşref Şemizade'nin “*Saylama Eserler*” adlı eserinde kullanılan kelime türleri nelerdir?
- 2- Eşref Şemizade'nin “*Saylama Eserler*” adlı eserinde üslup özellikleri nasıldır?

Bu iki sorudan hareketle yapılan çalışmamızın amacı tarihin tozlu raflarında saklı kalmış olan hazinelerin en azından bir bölümünü ortaya çıkarabilmektir. Bu alanda yapılacak olan çalışmalarla belki de Türkçe öğretimi programlarında Kırım Türkçesi de kendine artık yer bulabilecektir. Yıllardır gündemde olan Türk devletleriyle ortak bir eğitim programı oluşturma çabalarında bu tür araştırmaların katkısı oldukça fazla olacaktır.

3. Çalışmanın Yöntemi

Yaptığımız çalışmada öncelikle kelime türleri ve üslup özellikleri açısından Türkiye Türkçesinde ve Kırım Türkçesinde literatür taraması yapılmıştır. Eşref Şemizade'nin "*Saylama Eserler*" adlı eseri Kiril alfabesinden Latin alfabesine çevrilmiştir. Latin alfabesine çevrilen eser kelime türleri açısından incelenmiş ve kelimeler tek tek fişlenmiştir. Daha sonra eserde yer alan şiirler konularına göre tasnif edilerek üslup özellikleri açısından değerlendirilmiştir. Çalışmamızın "*Sonuç*" kısmında genel bir değerlendirme yapılmış ve çalışmamız tamamlanmıştır. Son olarak eserin Kiril ve Latin alfabesiyle yazılmış şekli çalışmamızın sonuna eklenmiştir.

4. Sınırlılıklar

- 1- Araştırma Eşref Şemizade'nin "*Saylama Eserler*" adlı üç ciltlik eserinin birinci cildinin "*Şiirler*" ve "*Kırlama*" bölümlerinde yer alan şiirlerdeki kelime türleri ve üslup özellikleri ile sınırlıdır.
- 2- Araştırma Kırım Tatar Türkçesi ile sınırlıdır.

5. Kırım Tatar Türkleri

Kırım Tatarları, Kırım'da uzun süredir bulunan oranın yerli halkıdır. Tarih boyunca birçok sıkıntıyı yaşamış olan bu asil millet her zaman kimliğini korumasını bilmiştir. Kırımda Tatar varlığının ün kazanması Altın Orda devletiyle gerçekleşir. Daha sonra bu devletin uzantısı olan Kırım Hanlığı XV. yüzyıl başlarında kurulur.

"Kırım Hanlığı 1475'ten itibaren Osmanlı himayesine girdiyse de kendi hesabına Orta Avrupa siyasetinde kudretli bir devlet olmayı sürdürdü."¹

Kırım Osmanlı himayesine girdikten sonra sürekli Osmanlı-Rus devletleri arasında tartışma konusu oldu. Çünkü Kırım'ın bulunduğu konum Osmanlı ve Ruslar için çok önemliydi.

¹ Hakan Kırımlı, *Kırım Tatarlarında Milli Kimlik ve Milli Hareketler(1905-1916)*, 2. bs., Ankara 2010, s. 5.

“Hanlık, Kırım yarımadasının yanı sıra, Karadeniz’in kuzeyindeki ve Kuban bölgesindeki geniş arazileri de hâkimiyeti altında bulundurmaktaydı.”²

Kafkasya’da ince hesaplar peşinde olan Rusya, Kırım’ı Osmanlı Devleti’nden kopararak hukuki bakımdan rakibini bölgeden tamamen uzaklaştırmak istemiştir. Bu anlamda Rusya’nın Kırım’da izlediği politika, Kırım yerli ümerasını Osmanlı’dan tamamıyla koparmaya çalışmak olmuştur. Temelinde Rus yayılmacılığının yer aldığı görülen ve 1768 yılı itibarıyla Balkanlar, Kafkaslar ve Kırım önlerinde, Küçük Kaynarca Antlaşması ile Rusya’yı daha avantajlı bir konuma getirerek Türk-Rus ilişkilerinde yeni bir safha oluşturmuş bulunan 1768–1774 savaşı başlamıştır.³

Kırımın Osmanlı hâkimiyetinde bulunması yaklaşık üç yüz yıl kadar sürdü. Bu süreçte sürekli çalkantılı dönemler geçiren Kırım 1769-1774 Türk-Rus savaşı sonucunda imzalanan Küçük Kaynarca antlaşmasıyla Osmanlıdan ayrılmıştır.

Osmanlıdan ayrılan Kırım’ın sözde bağımsızlığı çok sürmemiş Rusya asıl amacını gerçekleştirerek burayı işgal etmiştir.

1784 Şubatı’nın başlarında, Kırım işgalinden hemen sonra Rusya, burayı idari, coğrafi ve demografik açıdan Rusya İmparatorluğu’na bağlamayı amaçlayarak bir yerel yönetim oluşturdu. Bu hükümeti kurmaktaki amaç, Rusya’nın Karadeniz’in kuzeyinden güneyine sıçrama tasarısı önünde önemli sayılan bir engeli yok etmektir. Bu amaçla Kırım, uzak bir idari varlık olarak bırakılmak yerine, geçmişte asla Kırım devletinin parçası olmamış Rus çoğunluğuna sahip bölgelerle birleştirildi.⁴

Rusya’nın işgaliyle Kırım Tatarları buradan zorla göç ettirildi ve çoğunluk olan topluluk burada azınlığa düştü.

1783–1800 yılları arasında ise yurdunu terk edenlerin sayısı, toplam nüfusun %35’ini teşkil etmek üzere 500.000 kişiye ulaşmıştır. Göçler 1800’lü yıllar boyunca hep devam etmiş ve belirtilen sayı 1,5 milyona ulaşmıştır. 1900’lü yılların başında, yarımada kalan Kırım Türklerinin sayısı ise 300.000 olarak tahmin edilmiştir. Ruslar, yaşanan göçler neticesinde boşalan Türk köylerine Rus, Ukraynalı, Alman, Yahudi ve Rum gibi değişik milletlerden 75.000 Rus köylüsünü yerleştirmiş, kasıtlı bir nüfus politikası izleyerek yarımada’daki Türk nüfusunu bir şekilde eritmek istemiştir. Nihayet 1783 yılında Kırım’daki Türk nüfusunun diğerlerine nispeti %98 iken, 1897 yılında yapılan sayımlarda bu oran %35’e düşmüştür.⁵

² Kırımlı, s. 5.

³ Metin Hülagü, "Kırım Hanlığının ve Türk-Rus İlişkilerindeki Yeri (1441-1783)", *Uluslararası Türkoloji Sempozyumu*, 2004, s.14.

⁴ M. Akif Kireççi, Selim Tezcan, *Kırım’ın Kısa Tarihi*, Ankara 2015, s. 34.

⁵ Hülagü, s. 21.

Rusya Kırım Türklerini zorla göç ettirerek buraya güvенеbileceđi insanları yerleştirmek istiyordu. Bu nedenle Türkleri göç etmeye zorluyordu.

Netice olarak hem Kırım hem de Kafkas göçlerine yol açan temel sebep; Rusya'nın buradaki unsurlarla düşmanlık içerisinde bulunması, onlara güvenmemesi, mutlak anlamda güvendiği toplulukları bu bölgelere yerleştirmek amacıyla, bölgedeki yerli halkı daha iç bölgelere yerleştirmek amacıyla, bölgedeki yerli halkı daha iç bölgelere sürmek istemesi, buna da halkın şiddetli tepki göstermesidir denilebilir.⁶

Kırım Türkleri defalarca sürgün yaşamıştır. Bunlardan biri de 18 Mayıs 1944 yılında gerçekteşmiş ve bir gecede büyük bir göç yaşanmıştır.

Ülke güvenliğini sağlamak amacıyla kurulmuş olan Devlet Savunma Komitesi (GKO), ülkedeki azınlıklar üzerine bir rapor hazırlamış ve 10 Mayıs 1944'te Stalin'e sunmuştur. Bu raporda, Kırım Tatarlarının tamamının Kırım'dan çıkarılması teklif edilmektedir. Stalin 11 Mayıs'ta bu öneriyi kabul etmiş ve öneri 5859 sayılı kararname ile resmîleşmiştir.⁷

Kırım Tatarları bu sürgünler sonucu vatanlarında azınlık durumuna düşmüşlerdir. Daha sonraki yıllarda anavatana dönüşler başlasa da bu durum pek fazla değişmemiştir.

1921'de eski Sovyetler Birliği içinde Kırım Özerk Cumhuriyeti oluşturulmuştur. İkinci Dünya Savaşında Almanların Kırım'ı işgal etmeleriyle burada yaşayan 200 bin Tatar Özbekistan'a sürgün edilmiştir. 1945 yılında özerklik statüsüne son verilen ve Rusya'ya bağlı bir eyalet haline getirilen Kırım, 1954'ten itibaren de Ukrayna'ya bağlanmışır. Özbekistan'a sürülen Tatarların bir bölümü ise ancak 1967'de alınan bir karardan sonra Kırım'a dönebilmişlerdir. 1989 sayımına göre Kırım Tatarlarının toplam sayısı 268.379'dur. Bu nüfusun % 51'i Özbekistan'da, % 16'sı Kırım'da, % 8'i Rusya'da yaşamaktadır.⁸

Tatarlar, Eski Doğu Türkçesi türünden bir lehçe olan Kıpçakçanın evrilmesine dayana bir yazı dili geliştirmiştir.⁹ Tatarlar sırasıyla Arap, Latin ve Kiril alfabelerini kullanmışlardır. Tatarca-Oğuzca özellikler gösteren Kırım Tatarcasının Kuzey ağızı Nogaycaya, Orta ağızı Tatarcaya ve Güney ağızı Türkiye Türkçesine yakındır. Bu nedenle Güney ağızı, Kırım Osmanlıcası olarak da anılır. Kırım Tatar yazı dili, 1928 yılına kadar diğer Türk dillerinde olduğu gibi Arap alfabesini, 1928 yılından 1938 yılına kadar Lâtin alfabesini, 1938 yılından itibaren de Rus alfabesini kullanmıştır.¹⁰

⁶ Abdullah Saydam, *Kırım ve Kafkas Göçleri (1856-1876)*, Ankara 2010, s. 81.

⁷ Necati Demir, Osman Kubilay Gül; *Türklüğe Adanmış Bir Ömür: Mustafa Abdülcemil Kırımoğlu*, Ötüken Neşriyat, İstanbul 2019, s. 36.

⁸ <http://www.cokbilgi.com/yazi/tatar-turkcesi-tatarca-turk-lehceleri/> (09.05.2021).

⁹ Mustafa Öner, *Kazan-Tatar Türkçesi Sözlüğü*, 2.bs., Ankara 2015, s. 9.

¹⁰ E. V. Sevortyan, "Kırım Tatarcası", *Gazi Türkiyat Dergisi*, S. 2, Bahar 2008, s. 209-246.

6. Kırım Tatar Türkçesi

Kırım'ın kelime anlamı “kale, istihkam”dır. Tarihin ulaşılabilen en eski kaynaklarının “Atilla'nın dedesinden beri” Türk vatanı olduğunu yazdığı Kırım, Karadeniz'in kuzeyinde 26.140 m² büyüklüğünde, kıyı uzunluğu 1000 km'yi bulan; Yalta, Aluşta, Akyar gibi limanlarıyla ünlü bir yarımadadır.¹¹

Türkçe, Ural-Altay dil grubunun Altay kolundan gelmektedir. Başlangıcı bir ana Türkçeye dayanmaktadır. Daha sonraki dallanmalarla bu ilk Türkçe; Ana Türkçe, Çuvaşça ve Yakutça kollarına ayrılmıştır. Ana Türkçenin bilinen metinleri Göktürkçe ile başlar. Uygurca, Karahanlı Türkçesi ile devam eder. Bunu takip eden Harezm Türkçesi döneminde Türk boyları çok geniş sahalara yayılırlar. Bugünkü lehçeler ortaya çıkar. Moğol istilaları farklı etnik unsurların değişik sahalara, ülkelere yayılmasını daha da hızlandırmıştır. Kuzeydoğu Bulgar Devleti, Harezm, XI. yüzyıldan beri Kıpçak Türklerinin hâkim olduğu Don ırmağının ötesine kadar uzanan Deşt-i Kıpçak diye adlandırılan bölgeler, Kırım, Derbent, Bakü, Kuzey Kafkasya ve bazı Rus beylikleri; Cengiz Han'ın oğullarından Cuci Han'ın kurduğu Altın Orda devletinin hakimiyetine girmiştir. Kırım, Altın Orda Devleti'nin önemli bir ticaret ve kültür merkezi idi. Aynı zamanda Batının Doğuya, yani Bizans, Mısır ve Oğuz Türklerinin hâkim olduğu Anadolu gibi önemli merkezlere açılan bir ticaret kapısı durumundaydı. Sonuç olarak Karadeniz'in kuzeyine Kıpçak Türkleri Anadolu'ya da Oğuz Türkleri hâkim olmuşlar.¹²

Kazan Türk konuşma dili ile birlikte Kazan yazı dili XI-XIV yüzyıllarında Kıpçak Türkçesinin devamı olarak onunla ilgisini sarıh bir şekilde muhafaza ettiği halde, Kırım Türklerinin siyasi, kültürel ve etnik tarihini tayin eden özel coğrafi durumu dolayısıyla Kırım'da yazı dilinin gelişmesi, Tataristan'dakinden ayrı bir yönde olmuştur: bunun belli başlı sebebi komşu Türkiye'nin siyasi ve kültürel alanında yaptığı etkidir. Konuşma dili ise, güneybatı (Oğuz) ve kuzeybatı (Kıpçak) olmak üzere başlıca iki çeşitli şive grubuna ayrılmıştır. Böylece Kırım'da iki belli başlı şivenin bir arada bulunması yerli yazı dilinin yazgısı üzerinde menfi etkiler göstermiştir. Bu ikilik yüzünden yazı dilinin Oğuz esasına dayanmasını isteyenlerle, Kıpçak esasına dayanmasını isteyenler arasında ortaya çıkan savaşıma belli ve umumun kabul ettiği bir yazı dilinin kuruluşuna uzun zaman engel olmuştur. Bugün buna en kuvvetli namzet son zamanlarda Gasprinskiy'in Oğuz temeli üzerinde işlediği dildir.¹³

¹¹ Kenan Acar, *Kırımlı Bekir Çobanzade*, TDK Yayınları, Ankara 2001, s.1.

¹² Mustafa Erkan, Kırım Tatar Türkçesi Grameri ve Türkiye Türkçesi Grameri Arasında Bir Karşılaştırma Denemesi, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C.8, S. 37, Nisan 2015, s.112-129.

¹³ A. Samoyloviç, “Kırım-Türk Yazı Dilinin Tarihçesi”, çev. Rasime Uygun, *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı- Belleten*, S. 8, 1960, s. 373-379.

Kırım Türkçesi yaşanan siyasi olaylara göre çeşitli dönemlere ayrılmıştır. Dönemler genel olarak uzmanlar tarafından şu başlıklara ayrılmıştır:

1. Altınordu Dönemi: XIII. yüzyıldan Kıpçak esaslı yazı diliyle kaleme alınmış metinlerle başlayıp Osmanlı etkisinin başladığı XV. yüzyıla kadar olan dönem.
2. Hanlık Dönemi: XV.-XVIII. yüzyıllar arasında Osmanlı etkisinde ve Osmanlı Türkçesiyle gelişen edebiyat.
3. Rus İstilâsı Dönemi: 1783'te Rus istilasıyla başlayan ve 1883'te Tercüman gazetesinin çıkmasına kadar süren dönem.
4. "Tercüman" Dönemi: Rus istilasının yüzüncü yılına denk gelen 1883'te Tercüman gazetesinin ilk sayısının çıktığı tarihle başlayan ve 1905 Rusya Meşrutiyet devrine kadar süren dönem.
5. 1905-1917 Dönemi: Meşrutiyet devriminden 1917 Ekim devrimine kadar olan dönem.
5. 1917-1944 Dönemi: Sovyet devriminden 1944 sürgününe kadar olan dönem.
6. 1944'ten günümüze kadar olan dönem: Sürgün yıllarından vatan Kırım'a dönüş yıllarına kadar olan dönem.¹⁴

Kırım'ın Ruslar tarafından 1783 yılında işgal edilmesiyle birlikte uzunca bir dönem ortaya elle tutulur bir eser çıkmamıştır. Rusların baskıcı tutumu Kırım Türkçesinin kâbusu olmuştur. İsmail Gaspıralı'nın Türk halkları arasında ortak bir dil geliştirmek için yaptığı çalışmalar Kırım Türkçesi'nin sadeleşmesini ve daha kalıcı olmasını sağlamıştır.

Gaspıralı, Tercüman gazetesinde, bütün dünya Türklüğünün anlayabileceği ortak bir edebî dil geliştirmeye çalışmış, bu edebî dilin de Osmanlı Türkçesi olmasını istemişti. Bunun başlıca iki sebebi vardı: Birincisi, Osmanlı Türkçesinin bir imparatorluk dili olmasıdır. İkincisi ise, 19. yüzyılın başlarından itibaren Çarlık hükûmetinin Türkler arasına Rus göçmenler yerleştirmeye başlaması ve bunun neticesinde her Türk boyunun mahallî bir dil ve edebiyat oluşturmak için gayret etmeye başlamasıdır. Ancak, Osmanlı Türkçesinin Arapça, Farsça terkip ve ibarelerle dolu olması, diğer boyların bu Türkçeyi anlamalarını zorlaştırıyordu. Gaspıralı bu terkip ve ibareleri attı, yerlerine Kırım ve diğer coğrafyalardaki lehçelerden alıntılar yaptı. Böylece, Anadolu ve Rusya Türklüğü tarafından anlaşılan -bu görüşü paylaşımayan yazarlar da vardır- ortak edebî dili oluşturdu.¹⁵

1924 yılı Kırımlılar arasında dil konusunda ve Arap alfabesinden Lâtin alfabesine geçiş konusunda şiddetli tartışmalar yapılmıştır. Bazı Kırım Türkleri

¹⁴ Zühâl Yüksel, *Kırım Türk Edebiyatı*, Türk Kültürü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara 1992, s.684-704.

¹⁵ M. Toker, "İsmail Gaspıralı ve 'Dilde Birlik' Fikri Üzerine", *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S.16, 2004, s. 31-45.

Merkezî hükümetin desteklediği Lâtin alfabesini kabul ederken; Veli İbrahimov, Asan Sabri Ayvazov ve dil âlimi Bekir Sıtkı Çobanzâde gibi aydınlar, buna itiraz ederek şiddetle mücadele etmişlerdir. Merkezî hükümetin de baskısıyla 1929'da 31 harfli Lâtin alfabesinin kabulü, bütün bu tartışmalara son verir. 1928'de Kırım Tatar Edebî Dilinin İmlâsı Üzerinde Birinci İlmî Konferansı, Akmescit'te toplanarak step ve dağ bölgeleri arasında kalan şeridin, (Bahçesaray ağzının) yazı dili olmasına karar vermiştir. Daha sonra 1929'da ikinci, 1934'te üçüncü ilmî konferanslar toplanarak gramer, imlâ, telâffuz, terminoloji ve sözlüklerin düzenlenmesi konularında çalışmalarını sürdürürler. 1938'de Stalin döneminde bir kanunla bütün Slav olmayan (Ermenice ve Gürcüce hariç) dillerde olduğu gibi, Kırım Türkçesinde de Kiril alfabesi kullanılmaya başlanır.¹⁶

12 Şubat 1991'de Ukrayna'ya bağlı olarak Kırım Muhtar Cumhuriyeti kuruldu. 26 Haziran 1991'de İkinci Kırım Tatar Millî Kurultayı toplanarak, Kırım Tatarlarının kendi kaderlerini kendilerinin belirleyeceğini ilân eden "Kırım Tatarlarının Millî Ege-menlik Bildirisi"ni yayımladı ve Kırım Tatar Millî Meclisi'nin 33 kişilik üyesini seçti. Meclis başkanlığına Mustafa Cemil Kırımoglu getirildi.¹⁷

Yapılan kurultayda Latin alfabesinin kullanılması kabul edilmişse de imkânsızlıklar nedeniyle bu karar uygulanamamıştır.

Günümüzde Rusya'nın Kırım'ı işgaliyle tekrar gündeme gelen Kırım Türkleri tarih boyunca dillerini korumaya özen göstermişlerdir. Kırım'ın Ukrayna'ya bağlı olduğu dönemde açılan Kırım Tatar Türkçesi bölümleri ve dersleri ne yazık ki Rusya'nın baskıcı tutumu nedeniyle kapanma noktasına gelmiştir.

7. Eşref Şemizade'nin Hayatı ve Eserleri

Eşref Şemizade Kırım'ın Kezlev şehrinde 1908 yılında bir öğretmen ailesinin çocuğu olarak dünyaya gelir. İlköğrenimini İstanbul'da tamamlayan şair yükseköğrenimini Moskova Sinema Enstitüsü'nün senaryo bölümünde tamamlar.

Çocukluğunda halk yırlarını, çınları, manileri, masalları rivayetleri, destanları dinleyerek büyüyen şair, ileri ki yıllarda da halk edebiyatına da ilgi duyacağı gibi, şiirlerini vücuda getirirken de bu edebiyatın etkisini devamlı hissedecektir. Kırım Türklerinin kültürüne, diline, edebiyatına ve tarihine hâkim olduğu gibi, Rus dilini ve edebiyatını da iyi bilmektedir.

¹⁶ Kültür Bakanlığı, *Başlangıçtan Günümüze Kadar Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi*, C.13, Kırım Türk Tatar Edebiyatı, Ankara 1999.

¹⁷ Kültür Bakanlığı, *Başlangıçtan Günümüze Kadar Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi*, C.13, Kırım Türk Tatar Edebiyatı, Ankara 1999.

Tahsilini Moskova Sinema Enstitüsü' nün Senaryo bölümünde tamamlayan şairin ilk şiiri 15-16 yaşında basılır. Eserlerinde Kırım Halkının arzu ve ümitlerini dile getiren şair, halk arasında çok sayılıp sevildiği gibi, şairler arasında da itibarlı bir yere sahiptir. Şairin hatırasına şiir yazmayan şair neredeyse yok gibidir.¹⁸

Eşref Şemizade, daha 16 yaşındayken, 1925 yılının Aralık ayında “Lenin’e” adlı bir şiir yazar. Şiir önce okuldaki duvar gazetesinde yayımlanır, bir yıl sonra da İleri dergisinde basılır. Böylelikle Şemizade edebi dünyaya bu şiirle adım atmış olur.¹⁹

Genç yaşta Kırım Tatar Edebiyatçıları çevrelerinde yer alıp, 1929 yılında Latin alfabesi ile çıkan Kız Aydın mecmuasında yazar olarak görev alır. 1932-1937 yıllarında Kırım Tatar Yazıcılar birliğinde başkâtip olur.

1941 de tutuklanıp, 1942 yılında serbest bırakılır. 1944 yılında ailesi ile birlikte tüm Kırım Tatarların yaşadığı sürgüne o da şahit olur. Bir gün tüm Kırım Tatarların Anavatan dönüp, yerleşebileceği hayali ile yaşamıştır. Bu hissini şiirlerinde bizlere de hissettirir.

Ah, Qırımım, doğğan mesken,
Neler ötti başından!
Yarıp baqsañ, er taşınıñ
Kökreginden ot çıqar.

Otnen birge alevlene,
Yana er bir taşında
İlelebed, tek eki söz:
“Ya ölüm, ya intiqam!”
Boran poeması; 1941-1942²⁰

1949 yılında ikinci kez tutuklanır, Stalin döneminin bitişi ile 1954’te yeniden özgürlüğüne kavuşur.

1957’ de Özbekistan Yazarlar birliği içindeki Kırım Tatar şubesinde yer alarak Kırım edebiyatına yön vermek için uğraşmıştır.

Şairin vatanına olan hasreti, önemli konulardaki düşünceleri şiirlerine yansımıştır. Bu nedenle oldukça fazla şiiri vardır. Çölde Yaz Aqşamı, Arık Baş Eteğinde, Saba, Qış Kele, Yüregime, Gece, Tuvğan Til, Oqumağa Kettik Biz, Yırlarım, Köyge Mektup gibi birçok şiirin müellifidir. Şiirlerini; Kaval (1965), Toğan

¹⁸ <http://www.biyografi.net/kisiyrinti.asp?kisiid=2117> (09.05.2021).

¹⁹ Zekeriya Karadavut, “Kırım Tatar Şair ve Yazarı Eşref Şemizade ve Onun ‘Şair Âşık Umer ve Onun Klasik Edebiyatımızdaki Yeri’ Adlı Makalesi”, *Akademik Kaynak*, C.3, S.6, Aralık 2015, s. 13-39.

²⁰ <https://kirimli.wordpress.com/2012/01/15/esref-semi-zade/> (09.05.2021).

Qaya (1969), Şiirler ve Poemalar (1978) isimli kitaplar olarak yayınlamıştır. Destan şeklinde olan Alime ve Aslıhan şiirlerini yazmıştır.

Eşref Şemizade 1978 yılında Moskova’da vefat etmiştir. Şairin vasiyeti üzerine şair Kırım’a defnedilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

ŞEKİL BİLGİSİ

1. Kelime Türleri

Çalışmanın bu bölümünde kelime türlerinden; isimler, zamirler, sıfatlar, zarflar, fiiller, fiilimsiler, edatlar, bağlaçlar, ünlemler, ikilemeler ayrı başlıklar altında incelenmiştir. Ayrıca her bir başlık kendi içinde türlerine ayrılarak ele alınmıştır.

1.1. İsimler

Muharrem Ergin²¹ isimleri canlı, cansız bütün varlıkları karşılayan ve mefhumları tek tek veya cins cins karşılayan; varlıkların ve mefhumların adları olan kelimeler olarak tanımlamıştır. Haydar EDİSKUN²² ise varlıkları ya da eylemleri bildiren, tanıtan kelimeler olarak tanımlamıştır. Zeynep KORKMAZ²³ da isimleri evrendeki canlı cansız bütün varlıkları, insan tasavvurundaki somut ve soyut bütün kavramları, tek tek ya da tür olarak karşılayan sözler olduğunu dile getirmiştir.

Bu başlık altında İsimler: Cins İsim, Özel İsim, Tekil İsim, Çoğul İsim, Somut İsim ve Soyut İsim başlıkları altında incelenmiştir.

1.1.1. Cins İsimler

Zeynep KORKMAZ²⁴ cins isimleri, aynı türden olan canlı cansız bütün varlık ve kavramlara verilen ortak adlar olarak tanımlamaktadır. Eserde en çok kullanılan cins isimler arasında halq(66), kün(54), ömür(45), köz(44), yürek(42), yol(41), qız(40), şiir(39), şair(36) sözcüklerini sayabiliriz.

İsimler arasında en çok kullanılan kelimenin “halq” sözcüğünün olması bir tesadüf değildir. Şemizade Kırım halkının yaşadığı sıkıntıları eserlerine yansıtmış ve bu sıkıntılardan kurtulmanın çarelerini sıralamıştır.

²¹ Muharrem Ergin, *Türk Dilbilgisi*, İstanbul 2013, s. 218.

²² Haydar Ediskun, *Türk Dilbilgisi*, İstanbul 2003, s. 104.

²³ Zeynep Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri*, Ankara 2014, s. 229.

²⁴ Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri*, Ankara 2014, s. 242.

acı (146/6), (173/4)

açığı (138/10)

açlıq (141/2)

açuv (93/21), (55/6), (54/5)

ad (136/14), (110/12), (110/20),
(111/13), (111/17), (111/25), (112/4),
(112/4), (93/23), (93/28), (94/16),
(90/6), (93/5), (93/8), (39/21), (33/4)

ada (102/1)

adam (160/1), (160/3), (162/2),
(157/1), (105/10), (106/2), (106/4),
(112/15)

adaq (96/4)

âdet (123/11)

adım (105/15), (80/14)

adise (122/9)

advoqatlık²⁵ (96/7)

afat (53/8)

afiyon (97/11)

afta (42/25)

agitatsiya²⁶ (141/6)

ağa (82/7), (40/21), (40/15)

ağaç (127/23), (149/6), (128/9)

ağız (96/26), (32/6), (147/4)

ağrı (139/10)

ağuş (59/9)

aqaylıq²⁷ (95/1)

aqıl (121/12)

aktivler (42/21)

âl²⁸ (41/3), (44/12), (124/17), (158/2)

alçaq (147/5)

ald²⁹ (46/3), (47/15), (58/12), (36/6),
(63/15), (83/4)

âlem (110/14), (85/11)

alet (71/9)

alev (74/7), (74/15), (63/12)

alğış (118/16), (118/17)

âlim (156/6)

alkeday (36/11)

²⁵ avukat

²⁶ propaganda

²⁷ erkeklik

²⁸ hâl

²⁹ ön

allıq (73/2)

alma³⁰ (145/7), (145/8)

alqa³¹ (65/4)

alt (67/9)

altın (122/28), (37/5)

altmış (116/11)

amanlıq (135/7)

an (152/3), (152/3), (108/19), (113/17)

ana (135/19), (138/5), (140/2),
(140/11), (140/15), (118/22), (113/22),
(94/15), (97/4), (97/16), (83/1),
(83/3), (87/1), (81/6), (86/2), (91/11),
(92/20), (70/9), (70/23), (73/15),
(47/7), (41/8) (39/10), (29/12)

añlı³² (127/11), (127/13)

ant (96/18)

anter³³ (26/3)

apaççıq (86/13)

apay³⁴ (86/3)

apte³⁵ (86/4)

aq³⁶ (136/9), (145/5), (121/11),
(116/4), (94/2), (73/7)

aqay³⁷ (135/20), (95/1), (95/5),
(95/13), (95/17), (95/21), (96/7),
(96/15), (96/19), (96/23), (97/1),
(97/5), (97/9), (97/13), (97/17),
(97/21), (97/25), (98/3)

aqça (166/3)

aqıl (166/7), (135/18), (122/12),
(113/26), (116/6), (83/3), (86/9),
(93/2), (49/9)

aqıllı (166/6), (166/7)

aqıqat (184/5), (118/3)

aqqında (120/9)

aqraba (80/6)

aqran (80/6)

aqrandaş (40/1)

aqrın³⁸ (43/15)

aqşam (120/1), (82/7), (76/9)

ar (161/6)

³⁰ elma
³¹ halka
³² şanlı
³³ elbise, giysi
³⁴ kadın

³⁵ abla
³⁶ hak
³⁷ erkek, koca
³⁸ akran

ara (160/7), (131/4), (127/3), (119/15),
(123/8), (126/5), (116/10), (59/13)
(42/27), (40/3)

araba (129/19), (81/17), (64/9)

arba (80/2)

arfe (81/24)

arık³⁹ (37/1)

arqa (140/12), (174/6), (69/10), (49/5)

arqadaş (93/25), (42/14)

arqadaşlıq (80/4)

arslan (153/2), (153/3)

art (96/13), (61/3), (40/9), (163/8),
(128/18), (125/10), (125/12), (85/1),
(81/22), (37/15), (54/13)

artist (98/2)

artqaçlıq⁴⁰ (110/22)

aruv⁴¹ (75/7), (82/20), (31/5)

arzu (130/13), (131/6), (105/5),
(105/6), (106/5), (109/1), (109/9),
(110/17), (87/9), (87/10), (63/17),
(69/2)

asayış (112/22), (112/22)

asıl (111/6), (112/1)

asır (133/18), (29/18)

askerlik (70/18), (70/19)

asret (102/4), (85/2), (90/2), (70/3),
(70/5), (72/6), (38/12)

asretlik (118/19), (66/7)

ast⁴² (84/13), (131/18), (133/7), (102/9)

aş (168/6), (168/7), (131/23), (95/10),
(96/22), (69/8)

aşırıq (24/3), (176/1), (63/9), (44/18),
(48/13)

aşlıq⁴³ (110/24), (81/15), (26/16)

aşna⁴⁴ (114/1), (166/1), (166/6)

aşq (165/2), (165/4), (165/6), (165/8),
(168/7), (112/9), (81/26), (91/10),
(63/12), (48/20), (49/10), (50/8),
(59/1)

aşqın (113/28)

aşşalıq (95/3)

³⁹ dere, çay

⁴⁰ fazlalık

⁴¹ iyi

⁴² alt

⁴³ tahıl, yiyecek

⁴⁴ 1. aşına, ahbap. 2. heves, özlem

at (80/17), (80/20), (80/2), (91/2),
(26/12)

ata (145/4), (128/10)

ateş (180/5), (182/3), (182/5), (111/7),
(115/2), (76/11), (36/1)

atom (89/15)

av (151/1)

ava (136/3), (140/9), (119/17),
(113/14), (115/13), (26/18)

avaçiq (69/13)

Avgust⁴⁵ (41/13)

avlaq⁴⁶ (44/14)

avtobus⁴⁷ (97/17)

avtomat⁴⁸ (84/13)

avuç (88/21)

avut⁴⁹ (78/1)

ay (139/5), (140/9), (140/11),
(128/17), (125/9), (96/5), (97/23),
(42/23), (72/5), (42/22), (43/5), (66/2),
(129/25), (129/27)

ayakçı (97/16)

ayan (184/3)

ayaq (135/15), (139/8), (183/7),
(131/10), (97/7), (69/9), (37/3)

ayaqdaş (47/11), (27/7), (29/23)

ayaqqap (41/11)

ayat (59/12), (132/19), (109/1),
(109/9), (113/15), (115/15), (89/7),
(29/24)

aydın (136/19)

aydut (140/16)

aynecilik⁵⁰ (123/7)

aynı (52/11)

ayrı (121/8), (121/8)

ayvan (153/1)

az (168/1), (144/8), (128/7), (124/24)

azap (141/13), (134/8), (118/15),
(87/8), (85/10), (88/6), (58/5)

azat (84/3), (87/12), (87/15)

azatlıq (131/22), (132/10)

⁴⁵ ağustos

⁴⁶ uzak, kuytu

⁴⁷ otobüs

⁴⁸ otomat

⁴⁹ rezervuar

⁵⁰ kurnazlık

azbar⁵¹ (95/17), (139/6)

azğın (88/5)

azıq (160/2)

azır (122/20) (129/22)

baar⁵² (169/1), (180/8), (128/20),
(125/9), (48/20), (58/7), (61/2),
(34/10)

baba (140/15), (174/1), (153/7),
(94/15), (95/2), (82/26), (90/18),
(92/24), (47/7), (39/7), (69/6), (69/7),
(69/9), (40/26), (41/6), (41/7), (29/6)

babañne (86/2)

babayçık (41/5)

baba-yigit (98/7)

bağ (128/14), (80/11), (91/1), (74/10),
(59/10), (29/14), (34/9)

bağça (175/5), (131/11), (120/3),
(146/7), (99/1), (65/5), (49/3),
(59/10), (35/9)

bağçivan (146/5)

bağır (110/18)

bağış (152/4)

bağlı (113/3)

bahıtlı (99/6)

baht (135/12), (145/1), (23/10),
(152/6), (105/15), (105/16), (119/8),
(122/1), (122/8), (83/6), (89/16),
(37/17), (40/12), (42/12)

bahtlı (87/14)

bahtsız (115/14), (115/16)

bakış (32/8)

bal (157/8), (96/21), (81/7), (92/18),
(74/12)

bala (123/2), (83/6), (85/2), (86/3),
(87/2), (82/2), (87/4), (92/17), (92/17)

balaban⁵³ (82/2)

bala-çağa⁵⁴ (85/2), (141/11)

balaçiq (139/6)

balalıq (118/19), (102/10), (80/1)

balıq (78/2)

balığ (93/2)

balta (135/12), (127/14)

⁵¹ avlu

⁵² bahar

⁵³ büyük

⁵⁴ çoluk çocuk

baqa⁵⁵ (117/20)

bar (144/7), (150/1), (150/3), (150/5),
(150/6), (150/6), (109/1), (109/9),
(121/28), (93/26), (93/28), (95/15),
(84/11), (87/9), (91/9), (91/10), (47/5),
(47/6), (47/8), (47/11), (42/12),
(29/23), (57/10), (57/12), (58/1)

barhan (130/1), (125/5), (127/4)

barlı⁵⁶ (30/14)

barlıq (82/1)

baş (41/13), (72/13), (160/4), (168/2),
(135/18), (141/1), (183/6), (128/3),
(106/5), (110/15), (118/24), (123/16),
(116/6), (95/16), (98/1), (99/1), (62/3),
(85/5), (87/11), (89/4), (90/2), (63/1),
(69/11), (37/15), (40/22), (38/10),
(42/16), (29/12), (27/10), (37/14),
(49/7), (59/22), (29/6), (153/8)

başak (156/2)

başlık (31/2)

bataq (38/10)

bataqlıq (116/10), (117/23)

batı (67/23), (52/2)

batır⁵⁷ (101/1), (101/5), (101/7),
(100/21), (100/17), (100/19), (100/7),
(100/9), (64/1), (30/10), (30/11)

bayğuş (127/9)

bayır (62/3)

bayram (86/8), (85/11), (81/24),
(81/26), (82/1), (42/24), (42/23),
(65/22)

bayraq (133/6), (134/12)

bazar⁵⁸ (107/1), (107/2), (92/12)

beden (139/10)

bel (158/1), (158/5), (133/1)

bela (102/20), (165/8), (170/1)

belgi⁵⁹ (61/2)

belli (158/2), (158/2)

berbat (124/18)

beş yüz (96/9)

beş (71/6)

beşik (37/16)

⁵⁵ kurbağa

⁵⁶ varlıklı

⁵⁷ kahraman

⁵⁸ pazar, çarşı

⁵⁹ işaret, nişan

bet⁶⁰ (23/13), (92/9), (65/17), (67/4),
(48/10), (49/11), (33/6)

beter (116/3)

beyaz (97/12)

beyt (171/3), (105/9), (111/7),
(118/13), (112/2), (113/17), (104/3)

beytçik (99/5)

bezginlik (123/9)

bikeç⁶¹ (120/8), (122/19)

bilek (71/4)

bilgi (177/1), (82/22), (80/12)

bir (110/23), (110/25), (111/15),
(72/14)

brilant⁶²(136/24)

birinci (134/15), (122/21), (123/25),
(69/4)

bitay⁶³ (70/10)

biye⁶⁴ (150/1)

boğaz (97/10)

boğday (156/2), (131/13)

boran⁶⁵ (44/4), (130/8), (134/26),
(128/25), (130/15), (119/11), (126/3),
(126/3), (113/11), (88/1), (55/5)

borazan (69/12)

borc (166/3), (134/4), (117/6), (96/15)

bosağa⁶⁶ (44/7)

bostan (81/19), (27/6)

boy (131/17), (131/23), (121/21),
(122/15), (123/5), (113/19), (104/14),
(42/17), (66/13), (67/5), (48/2),
(48/5), (59/4), (59/6), (60/10), (33/14),
(48/5), (42/17)

boya (163/6), (64/4), (49/14)

boydaqlıq⁶⁷ (69/2)

boyun (24/5), (124/9), (81/12), (64/11)

budaq (64/8)

buğav⁶⁸ (84/3), (87/15)

bulut (132/26), (133/23), (67/16),
(28/9), (26/8), (34/15), (52/13),
(54/11), (59/15)

⁶⁰ yüz, taraf, yön

⁶¹ hanım

⁶² değerli taş

⁶³ yaşlı kadın

⁶⁴ kısarak

⁶⁵ rüzgâr

⁶⁶ eşik

⁶⁷ bekârlık

⁶⁸ zincir

burçaq (63/11)

burğu (124/14)

burun (96/26), (183/2), (96/26)

buse (108/16)

buz (135/15), (111/7)

bülbül (162/7), (137/4), (138/5),
(129/8), (110/4), (118/2), (62/4),
(91/3), (65/6), (48/8), (49/1)

bür⁶⁹ (34/10)

bürüşik (169/3)

büyük (129/13)

büzgünlük⁷⁰ (36/7)

cal (59/8), (60/12), (27/9)

camî (82/26), (91/2)

can (160/2), (182/6), (135/17),
(153/5), (130/17), (133/9), (118/11),
(120/5), (126/17), (94/19), (94/19),
(100/16), (61/18), (91/9), (75/3),
(37/6)

cañık (86/12)

candarma (44/13)

cañız (31/11), (31/9)

car⁷¹ (106/1), (85/7), (87/5), (67/22),
(32/18), (48/15)

carlı⁷² (30/13), (30/15), (30/14)

caş (82/12), (82/15)

cavçı (73/16)

cavun⁷³ (81/1), (132/6)

cebe⁷⁴ (133/27)

cebir (141/16), (184/7)

ceennem (87/8)

cel⁷⁵ (44/4)

celke⁷⁶ (54/7)

cellat (89/9), (134/6)

cemaat (97/24), (81/25)

cemiyet (98/10)

cemiş⁷⁷ (81/18)

cenk (108/7), (88/22), (89/6), (89/10)

⁶⁹ tomurcuk

⁷⁰ küskünlük

⁷¹ uçurum

⁷² yoksul, fakir

⁷³ yağmur

⁷⁴ cephe

⁷⁵ yel

⁷⁶ ense

⁷⁷ yemiş

cennet (128/22), (87/7)

cep (95/14)

cer⁷⁸ (81/10)

cevher (108/13)

cezve (69/8)

cılğa⁷⁹ (81/2)

cır⁸⁰ (48/4), (24/3), (24/4), (82/17),
(82/18), (37/21), (30/19), (30/1),
(31/3), (31/4)

cıyın⁸¹ (135/1), (82/19), (85/11)

cian (110/13)

ciger (26/17)

cigit⁸² (81/21), (31/3), (30/11)

civan (77/1), (76/1), (76/5), (76/13)

col⁸³ (48/18)

cöreme⁸⁴ (86/5)

cuma (92/12)

curt⁸⁵ (44/1), (44/8), (44/18), (48/16)

cülde⁸⁶ (57/6), (57/7)

cümle (121/13), (87/11), (64/3)

cürek (44/19), (31/3), (31/7)

cüzi (32/20)

çabaq⁸⁷ (37/12), (59/2)

çağ (138/2), (140/7), (136/1), (84/7),
(29/13), (29/5)

çahotka⁸⁸ (116/7)

çal⁸⁹ (69/1)

çamur (162/8)

çañ (84/5), (81/12)

çanaq (168/7)

çapan⁹⁰ (27/7)

çaqmaq (33/12)

çar⁹¹ (94/4)

çare (140/1), (95/18)

⁷⁸ yer

⁷⁹ dere, kuytu

⁸⁰ türkü, şarkı

⁸¹ şölen, toplantı

⁸² yiğit

⁸³ yol

⁸⁴ ceza, zarar

⁸⁵ yurt

⁸⁶ Saha kenarına dikilen bir direğe asılan canlı
ve cansız nesnelerle bezenmiş, güreşte en
iyilere verilen ödül

⁸⁷ şafak

⁸⁸ verem, ince hastalık.

⁸⁹ yaşlı adam

⁹⁰ uzun pamuklu giysi

⁹¹ Rus imparatorlarına ve Bulgar krallarına
verilen unvan

çarh⁹² (46/18)

çarıq (37/3)

çarşaf (44/3)

çayır (71/22)

çaylaq (67/7)

çaymaça⁹³ (88/19)

çeber⁹⁴ (178/6)

çeçek (159/1), (136/4), (144/1),
(120/9), (82/8), (82/9), (81/9), (64/8),
(66/4), (49/4), (57/10)

çegertki⁹⁵ (26/14)

çelik (134/14)

çere (61/5)

çeren⁹⁶ (81/16)

çeşme (126/24), (51/1)

çet⁹⁷ (44/7), (94/9), (38/1), (64/9),
(114/2)

çın(ñ)⁹⁸ (121/15), (111/11), (167/1),
(82/13), (82/20), (52/17)

çiq⁹⁹ (64/15), (26/10), (56/4), (61/11)

çıraq (164/7), (132/19), (90/7)

çizma (91/8)

çil (133/30)

çille¹⁰⁰ (40/13)

çoban (81/14)

çoçamiy¹⁰¹ (80/19)

çolaq (169/7)

çoq (51/1), (115/14)

çoqraq¹⁰² (167/7)

çorap (41/10)

çot¹⁰³ (164/4)

çöküç¹⁰⁴ (164/3)

çöl (134/18), (140/9), (144/1), (156/1),
(125/4), (82/18), (80/22), (80/11),
(70/15), (71/9), (71/22), (76/19),
(44/9), (69/11), (38/4), (26/20), (26/7)

çubuq (83/1)

⁹² çark

⁹³ Maça çayı, Japonya'ya özgü bir çay

⁹⁴ usta, mahir

⁹⁵ çekirge

⁹⁶ harmanda dövülmüş ve savrulmak üzere
hazırlanmış ekin yığını

⁹⁷ dış, yabancı

⁹⁸ mâni

⁹⁹ çiy

¹⁰⁰ yazın en sıcak, kışın en soğuk günleri

¹⁰¹ tarla kuşu, baştankara

¹⁰² pınar, kaynak

¹⁰³ keser

¹⁰⁴ çekiç

çul (94/9)

çum¹⁰⁵ (63/21), (64/13), (61/9)

çuval (37/2)

çüy¹⁰⁶ (164/1)

dağ (149/5), (149/5), (131/3), (117/9),
(90/1), (28/11), (54/13), (59/10)

daiy (132/23), (150/5)

dal (126/25), (64/15), (54/15)

dalğa (138/6), (71/14), (45/5), (65/2),
(67/5), (68/2), (28/3), (52/17), (53/13),
(35/7)

dama¹⁰⁷ (130/13), (85/3)

damar (115/8), (88/3), (42/32)

daqiqa (129/24), (121/4), (64/10),
(49/15)

dar (85/8), (87/6)

darğınlıq (36/7)

dat¹⁰⁸ (173/6)

dava (123/6)

davet (49/7)

davul (124/24)

davuş¹⁰⁹ (135/5), (35/9)

dea (154/8), (110/18)

dede (95/2)

defter (117/3), (27/13)

delfin¹¹⁰ (67/9)

delik (152/2)

delil (41/3)

delta¹¹¹ (157/7)

dem (113/12), (111/9), (94/12),
(94/8), (111/24)

deniz (108/12), (113/24), (117/11),
(44/17), (45/9), (67/4), (67/7), (67/22),
(28/1), (28/4), (34/11), (52/5), (54/1),
(55/10), (55/10), (55/12), (55/13),
(56/1), (56/2)

dere (131/3)

derin (67/10), (67/12)

ders (42/19), (42/7)

¹⁰⁵ çimen

¹⁰⁶ askı

¹⁰⁷ umut

¹⁰⁸ tat

¹⁰⁹ ses

¹¹⁰ yunus balığı

¹¹¹ delta, çatal ağız

dert (135/11), (129/13), (126/26),
(87/8), (85/10), (40/20)

dertdeş (135/9)

derya (126/16), (67/16)

destan (132/12), (61/16)

deva (165/6)

devam (39/5)

devir (46/14), (37/13)

devlet (134/13), (95/8), (84/12),
(71/17), (71/24)

devran (135/3), (140/13), (61/17)

dilbent (26/8)

din (96/20)

diqqat (144/4)

divar (32/9)

diyar (71/18), (76/18)

doğrılıq (95/4)

doğru (112/11), (122/2), (122/7),
(124/18)

dost (164/7), (170/2), (175/1), (177/3),
(153/6), (84/9), (84/9), (86/6), (86/9),

(85/15), (85/15), (80/3), (80/8), (91/7),
(91/10), (91/11), (70/1), (70/1), (70/5),
(70/21), (71/1), (71/13), (64/12),
(184/8)

dostlık (170/8), (133/15)

dögme (58/8), (48/19)

dört (71/6), (92/9)

dörtevi¹¹² (92/13)

dramteatr¹¹³ (42/28)

dua (96/12), (87/3)

dudak(q) (180/5), (46/11), (49/14),
(35/15), (35/15)

duman (108/2), (113/5), (113/19),
(67/16), (68/5), (34/15), (61/6)

duvaq (61/5)

duvar (164/1)

duyğu(ı) (23/15), (121/2), (105/3),
(47/5), (35/1), (36/12), (35/8)

düğün (42/26)

dülber¹¹⁴ (181/7), (182/1), (182/7),
(183/1), (111/1)

dülberlik (183/3)

¹¹² dördü

¹¹³ dram tiyatrosu

¹¹⁴ dilber, güzel kadın

dümen (67/15), (67/18)

dümenci (67/17), (68/6)

dünya (155/1), (130/13), (130/16),
(133/20), (108/4), (110/1), (113/8),
(116/12), (93/25), (94/3), (99/6),
(84/4), (87/7), (87/16), (85/7), (85/9),
(85/12), (71/8), (32/12)

dürbe¹¹⁵ (109/4)

düşman (177/3), (184/7), (116/7),
(100/5), (100/8), (101/6), (100/18),
(75/11), (67/20), (69/10)

düşmanlıq (82/24)

eb¹¹⁶ (41/2)

ebediyet (84/6)

ebet (70/5)

ecad¹¹⁷ (73/8)

ecel (135/13), (139/3), (63/20)

eçki (110/4)

eda (134/4)

edebiyat (116/10), (64/8)

edep (43/26)

edip (112/3)

efkâr (105/18)

egoist (172/4)

eğri (147/1)

eki (145/7), (84/5), (72/14), (72/13),
(59/3), (35/12), (49/6)

ekinci (121/1), (122/25), (124/5)

ekindi (138/9)

eksik (65/12), (65/10)

el (44/2), (128/27), (130/4), (133/15),
(133/15), (105/5), (105/6), (105/8),
(118/1), (117/4), (117/4), (94/9),
(99/3), (67/1), (50/3), (50/3)

elal (136/10), (95/20)

elektrik (171/7), (104/7)

elem (170/3)

elli (158/2)

elmas (136/23)

elzem (149/4)

emçek¹¹⁸ (86/4)

emek (46/19), (47/6)

¹¹⁵ türbe

¹¹⁶ ev

¹¹⁷ ecdat

¹¹⁸ meme

emel (133/17), (32/14), (32/16)

emir (122/19), (32/28)

eñse (174/4)

er¹¹⁹ (122/24), (124/4), (179/2)

ercümerc (113/26)

erek (44/17)

erif (172/5), (172/8), (177/7)

erk (133/2)

erkek (179/3), (50/2)

erkin (105/5)

es¹²⁰ (135/18), (139/9), (108/4), (83/5),
(72/11), (72/23), (68/6), (55/4)

eser (173/5)

esir (112/10), (116/1), (74/3)

esirlik (84/7)

eskilik (133/12), (82/24), (64/7),
(98/9), (43/25)

essiz (63/1)

eş (140/2), (129/8), (86/6), (86/9),
(80/8), (43/3), (55/13), (53/3)

eşek (81/12)

eşq (132/10), (105/13), (108/24),
(119/12), (99/3), (89/7), (89/7), (89/8),
(38/5), (57/18), (58/7)

eşsiz (65/8)

et (115/11), (113/12), (95/16), (95/20)

etek (95/12), (26/1), (59/8), (60/12)

etraf (89/13), (129/3)

ev (127/12), (122/10), (95/11),
(80/10), (88/11), (90/17), (43/8),
(38/8), (50/6), (52/2)

evlat (133/26)

evsiz (131/20)

eyat (134/6)

eykel (108/8), (42/3)

ezgi (24/4), (154/3), (118/16), (27/3)

farq (139/9), (168/1), (111/8)

farz (168/2)

faşist (100/3)

fayda (146/3)

fedai (120/6)

felâket (89/2)

¹¹⁹ erkek

¹²⁰ akıl, hafıza

felek (129/21)
felsefe (46/16)
fen (113/18)
fesilgen¹²¹ (82/6)
fevral¹²² (139/5)
feza (44/2)
fırtına (117/19), (55/15), (55/23)
fikir (121/12), (136/19), (64/2)
forma (43/13)
gafiye (105/23)
galoş (41/11)
gazeta (97/21)
gemi (67/18), (68/2)
gerdan (124/2)
gerdanlık (124/10)
gidroplan¹²³ (67/8)
gonorar¹²⁴ (119/19), (122/4)
göl (167/6), (38/6), (38/8)
gölge (26/5)

göñül (135/8), (138/8), (23/10),
(169/8), (129/15), (133/9), (105/20),
(119/9), (115/15), (61/18), (74/6),
(74/14), (72/19), (43/19), (47/8),
(63/19), (40/23), (36/2), (36/2), (51/5),
(55/15), (57/2), (29/7)
gurur (115/4)
güdürdi¹²⁵ (176/4)
gül (161/2), (137/2), (169/1), (169/2),
(175/1), (175/5), (176/5), (176/7),
(147/7), (128/6), (128/14), (133/5),
(118/4), (99/1), (99/2), (81/9), (76/20),
(65/16), (30/7), (49/2), (59/18),
(35/16), (30/6), (128/16), (128/24),
(129/6), (131/11), (110/15)
gülfidan (146/7)
günâ (96/12), (39/14)
günakâr (43/24)
gürlük (73/6)
gürültü (68/5)
güzel (78/13), (78/5), (78/7), (24/1),
(178/1), (178/2), (63/6), (72/16),

¹²¹ fesleğen

¹²² şubat

¹²³ deniz uçağı

¹²⁴ ücret, hak

¹²⁵ gürültü

(72/20), (65/19), (65/21), (66/9),
(57/7), (59/23)

güzellik (176/2), (178/3), (106/3),
(119/21), (122/25), (49/12), (52/16),
(34/8)

ğam (58/5)

ğarip (83/1), (85/8), (75/9)

ğayret (71/3), (71/10), (60/7)

ğazap (118/15), (118/25)

ğıda (106/3)

ğonce (23/18), (128/24), (63/11)

ğurbet (118/1)

ğurbetlik (141/12), (130/18), (76/11)

hainlik (90/19)

halı (63/2)

halq (167/2), (167/4), (134/22),
(135/10), (136/9), (136/14), (137/4),
(136/17), (141/3), (141/7), (141/8),
(141/8), (141/11), (142/2), (142/2),
(145/2), (145/5), (146/3), (150/4),
(150/6), (155/1), (155/4), (131/9),
(132/9), (133/14), (132/27), (134/2),
(105/11), (105/16), (108/22), (108/24),
(110/23), (118/17), (119/8), (112/5),
(114/4), (117/5), (94/11), (95/14),

(97/26), (99/8), (103/3), (100/13),
(104/15), (104/15), (104/16), (104/16),
(104/17), (104/17), (82/23), (87/12),
(81/25), (80/5), (88/6), (89/12), (90/8),
(90/14), (92/10), (71/24), (29/11),
(35/9), (30/2), (29/20), (29/20), (33/5),
(32/23)

hamır (110/25)

han (131/1)

hancer (115/9), (76/4)

harap (124/17)

horlıq (85/10)

hasta (141/11)

hatır (101/4), (70/2)

hatıra (118/27)

hatırlav (174/8)

hayal (129/23), (131/6), (85/5), (46/3),
(63/19), (65/18), (38/9), (27/10),
(47/15), (57/15), (33/4), (48/3)

hayır (110/6), (110/6), (96/17), (71/24)

haz (129/11)

hınzır (98/5)

hızmet (134/24), (146/4)

hızmetçi (122/18)

horlıq (88/17)

hülya (64/5)

ıslık (69/5)

ışık (84/4), (87/16), (81/4)

ız (125/6), (63/14), (67/10)

ibret (147/6)

icret (44/3)

iç (178/6), (178/2), (40/20), (128/26),
(113/14), (88/5), (88/11), (68/3),
(39/2), (35/10)

içek (124/14)

içeride (164/8)

içersi (63/5)

ideal (63/17)

iftihar (116/5)

iki (45/10)

ikmet (118/6)

il (133/29), (125/1), (116/1)

ilâiy (99/7)

ilham (62/5), (47/12), (138/12),
(36/11), (27/18), (48/4), (49/2), (53/2),
(53/3), (53/15), (55/21), (29/24),
(138/12)

ilhamcı (47/4), (57/20)

ilim (109/8), (43/28), (47/6)

ilgek¹²⁶ (108/10)

ilk baar (118/7), (63/2)

illet (98/9)

iman (68/7), (96/20), (184/5)

imtian (41/27)

imza (70/16)

in (127/28)

inat (94/12)

inatlıq (95/3)

incelik (49/12)

inci (108/21)

ine¹²⁷ (152/1)

inkâr (96/18)

¹²⁶ ilik

¹²⁷ iğne

insan (158/4), (159/1), (139/5),
(178/5), (152/1), (156/5), (126/27),
(116/4), (116/6), (117/13), (84/12)

insaniyet (152/6), (89/16), (36/8)

insanlık (73/6)

ipek (46/9)

irade (118/14)

irs (154/2)

is (144/3), (154/4)

isar (50/8)

isse (134/20)

istek (39/23)

istidat (110/3)

istiqbal (89/8)

iş (159/7), (159/8), (167/3), (146/1),
(149/1), (149/3), (150/6), (133/8),
(105/21), (121/25), (122/17), (95/9),
(96/3), (82/22), (71/2), (84/14), (60/8),
(69/9)

işanç¹²⁸ (85/3)

işaret (43/7)

¹²⁸ umut, inanç

¹²⁹ tatil

işsizlik (123/9)

işve (129/9)

it (151/1), (116/3), (97/3)

iygit (61/7)

iz (42/18), (63/19), (51/6), (32/29)

kabak (37/10)

kabir (182/8)

kaday (40/24)

kafiyebaz(121/17)

kalendar (119/19)

kanikul¹²⁹ (43/10)

kapitalist (71/7)

kâr (95/15)

kartina (93/12)

kaygı (73/16)

keben¹³⁰ (81/22)

keçmiş (102/11)

keday (23/9), (150/3), (112/10),
(47/2), (64/11), (65/7), (65/23),
(28/10), (30/17), (31/5), (31/9),
(31/10), (34/14), (36/6), (36/12),

¹³⁰ yığın

(37/8), (37/11), (59/1), (35/6), (30/8),
(30/9), (30/5), (30/1), (31/1)
keder (115/8), (89/10), (73/16)
kelâm (71/25)
kelecek (134/23), (102/11), (113/4)
kelin (118/24), (67/8), (61/5)
kemane (69/12)
kenar (125/6)
keniş (113/22)
kepkam (96/13)
kerçek (111/20)
kerek (46/17), (46/18), (46/20), (94/5),
(94/9), (94/13), (148/4), (148/8),
(154/2), (154/4), (155/5), (158/8),
(164/2), (175/8)
keride (93/14)
kervan (151/4), (127/4), (127/25),
(128/3)
kesat¹³¹ (128/1)
kestane (94/6)
keyf (129/9)

keyif (98/1)
kir (31/7)
kireç (95/16)
kirpik (76/3)
kişi (144/7)
kitap (110/24), (121/7), (122/3),
(117/1), (117/2), (84/8)
Kiyev (97/14)
kiyim (162/4)
knâzlar (131/19)
komanda(67/13)
kompozitor¹³² (154/7)
komsomol¹³³ (32/25), (42/24)
kontsert(115/6), (97/25)
kögem¹³⁴ (149/8)
köget (118/8)
kök (134/28), (183/6), (183/8),
(149/6), (133/13), (132/26), (133/22),
(112/14), (100/7), (101/5), (100/17),
(28/1), (26/3), (37/5), (54/2), (54/10),

¹³¹ yokluk

¹³² besteci

¹³³ Genç Komünistler Birliği'nin kısaltmasıdır

¹³⁴ frenk üzümü, karaçalı

(56/3), (59/5), (60/9), (59/17), (61/3),
(61/10), (30/12), (30/18)

kökrek (180/2), (115/12), (133/32),
(29/19)

köküs (140/6), (23/16), (124/10),
(86/4), (58/8), (67/12), (55/5), (54/10)

köletke (126/27), (133/7), (59/20),
(59/21)

kölge (81/4), (59/20), (59/21), (59/21),
(61/4)

könüktürcü (118/9)

köp (31/11)

köpçek (129/19)

körkem (110/11)

köşk (131/19)

kötek (179/7)

köy (82/21), (82/21), (81/5), (81/25),
(80/9), (88/11), (70/6), (71/15),
(71/15), (71/22), (43/9), (43/12),
(39/1), (39/9), (39/12), (39/19),
(40/4), (40/9), (37/4), (82/21), (82/21)

köyçik (74/4)

köydeş (80/6), (71/28), (43/14)

köz (135/16), (136/25), (138/4),
(139/4), (23/4), (23/12), (23/17),
(174/2), (181/3), (181/6), (181/7),
(148/4), (149/1), (154/2), (105/7),
(107/5), (111/11), (118/21), (118/22),
(124/3), (93/22), (97/6), (102/3),
(83/4), (83/6), (86/11), (90/3), (91/11),
(92/2), (61/12), (72/10), (72/22),
(73/15), (63/15), (32/2), (32/10),
(36/6), (48/1), (51/3), (53/7), (57/11),
(59/24), (35/13), (37/5)

kreyser¹³⁵ (67/6)

kul (118/28)

kübre (147/7), (147/8)

kübü¹³⁶ (81/5)

küç (89/15), (140/3), (142/1), (145/1),
(171/8), (104/8), (85/15), (68/1), (60/8)

küçlik (146/2)

küçük (149/2), (129/14)

kül (136/8), (130/12)

külgü¹³⁷ (88/13)

külkü¹³⁸ (139/7), (177/5)

¹³⁵ kruvazör

¹³⁶ yayık

¹³⁷ gülüş

¹³⁸ gülüş

külte¹³⁹ (57/8)

kültüranı (93/17)

kümüş (96/9), (97/23)

kün (44/6), (161/3), (166/4), (135/2),
(140/15), (169/3), (174/7), (177/6),
(148/1), (157/3), (133/3), (132/22),
(132/25), (132/27), (107/2), (120/1),
(122/11), (122/16), (123/11), (123/13),
(126/11), (126/13), (111/22), (113/3),
(113/7), (96/22), (96/23), (96/24),
(97/11), (103/1), (62/1), (82/4),
(83/2), (86/8), (87/1), (87/3), (81/3),
(81/11), (82/1), (82/2), (78/9), (79/1),
(79/4), (76/17), (42/25), (66/5), (66/6),
(69/1), (40/19), (50/2), (50/5),
(57/14), (29/9), (26/1)

künbatı (127/3)

kündiz (126/4)

kündüz (140/6), (129/1), (115/12),
(97/2), (78/7), (78/15), (60/5)

küntuvuş¹⁴⁰ (63/7), (54/4)

küpe (48/19)

kürek (139/12), (127/14)

küreş (57/6), (59/12), (71/16), (165/1),
(184/3), (150/8), (133/10), (133/19),
(108/17), (119/8), (81/8)

kürtük (180/6), (180/2)

küyük (129/15)

küz (128/18), (132/21), (125/10),
(125/12)

küzgü (66/11), (59/19)

lager (141/14), (85/6)

lâle (120/9), (121/26), (81/9), (73/1),
(73/1), (73/1), (73/9), (73/9), (73/9),
(74/2), (66/5)

lampoçka (171/5), (104/5)

lav (119/24)

laylaq (93/24)

lenger¹⁴¹ (47/2)

levha (62/5), (64/6), (34/4)

lezzet (88/20), (27/11)

liman (67/14)

linkor¹⁴² (67/6)

¹³⁹ demet, ekin demeti

¹⁴⁰ doğu

¹⁴¹ çapa

¹⁴² zırhlı araç

lirika¹⁴³ (61/19)

maday (27/15)

maden (110/24), (70/19)

magnoliy¹⁴⁴ (28/9)

mahkum (116/12)

mahluq (127/11), (110/16), (93/26)

mahsul (112/15)

mal (95/8), (95/17), (44/10), (44/16)

malümmeken (98/7)

mânâ (184/4), (121/28)

manevr (67/13)

mañlay (135/13), (139/4)

maqam (82/20)

maqsat (150/7), (105/4), (62/2)

marş (55/23)

massa (105/2)

maşına (68/1), (68/3), (27/3)

maşuqa (61/19), (61/15)

mayıs (80/17)

mehri (97/7)

mekan (139/11), (109/2), (109/10)

mektep (140/12), (80/12), (80/13),
(91/2), (43/13), (43/27), (41/30),
(42/1)

mektup (70/4), (71/25)

melek (119/19)

melem (46/12), (46/13)

melevşe (23/11), (129/6), (48/1),
(48/17), (59/18)

memleket (134/3), (117/16), (89/4)

menbaı (157/5)

men bilemlık (123/6)

merdlık (112/12), (100/1)

merekep (173/7)

merhamet (49/16)

metinli (118/6)

mevlüt (96/5)

mevzu (52/23)

meydan (76/19), (33/13)

mezar (139/8), (109/2), (109/10),
(84/10)

¹⁴³ lirizm

¹⁴⁴ manolya

mezarıcı (139/12)

mezep (98/5)

mıh (118/10)

millet (116/5)

million (33/7)

misra (117/9)

miy (32/10)

motor (67/21)

muabbet (46/19), (27/16), (49/4),
(49/16)

muhabbet (23/5), (35/4)

muhtacılıq (133/11)

murat (136/28), (127/9), (103/4)

musibet (86/5)

mutlı (99/8)

mükâfat (119/20)

mülâyim (113/22)

mülk (44/16)

münafıq (116/12)

müzıka (112/19), (113/18)

nagayka (131/18)

nağme (138/5), (129/7)

nal (118/10)

nam (105/8), (134/16), (110/10),
(125/1), (93/26)

namus (49/8)

narad (95/22)

navvay (128/9), (128/4)

naz (129/9), (28/6)

nazar (23/17)

nazik (159/3)

nazlı (48/5)

nefes (139/3), (128/20), (68/3), (68/1),
(55/16)

nefis (97/5)

nefret (117/14), (49/16), (50/1)

negiz¹⁴⁵ (55/7)

nenne (138/5)

nerva (97/26)

¹⁴⁵ temel, yapı taşı

nesil (115/7), (32/29)

nesir (113/18)

neşe (65/24), (66/2)

nevbet¹⁴⁶ (51/8)

nışan (61/20)

nişan (73/4), (36/4)

noqta (150/2), (35/14)

nur (135/16), (111/21), (111/22)

oca (79/3)

ocaq (138/12), (80/9), (60/1)

odun (155/5), (155/7), (128/1)

oğlan (92/5), (39/21)

oğul (139/2), (174/1), (132/16),
(134/1), (113/1), (99/8), (90/12),
(73/14)

oğur (73/7), (134/23)

olgun (87/12)

omaç (48/12)

omuz (37/2)

oñ (23/7)

oq (158/7), (158/7), (30/11)

oquyıcı (111/18), (104/10)

or (50/4)

oraza (81/23)

ordu (40/15)

orta (136/23), (129/17), (125/25),
(113/23), (52/11)

ortalıq (52/9), (92/3), (61/6)

ot (128/12), (130/3), (119/15), (102/4),
(80/18), (63/12), (67/21), (38/12),
(26/10), (34/13)

otuz yedi (141/9)

otuz eki (141/9)

oy (61/8), (35/14)

oyun (88/14), (53/11)

oyuncaq (85/9)

ög (174/5), (177/2), (148/6), (134/3),
(111/11), (123/22), (71/7), (41/25)

öke¹⁴⁷ (138/6), (52/18)

öksüz (61/12), (30/17), (30/20)

öktem¹⁴⁸ (113/21)

¹⁴⁶ nöbet, sıra

¹⁴⁷ öfke

¹⁴⁸ gururlu

ölü (79/6), (125/13), (86/6), (79/6),
(49/13)

ölüm (157/3), (113/28)

ömür (36/9)

ömür (55/8), (179/1), (52/24), (161/1),
(161/7), (165/1), (165/3), (139/7),
(173/1), (173/1), (173/2), (174/7),
(184/2), (152/1), (157/1), (128/7),
(128/19), (109/7), (123/5), (125/11),
(125/15), (126/23), (111/20), (113/15),
(113/16), (113/28), (99/5), (104/14),
(84/7), (87/7), (71/19), (72/17),
(46/20), (47/12), (64/6), (63/13),
(37/23), (37/13), (48/4), (49/5), (49/7),
(58/12), (59/9), (29/17), (29/3)

ömürlük (134/11)

öpke (140/3), (126/19), (58/5)

ögiy (129/18)

örnek (147/5)

örüş (38/3)

öşek¹⁴⁹ (39/12)

ötmek¹⁵⁰ (95/6)

özen¹⁵¹ (65/17), (113/19), (48/5),
(157/1), (167/6), (63/4), (76/9),
(66/11), (48/17), (48/5), (167/6)

özençik (157/7), (117/10)

padişah (131/1)

pahta (134/21)

pak (136/21), (43/19)

palto (41/10)

pamuk (134/19), (110/24)

pan (44/13)

panca¹⁵² (131/8)

para (166/1), (123/4), (96/15), (96/16)

paraş (85/6)

parça (121/8)

park (49/10)

parti¹⁵³ (32/21)

partizan (133/29)

pasport (93/7)

paytaht (41/18), (41/19)

¹⁴⁹ dedikodu

¹⁵⁰ ekmek

¹⁵¹ nehir

¹⁵² pençe

¹⁵³ parti

pencere (123/27)

perde (99/4), (84/6), (59/5), (60/9),
(61/3)

peri (139/1)

peşman (75/11), (121/21)

peyda (169/7), (169/4), (127/5)

peyğamber (48/19)

pıştav¹⁵⁴ (132/7)

pıtaçiq¹⁵⁵ (128/11), (128/13)

pıtaq¹⁵⁶ (127/19), (128/23)

piçen¹⁵⁷ (69/11)

pioner¹⁵⁸ (32/28)

poyezd¹⁵⁹ (41/17)

polis (44/13)

projektor (67/24)

pudra (49/13)

qaar (180/4), (87/8), (85/10)

qaba (159/3), (159/6)

qabaat (115/16)

qabir (109/3), (90/18)

qabul (136/18)

qabuq (94/7), (94/8)

qade¹⁶⁰ (100/10), (101/8), (100/20),
(86/10)

qadın (123/13)

qadife (82/5)

qadir (106/6)

qafiye (110/7), (114/1)

qafiyebaz (122/7)

qalem (116/9), (46/15), (63/18),
(63/24), (64/16), (27/14), (29/10),
(31/12), (49/2), (55/22), (58/3),
(30/11), (30/12), (28/15), (32/30)

qalıp (47/3)

qalip (36/3)

qalp (23/2), (23/2), (23/20), (182/4),
(184/6), (150/4), (105/11), (113/2),
(113/22), (114/4), (100/1), (42/18),
(46/7), (44/6), (47/3), (47/5), (64/2),
(37/19), (35/1), (27/20), (34/5), (30/8),

¹⁵⁴ tabanca

¹⁵⁵ budak, filiz

¹⁵⁶ budak, dal

¹⁵⁷ kuru ot

¹⁵⁸ öncü

¹⁵⁹ tren

¹⁶⁰ kadeh

(49/15), (52/18), (56/2), (58/1),
(58/14), (29/2)

qamçı (63/21), (64/13), (61/9)

qamış (38/6), (38/7)

qan (142/3), (173/8), (131/16),
(115/9), (115/13), (96/26), (99/2),
(99/4), (100/16), (88/4), (88/5),
(88/21), (73/8), (44/14), (37/8), (29/2)

qanat (162/7), (76/2), (58/4)

qandalay¹⁶¹ (151/6)

qapı (69/4)

qaq¹⁶² (81/2)

qar (180/2), (180/7), (113/11)

qara (80/16), (163/2), (54/1), (54/2),
(54/3)

qaraltı (122/17), (80/10)

qaraman (117/15), (100/12), (61/16)

qaranfil (107/4), (107/8), (108/1),
(108/23)

qaranlık (164/6), (123/14), (84/14),
(84/14), (138/4)

qarar (93/15)

qardaş (101/1), (86/4), (87/13), (85/7),
(90/4), (90/9), (90/15), (90/20), (91/4),
(70/10), (69/13)

qardaşlıq (80/4)

qarğa (118/2), (91/3)

qarğış (152/8)

qarı (122/14), (122/21), (123/21),
(96/23)

qarılğaç¹⁶³ (129/3)

qarın (140/2)

qarpız (81/20)

qarşı (94/10), (100/5), (101/1), (65/3),
(32/9)

qarşılıq (144/4)

qart¹⁶⁴ (82/3)

qaruv¹⁶⁵ (29/11), (32/10), (31/6)

qasavet (83/5), (87/8), (85/10)

qasvet (78/4)

¹⁶¹ tahtakurusu

¹⁶² su birikintisi

¹⁶³ kırlangıç

¹⁶⁴ yaşlı

¹⁶⁵ güç, kuvvet

qaş (174/3), (46/10), (46/15), (32/1),
(61/10)

qaşığı (147/4)

qaşqır¹⁶⁶ (54/6)

qat (135/20), (95/22), (82/8)

qatıq (81/5), (70/13)

qav (81/14)

qaval (81/14)

qave (69/8)

qavğa (97/18), (179/7)

qavun (81/21)

qaya (44/17), (42/16)

qayğı (165/5), (23/20), (170/5),
(129/12), (113/27), (117/14), (83/5),
(78/4), (90/2)

qayıq (67/9)

qazan (95/10)

qazıq (128/15), (160/4)

Qazma (139/12)

qılınuv¹⁶⁷ (131/2)

qımırşqa¹⁶⁸ (151/5)

qır (82/18), (48/1), (48/14), (59/2),
(59/4), (59/6), (60/10), (48/1)

qırğıy¹⁶⁹ (100/3)

qırtış¹⁷⁰ (71/11), (27/2)

qış (140/11), (180/7), (128/18),
(129/17), (130/3), (125/12), (72/18)

qıyafet (162/3)

qıyamet (179/8)

qıyıqça¹⁷¹ (108/6)

qıymetli (111/20)

qız (136/18), (136/20), (183/1),
(108/6), (122/27), (97/6), (82/10),
(82/11), (81/13), (81/15), (82/15),
(92/5), (93/9), (74/4), (75/2), (75/4),
(42/27), (45/1), (46/1), (46/8), (43/21),
(43/23), (63/16), (69/3), (69/6),
(39/13), (39/24), (40/5), (28/7), (31/4),
(34/11), (36/5), (47/16), (48/6),
(55/4), (57/1), (57/1), (58/13), (61/1),
(61/10)

qızgın (182/3), (71/2)

¹⁶⁶ kurt

¹⁶⁷ alay, hakaret

¹⁶⁸ karınca

¹⁶⁹ atmaca

¹⁷⁰ sürülmemiş, işlenmemiş toprak

¹⁷¹ başörtüsü

qızıllıq (73/3), (73/5)

qızlıq (136/2)

qızteke¹⁷² (119/3)

qiymet (162/2), (178/8)

qol (134/24), (23/6), (24/5), (131/12),
(132/24), (101/3), (84/3), (87/15),
(86/1), (82/3), (43/7), (67/17), (37/11),
(55/8)

qomşu (97/2)

qonak(q) (44/10), (80/10)

qoqu (129/5), (108/3), (108/23),
(26/18)

qoqulı (159/5), (159/2)

qoqusız (159/5)

qora (82/8), (85/1), (81/22), (59/15)

qoran¹⁷³ (52/12), (34/12)

qoranta¹⁷⁴ (44/10)

qoray¹⁷⁵ (128/2)

qorğak (110/4)

qorqaq (45/12)

qorqu (165/7), (23/8), (55/4)

qoy (80/2)

qoyun (140/9), (48/7)

qozuqık (86/12)

qöy (81/11), (70/11), (70/13), (69/7)

qöz (92/18)

qucaq (105/13), (70/24), (76/7),
(76/15)

quçaq (57/12), (138/10), (86/11),
(77/3), (49/10), (52/7), (60/3)

qudret (117/16)

qul (110/14), (118/26)

qulaç¹⁷⁶ (71/13)

qulaq(k) (139/11), (151/3), (154/4),
(86/2), (40/30)

qullıq (141/13), (94/3)

qulluq (87/11)

qum (128/26), (130/2), (130/5),
(126/7), (126/21)

qumlıq (74/9), (74/10)

¹⁷² kadın davranışlı erkek

¹⁷³ Kırım Tatar oyunu

¹⁷⁴ aile

¹⁷⁵ yabani otlar

¹⁷⁶ 1.çevre 2.kucak

qumru (112/17)

qurban (134/5), (82/4), (73/7)

qurşın (116/7)

qurt (126/8), (45/2), (26/4)

qurtuluş (85/3), (33/6)

qurum (71/19)

quruntı (177/4)

quş (75/9), (137/1)

quşçiq (126/25)

qutu (82/6)

quvanç¹⁷⁷ (23/13), (37/17), (37/24)

quvet (85/15), (71/3), (58/4), (60/7)

quyruq (93/18), (153/4)

qülle (67/15)

raat (64/10)

raatlıq (109/8), (47/10), (27/8)

radio (115/5)

rahat (109/7)

rahmet (98/6)

raketa¹⁷⁸ (89/14)

rakle¹⁷⁹ (140/12)

razılıq (39/8)

reber (141/7)

resim (101/3)

resul (33/8)

ret (111/25)

rivayet (122/11)

romantika (108/18), (64/4), (64/12), (64/12)

rubai (120/10)

ruh (158/3), (158/4), (137/3), (106/2), (113/10), (113/16), (61/18), (46/12), (52/15), (55/20)

rütbe (112/1), (112/2)

rüya (165/4)

saar (123/28), (138/7), (63/1), (108/2)

saat (135/17), (98/8), (87/9), (34/2)

saba (138/6), (123/11), (97/11), (61/13), (44/5), (50/2), (60/8), (80/12)

sabalay (31/12)

¹⁷⁷ kıvanç

¹⁷⁸ roket, havai fişek

¹⁷⁹ rahle, sıra

saban (90/18)

sabır (87/4), (72/7)

sabiy (113/21), (88/15)

saç (113/1), (163/1), (163/5), (168/3),
(168/4), (168/5), (168/8), (124/1),
(45/1), (46/9), (46/16), (67/3), (57/5),
(37/5)

saçma (121/13)

sadelik (49/12)

sadıq (43/4), (134/11)

saf (138/19), (117/10), (42/24)

safdil (87/6)

sağır (154/5)

sağlıq (100/9), (101/7), (100/19),
(86/10)

sahna (42/2)

sahra (129/26), (130/9), (130/11),
(130/20), (125/14), (126/14)

saip (112/16), (99/8)

salğır¹⁸⁰ (90/13)

salon (50/6)

salqın (26/9)

sanat (110/3), (167/1), (112/7)

saqız (82/12), (81/10)

saqsavul (127/21), (128/3), (129/12),
(129/13), (130/17), (130/19), (125/7),
(125/15), (126/18), (127/2)

saqt¹⁸¹ (169/6)

zarlıq (125/16)

sasıq¹⁸² (159/2), (147/8), (151/7)

satır (121/14), (112/12), (113/9),
(63/10), (70/4), (64/3)

satqın¹⁸³ (119/3)

sav¹⁸⁴ (86/7), (33/9)

savut¹⁸⁵ (81/6)

savut-saba¹⁸⁶ (81/6)

sayğı (47/6)

saz (136/20), (138/3), (24/3),
(124/22), (117/8), (99/3), (65/11),
(34/14)

¹⁸⁰ akarsu

¹⁸¹ tedbirli

¹⁸² çürümüş

¹⁸³ satılmış

¹⁸⁴ dinç, sağ

¹⁸⁵ kap, şişe

¹⁸⁶ kap kacak

seadet (60/1)

sebep (40/11), (40/8)

secde (134/29)

seer (62/5)

sefer (35/15)

sel (176/3), (130/2), (34/16) ,(54/18)

selam (71/21), (71/27), (44/19), (35/12)

selbi (134/28), (128/21), (66/13),
(48/7), (54/14), (59/13), (61/8)

seliqa(62/1)

sene (138/9), (140/14), (115/5), (84/9),
(84/10), (84/11), (84/13), (85/1),
(85/4), (43/20), (64/1), (68/4)

senek¹⁸⁷ (37/1)

sergi (59/17)

ses (139/12), (127/7), (92/4), (68/1),
(68/3), (68/8), (27/3), (52/20), (52/21),
(55/17), (59/12), (59/12)

sevda (62/4)

sevgi (23/4), (23/19), (24/2), (113/28),
(117/14), (77/4), (76/8), (76/16),

(46/7), (47/8), (31/7), (36/9), (36/12),
(36/1), (36/4), (35/8), (29/15)

sevinç (170/6), (108/20), (113/27),
(116/11), (69/10), (42/11)

seyir (48/2)

seyran (76/19), (86/8), (135/1), (33/15)

seyyare (89/11)

sezgi (118/14)

sıltav¹⁸⁸ (97/3)

sıma (92/9), (92/10)

sınav (133/10)

sınıfdaş (40/2)(42/13)

sır (23/5), (153/4), (132/4), (104/19),
(43/28), (27/18), (48/3), (49/10),
(59/23), (30/2), (30/3), (28/13)

sıra (42/21), (67/6)

sırdaş (126/10)

sırsız (109/5)

sırt (44/4)

sigar¹⁸⁹ (82/12)

sıla (102/18)

¹⁸⁷ çatal, dirgen

¹⁸⁸ bahane, sebep

¹⁸⁹ puro

sima (111/16)

sivrisinek (124/22)

sol (23/7)

soldat¹⁹⁰ (112/6)

soñ (146/1), (133/19), (75/12)

soqaq (49/8), (50/6)

soy (86/6), (80/8)

soydaş (126/12)

söz (160/1), (160/3), (160/6), (163/4),
(137/20), (139/2), (141/4), (23/12),
(171/3), (172/2), (172/4), (184/1),
(150/5), (134/13), (110/11), (111/5),
(113/2), (115/5), (99/7), (104/3),
(105/2), (82/14), (83/3), (42/20),
(43/1), (32/26), (37/7), (46/6)

spirt¹⁹¹ (97/10)

stakan¹⁹² (97/12)

subet (121/19)

sur (45/3)

suret (32/9)

suv¹⁹³ (167/5), (175/8), (130/1),
(131/23), (120/4), (121/21), (126/22),
(95/15), (90/13), (63/4), (47/2), (66/3),
(67/9), (38/2), (38/3), (38/4), (34/12),
(48/9), (48/10), (52/10), (53/10),
(55/5), (59/4), (59/6), (60/10), (59/19)

suvsnlıq¹⁹⁴ (58/7)

suvsız (131/24)

suvuqlıq (180/3)

sükünet (58/2)

sümbil (49/4)

sümbül (129/6)

sürginlik (141/12)

sürü (38/1)

süs (162/4), (57/12)

süslü (121/26)

süt (135/19), (115/13)

svastika (133/24)

şad (42/10)

şadlıq (82/2)

¹⁹⁰ asker

¹⁹¹ ispirto

¹⁹² bardak, kadeh

¹⁹³ su

¹⁹⁴ susuzluk

şahs (155/2), (155/3)

şahsen (112/3)

şahta¹⁹⁵ (134/17)

şain (112/17), (115/4)

şair (105/7), (105/8), (105/10),
(105/11), (106/8), (108/11), (110/8),
(111/26), (111/3), (111/7), (111/9),
(111/11), (111/17), (120/1), (121/18),
(122/5), (111/24), (112/3), (112/11),
(112/14), (112/16), (112/17),
(112/18), (112/18), (114/3), (114/4),
(104/9), (104/14), (61/18), (47/9),
(46/10), (46/12), (46/13), (46/14),
(57/19), (60/2)

şal (52/6)

şamata (127/7), (92/4)

şan (100/14), (50/4)

şarap (95/15)

Şarq (61/1)

şavle¹⁹⁶ (45/3), (44/5), (28/3), (59/16)

şayan¹⁹⁷ (111/13)

şecaat (117/15)

şeer (41/21), (120/3), (88/11), (71/15),
(71/15), (41/18)

şeit (108/7)

şeker (74/11), (74/12)

şen (82/16), (52/9)

şenlik(q) (64/6), (48/16), (102/10)

şer (110/6), (110/6)

şerbenti¹⁹⁸ (26/6)

şeref (100/14)

şına¹⁹⁹ (155/6)

şiar (71/20), (104/20)

şifaq (119/18)

şifer²⁰⁰ (96/1)

şiir (171/1), (171/2), (154/1), (132/11),
(106/7), (110/19), (119/7), (119/22),
(119/24), (120/6), (112/7), (112/15),
(112/16), (112/19), (113/13), (113/17),
(113/21), (113/23), (113/25), (113/27),
(117/2), (117/4), (104/1), (104/2),
(104/9), (104/18), (46/4), (46/1),
(46/20), (64/2), (38/14) (27/15),

¹⁹⁵ maden

¹⁹⁶ ışık

¹⁹⁷ değer, layık

¹⁹⁸ taç, duvak

¹⁹⁹ kama, ayrılık

²⁰⁰ kayağan taş, arduvaz

(47/16), (48/20), (49/2), (53/16),
(57/17), (57/19), (34/6)

şiiirçik (62/6)

şiiiriyet (108/13), (121/15), (112/10),
(113/11), (113/16)

ştan²⁰¹ (97/9)

şuara (111/12)

şuret (121/11)

şuvultı (117/17)

şükran (136/33)

taaccup (113/25)

tabiat (176/1), (147/6), (152/4),
(112/7), (117/13), (61/20), (63/9),
(27/18), (48/13), (49/11), (60/3),
(28/13)

tabut (37/16)

taht (94/4)

tahta (96/1)

taktika²⁰² (67/19)

tal (128/16)

talant²⁰³ (178/7), (113/2), (133/4)

talapkâr (113/21), (118/5)

talda²⁰⁴ (175/8), (128/21), (70/7)

talğın (138/7)

taliy (141/16), (184/1), (79/4)

talpınuv (132/1), (132/5)

taltinke²⁰⁵ (119/1), (92/13)

tamçı²⁰⁶ (115/9), (73/11), (73/12),
(73/13), (63/24), (64/15), (64/16),
(57/18), (61/11), (32/30)

tamdı (61/12)

tamğa (44/14)

tamır²⁰⁷ (127/21), (110/23), (126/5),
(66/3), (36/8), (54/18)

tamla (173/7)

tañ (135/5), (135/6), (130/19),
(123/13), (123/25), (102/15), (103/7),
(86/13), (87/1), (80/19), (80/21),
(44/5), (72/1), (75/2), (57/3), (61/2),
(108/16), (102/7), (102/23)

tandır (128/10)

²⁰¹ pantolon

²⁰² taktik

²⁰³ yetenek

²⁰⁴ gölge

²⁰⁵ kırıtkan kadın

²⁰⁶ damla

²⁰⁷ kök

tanets²⁰⁸ (92/6)

taqdir (132/24), (126/20), (113/3)

taqır (128/27)

tarih (93/27), (102/12)

tarlıq (125/14)

tasa (34/5)

tasavur (131/5), (85/5), (63/9), (62/6)

tasavvur (27/10)

tasma (61/9),(61/9)

taş (136/23), (136/24), (180/1),
(155/7), (131/3), (109/3), (109/4),
(95/16), (96/22), (90/1), (90/8),
(37/23), (55/2), (182/1)

taşqın (113/26), (59/3), (108/22),
(121/2), (46/17), (34/16), (48/15)

tatır (92/18)

tatlı (173/3)

tav²⁰⁹ (44/17), (133/28), (48/2)

tavşan (153/2), (153/5)

tavuq (97/3)

tayçıq (150/1)

tayın (61/20)

tedarek (41/9), (48/18)

tedbir (98/10)

tefekür (117/18)

tegenek²¹⁰ (118/4)

tegin²¹¹ (97/5)

tehnika²¹² (46/18)

tehnikum²¹³ (39/20)

teke (110/4)

tel (60/11), (60/11), (168/3), (168/8),
(171/7), (113/10), (99/4), (104/7),
(104/11), (65/12), (67/3), (59/7),
(59/7)

telif (121/11)

temel (55/7), (133/13), (133/21),
(32/12), (55/1)

temiz (117/10), (43/19)

ten (133/25), (123/10), (113/12),
(75/10), (27/4)

²⁰⁸ taneler

²⁰⁹ dağ, orman

²¹⁰ diken

²¹¹ rahat, sakin

²¹² teknik

²¹³ teknik lise

tena (125/8)

tepe (52/12)

tepreç (82/16)

ter (135/13), (139/3), (131/16)

terbiye (105/3), (47/7)

tereçik (125/8)

terek²¹⁴ (127/9), (127/16), (128/16)

terekçi (126/9)

terör (141/2), (141/2)

ters (110/2), (85/6)

teselli (29/7)

teskin (58/2)

tevbe (96/11)

tezya²¹⁵ (49/7)

tınçlıq²¹⁶ (89/7), (65/1), (35/10)

tınış (53/12), (54/17)

tıpqı (172/7), (172/7), (156/5)

tırnak (133/24)

tısırdı (123/17)

tiken (161/2), (146/5), (175/6)

tikiş (67/2)

til (132/12), (110/12), (115/7),
(115/16), (93/28), (99/7), (80/15),
(93/3), (92/19), (72/9), (74/11),
(72/21), (30/5), (30/7), (29/8), (30/20)

tildeş (80/5)

tilek (132/1), (119/12)

tilenci (44/12)

tip (172/7)

tiri (125/14)

tirseki (71/7)

titis (159/4)

tiz (23/16), (148/7), (148/8), (29/12),
(60/6), (59/22)

tizgin (32/16)

tobılǵı (80/20)

tok (171/8), (113/11), (104/8)

tolı (139/5), (156/3), (55/19)

ton (134/21)

toñqa²¹⁷ (110/3)

²¹⁴ ağaç

²¹⁵ tezgâh

²¹⁶ sakinlik

²¹⁷ güdük

top (67/21), (68/1), (68/3)

topraq (142/3), (128/6), (131/15),
(109/4), (90/8), (56/4)

toq (156/3)

torğayçıq²¹⁸ (139/6)

tot²¹⁹ (63/8)

toy (82/11), (135/1), (130/7), (97/13),
(82/19), (42/26), (67/7), (69/3)

toz (126/3), (26/9)

tögerek²²⁰ (147/1)

tökünti (116/10)

töpe (127/8), (44/11)

töre (131/13)

traktor (70/15), (71/11)

tseh²²¹ (71/2)

tufan (134/26), (130/15)

tulup zurna²²² (81/13)

tuman (113/8), (102/2), (102/5),
(102/5), (102/6), (102/8), (102/8),
(102/9), (102/13), (102/13), (102/14),

(102/16), (102/16), (102/19), (102/21),
(102/21), (102/22), (102/24), (102/24),
(103/1), (103/5), (103/5), (103/6),
(103/8), (103/8), (80/22), (26/7),
(59/7), (60/11)

turmuş²²³ (84/8)

turnavuçın (92/14)

turşu (95/15)

tuvağan (44/20)

tuvar (113/5)

tuvğan²²⁴ (42/15), (30/3), (80/5)

tuz (173/6), (37/11)

tüb (95/12)

tüfli (95/11)

tük (162/6), (162/7)

tüp (116/4), (174/3), (113/23)

türbe(33/12)

türenmen (27/2)

türkü (132/14), (38/5), (48/8), (60/4)

türme²²⁵ (141/14), (84/12)

²¹⁸ serçe

²¹⁹ pas

²²⁰ yuvarlak, topluluk

²²¹ atölye

²²² tulum

²²³ hayat

²²⁴ akraba

²²⁵ hapishane

türmedeş (84/1), (87/13)

tüs (162/8), (36/4), (28/1), (57/10)

tüş (139/9), (128/19), (88/18), (72/11),
(72/17), (72/23), (67/23)

tüye (127/18), (127/24)

tüyümçik (66/8)

uc (116/9), (55/9), (28/15)

uççıq (124/1)

ucuz (175/4)

uç (61/11)

uçansuv (105/14), (117/24), (91/1),
(48/9)

uçquç (100/15), (67/20), (112/13)

uçqun (137/3)

uçurım (85/7), (67/22)

uçurum (29/4)

ufuq (126/15), (63/7), (67/2), (67/14),
(28/2), (52/13)

ulus (117/11)

umut (58/11)

unvan (110/9), (111/26)

uquq (116/4)

uradnik²²⁶ (131/17)

urğan (67/20)

urğun (160/6)

uruş²²⁷ (88/10)

uruv²²⁸ (80/8)

uslu (43/18)

ustaz (111/17)

usul (33/7)

uvultı²²⁹ (117/19)

uyat²³⁰ (111/10)

uyqu (165/3), (129/10), (123/26),
(65/5)

uzaq (161/8), (80/7)

ülke (54/4)

ümit(d) (67/18), (131/5)

ümran (119/10)

ümüt (136/7), (85/3), (87/5), (63/3)

²²⁶ Çarlık Rusyası'nın ordusunda Kazak
astsubayı

²²⁷ savaş

²²⁸ vuruş

²²⁹ uğultu

²³⁰ ayıp

ürlik (73/6), (32/18)

ürme (151/4)

üstaz (111/17), (116/5)

üstin (131/21)

üy (70/8), (46/2), (44/11), (47/14)

üzüm (70/7)

vaad (141/4)

vagon (96/1), (96/1)

vahşi (153/1)

vahşilik (127/27)

vahta²³¹ (84/5), (71/16)

vaqıt (81/8), (168/7), (23/6), (122/13),
(115/7), (92/17), (62/5), (63/1), (42/5),
(42/9), (49/9), (34/2), (23/1)

vaqia (122/5)

vasiet (145/3)

vatan (141/12), (142/2), (145/2),
(145/5), (149/3), (118/1), (100/11),
(89/3), (91/9)

vatandaşlıq (71/27)

vekil (112/5)

verem (79/7)

vezin (105/24)

vican (133/16)

vicdan (136/19), (145/5), (147/3),
(44/18), (36/8), (35/5)

vida (136/13)

vlast²³² (140/14)

yad (135/16)

yağmur (176/3), (176/5), (176/7)

yahşılık (144/8), (106/1)

yal (55/19)

yalan (118/3)(39/15)

yalı (132/15), (63/4), (48/2), (52/8),
(54/3)

yaltaq (119/4)

yaman (141/10)

yamanlıq (135/7)

yañ (127/8)

yan (140/11), (23/7), (182/2),
(131/23), (121/9), (124/7), (126/9),

²³¹ vardiya

²³² enerji, güç

(126/11), (86/7), (86/14), (42/2),
(51/1)

yanaq (35/16)

yançık (129/1), (70/11)

yañğız (46/8), (52/19)

yañğızlıq (125/16), (126/17),
(126/23), (58/10)

yanıq (69/13), (78/4)

yanlış (85/6)

yapraq(k) (127/17), (99/2), (35/7),
(117/17)

yaq (64/14), (63/22), (37/7)

yaqa (108/9)

yar (179/4), (122/15), (99/1), (99/3),
(78/10), (78/12) (72/2), (72/7), (74/5),
(74/5), (74/11), (68/6), (69/4), (69/5),
(60/2), (60/6), (74/13), (74/13)

yaraşıq (97/15), (159/4)

yarıq (135/5), (135/6), (72/1)

yas (163/8), (141/8), (141/8)

yaslı (60/2)

yastık (123/20), (61/14), (72/3),
(41/12)

yaş (53/8), (41/14), (158/3), (163/5),
(176/4), (118/22), (123/3), (116/8),
(88/13), (90/3), (91/11), (61/12),
(73/15), (53/15), (35/13), (29/13),
(29/5)

yaşav (47/9), (37/24), (29/20), (35/3),
(27/11)

yaşın (113/5), (54/8)

yaşlıq (163/7), (111/5), (82/23),
(72/13), (37/22), (49/1), (31/1)

yatak (179/3), (50/2)

yatav (38/8)

yav (113/6), (100/21), (100/22)

yavru (133/28), (90/13)

yavur²³³ (90/17)

yay (158/5), (158/6)

yayla (137/2)

yaz (140/9), (128/20), (125/10),
(82/7), (81/11), (72/17), (26/19),
(26/5)

yazı (80/16)

²³³ gâvur, mızıkçı

yazıcı (112/6)

yel (108/16), (123/28), (37/1), (138/7),
(63/18), (54/15), (35/7)

yengillik²³⁴ (27/12)

yer (105/12), (95/19), (116/3),
(134/19), (175/6), (177/5), (150/2),
(153/7), (128/22), (129/9), (131/10),
(121/27), (183/8), (115/10), (95/5),
(95/7), (90/6), (35/11), (149/7),
(134/29), (66/10), (47/1), (61/12),
(69/2), (79/8), (137/1), (139/7),
(124/6), (35/5), (158/8)

yeşil (61/7)

yeşillik (63/5)

yetim (96/10), (88/15)

yıl (65/20), (140/1), (141/1), (141/6),
(141/13), (169/2), (128/17), (131/17),
(133/14), (132/21), (134/7), (125/11),
(84/1), (84/2), (84/3), (84/6), (84/8),
(84/9), (84/12), (85/4), (86/13),
(87/10), (87/13), (87/14), (87/15),
(88/10), (70/17), (72/5), (49/3), (49/5),
(29/18)

yılan (172/1), (130/6), (125/6)

yıldız (138/1), (133/31), (108/10),
(109/6), (82/7), (89/13), (92/2), (66/9),
(38/1), (28/5), (31/10), (52/9),
(53/14), (57/3), (58/15), (35/7),
(35/11)

yıllır (132/17)

yır (136/11), (150/3), (132/8),
(104/21), (61/15), (61/17), (63/3),
(43/25), (46/19), (68/8), (37/22),
(37/2), (37/9), (55/18), (29/17),
(29/1), (29/1), (29/1), (28/15),
(33/14), (33/17)

yigit (108/9), (91/9)

yol (41/15), (161/1), (161/5), (139/5),
(23/9), (23/8), (29/23), (172/6),
(147/2), (127/26), (132/20), (118/7),
(118/21), (125/2), (125/6), (95/2),
(95/12), (96/10), (102/18), (102/19),
(84/4), (87/2), (87/16), (87/5),
(88/15), (89/6), (89/9), (92/11),
(46/14), (74/1), (47/11), (64/9),
(67/19), (41/9), (49/6), (49/6), (59/6),
(60/10), (35/3), (29/17), (29/4),
(32/22)

yolaq (169/5)

yolcu (97/19)

²³⁴ hafiflik

yoldaş (84/2), (87/14)

yoq (163/5), (167/2), (140/3), (168/4),
(184/1), (184/6), (155/1), (130/17),
(130/19), (110/10), (110/12), (110/21),
(110/22), (126/9), (126/11), (112/18),
(115/10), (115/14), (92/12), (75/4),
(26/13), (57/7)

yorğan (97/8), (41/12)

yorğunluq (60/6)

yosma (107/3), (66/1), (27/6), (34/11),
(29/14)

yuqu (119/2), (26/20)

yurt (140/8), (142/2), (102/17),
(100/13), (87/12), (91/10), (63/15),
(33/16)

yurtdaş (84/1), (90/10), (90/16),
(90/21), (91/5)

yurttaş (90/5)

yuva (165/2), (129/28), (130/14),
(91/3), (69/6), (35/4)

yük (115/12)

yüksek (55/21)

yüreçik (140/6)

yürek (140/2), (140/4), (141/5),
(144/5), (142/1), (170/3), (171/4),
(180/1), (181/5), (181/8), (108/11),
(118/27), (120/5), (112/8), (115/2),
(115/10), (117/7), (104/4), (104/11),
(85/14), (85/16), (78/3), (78/11),
(88/2), (89/1), (91/7), (63/8), (74/3),
(76/3), (42/31), (43/19), (63/13),
(63/8), (68/7), (42/8), (55/14), (55/20),
(35/10), (29/22), (29/9), (35/2), (34/8)

yürüş (123/17)

yüz (169/4), (131/14), (108/1),
(126/12), (97/24), (102/1), (83/4),
(72/15), (73/2), (73/10), (73/13),
(57/9), (61/1)

zal²³⁵ (98/1), (42/1)

zaman (162/1), (44/15)

zar (176/2), (128/2)

zarar (95/19)

zavod²³⁶ (70/20), (71/21)

zein²³⁷ (49/4)

zengin (122/13), (122/26)

²³⁵ salon

²³⁶ fabrika

²³⁷ zihin

zevq (129/11), (121/16), (112/20),
(97/20)

zıqı (119/4)

zıt (181/2)

zifır (164/5)

zindan (84/10), (77/2), (76/6), (76/14)

zinet (50/1)

zorlıq (133/11)

zulüm (141/10), (141/16), (184/7),
(131/2), (91/7)

zurna (124/24)

zümrüt (108/5)

1.1.2. Özel İsimler

Zeynep KORKMAZ²³⁸ özel isimleri, benzerleri bulunmayan, yaratılıştaki tek olan varlıklara verilen adlar olarak tanımlamaktadır. Eserde en çok kullanılan özel isimler arasında Ay(17), Amet-Han(11), Emine(11), Leylâ(11), Küneş(10) sözcükleri sayılabilir.

Özel isimler içerisinde en çok dikkati çeken Amethan bir savaş kahramanıdır. Bu nedenle Eşref Şemizade onun kahramanlığına dair bir şiir yazmıştır.

Amethan Sultan iki kere Sovyetler Birliği Kahramanlık Madalyası ile ödüllendirilmişti. Bu ödüle layık görülen 7 Kırım Tatarından biri olarak tarihe geçen Sultan, II. Dünya Savaşı sırasında 150 hava saldırısına katılmıştı. Tek olarak 30, grup olarak da 19 Alman uçağı düşürmüştü.²³⁹

Kırım Tatar'larının vatanlarına dönmesi için de mücadele veren Amethan 1 Şubat 1971 yılında Tu -16 tipi bir uçağın, test uçuşu sırasında meydana gelen kaza sonucunda hayatını kaybetmiştir.

²³⁸ Korkmaz, s. 231.

²³⁹ <https://qha.com.tr/haberler/dogumunun-100-yil-donumunde-kirim-tatar-pilot-amethan-sultan-kiyiv-de-anilacak/264525/>.

Afrika (113/1)

Âlim (132/7)

Alla (96/4), (96/20), (87/3), (85/16)

Allaq (119/2), (161/8)

Amet-Han (134/1), (112/14), (100/2),
(100/4), (100/6), (100/7), (100/9),
(101/5), (101/7), (100/17), (100/19)

Angren (134/17)

Aqar (67/14)

Aqmescit (41/20)

Arap (33/8)

Arıqbaş (59/8), (60/12)

Arnolda (93/13)

Arzı (45/1), (55/4)

Aslı (60/4)

Avgust (41/13)

Ay (109/6), (89/13), (92/1), (72/1),
(75/1), (76/17), (45/3), (65/3), (38/4),
(28/3), (53/4), (53/13), (54/13),
(59/15), (38/2)

Ay-Petri (55/17)

Ayuvdağ (48/14)

Barlı (115/3)

Baydarava (107/4), (107/8)

Begovat (134/14)

Belbek (59/11)

Bora (111/14)

Bora-Ğazı (115/1)

Boran (121/7)

Borlı (118/11)

Budda (33/8)

Buhara (127/26), (128/1), (128/2)

Cevaire (72/10), (72/12), (72/12),
(72/22), (72/22), (72/22)

Cezair (33/2)

Conni (94/14)

Çaraz (81/13)

Çatır (30/9), (30/10)

Çatırdav (48/11), (55/9)

Çatırtav (90/12)

Çoban-zade (111/15), (121/6), (115/1)

Çolpan (75/1), (67/1), (57/3), (58/15),
(35/12)

Çorabatırğa (42/29)

Dalı (115/3)

Dante (111/13)

Derviza (82/15)

Dereköy (74/9), (74/1)

Dilara (94/20)

Dolu (132/3)

Dülber Mishor (132/15)

Dünya (41/3)

Ediye (136/21)

Emine (93/17), (93/19), (92/21),
(66/15), (66/15), (66/16), (66/16),
(59/5), (60/9), (60/1), (59/13)

Emma (93/23), (92/7), (92/15)

Erkin şain (132/13)

Erkine Zarema (53/6)

Esen (37/6), (37/20), (37/14), (111/16)

Esmâ (43/11), (41/6), (41/28), (41/15)

Eşmırza (132/8)

Eşref (136/7)

Firdevsi (111/13), (111/23)

Fuzuliy (27/19)

Garri (94/13)

Gitler²⁴⁰ (89/5)

Gorkiy (132/14)

Hansaray (90/14)

Hayada (94/18)

Hayyam (111/14)

Hıdır (64/7)

Hirosima (89/1)

İlyas (64/7)

İndistan (32/31)

İndlik (33/8)

İndoçin (32/32)

İran (32/32)

Jan (92/8), (93/8), (92/16)

Janik (94/14), (92/8), (93/6), (92/16)

Kerem (60/4)

²⁴⁰ Hitler

Kezlev (41/17)

Kurzal (49/10)

Küneş (52/1), (57/8), (119/6),
(126/13), (82/25), (63/21), (64/13),
(67/3), (61/4), (61/9)

Lâtif-zâde (120/2)

Lenin (132/23), (134/12), (42/3), (42/6)

Leylâ (38/11), (38/7), (120/8), (94/19),
(42/30), (43/4), (45/9), (49/1), (49/1),
(50/8), (52/3)

Livan (33/2)

Löman (93/7), (92/22)

Madonna (148/6)

Maire (93/15), (92/21)

Maireçik (93/9)

Mecnun (107/6), (42/30)

Merakeş (33/2)

Merem (94/19)

Meri (93/16), (94/18), (92/7), (92/15)

Moskva (139/5)

Müsülman (96/14)

Nadir (132/16)

Navoi (111/14)

Nimfa (93/13)

Noğayca (48/6)

Nüzet (120/2)

Odaman (113/9)

Oqtay (70/12)

Palvantaş (134/16)

Peşraflar (132/3)

Puşkin (111/14), (132/9), (48/13),
(53/5)

Qara deñiz (54/5), (140/10), (55/6)

Qara qum (125/3)

Qarlı boran (115/3)

Qaytarma (118/12), (115/3), (52/22),
(116/2), (31/2)

Qazma (139/12)

Qıdırlez (66/6), (37/19), (36/9), (34/7),
(30/6)

Qırım (140/15), (109/2), (109/2),
(109/10), (109/10), (82/17), (80/11),
(90/1), (90/7)

Qıtay ²⁴¹ (32/32)	Taşkent (107/1)
Rab (87/4)	Tatar (109/6), (90/6), (90/17)
Rafael (148/5)	Tatarca (115/5)
Romaniya (44/9)	Temircan (93/6), (92/22)
Rus (91/8)	Topqaya (136/3)
Rüstem (77/1), (76/5), (76/13), (76/16)	Toqay (111/16)
Sadiy (27/19)	Türkiy (110/23)
Saide (139/2)	Türkmen (125/2)
Salğır (42/17)	Tvardovskiy (111/16)
Seydam-Qaya (59/14)	Ural (70/19)
Sovet (89/12)	Ülker (65/10), (67/1)
Şarq (33/3)	Ümer Hayyam (111/23), (111/25)
Şaytan (130/7)	Üzbekistan (134/18)
Şemi-zade (71/28)	Van Bethoven (154/5)
Şevqi (115/1)	Veneralar (94/17)
Şiller (111/14)	Yalta (120/3)
Tair (61/16)	Zöresi (61/7)
Tañrı (126/19), (94/1), (96/6)	

²⁴¹ Orta Çağ Avrupa'sında kuzey Çin'e verilen addır

1.1.3. Somut İsimler

Mazhar Kükey,²⁴² somut adları, varlığı duyularımızla anlaşılan özdeklere(madde) verilen adlar olarak tanımlamaktadır.

Eserde en çok kullanılan somut isimler arasında halq(66), kün(54), köz(44), şiir(39), şair(36) sözcükleri yer almaktadır.

acı (146/6)

ada (102/1)

adam (160/1), (160/3), (162/2),
(157/1), (105/10), (106/2), (106/4),
(112/15)

Afrika (113/1)

ağaç (127/23), (149/6), (128/9)

ağız (96/26), (147/4), (32/6)

ağrı (139/10)

al (41/3), (44/12)

ald (46/3), (47/15), (83/4), (63/15),
(36/6), (58/12)

âlem (85/11)

alet (71/9)

alğa (80/14)

alın (158/2)

âlim (132/7), (156/6)

aliye (110/19)

alkeday (36/11)

alma (145/7), (145/8)

alq (65/4)

altın (122/28), (37/5)

Amet-han (134/1), (112/14), (100/2),
(100/4), (100/6), (100/7), (100/9),
(101/5), (101/7), (100/17), (100/19)

ana (135/19), (138/5), (140/2),
(140/11), (140/15), (118/22), (113/22),
(94/15), (97/4), (97/16), (83/1), (83/3),
(87/1), (81/6), (86/2), (91/11), (92/20),
(70/9), (70/23), (73/15), (47/7), (41/8),
(39/10), (29/12)

Angren (134/17)

²⁴² Mazhar Kükey, *Türkçenin Dilbilgisi*, Samsun 2003. s. 215.

anter (26/3)

apaçcıq (86/13)

apay (86/3)

apte (86/4)

Aqar (67/14)

aqay (135/20), (95/1), (95/5), (95/13),
(95/17), (95/21), (96/7), (96/15),
(96/19), (96/23), (97/1), (97/5), (97/9),
(97/13), (97/17), (97/21), (97/25),
(98/3)

aqça (166/3)

Aqmescit (41/20)

aqraba (80/6)

aqşam (120/1), (82/7), (76/9)

ara (160/7), (131/4), (127/3), (119/15),
(126/5), (59/13)

araba (129/19), (81/17), (64/9)

Arap (33/8)

arba (80/2)

arıq²⁴³ (37/1)

Arıqbaş (59/8), (60/12)

Arnolda²⁴⁴ (93/13)

arqa (140/12), (174/6)

arqadaş (93/25), (42/14)

arşlan (153/2), (153/3)

art (96/13), (61/3), (40/9), (128/18),
(125/10), (125/12), (85/1), (81/22),
(54/13)

artist (98/2)

Arzı (45/1), (55/4)

asayış (112/22), (112/22)

aş (168/6), (131/23), (95/10), (96/22),
(69/8)

aşiq (24/3), (176/1), (44/18), (63/9),
(48/13)

aşlıq (110/24), (81/15), (26/16)

at (80/17), (80/20), (80/2), (91/2),
(26/12)

ata (145/4), (128/10)

ateş (182/3), (111/7), (115/2), (36/1)

atom (89/15)

²⁴³ 1- ark 2- zayıf, cılız.

²⁴⁴ özel isim

ava (136/3), (140/9), (119/17),
(113/14), (115/13), (26/18)

avaçiq (69/13)

avlaq (44/14)

avtobus (97/17)

avtomat²⁴⁵ (84/13)

avuç (88/21)

avut²⁴⁶ (78/1)

ay (140/11), (128/17), (109/6), (96/5),
(97/23), (89/13), (92/1), (72/1), (72/5),
(75/1), (76/17), (42/22), (43/5), (45/3),
(65/3), (66/2), (38/4), (28/3), (53/4),
(53/13), (54/13), (59/15), (38/2),
(129/25), (129/27), (125/9)

ayaq (135/15), (139/8), (183/7),
(131/10), (97/7), (69/9), (37/3)

ayaqqap (41/11)

Ayuvdağ (48/14)

ayvan (153/1)

azbar (95/17), (139/6)

azıq (160/2)

baar (169/1), (180/8), (128/20),
(125/9), (48/20), (58/7), (61/2),
(34/10)

baba (140/15), (174/1), (153/7),
(94/15), (95/2), (82/26), (90/18),
(92/24), (47/7), (39/7), (69/6), (69/7),
(69/9), (40/26), (41/6), (41/7), (29/6)

babañne (86/2)

bağ (128/14), (80/11), (91/1), (74/10),
(59/10), (29/14), (34/9)

bağça (175/5), (131/11), (120/3),
(146/7), (99/1), (65/5), (49/3), (59/10),
(35/9)

bağçivan (146/5)

bal (157/8), (96/21), (81/7), (92/18),
(74/12)

bala (123/2), (83/6), (85/2), (86/3),
(87/2), (82/2), (87/4), (92/17), (92/17)

balaçiq (139/6)

balalıq (118/19), (102/10), (80/1)

balıq (78/2)

balta (135/12), (127/14)

²⁴⁵ otomatik silah

²⁴⁶ havuz

baqa²⁴⁷ (117/20)

barhan (130/1), (127/4), (125/5)

barın (128/10)

baş (160/4), (183/6), (128/3), (108/8),
(110/15), (118/24), (123/16), (95/16),
(98/1), (99/1), (62/3), (90/2), (63/1),
(37/15), (40/22), (42/16), (29/12),
(49/7), (59/22), (29/6)

başak (156/2)

başlık (31/2)

batı (52/2)

batır (30/10)

baydarava (107/4), (107/8)

bayğuş (127/9)

bayır (62/3)

bayraq (133/6)

bazar (107/1), (107/2), (92/12)

beden (139/10)

begovat (134/14)

bel (158/1), (158/5), (133/1)

belbek (59/11)

beşik (37/16)

bet (23/13), (92/9), (65/17), (48/10),
(49/11), (33/6)

bey (131/1)

beyaz (97/12)

beyt (171/3), (105/9), (111/7),
(118/13), (112/2), (113/17), (104/3)

beytçik (99/5)

bikeç²⁴⁸ (120/8), (122/19)

bilek (71/4)

bitay (70/10)

biye (150/1)

boğaz (97/10)

boğday (156/2), (131/13)

bora (111/14)

bora-ğazı (115/1)

Boran (121/7)

²⁴⁷ kurbağa

²⁴⁸ hanım

boran (44/4), (130/8), (134/26),
(128/25), (130/15), (119/11), (126/3),
(126/3), (113/11), (88/1), (55/5)

borazan (69/12)

bosağa (44/7)

bostan (81/19), (27/6)

boy (131/23), (121/21), (122/15),
(113/19), (42/17), (66/13), (67/5),
(48/2), (48/5), (59/4), (59/6), (60/10),
(33/14), (48/5)

boya (163/6), (49/14)

boyun (24/5), (124/9), (81/12), (64/11)

brilant (136/24)

Budda²⁴⁹ (33/8)

buğav (84/3), (87/15)

Buhara (127/26), (128/1), (128/2)

bulut (132/26), (133/23), (67/16),
(28/9), (26/8), (34/15), (52/13),
(54/11), (59/15)

burçaq (63/11)

burğu (124/14)

burun (96/26), (183/2), (96/26)

buz (135/15), (111/7)

bülbül (162/7), (137/4), (138/5),
(129/8), (110/4), (118/2), (62/4),
(91/3), (65/6), (48/8), (49/1)

bür (34/10)

bürüşik (169/3)

cal (59/8), (60/12), (27/9)

camı (82/26), (91/2)

candarma (44/13)

car (106/1), (87/5), (67/22), (32/18),
(48/15)

caş (82/12), (82/15)

cavun (81/1), (132/6)

cebe²⁵⁰ (133/27)

cel (44/4)

celke²⁵¹ (54/7)

cellat (89/9)

cemaat (97/24), (81/25)

²⁴⁹ Budizm inancındaki Buda kavramı

²⁵⁰ cephe

²⁵¹ ense

cemiş (81/18)

cemiyet (98/10)

cep (95/14)

cer (81/10)

Cevaire (72/10), (72/12), (72/12),
(72/22), (72/22), (72/22)

Cezair(33/2)

cezve (69/8)

cılğa (81/2)

cır (48/4), (24/3), (24/4), (82/18),
(37/21), (82/17), (30/19), (30/1),
(31/3), (31/4)

cıyın (135/1), (82/19)

cian (110/13)

ciger (26/17)

Conni²⁵² (94/14)

cuma (92/12)

curt (44/1), (44/8), (44/18), (48/16)

cülde (57/6), (57/7)

cümle (121/13), (87/11), (64/3)

çabaaq (37/12), (59/2)

çahotka (116/7)

çal (69/1)

çamur (162/8)

çañ (84/5), (81/12)

çanaq (168/7)

çapa (27/7)

çar (94/4)

çarıq (37/3)

Çatır (30/9), (30/10)

Çatırdav (48/11), (55/9)

Çatırtav (90/12)

çayır (71/22)

çaymaça (88/19)

çeber (178/6)

çeçek (159/1), (136/4), (144/1),
(120/9), (82/8), (82/9), (81/9), (66/4),
(57/10)

çegertki (26/14)

²⁵² özel isim

çelik (134/14)

çere²⁵³ (61/5)

çeren²⁵⁴ (81/16)

çeşme (126/24), (51/1)

çet (44/7), (38/1)

çın(ñ) (167/1), (82/13), (82/20),
(52/17)

çıq (64/15), (26/10), (56/4), (61/11)

çıraq (164/7), (132/19), (90/7)

çil (133/30)

çoban (81/14)

Çoban-zade (111/15), (121/6), (115/1)

çoçamiy²⁵⁵ (80/19)

çolaq (169/7)

Çolpan (75/1), (67/1), (57/3), (58/15),
(35/12)

çoq (51/1), (168/1)

çoqraq (167/7)

Çorabatır (42/29)

çorap (41/10)

çot (164/4)

çöküç (164/3)

çöl (134/18), (140/9), (156/1), (82/18),
(80/22), (144/1), (80/11), (70/15),
(71/9), (71/22), (76/19), (44/9),
(69/11), (38/4), (26/20), (26/7)

çubuq (83/1)

çul (94/9)

çum²⁵⁶ (63/21), (64/13), (61/9)

çuval (37/2)

çüy (164/1)

dağ (149/5), (149/5), (131/3), (117/9),
(90/1), (28/11), (54/13), (59/10)

dal (126/25), (64/15), (54/15), (61/11)

dalğa (138/6), (45/5), (65/2), (67/5),
(68/2), (28/3), (52/17), (53/13), (35/7)

damar (115/8), (88/3), (42/32)

Dante (111/13)

davul (124/24)

²⁵³ çehre

²⁵⁴ ot ya da ekin demetlerinden oluşan yığın

²⁵⁵ tarla kuşu

²⁵⁶ çimen

davuş (135/5), (35/9)

dede (95/2)

defter (117/3), (27/13)

delfin (67/9)

delik (152/2)

delil (41/3)

delta (157/7)

dem (113/12)

deniz (108/12), (113/24), (44/17),
(45/9), (67/4), (67/7), (67/22), (28/1),
(28/4), (34/11), (52/5), (54/1), (55/10),
(55/10), (55/12), (55/13), (56/1),
(56/2)

dere (131/3)

Dereköy (74/9), (74/1)

derin (67/10), (67/12)

ders (42/19), (42/7)

Derviza²⁵⁷ (82/15)

derya (126/16), (67/16)

destan (132/12), (61/16)

devlet (134/13), (95/8), (84/12),
(71/17), (71/24)

Dilara (94/20)

dilbent (26/8)

divar (32/9)

diyar (71/18), (76/18)

dolı (115/3)

Dolu (132/3)

dost (164/7), (170/2), (175/1), (177/3),
(153/6), (184/8), (84/9), (84/9), (86/6),
(86/9), (85/15), (85/15), (80/3), (80/8),
(91/7), (91/10), (91/11), (70/1), (70/1),
(70/5), (70/21), (71/1), (71/13),
(64/12)

dögme (58/8), (48/19)

dörtevi (92/13)

dramteatr²⁵⁸ (42/28)

dudak(q) (180/5), (46/11), (49/14),
(35/15), (35/15)

duman (113/5), (113/19), (67/16),
(68/5), (34/15), (61/6)

duvaq (61/5)

²⁵⁷ halk şenlikleri

²⁵⁸ tiyatro

duvar (164/1)

düğün (42/26)

dülber (181/7), (182/1), (182/7),
(183/1), (111/1)

dümen (67/15), (67/18)

dünya (155/1), (130/13), (130/16),
(133/20), (93/25), (99/6), (87/7),
(87/16), (41/3)

dürbe (109/4)

düşman (177/3), (184/7), (116/7),
(100/5), (100/8), (101/6), (100/18),
(75/11), (67/20), (69/10)

eb (41/2)

eçki (110/4)

edip (112/3)

Ediye (136/21)

eğri (147/1)

el (135/15), (128/27), (130/4), (117/4),
(117/4), (99/3), (67/1), (50/3), (50/3)

elektrik (171/7), (104/7)

elmas (136/23)

emçek (86/4)

Emine (93/17), (93/19), (92/21),
(59/5), (60/9), (60/1), (59/13)

Emma²⁵⁹ (93/23), (92/7)

eñse (174/4)

er²⁶⁰ (179/2), (137/1), (139/7),
(122/24), (124/4), (124/6), (35/5)

erek (44/17)

erif (172/5), (172/8), (177/7)

erkek (179/3), (50/2)

eser (173/5)

esir (116/1)

Esmâ (43/11), (41/6), (41/28), (41/15)

eş (140/2), (129/8), (86/6), (86/9),
(80/8), (43/3), (55/13), (53/3)

eşek (81/12)

Eşmırza (132/8)

Eşref (136/7)

et (115/11), (113/12), (95/16), (95/20)

etek (95/12), (26/1), (59/8), (60/12)

²⁵⁹ özel isim

²⁶⁰ erkek

etraf (89/13), (129/3)

ev (127/12), (122/10), (95/11),
(80/10), (88/11), (90/17), (43/8),
(50/6), (52/2)

evlat (133/26)

eykel (108/8), (42/3)

ezgi (24/4), (154/3), (118/16), (27/3)

fedai (120/6)

felâket (89/2)

fesilgen (82/6)

fevral (139/5)

feza (44/2)

fırtına (117/19), (55/23)

Firdevsi (111/13), (111/23)

forma (43/13)

galoş (41/11)

Garri (94/13)

gazeta (97/21)

gece (138/3), (140/6), (141/12),
(129/1), (126/4), (115/12), (96/2),
(97/2), (80/18), (85/15), (86/1), (78/7),
(78/15), (92/1), (46/4), (65/1), (65/9),

(65/13), (65/19), (67/24), (38/5),
(28/6), (26/19), (27/17), (26/5),
(52/15), (57/12), (57/15), (28/13)

gemi (67/18), (68/2)

gerdan (124/2)

gerdanlık (124/10)

gidroplan (67/8)

gonorar (119/19), (122/4)

Gorkiy (132/14)

göl (167/6), (38/6), (38/8)

gölge (26/5)

gül (161/2), (137/2), (169/1), (169/2),
(175/1), (175/5), (176/5), (176/7),
(147/7), (128/6), (128/14), (128/16),
(128/24), (129/6), (131/11), (133/5),
(118/4), (99/1), (99/2), (81/9), (76/20),
(65/16), (30/7), (49/2), (59/18),
(35/16), (30/6), (110/15)

gülfidan (146/7)

gürültü (68/5)

ğonce (23/18), (128/24), (63/11)

halq (167/2), (167/4), (134/22),
(135/10), (136/9), (136/14), (137/4),

(136/17), (141/3), (141/7),
(141/8), (141/8), (141/11),
(142/2), (142/2), (145/2), (145/5),
(146/3), (150/4), (150/6), (155/1),
(155/4), (131/9), (132/9), (133/14),
(132/27), (134/2), (105/11), (105/16),
(108/22), (108/24), (110/23), (118/17),
(119/8), (112/5), (114/4), (117/5),
(94/11), (95/14), (97/26), (99/8),
(103/3), (100/13), (104/15), (104/15),
(104/16), (104/16), (104/17), (104/17),
(82/23), (87/12), (81/25), (80/5),
(88/6), (89/12), (90/8), (90/14),
(92/10), (71/24), (29/11), (35/9),
(30/2), (29/20), (29/20), (33/5),
(32/23)

han (131/1)

hancer (115/9), (76/4)

Hansaray (90/14)

hasta (141/11)

Hayada²⁶¹ (94/18)

Hayyam (111/14)

Hıdır (64/7)

hızmetçi (122/18)

Hirosima (89/1)

ıslık (69/5)

ışık (81/4)

ız (125/6), (67/10)

iç (128/26), (113/14), (88/5), (88/11),
(68/3)

içek (124/14)

il (133/29), (125/1), (116/1)

ilgek (108/10)

ilk baar (118/7), (63/2)

ilmek (55/9)

İlyas (64/7)

imtian (41/27)

in (127/28)

inci (108/21)

İndistan (32/31)

İndoçin²⁶² (32/32)

insan (158/4), (159/1), (178/5),
(139/5), (152/1), (156/5), (126/27),
(116/4), (116/6), (117/13), (84/12)

²⁶¹ özel isim

²⁶² İndoçin yarımadası

ipek (46/9)

İran (32/32)

iş (159/7), (159/8), (167/3), (146/1),
(149/1), (149/3), (150/6), (133/8),
(105/21), (121/25), (122/17), (95/9),
(96/3), (82/22), (71/2), (84/14), (60/8)

işaret (43/7)

it (151/1), (116/3), (97/3)

iygit (61/7)

kabak (37/10)

kabir (182/8)

kaday (40/24)

kalendar (119/19)

kapık (152/7)

kâr (95/15)

kartina²⁶³ (93/12)

keben (81/22)

keççe (123/12)

keday (23/9), (150/3), (112/10),
(47/2), (64/11), (65/7), (65/23),
(28/10), (30/17), (31/5), (31/9),

(31/10), (34/14), (36/6), (36/12),
(37/8), (37/11), (59/1), (35/6), (30/8),
(30/9), (30/5), (30/1), (31/1)

kelin (118/24), (67/8), (61/5)

kemane (69/12)

kenar (125/6)

kepka²⁶⁴ (96/13)

kerem (60/4)

keri (93/14)

kervan (151/4), (127/4), (127/25),
(128/3)

kestane (94/6)

Kezlev (41/17)

kireç (95/16)

kırpık (76/3)

kişi (144/7)

kitap (110/24), (121/7), (122/3),
(117/1), (117/2)

Kiyev (97/14)

kiyim (162/4)

²⁶³ tablo

²⁶⁴ kasket

knâzlar (131/19)

komanda (67/13)

komsomol (42/24), (32/25)

kontsert (115/6), (97/25)

kögem (149/8)

köget²⁶⁵ (118/8)

kök (134/28), (183/6), (183/8),
(149/6), (132/26), (133/22), (112/14),
(100/7), (101/5), (100/17), (28/1),
(26/3), (54/2), (54/10), (56/3), (59/5),
(60/9), (59/17), (61/3), (61/10),
(30/12), (30/18)

kökrek (180/2), (115/12), (133/32)

köküs (140/6), (140/8), (23/16),
(124/10), (86/4), (58/8), (67/12),
(55/5), (54/10)

köletke²⁶⁶ (126/27), (133/7), (59/20),
(59/21)

kölge (81/4), (59/20), (59/21), (59/21),
(61/4)

könüktürcü (118/9)

köpçek (129/19)

köşk (131/19)

kötek (179/7)

köy (82/21), (82/21), (81/5), (81/25),
(80/9), (88/11), (70/6), (71/15),
(71/15), (71/22), (43/9), (39/1), (39/9),
(39/12), (39/19), (40/4), (40/9), (37/4),
(82/21), (82/21)

köydeş (80/6), (71/28), (43/14)

köz (135/16), (136/25), (138/4),
(139/4), (23/4), (23/12), (23/17),
(174/2), (181/3), (181/6), (181/7),
(148/4), (149/1), (154/2), (105/7),
(107/5), (111/11), (118/21), (118/22),
(124/3), (93/22), (97/6), (102/3),
(83/4), (83/6), (86/11), (90/3), (91/11),
(92/2), (61/12), (72/10), (72/22),
(73/15), (63/15), (32/2), (32/10),
(36/6), (48/1), (51/3), (53/7), (57/11),
(59/24), (35/13), (37/5)

közürögin²⁶⁷ (96/13)

közyaş (136/22), (31/4)

kreyser (67/6)

kul (118/28)

²⁶⁵ ot

²⁶⁶ gölge

²⁶⁷ şapka siperliği

Kurzal (49/10)

kübre (147/7), (147/8)

kübü (81/5)

kül (130/12)

kültüranı (93/17)

kümüş (96/9), (97/23)

kün (44/6), (161/3), (166/4), (135/2),
(140/15), (169/3), (174/7), (177/6),
(148/1), (157/3), (133/3), (132/22),
(132/25), (132/27), (107/2), (120/1),
(122/11), (122/16), (123/11), (123/13),
(126/11), (126/13), (111/22), (113/3),
(113/7), (96/22), (96/23), (96/24),
(97/11), (103/1), (62/1), (82/4), (83/2),
(86/8), (87/1), (87/3), (81/3), (81/11),
(82/1), (82/2), (78/9), (79/1), (79/4),
(76/17), (42/25), (66/5), (66/6), (69/1),
(40/19), (50/2), (50/5), (57/14), (29/9),
(26/1)

künbatı (127/3)

kündiz (126/4)

kündüz (140/6), (129/1), (115/12),
(97/2), (78/7), (78/15), (60/5)

küneş (52/1), (57/8), (119/6), (126/13),
(82/25), (63/21), (64/13), (67/3),
(61/4), (61/9)

küntuvuş (63/7), (54/4)

küpe (48/19)

kürek (139/12), (127/14)

küreş (57/6), (59/12), (71/16), (165/1),
(184/3), (150/8), (133/10), (133/19),
(108/17), (119/8), (81/8)

kürtük (180/6), (180/2)

küz (128/18), (132/21), (125/10),
(125/12)

lager (141/14), (85/6)

lâle (120/9), (121/26), (81/10), (73/9),
(73/9), (73/9), (74/2), (66/5)

lampoçka (171/5), (104/5)

Lâtif-zâde (120/2)

lav (119/24)

laylaq (93/24)

lenger (47/2)

Lenin (132/23), (134/12), (42/3), (42/6)

levha (62/5), (34/4)

Leylâ (38/11), (38/7), (120/8), (94/19),
(42/30), (43/4), (45/9), (49/1), (49/1),
(50/8), (52/3)

liman (67/14)

livan (33/2)

Löman (93/7), (92/22)

maday (27/15)

maden (110/24), (70/19)

Madonna (148/6)

magnoliy (28/9)

mahluq (127/11), (110/16), (93/26)

Maire (93/15), (92/21)

Maireçik (93/9)

mal (95/8), (95/17), (44/10), (44/16)

manevr (67/13)

mañlay (135/13), (139/4)

marş (55/23)

massa (105/2)

maşına (68/1), (68/3), (27/3)

maşuqa (61/19), (61/15)

mehri (97/7)

mekân (139/11), (109/2), (109/10)

mektep (140/12), (80/12), (80/13),
(91/2), (43/13), (43/27), (41/30),
(42/1)

mektup (70/4), (71/25)

melevşe (23/11), (129/6), (48/1),
(48/17), (59/18)

memleket (134/3), (117/16), (89/4)

Merakeş (33/2)

merekep (173/7)

Merem (94/19)

mergin (105/7)

Meri (93/16), (94/18), (92/7)

meydan (76/19), (33/13)

mezar (139/8), (109/2), (109/10),
(84/10)

mih (118/10)

millet (116/5)

misra (117/9)

miy²⁶⁸ (32/10)

Moskva (139/5)

²⁶⁸ beyin

motor (67/21)
 mülk (44/16)
 müzika (112/19), (113/18)
 nadir (132/16)
 nagayka (131/18)
 nağme (138/5), (129/7)
 nal (118/10)
 narad (95/22)
 Navoi (111/14)
 navvay (128/9), (128/4)
 nefes (139/3), (128/20), (55/16)
 negiz (55/7)
 nenne (138/5)
 nesir (113/18)
 Nimfa (93/13)
 nişan (73/4), (36/4)
 noqta (150/2), (35/14)
 Nüzet (120/2)
 oca (79/3)
 ocaq (138/12)

Odaman (113/9)
 odun (155/5), (155/7), (128/1)
 oğlan (92/5), (39/21)
 oğul (139/2), (174/1), (132/16),
 (134/1), (113/1), (99/8), (90/12),
 (73/14)
 omaç (48/12)
 omuz (37/2)
 oq (158/7), (158/7), (30/11)
 Oqtay (70/12)
 oquv (32/20), (41/25)
 oquyıcı (111/18), (104/10)
 ordu (40/15)
 orta (136/23), (129/17), (125/25),
 (113/23), (52/11)
 ortalıq (52/9), (92/3), (61/6)
 ot (128/12), (130/3), (119/15), (80/18),
 (67/21), (26/10), (34/13)
 oyun (88/14), (53/11)
 oyuncaq (85/9)

ög (174/5), (177/2), (148/6), (134/3),
(123/22), (41/25)

ögiyday (129/18)

ölü (79/6), (125/13), (86/6), (79/6),
(49/13)

örnek (147/5)

özen (48/5), (113/19), (65/17),
(167/6), (157/1), (63/4), (76/9),
(66/11), (48/17), (48/5)

özençik (157/7), (117/10)

padişah (131/1)

pahta (134/21)

palto (41/10)

Palvantaş (134/16)

pamuk (134/19), (110/24)

pan (44/13)

panca (131/8)

para (166/1), (123/4), (96/15), (96/16)

paraş²⁶⁹ (85/6)

parça (121/8)

park (49/10)

partiya (32/21)

pasport (93/7)

paytaht (41/18), (41/19)

pencere (123/27)

perde (99/4)

Peşraflar (132/3)

peyğamber (48/19)

pıştav (132/7)

pıtaçiq (128/11), (128/13)

pıtaq (127/19), (128/23)

piçen (69/11)

pioner (32/28)

polis (44/13)

poyezd²⁷⁰ (41/17)

projektor (67/24)

pudra (49/13)

²⁶⁹ Kelimenin aslı paraşadır. Paraşa, Rusya hapishanelerinin koğuşlarında tuvalet ihtiyacı için kullanılan özel kabın adıdır.

²⁷⁰ tren

Puşkin (111/14), (132/9), (48/13),
(53/5)

qabir (109/3), (90/18)

qabuq (94/7), (94/8)

qade (100/10), (101/8), (100/20),
(86/10)

qadın (123/13), (179/1)

qadife (82/5)

qafiye (105/23)

qafiye (110/7), (114/1)

qalem (116/9), (46/15), (63/18),
(63/24), (64/16), (27/14), (29/10),
(31/12), (49/2), (55/22), (58/3),
(30/11), (30/12), (28/15), (32/30)

qamış (38/6), (38/7)

qan (142/3), (173/8), (131/16),
(115/9), (115/13), (96/26), (99/2),
(99/4), (88/4), (88/5), (88/21), (73/8),
(37/8), (29/2)

qanat (162/7)

qandalay²⁷¹ (151/6)

qapı (69/4)

qaq (81/1)

qar (180/2), (180/7), (113/11)

qara (163/2), (54/1), (54/2), (54/3)

Qara deñiz (54/5), (140/10), (55/6)

qaraltı (122/17), (80/10)

qaraman²⁷² (100/12)

qaranfil (107/4), (107/8), (108/1),
(108/23)

qaranlık(q) (164/6), (123/14), (84/14),
(84/14), (138/4)

qardaş (101/1), (86/4), (87/13), (85/7),
(90/4), (90/9), (90/15), (90/20),
(91/4), (70/10), (69/13)

qarğa (118/2), (91/3)

qarğış (152/8)

qarı (122/14), (122/21), (123/21),
(96/23)

qarılğaç (129/3)

qarın (140/2)

qarlı boran (115/3)

²⁷¹ tahtakurusu

²⁷² kahraman

qarpız (81/20)	qır (82/18), (48/1), (48/14), (59/2), (59/4), (59/6), (60/10), (48/1)
qarşı (94/10), (101/1), (65/3), (32/9)	
qart (82/3)	qırğıy (100/3)
qartbaba (124/21)	Qırım (140/15), (109/2), (109/2), (109/10), (109/10), (82/17), (80/11), (90/1), (90/7)
qaş (174/3), (46/10), (46/15), (32/1), (61/10)	qırtış (71/11), (27/2)
qaşıq (147/4)	qış (140/11), (180/7), (128/18), (129/17), (130/3), (125/12), (72/18)
qaşqır (54/6)	
qatıq (81/5), (70/13)	Qıtay (32/32)
qav (81/14)	qıyafet (162/3)
qaval (81/14)	qıyıqça (108/6)
qave (69/8)	qız (136/18), (136/20), (183/1), (108/6), (122/27), (97/6), (82/10), (82/11), (81/13), (81/15), (82/15), (92/5), (93/9), (74/4), (75/2), (75/4), (42/27), (45/1), (46/1), (46/8), (43/21), (43/23), (63/16), (69/3), (69/6), (39/13), (39/24), (40/5), (28/7), (31/4), (34/11), (36/5), (47/16), (48/6), (55/4), (57/1), (57/1), (58/13), (61/1), (61/10)
qavun (81/21)	
qaya (44/17), (42/16)	qızıllıq (73/3), (73/5)
qayıq (67/9)	
qazan (95/10)	qol (134/24), (23/6), (24/5), (131/12) (132/24), (101/3), (84/3), (87/15),
qazıq (128/15)	
Qazma (139/12)	
qımırşqa (151/5)	

(86/1), (82/3), (43/7), (67/17), (37/11),
(55/8)

qomşu (97/2)

qonak(q) (44/10), (80/10)

qoqu (129/5), (108/3), (108/23),
(26/18)

qora (82/8), (85/1), (81/22), (59/15)

qoran (52/12), (34/12)

qoray (128/2)

qorqaq (45/12)

qoy (80/2)

qoyun (140/9)

qöy (81/11), (70/11), (70/13), (69/7)

qöz (92/18)

qucaq (70/24), (76/7), (76/15)

quçaq (57/12), (138/10), (86/11),
(77/3), (52/7)

qul (110/14), (118/26)

qulaç (71/13)

qulaq(k) (139/11), (151/3), (154/4),
(86/2), (40/30)

qum (128/26), (130/2), (130/5),
(126/7), (126/21)

qumlıq (74/9), (74/10)

qumru (112/17)

qurban (134/5), (82/4)

qurşın (116/7)

qurt (126/8), (45/2), (26/4)

qurum (71/19)

quş (75/9), (137/1)

quşçıq (126/25)

qutu (82/6)

quyruq (93/18), (153/4)

qülle (67/15)

radio (115/5)

resim (101/3)

resul (33/8)

Romaniya (44/9)

rubai (120/10)

Rus (91/8)

Rüstem (77/1), (76/5), (76/7), (76/13),
(76/16)

saat (135/17), (98/8), (87/9), (34/2)

saba (138/6), (123/11), (97/11),
(61/13), (44/5), (50/2), (60/8), (80/12)

sabalay (31/12)

saban (90/18)

sabiy (113/21), (88/15)

saç (113/1), (163/1), (163/5), (168/3),
(168/4), (168/5), (124/1), (45/1),
(46/9), (46/16), (67/3), (57/5), (37/5)

Sadiy (27/19)

sahna (42/2)

sahra (129/26), (130/9), (130/11),
(130/20), (125/14), (126/14)

Saide (139/2)

saip (112/16)

Salğır (42/17)

salğır (90/13)

salon (50/6)

saqız (82/12), (81/10)

saqsavul (127/21), (128/3), (129/12),
(129/13), (130/17), (130/19), (125/7),
(125/15), (126/18), (127/2)

satır (121/14), (112/12), (113/9),
(63/10), (70/4), (64/3)

sav (86/7), (33/9)

savut (81/6)

savut-saba (81/6)

saz (136/20), (138/3), (24/3), (99/3),
(65/11), (124/22), (34/14)

seer (62/5)

sel (176/3), (130/2), (34/16), (54/18)

selbi (134/28), (128/21), (66/13),
(48/7), (54/14), (59/13), (61/8)

seliqa (62/1)

sene (138/9), (140/14), (115/5), (84/9),
(84/10), (84/11), (84/13), (85/1),
(85/4), (43/20), (64/1), (68/4)

senegin (37/1)

ses (139/12), (127/7), (92/4), (68/1),
(68/3), (27/3), (52/20), (52/21),
(55/17)

Seydam-qaya (59/14)

seyran (76/19), (86/8), (135/1), (33/15)	(171/3), (172/2), (172/4), (184/1),
sıcaq (181/1)	(150/5), (134/13), (110/11), (111/5),
sıma (92/9), (92/10)	(113/2), (115/5), (104/3), (105/2),
sınav (133/10)	(82/14), (83/3), (43/1), (46/6), (37/7)
sınıfdaş (40/2), (42/13)	spirt (97/10)
sıra (42/21), (67/6)	stakan (97/12)
sırdaş (126/10)	subet (121/19)
sırt (44/4)	sur (45/3)
sigar (82/12)	suret (32/9)
sila (102/18)	suv (167/5), (175/8), (130/1),
sima (111/16)	(131/23), (120/4), (121/21), (126/22),
sivrisinek (124/22)	(95/15), (90/13), (63/4), (47/2), (66/3),
sol (23/7)	(67/9), (38/2), (38/3), (38/4), (34/12),
soldat (112/6)	(48/9), (48/10), (52/10), (53/10),
soñ (146/1), (133/19)	(55/5), (59/4), (59/6), (60/10), (59/19)
soqaq (49/8), (50/6)	sümbil (49/4)
Sovet (89/12)	sümbül (129/6)
soydaş (126/12)	sürü (38/1)
söz (160/1), (160/3), (160/6), (163/4),	süs (162/4), (57/12)
(139/2), (137/20), (141/4), (23/12),	süt (135/19), (115/13)
	svastika (133/24)
	şahs (155/2), (155/3)

şahta (134/17)

şain (112/17), (115/4)

şair (105/7), (105/8), (105/10),
(105/11), (106/8), (108/11), (110/8),
(111/26), (111/3), (111/7), (111/9),
(111/11), (111/17), (120/1), (121/18),
(122/5), (111/24), (112/3), (112/11),
(112/14), (112/16), (112/17), (112/18),
(112/18), (114/3), (114/4), (104/9),
(104/14), (61/18), (47/9), (46/10),
(46/12), (46/13), (46/14), (57/19),
(60/2)

şal (52/6)

şamata (127/7), (92/4)

şarap (95/15)

şavle (45/3), (44/5), (28/3), (59/16)

şeer (41/21), (120/3), (88/11), (71/15),
(71/15), (41/18)

şeit (108/7)

şeker (74/11), (74/12)

şenlik (48/16)

şerbenti (26/6)

Şevqi (115/1)

şına (155/6)

şifer (96/1)

şiir (171/1), (171/2), (154/1), (132/11),
(106/7), (110/19), (119/7), (119/22),
(119/24), (120/6), (112/7), (112/15),
(112/16), (112/19), (113/13), (113/17),
(113/21), (113/23), (113/25), (113/27),
(117/2), (117/4), (104/1), (104/2),
(104/9), (104/18), (46/4), (46/1),
(46/20), (64/2), (38/14), (27/15),
(47/16), (48/20), (49/2), (53/16),
(57/17), (57/19), (34/6)

şiirçik (62/6)

Şiller (111/14)

ştan (97/9)

şuara (111/12)

şuvultı (117/17)

tabiat (176/1), (147/6), (152/4),
(112/7), (61/20), (63/9), (27/18),
(48/13), (49/11), (60/3), (28/13)

tabut (37/16)

taht (94/4)

tahta (96/1)

Tair (61/16)

tal (128/16)

talant (113/2), (113/4)

talda (175/8), (128/21), (70/7)

taltinke (119/1), (92/13)

tamçı (115/9), (73/11), (73/12),
(73/13), (63/24), (64/15), (64/16),
(61/11), (32/30)

tamdı (61/12)

tamğa (44/14)

tamla (173/7)

tañ (135/5), (135/6), (130/19),
(123/14), (123/25), (102/7), (102/15),
(103/7), (86/13), (87/1), (80/19),
(80/21), (44/5), (72/1), (75/2), (57/3),
(61/2), (108/16), (102/23)

tandır (128/10)

tanetsdan (92/6)

taqır (128/27)

tasavvur (27/10)

tasma (61/9), (61/9)

taş (136/23), (136/24), (180/1),
(155/7), (131/3), (109/3), (109/4),
(95/16), (96/22), (90/1), (90/8), (55/2),
(182/1)

Taşkent (107/1)

taşqın (59/3), (46/17), (34/16), (48/15)

Tatar (109/6), (90/6), (90/17)

Tatarca (115/5)

tatır (92/18)

tav (44/17), (133/28), (48/2)

tavşan (153/2), (153/5)

tavuş (97/3)

tayçıq (150/1)

tedarek (41/9)

tegenek (118/4)

tegin (97/5)

tehnika (46/18)

tehnikum (39/20)

teke (110/4)

tel (60/11), (60/11), (168/3), (168/8),
(168/8), (171/7), (99/4), (104/7),
(65/12), (59/7), (59/7)

temel (55/7), (55/1)

Temircan (93/6), (92/22)

ten (133/25), (123/10), (113/12),
(75/10), (27/4)

tepe (52/12)

tepreç (82/16)

ter (135/13), (139/3), (131/16)

tereçik (125/8)

terek (127/9), (127/16), (128/16)

tezya (49/7)

tınçlıq (89/7), (65/1), (35/10)

tırnak (133/24)

tısırdı (123/17)

tış (164/7), (129/16), (30/19)

tik (158/1)

tiken (161/2), (146/5), (175/6)

tilenci (44/12)

tip (172/7)

tiri (125/14)

tirsek (71/7)

titis (159/4)

tiz (23/16), (148/7), (148/8), (29/12),
(60/6), (59/22)

tobılğı (80/20)

tolı (139/5), (156/3), (55/19)

tolqun (140/10), (67/11), (28/11),
(55/3)

ton (134/21)

top (67/21), (68/1), (68/3)

Topqaya (136/3)

topraq (142/3), (128/6), (131/15),
(109/4), (90/8), (56/4)

toq (156/3)

Toqay (111/16)

torğayçıq (139/6)

tot (63/8)

toy (82/11), (135/1), (130/7), (97/13),
(82/19), (42/26), (67/7), (69/3)

toz (126/3), (26/9)

tögerek (147/1)

töpe (127/8), (44/11)

traktor (70/15), (71/11)

tsehte (71/2)

tufan (134/26), (130/15)

tuman (113/8), (102/2), (102/5),
(102/5), (102/6), (102/8), (102/8),
(102/9), (102/13), (102/13), (102/14),
(102/16), (102/16), (102/19), (102/21),
(102/21), (102/22), (102/24),
(102/24), (103/1), (103/5), (103/5),
(103/6), (103/8), (103/8), (80/22),
(26/7), (59/7), (60/11)

turnavuçın (92/14)

turşu (95/15)

tuvağan (44/20)

tuvar (113/5)

tuvğan (42/15), (30/3), (80/5)

tuzlar (37/11)

tüb (95/12)

tüfli (95/11)

tük (162/6), (162/7)

tüñ (135/4)

tün (136/6)

tüp (116/4), (174/3), (113/23)

türbe (33/12)

türenmen (27/2)

türki (62/23)

Türkiy (110/23)

Türkmen (125/2)

türkü (132/14), (38/5), (48/8), (60/4)

türmedeş (84/1), (87/13)

tüs (162/8), (36/4), (28/1), (57/10)

tüyeler (127/18), (127/24)

Tvardovskiy (111/16)

uc (116/9), (55/9), (28/15)

uç (61/11)

uçquç (112/13), (67/20), (100/15)

uçurım (67/22)

uçurum (29/4)

ufuq (126/15), (63/7), (67/2), (67/14),
(28/2), (52/13)

ulus (117/11)

uradnik (131/17)

Ural (70/19)

urğan (67/20)

urğun (160/6)

ustaz (111/17)

uvultı (117/19)

ülke (54/4)

Ülker (65/10), (67/1)

Ümer hayyam (111/23), (111/25)

üstaz (111/17), (116/5)

üy (70/8), (46/2), (44/11)

Üzbekistan (134/18)

üzüm (70/7)

vagon (96/1), (96/1)

vahta (84/5), (71/16)

Van Bethoven (154/5)

vaqia (122/5)

vasiyet (145/3)

vatan (141/12), (142/2), (145/2),
(145/5), (149/3), (118/1), (100/11),
(89/3), (91/9)

vezin (105/24)

vlast (140/14)

yağmur (176/3), (176/5), (176/7)

yal (55/19)

yalı (132/15), (63/4), (48/2), (52/8),
(54/3)

Yalta (120/3)

yaltaq (119/4)

yañ (127/8)

yan (140/11), (23/7), (182/2),
(131/23), (121/9), (124/7), (126/9),
(126/11), (86/7), (86/14), (42/2),
(51/1)

yanaq (35/16)

yançık (129/1), (70/11)

yañğız (46/8), (52/19)

yapraq(k) (127/17), (99/2), (35/7),
(117/17)

yaq (64/14), (63/22)

yar (179/4), (122/15), (99/1), (99/3),
(78/10), (78/12), (72/2), (72/7), (74/5),
(74/5), (74/11), (68/6), (60/6), (74/13),
(74/13)

yâr (74/19)

yaraşıq (159/4)

yarıq (135/5), (135/6), (72/1)

yas (163/8), (141/8), (141/8)

yaslı (60/2)

yastık (123/20), (61/14), (72/3), (41/12)

yaş (53/8), (158/3), (163/5), (176/4), (118/22), (123/3), (116/8), (88/13), (90/3), (91/11), (61/12), (73/15), (37/23), (53/15), (35/13), (29/13), (29/5)

yaşın (113/5), (54/8)

yaşlıq (163/7), (111/5), (49/1)

yatak (179/3), (50/2)

yatav (38/8)

yav (113/6), (100/21), (100/22)

yavru (133/28), (90/13)

yavur (90/17)

yay (158/5), (158/6)

ayyla (137/2)

yaz (140/9), (128/20), (125/10), (82/7), (81/11), (72/17), (26/19), (26/5)

yazı (80/16)

yel (108/16), (123/28), (37/1), (138/7), (54/15), (35/7)

yer (116/3), (134/19), (175/6), (150/2), (128/22), (129/9), (131/10), (121/27), (95/5), (95/7), (90/6), (35/11), (158/8), (183/8), (69/2), (61/12), (47/1), (66/10), (134/29), (149/7)

yeşil (61/7)

yeşillik (63/5)

yetim (96/10), (88/15)

yılan (125/6), (127/27), (130/6), (172/1)

yıldız (138/1), (133/31), (108/10), (109/6), (82/7), (89/13), (92/2), (66/9), (38/1), (28/5), (31/10), (52/9), (53/14), (57/3), (58/15), (35/7), (35/11)

yır (136/11), (150/3), (132/8), (104/21), (61/15), (61/17), (63/3), (43/25), (46/19), (68/8), (37/22), (37/2), (37/9), (55/18), (29/17), (29/1), (29/1), (29/1), (28/15), (33/14), (33/17)

yigit (108/9), (91/9)

yol (161/1), (139/5), (127/26), (132/20), (118/7), (118/21), (125/4),

(125/6), (95/12), (96/10), (102/19),
(87/2), (87/5), (88/15), (92/11), (74/1),
(64/9), (41/9), (59/6), (60/10), (29/4)

yolaq (169/5)

yorğan (97/8), (41/12)

yosma (107/3), (66/1), (27/6), (34/11),
(29/14)

yurt (140/8), (142/2), (102/17),
(100/13), (87/12), (91/10), (63/15),
(33/16)

yurtdaş (84/1), (90/10), (90/16),
(90/21), (91/5)

yurttaş (90/5)

yuva (129/28), (130/14), (91/3), (69/6)

yük (115/12)

yüreçik (140/6)

yüz (169/4), (131/14), (108/1),
(126/12), (97/24), (102/1), (83/4),
(72/15), (73/2), (73/10), (73/13),
(57/9), (61/1)

zal (98/1), (42/1)

zarar (95/19)

zavod (70/20), (71/21)

zıqı (119/4)

Zöresinday (61/7)

zurna (124/24)

zümrüt (108/5)

1.1.4. Soyut İsimler

Soyut adlar, görünürde madde olarak var olmayan, duyu organlarımızla kavranamayan, ancak zihnimizde ve tasavvurumuzda var olan kavramlara ve niteliklere karşılık olan adlardır.²⁷³

Eserde en çok kullanılan soyut isimler arasında ömür(45), yürek(42), yıl(33), qalp(29), gönül(21) sözcükleri yer almaktadır.

²⁷³ Korkmaz, s. 229.

En çok kullanılan soyut sözcüklere baktığımızda şairin genel olarak “sevgi” ile ilgili isimleri kullandığı görülmektedir. Bu durum şairin genel olarak şiirlerinde bahsettiği iki konudan biri olan aşk ve sevgili unsurlarından kaynaklanmaktadır.

açuv (93/21), (55/6), (54/5)	ara (42/27), (123/8), (116/10), (40/3)
advoqatlık ²⁷⁴ (96/7)	arqadaşlıq (80/4)
agitatsiya (141/6)	artqaçlıq (110/22)
akaylıq (95/1)	aruv (75/7), (82/20), (31/5)
akıl (121/12)	arzu (130/13), (131/6), (105/5), (105/6), (106/5), (109/1), (109/9), (110/17), (87/9), (87/10), (63/17), (69/2)
al ²⁷⁵ (124/17)	asıl (111/6), (112/1)
alev (74/7), (74/15), (63/12)	asret (102/4), (85/2), (90/2), (70/3), (70/5), (72/6), (38/12)
amanlıq (135/7)	asretlik (118/19) (66/7)
ant (96/18)	aşna (166/1), (166/1), (166/6), (114/1)
aq (136/9), (145/5), (121/11), (116/4), (94/2), (73/7)	aşq (165/2), (165/4), (165/6), (165/8), (168/7), (112/9), (81/26), (91/10), (63/12), (48/20), (49/10), (50/8), (59/1)
aqıl (166/7), (135/18), (122/12), (113/26), (116/6), (83/3), (86/9), (93/2), (49/9)	aşşalıq (95/3)
aqiqat (184/5), (118/3)	
aqran (80/6)	
ar (161/6)	

²⁷⁴ avukat

²⁷⁵ hâl

ateş (180/5), (182/5), (76/11)

ayan (184/3)

ayat (59/12), (132/19), (109/1),
(109/9), (113/15), (115/15), (89/7),
(29/24)

aydın (136/19)

aynecilik (123/7)

azap (141/13), (134/8), (118/15),
(87/8), (85/10), (88/6), (58/5)

azat (84/3), (87/12), (87/15)

azatlıq (131/22), (132/10)

baba-yigit (98/7)

baht (135/12), (145/1), (23/10),
(152/6), (105/15), (105/16), (119/8),
(122/1), (122/8), (83/6), (89/16),
(37/17), (40/12), (42/12)

baliğ (93/2)

barlıq (82/1)

baş (41/13), (72/13), (168/2), (135/18),
(141/1), (106/5), (116/6), (85/5),
(87/11), (89/4), (69/11), (38/10),
(27/10), (37/14), (153/8)

bataq (38/10)

batır (101/1), (101/5), (101/7),
(100/21), (100/17), (100/19), (100/7),
(100/9), (64/1), (30/11)

belâ (165/8), (170/1), (102/20)

beter (116/3)

bezginlik (123/9)

bilgi (82/22), (80/12)

borc (166/3), (134/4), (117/6), (96/15)

boydaqlıq (69/2)

büyük (129/13)

büzgünlik (36/7)

can (160/2), (182/6), (135/17),
(153/5), (130/17), (133/9), (118/11),
(120/5), (126/17), (94/19), (94/19),
(100/16), (61/18), (91/9), (75/3),
(37/6)

cançık (86/12)

car (85/7)

carlı (30/14)

cavçı (73/16)

cebir (141/16), (184/7)

ceennem (87/8)

cennet (128/22), (87/7)

cevher (108/13)

cıyın (85/11)

cigit (81/21)

cöreme (86/5)

cürek (44/19), (31/3), (31/7)

Çaraz (81/13)

çare (140/1), (95/18)

çarh (46/18)

çeçek (64/8), (49/4)

çet (94/6), (114/2), (64/9)

çın (121/15), (111/11)

çille (40/13)

dama (130/13), (85/3)

dar (85/8), (87/6)

darğınlıq (36/7)

dava (123/6)

davet (49/7)

dea (154/8), (110/18)

dert (135/11), (129/13), (126/26),
(87/8), (85/10), (40/20)

deva (165/6)

devir (46/14), (37/13)

devran (135/3), (140/13), (61/17)

diqqat (144/4)

doğrılıq (95/4)

doğru (122/2), (122/7), (124/18)

dostlık (170/8), (133/15)

duyğu(ı) (23/15), (121/2), (105/3),
(47/5), (35/1), (36/12), (35/8)

düşmanlıq (82/24)

ebediyet (84/6)

ecad (73/8)

ecel (139/3), (135/13), (63/20)

eda (134/4)

edep (43/26)

efkâr (105/18)

el (44/2), (133/15), (133/15), (105/5),
(105/6), (105/8), (118/1), (94/9),

elal (136/10), (95/20)

elem (170/3)

emek (46/19), (47/6)

emel (133/17), (32/14), (32/16)

emir (122/19), (32/28)

yengillik (27/12)

ercümerc (113/26)

erk (133/2)

erkin (105/5)

es (135/18), (139/9), (108/4), (83/5),
(72/11), (72/23), (68/6), (55/4)

esir (112/10), (74/3)

esirlik (84/7)

eskilik (133/12), (82/24), (64/7),
(43/25)

eşq (132/10), (105/13), (108/24),
(119/12), (99/3), (89/7), (89/7), (89/8),
(38/5), (57/18), (58/7)

eşsiz (65/8)

eyat (134/6)

farz (168/2)

fayda (146/3)

felek (129/21)

felsefe (46/16)

fikir (121/12), (64/2), (136/19)

gizli (53/7)

göñül (135/8), (138/8), (23/10),
(169/8), (129/15), (133/9), (105/20),
(119/9), (115/15), (61/18), (74/6),
(74/14), (72/19), (43/19), (47/8),
(63/19), (40/23), (51/5), (55/15),
(57/2), (29/7)

gurur (115/4)

günâ (96/12), (39/14)

gürlik (73/6)

güzel (78/13), (78/5), (78/7), (63/6),
(72/16), (72/20), (65/19), (65/21),
(66/9), (59/23)

güzellik (176/2), (178/3), (106/3),
(119/21), (122/25), (49/12), (52/16),
(34/8)

ğam (58/5)

ğarip (83/1), (75/9)

ğayret (71/3), (71/10), (60/7)

ğazap (118/15), (118/25)

ğurbet (118/1), (116/1)

ğurbetlik (141/12), (130/18), (76/11)
hainlik (90/19)
harap (124/17)
horlıq (85/10)
has (119/22), (119/23)
hatır (101/4), (70/2)
hatıra (118/27)
hatırlav (174/8)
hayal (129/23), (131/6), (85/5), (46/3),
(63/19), (65/18), (38/9), (27/10),
(47/15), (57/15), (33/4), (48/3)
hayır (110/6), (110/6), (96/17), (71/24)
haz (129/11)
hinzır (98/5)
horlıq (88/17)
hülya (64/5)
iç (178/6), (178/2), (39/2), (35/10),
(40/20)
ideal (63/17)
iftihar (116/5)
ikmet (118/6)
ilâiy (99/7)

ilham (62/5), (47/12), (138/12),
(36/11), (27/18), (48/4), (49/2), (53/2),
(53/3), (53/15), (55/21), (29/24),
(138/12)
ilhamcı (47/4)
ilim (109/8), (43/28), (47/6)
illet (98/9)
iman (68/7), (96/20), (184/5)
inat (94/12)
inatlıq (95/3)
incelik (49/12)
inkâr (96/18)
insaniyet (152/6), (89/16), (36/8)
insanlık (73/6)
irade (118/14)
irs (154/2)
is (144/3), (154/4)
isar (50/8)
isse (134/20)
istek (39/23)
istidat (110/3)
istiqlal (89/8)

iş (69/9)

işanç (85/3)

işve (129/9)

kanikul (43/10)

kapık (152/7)

kapitalist (71/7)

kaygı (73/16)

keder (115/8), (89/10), (73/16)

kem (75/10)

keniş (113/22)

kerçek (111/20)

kerek (46/17), (46/18), (46/20), (94/5),
(94/9), (94/13), (148/4), (148/8),
(154/2), (154/4), (155/5), (158/8),
(164/2), (175/8)

keyf (129/9)

keyif (98/1)

körkem (110/11)

küç (104/8), (85/15), (68/1), (60/8)

küçlik (146/2)

külte (57/8)

küyük²⁷⁶ (129/15)

küzgü (66/11), (59/19)

lezzet (27/11)

maqsat (150/7), (105/4), (62/2)

melek (119/19)

melem (46/12), (46/13)

merdlık (100/1), (112/12)

mergin (105/7)

merhamet (49/16)

mevlüt (96/5)

muabbet (46/19), (27/16), (49/4),
(49/16)

muhtacılık (133/11)

murat (136/28), (127/9), (103/4)

musibet (86/5)

mükâfat (119/20)

mülâyim (113/22)

nam (134/16), (110/10), (105/8),
(125/1), (93/26)

namus (49/8)

²⁷⁶ yanık(mecaz)

naz (129/9), (28/6)
nazlı (48/5)
nefis (97/5)
nefret (117/14), (49/16), (50/1)
nerva (97/26)
neşe (65/24), (66/2)
nur (135/16), (111/21), (111/22)
oğur²⁷⁷ (73/7), (134/23)
or (50/4)
oraza (81/23)
öktem²⁷⁸ (113/21)
ömir (36/9)
ömür (55/8), (179/1), (52/24), (161/1),
(161/7), (165/1), (165/3), (139/7),
(173/1), (173/1), (173/2), (174/7),
(184/2), (152/1), (157/1), (128/7),
(128/19), (109/7), (123/5), (125/11),
(125/15), (126/23), (111/20), (113/15),
(113/16), (113/28), (99/5), (104/14),
(84/7), (87/7), (71/19), (72/17),
(46/20), (47/12), (64/6), (63/13),

(37/23), (37/13), (48/4), (49/5), (49/7),
(58/12), (59/9), (29/17), (29/3)

ömürlük (134/11)

öpke (140/3), (126/19), (58/5)

öşek²⁷⁹ (39/12)

pak (136/21), (43/19)

peri (139/1)

peşman (75/11), (121/21)

peyda (169/7), (169/4), (127/5)

qaar (180/4), (87/8), (85/10)

qabaat (115/16)

qadir (106/6)

qalip (36/3)

qalp (23/2), (23/2), (23/20), (182/4),
(184/6), (150/4), (105/11), (113/2),
(113/22), (114/4), (116/2), (100/1),
(42/18), (46/7), (44/6), (47/3), (47/5),
(64/2), (37/19), (35/1), (27/20), (34/5),
(30/8), (49/15), (52/18), (56/2), (58/1),
(58/14), (29/2)

qaraman (117/15), (61/16)

²⁷⁷ hedef, amaç

²⁷⁸ gururlu

²⁷⁹ dedikodu

qarar (93/15)
 qardaşlıq (80/4)
 qaruv²⁸⁰ (29/11), (32/10), (31/6)
 qasavet (83/5), (87/8), (85/10)
 qasvet (78/4)
 qayğı (165/5), (23/20), (170/5),
 (129/12), (113/27), (117/14), (83/5),
 (78/4), (90/2)
 qazıq (160/4)
 qiymetli (111/20)
 qızgın (182/3), (71/2)
 qiymet (162/2), (178/8)
 qorğak (110/4)
 qorqu (165/7), (23/8), (55/4)
 qudret (117/16)
 qullıq (141/13), (94/3)
 quruntı (177/4)
 qutlı (84/1), (87/13)
 quvanç (23/13), (37/17), (37/24)
 quvet (85/15), (71/3), (58/4), (60/7)

raat (64/10)
 raatlıq (109/8), (47/10), (27/8)
 rahat (109/7)
 rahmet (98/6)
 razılıq (39/8)
 rivayet (122/11)
 romantika (108/18), (64/4), (64/12),
 (64/12)
 ruh (158/3), (158/4), (137/3), (106/2),
 (113/10), (113/16), (61/18), (46/12),
 (52/15), (55/20)
 rüya (165/4)
 saar (123/28), (138/7)
 sabır (87/4), (72/7)
 sadelik (49/12)
 sadıq (43/4), (134/11)
 saf (138/19), (117/10), (42/24)
 saip (99/8)
 sanat (167/1), (112/7), (110/3)
 saqt (169/6)
 sayğı (47/6)

²⁸⁰ güç, kuvvet

seadet (60/1)

sebeb (40/11), (40/8)

selam (71/21), (71/27), (44/19),
(35/12)

sevda (62/4)

sevgi (23/4), (23/19), (24/2), (113/28),
(117/14), (77/4), (76/8), (76/16),
(46/7), (47/8), (31/7), (36/9), (36/12),
(36/1), (36/4), (35/8), (29/15)

sevinç (170/6), (108/20), (113/27),
(116/11), (69/10), (42/11)

sezgi (118/14)

sıltav²⁸¹ (97/3)

sır (23/5), (153/4), (132/4), (104/19),
(43/28), (27/18), (48/3), (49/10),
(59/23), (30/2), (30/3), (28/13)

suvsınlıq (58/7)

şad (42/10)

şadlıq (82/2)

şan (100/14), (50/4)

şayan (111/13)

şecaat (117/15)

şen (82/16), (52/9)

şenlik(q) (64/6), (102/10)

şer (110/6), (110/6)

şeref (100/14)

şiar (71/20), (104/20)

şifaq (119/18)

şiiriyet (108/13), (121/15), (112/10),
(113/11), (113/16)

şuret (121/11)

şükran (136/33)

taaccup (113/25)

tabiat (117/13)

taktika (67/19)

talant²⁸² (178/7)

taliy (141/16), (184/1), (79/4)

talpınuv (132/1), (132/5)

tamçı (57/18)

taqdir (132/24), (126/20), (113/3)

tasa (34/5)

tasavur (131/5), (85/5), (63/9), (62/6)

²⁸¹ bahane

²⁸² yetenek

tayın (61/20)

tedarek (48/18)

tedbir (98/10)

tefekür (117/18)

telif (121/11)

temel (133/13), (133/21), (32/12)

teselli (29/7)

teskin (58/2)

tevbe (96/11)

til (132/12), (110/12), (115/7),
(115/16), (93/28), (99/7), (80/15),
(93/3), (92/19), (72/9), (74/11),
(72/21), (30/5), (30/7), (29/8), (30/20)

tildeş (80/5)

tilek (119/12), (132/1)

töre (131/13)

turmuş (84/8)

tüş (139/9), (128/19), (88/18), (72/11),
(72/17), (72/23), (67/23)

ucuz (175/4)

uçqun (137/3)

umut (58/11)

uquq (116/4)

usul (33/7)

uyat²⁸³ (111/10)

uyqu (165/3), (129/10), (123/26),
(65/5)

ümit(d) (67/18), (131/5)

ümran (119/10)

ümüt (136/7), (85/3), (87/5), (63/3)

ürlik (73/6), (32/18)

ürme (151/4)

vaad (141/4)

vahşilik (127/27)

vaqıt (168/7), (122/13), (115/7),
(81/8), (92/17), (62/5), (63/1), (73/5),
(42/5), (42/9), (49/9), (34/2), (23/1)

vican (133/16)

vicdan (136/19), (145/5), (147/3),
(44/18), (36/8), (35/5)

yad (135/16)

yahşılık (144/8), (106/1)

²⁸³ ayıp

yalan (118/3), (39/15)

yaman (141/10)

yamanlıq (135/7)

yañğızlıq (125/16), (126/17), (126/23),
(58/10)

yanıq(k) (69/13), (78/4)

yaraşıq (97/15)

yaşav (47/9), (37/24), (29/20), (35/3),
(27/11)

yaşlıq (82/23), (72/13), (37/22), (31/1)

yıl (65/20), (140/1), (140/13),
(140/13), (141/1), (141/6), (141/13),
(169/2), (128/17), (131/17), (133/14),
(132/21), (134/7), (125/11), (84/1),
(84/2), (84/3), (84/6), (84/8), (84/9),
(84/12), (85/4), (86/13), (87/10),
(87/13), (87/14), (87/15), (88/10),
(70/17), (72/5), (49/3), (49/5), (29/18)

yıllır (132/17)

yol (41/15), (161/5), (23/9), (23/8),
(172/6), (147/2), (125/2), (95/2),
(102/18), (84/4), (87/16), (89/6),

(89/9), (46/14), (47/11), (67/19),
(49/6), (49/6), (35/3), (29/17), (32/22)

yorğunluq (60/6)

yuva (165/2), (35/4)

yüksək (55/21)

yürek (140/2), (140/4), (141/5),
(144/5), (142/1), (170/3), (171/4),
(180/1), (181/5), (181/8), (108/11),
(118/27), (120/5), (112/8), (115/2),
(115/10), (117/7), (104/4), (104/11),
(85/14), (85/16), (78/3), (78/11),
(88/2), (89/1), (91/7), (63/8), (74/3),
(76/3), (42/31), (43/19), (63/13),
(63/8), (68/7), (42/8), (55/14), (55/20),
(35/10), (29/22), (29/9), (35/2), (34/8)

zar (176/2), (128/2)

zein (49/4)

zevq (129/11), (121/16), (112/20),
(97/20)

zorluq (133/11)

1.1.5. Tekil İsimler

Aynı türden tek olan varlık ya da kavramı karşılayan adlar, “tekil” ad olarak değerlendirilir.²⁸⁴

Eserde en çok kullanılan tekil isimler arasında halq(62), ömür(45), kün(45), şiir(37), yol(36), yürek(36) sözcükleri bulunmaktadır.

acı (146/6), (173/4)	afiyon (97/11)
açıq (138/10)	Afrika (113/1)
açuv (93/21), (55/6), (54/5)	afta (42/25)
ad (136/14), (110/20), (111/13), (111/17), (111/25), (112/4), (93/23), (93/28), (94/16), (90/6), (93/5), (93/8), (33/4)	agitatsiya (141/6)
ada (102/1)	ağa (82/7), (40/21), (40/15)
adam (160/1), (160/3), (162/2), (157/1), (105/10), (106/2), (106/4), (112/15)	ağaç (127/23), (149/6)
âdet (123/11)	ağız (96/26), (147/4), (32/6)
adım (105/15), (80/14)	ağuş (59/9)
adise (122/9)	akaylıq (95/1)
advoqatlık (96/7)	akıl (121/12)
afat (53/8)	al (41/3), (44/12), (124/17)
	ald (46/3), (47/15), (83/4), (63/15), (36/6), (80/14)
	âlem (110/14), (85/11)
	alet (71/9)

²⁸⁴ Kükey, s. 222.

alev (74/7), (74/15), (63/12)

alğış (118/16), (118/17)

alıñ (158/2)

âlim (132/7), (156/6)

alkeday (36/11)

Alla (96/4), (96/20), (87/3), (85/16)

allıq (73/2)

alma (145/7), (145/8)

alq (65/4)

alt (67/9)

altın (122/28), (37/5)

altmış (116/11)

amanlıq (135/7)

Amet-Han (134/1), (112/14), (100/2),
(100/4), (100/6), (100/7), (100/9),
(101/5), (101/7), (100/17), (100/19),

an (152/3), (152/3), (113/17)

ana (135/19), (138/5), (140/2),
(140/15), (94/15), (97/4), (97/16),
(83/1), (83/3), (87/1), (81/6), (86/2),
(70/9), (70/23), (73/15), (47/7), (41/8),
(39/10), (29/12)

Angren (134/17)

ant (96/18)

anter (26/3)

apaççıq (86/13)

apay (86/3)

apte (86/4)

aq (145/5), (121/11), (94/2), (73/7)

Aqar (67/14)

aqay (135/20), (95/1), (95/5), (95/13),
(95/17), (95/21), (96/7), (96/15),
(96/19), (96/23), (97/1), (97/5), (97/9),
(97/13), (97/17), (97/21), (97/25),
(98/3)

aqça (166/3)

aqıl (166/7), (135/18), (122/12),
(116/6), (83/3), (86/9), (93/2), (49/9)

aqiqat (184/5), (118/3)

Aqmescit (41/20)

aqraba (80/6)

aqşam (120/1), (82/7), (76/9),

ar (161/6)

ara (160/7), (131/4), (127/3), (119/15),
(123/8), (126/5), (116/10), (59/13),
(42/27), (40/3)

araba (129/19), (81/17), (64/9)

Arap (33/8)

arba (80/2)

arfe (81/24)

arıǵıñ (37/1)

Arıqbaş (59/8), (60/12)

Arnolda (93/13)

arqa (140/12), (174/6), (69/10), (49/5)

arqadaşlıq (80/4)

arslan (153/2), (153/3)

art (96/13), (61/3), (40/9), (163/8),
(128/18), (125/10), (125/12), (85/1),
(81/22), (37/15), (54/13),

artqaçlıq (110/22)

aruv (75/7), (82/20), (31/5)

Arzı (45/1), (55/4)

arzu (130/13), (131/6), (105/5),
(105/6), (109/1), (109/9), (110/17),
(87/9), (87/10), (63/17), (69/2)

asayış (112/22), (112/22)

asıl (111/6), (112/1)

asır (133/18), (29/18)

askerlik (70/18), (70/19)

Aslı (60/4)

asret (102/4), (85/2), (90/2), (70/3),
(70/5), (72/6), (38/12)

asretlik (118/19), (66/7)

ast (84/13), (131/18), (133/7), (102/9)

aş (168/6), (131/23), (95/10), (96/22),
(69/8)

aşıq (176/1), (63/9), (44/18), (48/13)

aşlıq (110/24), (81/15), (26/16)

aşna (166/1), (166/1), (166/6)

aşq (165/2), (165/4), (165/6), (165/8),
(168/7), (112/9), (81/26), (91/10),
(63/12), (48/20), (49/10), (50/8),
(59/1)

aşqın (113/28)

at (80/17), (80/20), (80/2), (91/2)

ata (128/10)

ateş (180/5), (182/3), (182/5), (111/7),
(115/2), (76/11), (36/1)

atom (89/15)

av (151/1)

ava (136/3), (140/9), (119/17),
(113/14), (26/18)

avaçiq (69/13)

Avgust (41/13)

avlaq (44/14)

avtobusqa (97/17)

avuç (88/21)

ay (109/6), (96/5), (97/23), (89/13),
(92/1), (42/23), (72/1), (75/1), (76/17),
(42/22), (45/3), (65/3), (66/2), (38/4),
(28/3), (53/4), (53/13), (54/13),
(59/15), (38/2), (139/5), (129/25),
(129/27), (43/5)

ayakçı (97/16)

ayan (184/3)

ayaq (135/15), (139/8), (131/10),
(97/7), (69/9), (37/3)

ayaqdaş (47/11), (27/7), (29/23)

ayaqqap (41/11)

ayat (59/12), (132/19), (109/1),
(109/9), (113/15), (115/15), (89/7),
(29/24)

aydın (136/19)

aydut (140/16)

aynecilik (123/7)

aynı (52/11)

Ay-Petri (55/17)

ayrı (121/8), (121/8)

Ayuvdağ (48/14)

az (168/1), (144/8), (124/24)

azap (141/13), (134/8), (118/15),
(87/8), (85/10), (88/6), (58/5)

azat (84/3), (87/12), (87/15)

azatlıq (131/22), (132/10)

azbar (95/17), (139/6)

azıq (160/2)

azır (122/20), (129/22)

baar (169/1), (180/8), (128/20),
(125/9), (48/20), (58/7), (61/2),
(34/10)

baba (140/15), (174/1), (153/7),
(94/15), (95/2), (82/26), (47/7), (39/7),
(69/6), (69/7), (69/9), (41/6), (41/7),
(29/6)

babañne (86/2)
 bağ (128/14), (74/10), (59/10), (29/14)
 bağça (175/5), (131/11), (120/3),
 (146/7), (99/1), (49/3)
 bağçivan (146/5)
 bağır (110/18)
 bağış (152/4)
 baht (135/12), (145/1), (23/10),
 (152/6), (105/15), (105/16), (119/8),
 (122/1), (122/8), (83/6), (89/16),
 (37/17), (40/12), (42/12)
 bahtlı (84/2), (87/14)
 bal (157/8), (92/18), (74/12)
 bala (123/2), (85/2), (86/3), (87/2),
 (82/2), (87/4), (92/17), (92/17)
 balalıq (118/19), (102/10), (80/1)
 baliğ (93/2)
 balta (135/12), (127/14)
 bar (144/7), (150/1), (150/3), (150/5),
 (150/6), (150/6), (109/1), (109/9),
 (121/28), (93/26), (93/28), (95/15),
 (84/11), (87/9), (91/9), (91/10), (47/5),

(47/6), (47/8), (47/11), (42/12),
 (29/23), (57/10), (57/12), (58/1)
 barın (128/10)
 barlıq (82/1)
 baş (41/13), (72/13), (160/4), (168/2),
 (135/18), (141/1), (183/6), (128/3),
 (106/5), (108/8), (110/15), (118/24),
 (95/16), (98/1), (99/1), (62/3), (85/5),
 (87/11), (89/4), (90/2), (63/1), (69/11)
 (37/15), (40/22), (38/10), (29/12)
 (27/10), (37/14), (49/7), (59/22),
 (29/6), (153/8)
 başak (156/2)
 başlık (31/2)
 bataq (38/10)
 bataqlıq (116/10), (117/23)
 batı (67/23), (52/2)
 batır (101/1), (101/5), (101/7),
 (100/21), (100/17), (100/19), (100/7),
 (100/9), (64/1), (30/11)
 bay (30/15)
 Baydarava (107/4), (107/8)
 bayğuş (127/9)

bayram (85/11), (81/24), (81/26),
(82/1), (42/24), (42/23), (65/22)

bayraq (133/6), (134/12)

bazar (107/1), (107/2), (92/12)

beden (139/10)

Begovat (134/14)

bel (158/1), (158/5), (133/1)

belâ (165/8), (170/1), (102/20)

Belbek (59/11)

belgi (61/2)

berbat (124/18)

beş (71/6)

beşik (37/16)

bet (23/13), (92/9), (65/17), (67/4),
(48/10), (49/11), (33/6)

beter (116/3)

beyaz (97/12)

beyt (171/3), (105/9), (111/7),
(118/13), (112/2), (113/17), (104/3)

beytçik (99/5)

bezginlik (123/9)

bikeç (120/8)

bilek (71/4)

bilgi (177/1), (82/22), (80/12)

bir (110/23), (110/25), (111/15),
(72/14)

bitay (70/10)

biye (150/1)

boğaz (97/10)

boğday (156/2), (131/13)

Bora-ğazı (115/1)

Boran (121/7)

boran (44/4), (128/25), (130/15),
(126/3), (126/3), (113/11), (55/5)

borazan (69/12)

borc (166/3), (134/4), (117/6), (96/15)

bosağa (44/7)

bostan (81/19), (27/6)

boş (85/4), (85/4)

boy (131/17), (131/23), (121/21),
(122/15), (123/5), (113/19), (104/14),
(66/13), (67/5), (48/2), (48/5), (59/4),
(59/6), (60/10), (33/14), (48/5)

boya (163/6), (64/4), (49/14)

boydaqlıq (69/2)

boyun (24/5), (124/9), (81/12), (64/11)

brilant (136/24)

Budda (33/8)

Buhara (127/26), (128/1), (128/2)

bulut (133/23), (67/16), (52/13),
(59/15)

burçaq (63/11)

burğu (124/14)

burun (96/26), (183/2), (96/26)

buse (108/16)

buz (135/15), (111/7)

bülbül (162/7), (137/4), (138/5),
(110/4), (118/2), (91/3), (48/8), (49/1)

bür (34/10)

büzgünliq (36/7)

cal (59/8), (60/12), (27/9)

camı (82/26)

can (160/2), (182/6), (135/17),
(153/5), (130/17), (133/9), (118/11),
(120/5), (126/17), (94/19), (94/19),

(100/16), (61/18), (91/9), (75/3),
(37/6)

cançık (86/12)

candarma (44/13)

canğız (31/11), (31/9)

car (106/1), (85/7), (87/5)

carlı (30/15), (30/14)

cavçı (73/16)

cavun (81/1)

cavunday (132/6)

cebir (141/16), (184/7)

ceennem (87/8)

cel (44/4)

celke (54/7)

cellat (134/6)

cemiyet (98/10)

cenk (108/7), (88/22), (89/6), (89/10)

cennet (128/22), (87/7)

cep (95/14)

cer (81/10)

Cevaire (72/10), (72/12), (72/12)
(72/22), (72/22), (72/22)

Cezair (33/2)

cezve (69/8)

cılğa (81/2)

cır (48/4), (24/3), (24/4), (82/17),
(82/18), (37/21), (30/19), (30/1),
(31/3), (31/4)

cıyın (82/19), (85/11)

cian (110/13)

ciger (26/17)

civan (77/1), (76/1), (76/5), (76/13)

colğa (48/18)

cöreme (86/5)

cuma (92/12)

curt (44/1), (44/8), (44/18), (48/16)

cülde (57/6), (57/7)

cümle (87/11), (64/3)

cürek (44/19), (31/3), (31/7)

cüzi (32/20)

çabaq (59/2)

çağ (138/2), (140/7), (29/13), (29/5)

çahotka (116/7)

çal (69/1)

çamur (162/8)

çañ (81/12)

çanaq (168/7)

çapan (27/7)

çaqmaq (33/12)

çar (94/4)

Çaraz (81/13)

çare (140/1), (95/18)

çarıq (37/3)

çarşaf (44/3)

Çatırdav (48/11), (55/9)

Çatırtav (90/12)

çayır (71/22)

çaymaça (88/19)

çeçek (159/1), (144/1), (120/9), (82/8),
(81/9), (64/8), (49/4), (57/10)

çelik (134/14)

çere (61/5)

çeşme (126/24), (51/1)

çet (44/7), (94/6), (38/1), (114/2),
 (64/9)
 çin(ñ) (121/15), (111/11), (167/1),
 (82/13), (52/17)
 çiq (64/15), (26/10), (56/4), (61/11)
 çıraq (164/7), (132/19), (90/7)
 çil (133/30)
 çille (40/13)
 çoban (81/14)
 Çoban-zade (121/6), (115/1)
 çok (115/14)
 Çolpan (75/1), (67/1), (57/3), (58/15),
 (35/12)
 çoq (168/1)
 çoqraq (167/7)
 Çorabatır (42/29)
 çorap (41/10)
 çot (164/4)
 çöküç (164/3)
 çöl (144/1), (156/1), (125/4), (82/18),
 (80/22), (70/15), (71/22), (44/9),
 (69/11), (38/4), (26/20), (26/7)

çubuc (83/1)
 çul (94/9)
 çum (63/21), (64/13), (61/9)
 çuval (37/2)
 çüy (164/1)
 dağ (149/5), (117/9), (90/1), (28/11),
 (54/13)
 daiy (132/23), (150/5)
 dal (64/15), (61/11)
 dalğa (138/6), (71/14), (45/5), (65/2),
 (28/3), (52/17), (53/13)
 Dalı (115/3)
 dama (130/13)
 daqıqa (129/24), (64/10), (49/15)
 dar (85/8), (87/6)
 dargınlıq (36/7)
 dat (173/6)
 dava (123/6)
 davet (49/7)
 davul (124/24)

davuş (135/5), (35/9)

dea (154/8)

dede (95/2)

defter (117/3), (27/13)

delfin (67/9)

delik (152/2)

delil (41/3)

delta (157/7)

dem (113/12)

deniz (108/12), (113/24), (117/11),
(44/17), (45/9), (67/4), (67/7), (67/22),
(28/1), (28/4), (34/11), (52/5), (54/1),
(55/10), (55/10), (55/12), (55/13),
(56/1), (56/2)

Derviza (82/15)

Dereköy (74/9), (74/1)

derin (67/10), (67/12)

ders (42/19)

dert (135/11), (129/13), (126/26),
(87/8), (85/10)

dertdeş (135/9)

derya (126/16), (67/16)

destan (132/12), (61/16)

deva (165/6)

devam (39/5)

devir (46/14), (37/13)

devlet (134/13), (95/8), (84/12),
(71/17), (71/24)

devran (140/13), (61/17)

dilbent (26/8)

din (96/20)

diqqat (144/4)

divar (32/9)

diyar (71/18), (76/18)

doğrılıq (95/4)

doğru (122/2), (122/7), (124/18)

dost (164/7), (170/2), (175/1), (177/3),
(153/6), (84/9), (84/9), (86/6), (86/9),
(85/15), (85/15), (80/8), (64/12)

dostlık (170/8), (133/15)

dögme (48/19)

dramteatrğa (42/28)

dua (87/3)

dudak(q) (180/5), (46/11), (35/15),
(35/15)

duman (108/2), (113/19), (67/16),
(34/15), (61/6)

duvaq (61/5)

duvar (164/1)

duyğu(ı) (23/15), (105/3), (47/5),
(35/1), (36/12), (35/8)

düğün (42/26)

dülber (181/7), (182/1), (182/7),
(183/1), (111/1)

dülberlik (183/3)

dümen (67/18)

dümenci (67/17), (68/6)

dünya (155/1), (130/13), (130/16),
(133/20), (108/4), (110/1), (116/12),
(93/25), (94/3), (99/6), (84/4), (87/7),
(87/16), (85/7), (85/9), (85/12), (71/8),
(41/3), (32/12)

dürbe (109/4)

düşman (177/3), (184/7), (116/7),
(100/5), (75/11), (67/20), (69/10)

düşmanlıq (82/24)

eb (41/2)

ebediyet (84/6)

ebet (70/5)

ecad (73/8)

ecel (135/13), (139/3), (63/20)

eçki (110/4)

eda (134/4)

edebiyat (116/10), (64/8)

edep (43/26)

Ediye (136/21)

edip (112/3)

efkâr (105/18)

eki (49/6)

ekindi (138/9)

el (44/2), (128/27), (130/4), (133/15),
(133/15), (105/5), (105/6), (105/8),
(118/1), (117/4), (117/4), (94/9),
(99/3), (50/3)

elal (136/10), (95/20)

elektrik (171/7), (104/7)

elem (170/3)

elmas (136/23)

elzem (149/4)

emek (86/4)

emek (46/19), (47/6)

emel (133/17), (32/14), (32/16)

Emine (93/17), (93/19), (92/21),
(59/5), (60/9), (60/1), (59/13)

emir (122/19), (32/28)

Emma (93/23), (92/7), (92/15)

eñse (174/4)

er (179/2), (137/1), (139/7), (122/24),
(124/4), (124/6)

erge (158/8)

erk (133/2)

ercümerc (113/26)

erek (44/17)

erif (172/5), (172/8)

erkek (179/3), (50/2)

Erkin şain (132/13)

erkin (105/5)

Erkine zarema (53/6)

es (135/18), (139/9), (108/4), (83/5),
(72/11), (72/23), (68/6), (55/4)

Esen (37/6), (37/20), (37/14), (111/16)

eser (173/5)

esir (112/10), (116/1), (74/3)

esirlik (84/7)

eskilik (133/12), (82/24), (64/7),
(43/25), (98/9)

Esma (43/11), (41/6), (41/28), (41/15)

eş (140/2), (86/6), (86/9), (55/13),
(53/3)

eşek (81/12)

eşil (61/7)

Eşmirza (132/8)

eşq (132/10), (105/13), (108/24),
(119/12), (99/3), (89/7), (89/7), (89/8),
(38/5), (57/18), (58/7)

Eşref (136/7)

eşsiz (65/8)

et (115/11), (113/12), (95/16), (95/20)

etek (95/12), (26/1), (59/8), (60/12)

etraf (89/13), (129/3)

ev (127/12), (122/10), (95/11),
(80/10), (90/17), (43/8), (38/8), (50/6),
(52/2)

eyat (134/6)

eykel (42/3)
ezgi (24/4), (154/3), (118/16)
farq (139/9), (168/1), (111/8)
farz (168/2)
fayda (146/3)
felâket (89/2)
felek (129/21)
felsefe (46/16)
fen (113/18)
fesilgen (82/6)
fevral (139/5)
feza (44/2)
fırtına (117/19), (55/15), (55/23)
fikir (121/12), (64/2), (136/19)
Firdevsi (111/13), (111/23)
forma (43/13)
Fuzuliy (27/19)
gafiye (105/23)
galoş (41/11)
Garri (94/13)
gazeta (97/21)

gece (138/3), (140/6), (141/12),
(129/1), (126/4), (115/12), (97/2),
(80/18), (85/15), (86/1), (92/1), (46/4),
(65/1), (65/9), (65/13), (67/24), (38/5),
(28/6), (26/19), (27/17), (26/5),
(52/15), (57/12), (28/13)
gemi (67/18), (68/2)
gerdan (124/2)
gerdanlık (124/10)
gidroplan (67/8)
gonorar (119/19), (122/4)
Gorkiy (132/14)
göl (167/6), (38/6), (38/8)
gölge (26/5)
göñül (135/8), (138/8), (23/10),
(169/8), (129/15), (133/9), (105/20)
(119/9), (115/15), (61/18), (74/6),
(74/14), (72/19), (47/8), (63/19),
(40/23), (51/5), (55/15), (57/2), (29/7)
gurur (115/4)
güdürdi (176/4)
gül (161/2), (137/2), (175/5), (176/5),
(147/7), (128/6), (128/14), (128/16),
(129/6), (131/11), (133/5), (118/4),

(99/1), (81/9), (76/20), (65/16), (30/7),
(49/2), (35/16), (30/6)

gülfıdan (146/7)

gün (110/15), (26/1)

günâ (96/12), (39/14)

günakâr (43/24)

gürlik (73/6)

gürülti (68/5)

güzellik (176/2), (178/3), (106/3),
(119/21), (122/25), (49/12), (52/16),
(34/8)

ğam (58/5)

ğayret (71/3), (71/10), (60/7)

ğazap (118/15), (118/25)

ğıda (106/3)

ğonce (23/18)

ğurbet (118/1), (116/1)

ğurbetlik (141/12), (130/18), (76/11)

hainlik (90/19)

halı (63/2)

halq (167/2), (167/4), (134/22),
(135/10), (136/9), (136/14), (137/4),

(136/17), (141/3), (141/7), (141/8),
(141/8), (141/11), (142/2), (142/2),
(145/2), (145/5), (146/3), (150/4),
(150/6), (155/1), (155/4), (131/9),
(132/9), (132/27), (134/2), (105/11),
(105/16), (108/22), (108/24), (118/17),
(119/8), (112/5), (114/4), (117/5),
(95/14), (97/26), (99/8), (103/3),
(100/13), (104/15), (104/15), (104/16),
(104/16), (104/17), (104/17), (82/23),
(87/12), (80/5), (88/6), (89/12), (90/8),
(90/14), (92/10), (71/24), (29/11),
(35/9), (30/2), (29/20), (29/20), (33/5),
(32/23)

hamır (110/25)

hancer (115/9), (76/4)

Hansaray (90/14)

harap (124/17)

horlıq (85/10)

has (119/22), (119/23)

hasta (141/11)

hatır (101/4), (70/2)

hatıra (118/27)

hatırlav²⁸⁵ (174/8)

²⁸⁵ hatıra, anı

hayal (129/23), (131/6), (46/3),
(65/18), (38/9), (27/10), (47/15),
(57/15), (48/3)

hayır (110/6), (110/6), (96/17), (71/24)

Hayyam (111/14)

haz (129/11)

Hıdır (64/7)

hinzır (98/5)

hızmet (134/24), (146/4)

Hirosima (89/1)

hülya (64/5)

ıslık (69/5)

ışık (84/4), (87/16), (81/4)

ız (125/6), (67/10)

ibret (147/6)

icret (44/3)

iç (178/6), (178/2), (128/26), (40/20),
(113/14), (88/5), (88/11), (68/3),
(39/2), (35/10)

içek²⁸⁶ (124/14)

iftihar (116/5)

ikmet (118/6)

il (133/29), (125/1), (116/1)

ilâiy (99/7)

ilgek²⁸⁷ (108/10)

ilham (62/5), (47/12), (138/12),
(36/11), (27/18), (48/4), (49/2), (53/2),
(53/3), (53/15), (55/21), (29/24)

ilim (109/8), (43/28), (47/6)

ilk baar (118/7), (63/2)

illet (98/9)

ilmek (55/9)

İlyas (64/7)

iman (96/20), (184/5)

imtian (41/27)

imza (70/16)

inat (94/12)

inatlıq (95/3)

incelik (49/12)

İndistan (32/31)

İndlik (33/8)

²⁸⁶ bağırsak

²⁸⁷ ilmek, ilik

İndoçin (32/32)

ine (152/1)

inkâr (96/18)

insan (158/4), (159/1), (152/1),
(126/27), (116/4), (139/5), (116/4),
(116/6), (84/12)

insaniyet (152/6), (89/16), (36/8)

insanlık (73/6)

ipek (46/9)

irade (118/14)

İran (32/32)

irs (154/2)

is (144/3), (154/4)

isar (50/8)

isse (134/20)

istidat (110/3)

istiqbal (89/8)

iş (159/7), (159/8), (146/1), (149/1),
(149/3), (133/8), (105/21), (121/25),
(122/17), (95/9), (96/3), (82/22),
(71/2), (84/14), (60/8), (69/9)

işanç²⁸⁸ (85/3)

işsizlik (123/9)

işve (129/9)

it (151/1), (116/3), (97/3)

iz (42/18), (63/19), (32/29)

Jan (92/8), (93/8), (92/16)

Janik (94/14), (92/8), (93/6), (92/16)

kabir (182/8)

kaday (40/24)

kâde (71/26), (71/26)

kafiyebaz (121/17)

kalendar (119/19)

kanikul²⁸⁹ (43/10)

kapık²⁹⁰ (152/7)

kapitalist (71/7)

kâr (95/15)

kaygı (73/16)

keben²⁹¹ (81/22)

keççe (123/12)

²⁸⁸ umut, inanç

²⁸⁹ okul tatili

²⁹⁰ para

²⁹¹ ot ya da ekin demetlerinden oluşan yığın

keday²⁹² (23/9), (150/3), (65/7),
(65/23), (28/10), (30/17), (31/5),
(31/9), (31/10), (34/14), (36/6),
(36/12), (37/8), (37/11), (59/1), (35/6),
(30/8), (30/9), (30/5), (30/1), (31/1)
keder (115/8), (89/10), (73/16)
kelâm (71/25)
kelin (67/8)
kem (75/10)
kemane (69/12)
kenar (125/6)
keniş (113/22)
kepkam²⁹³ (96/13)
kerçek (111/20)
kerek (46/17), (46/18), (46/20), (94/5),
(94/9), (94/13), (148/4), (148/8),
(154/2), (154/4), (155/5), (158/8),
(164/2), (175/8)
Kerem (60/4)
kervan (151/4), (127/4), (127/25),
(128/3)

kesat (128/1)
kestane (94/6)
keyf (129/9)
keyif (98/1)
Kezlev (41/17)
kir (31/7)
kireç (95/16)
kişi (144/7)
kitap (110/24), (121/7), (122/3),
(117/1), (117/2), (84/8)
kiyev (97/14)
kiyim (162/4)
knâz²⁹⁴ (131/19)
komanda (67/13)
kompozitor²⁹⁵ (154/7)
komsomol²⁹⁶ (42/24), (32/25)
kontsert²⁹⁷ (115/6)
kögem²⁹⁸ (149/8)
köget²⁹⁹ (118/8)

²⁹² ozan, hikâyeci

²⁹³ şapka

²⁹⁴ Ruslarda prens anlamına gelen unvan

²⁹⁵ besteci

²⁹⁶ Genç Komünistler Birliği'nin kısaltmasıdır

²⁹⁷ konser

²⁹⁸ Frenk üzümü

²⁹⁹ ot

kök (134/28), (183/6), (183/8),
(149/6), (133/13), (132/26), (133/22),
(28/1), (26/3), (37/5), (54/2), (54/10),
(56/3), (59/5), (60/9), (59/17), (61/3),
(61/10), (30/12), (30/18)

köküs (140/6), (140/8), (23/16),
(124/10), (86/4), (58/8), (67/12),
(55/5), (54/10)

köletke³⁰⁰ (126/27), (133/7), (59/20),
(59/21)

kölge (81/4), (59/20), (59/21), (59/21),
(61/4)

köp³⁰¹ (31/11)

köpçek³⁰² (129/19)

körkem (110/11)

kötek (179/7)

köy (82/21), (82/21), (81/5), (81/25),
(80/9), (70/6), (71/15), (71/15),
(71/22), (43/9), (39/1), (39/9), (39/12),
(39/19), (40/9), (37/4), (82/21),
(82/21)

köyçik (74/4)

köydeş (71/28)

köz (135/16), (138/4), (139/4), (23/4),
(23/12), (23/17), (149/1), (154/2),
(105/7), (111/11), (118/22), (93/22),
(97/6), (102/3), (83/4), (83/6), (86/11),
(90/3), (91/11), (92/2), (61/12),
(72/10), (72/22), (73/15), (63/15),
(32/10), (36/6), (48/1), (51/3), (53/7),
(37/5)

közürögin (96/13)

közyaş (136/22), (31/4)

kreyser³⁰³ (67/6)

küntuvuş³⁰⁴ (54/4), (63/7)

Kurzal (49/10)

kübre (147/7), (147/8)

kübü (81/5)

küç (89/15), (140/3), (142/1), (145/1),
(171/8), (104/8), (85/15), (68/1), (60/8)

kül (136/8), (130/12)

külk(g)ü³⁰⁵ (88/13), (139/7), (177/5)

külte (57/8)

kümüş (96/9), (97/23)

³⁰⁰ gölge

³⁰¹ çok

³⁰² tekerlek

³⁰³ kruvazör

³⁰⁴ doğu

³⁰⁵ gülüş

kün (44/6), (161/3), (166/4), (140/15),
(169/3), (177/6), (148/1), (157/3),
(133/3), (132/22), (132/25), (132/27),
(107/2), (120/1), (122/11), (123/11),
(123/13), (126/11), (126/13), (111/22),
(113/7), (96/22), (96/23), (96/24),
(97/11), (103/1), (62/1), (82/4), (86/8),
(87/1), (87/3), (81/3), (81/11), (82/1),
(82/2), (79/4), (76/17), (42/25), (66/5),
(66/6), (69/1), (40/19), (50/2), (57/14),
(29/9)

künbatı (127/3)

kündiz (126/4)

kündüz (140/6), (129/1), (115/12),
(97/2), (78/7), (78/15), (60/5)

Küneş (52/1), (57/8), (119/6),
(126/13), (82/25), (63/21), (64/13),
(67/3), (61/4), (61/9)

küpe (48/19)

kürek (127/14), (139/12)

küreş (57/6), (59/12), (71/16), (165/1),
(133/10), (133/19), (108/17), (119/8),
(81/8)

kürtük³⁰⁶ (180/2)

küyük (129/15)

küz (128/18), (132/21), (125/10),
(125/12)

küzgü³⁰⁷ (66/11), (59/19)

lager³⁰⁸ (85/6)

lâle (120/9), (121/26), (81/9), (73/1),
(73/1), (73/1), (73/9), (73/9), (73/9),
(74/2)

Lâtif-zâde (120/2)

lav (119/24)

laylaq (93/24)

lenger³⁰⁹ (47/2)

Lenin (132/23), (134/12), (42/3), (42/6)

levha (62/5), (34/4)

Leylâ (38/11), (38/7), (120/8), (94/19),
(42/30), (43/4), (45/9), (49/1), (49/1),
(50/8), (52/3)

lezzet (88/20), (27/11)

liman (67/14)

lirika³¹⁰ (61/19)

³⁰⁶ tipi sonucu yığılmış kar kümesi

³⁰⁷ ayna

³⁰⁸ kamp

³⁰⁹ yayvan ve derinliği az, geniş, büyük bakır
kap

³¹⁰ liriklik

Livan (33/2)

Löman (93/7), (92/22)

maday (27/15)

maden (110/24), (70/19)

Madonna (148/6)

magnoliy³¹¹ (28/9)

mahkûm (116/12)

mahluq (93/26)

mahsul (112/15)

Maire (93/15), (92/21)

Maireçik (93/9)

mal (95/8), (95/17), (44/10), (44/16)

malümmeken (98/7)

mânâ (184/4), (121/28)

manevr (67/13)

mañlay³¹² (135/13), (139/4)

maqam (82/20)

maqsat (150/7), (105/4), (62/2)

marş (55/23)

massa³¹³ (105/2)

maşina³¹⁴ (68/1), (68/3), (27/3)

maşuqa (61/19), (61/15)

mayıs (80/17)

Mecnun (107/6), (42/30)

mehri (97/7)

mekan (139/11), (109/2), (109/10)

mektep (140/12), (80/12), (80/13), (43/13), (43/27), (41/30), (42/1)

mektup (70/4), (71/25)

melek (119/19)

merhem³¹⁵ (46/12)

melevşe³¹⁶ (23/11), (129/6), (48/1), (48/17)

memleket (134/3), (117/16), (89/4)

menbaı (157/5)

men bilemlık (123/6)

Merakeş (33/2)

merdlık (112/12), (100/1)

³¹¹ manolya

³¹² alın

³¹³ kütle

³¹⁴ makine

³¹⁵ merhem

³¹⁶ menekşe

merekep (173/7)
Merem (94/19)
mergin³¹⁷ (105/7)
merhamet (49/16)
Meri (93/16), (92/7), (92/15)
metinli (118/6)
mevlüt (96/5)
mevzu (52/23)
meydan (76/19), (33/13)
mezar (139/8), (109/2), (109/10),
(84/10)
mezarçı (139/12)
mezep (98/5)
mıh (118/10)
millet (116/5)
million (33/7)
misra (117/9)
miy³¹⁸ (32/10)
Moskva (139/5)

muabbet (46/19), (27/16), (49/4),
(49/16)
muhabbet (23/5), (35/4)
muhtacılıq (133/11)
murat (136/28), (127/9), (103/4)
musibet (86/5)
mutlı (99/8)
mükâfat (119/20)
mülâyim (113/22)
mülk (44/16)
Müsülman (96/14)
müzıka (112/19), (113/18)
Nadir (132/16)
nagayka³¹⁹ (131/18)
nağme (138/5), (129/7)
nal (118/10)
nam (134/16), (125/1), (93/26),
(105/8)
namus (49/8)
Navoi (111/14)

³¹⁷ isabetli, keskin

³¹⁸ beyin

³¹⁹ kısa, kalın bir kırbaç

navvay³²⁰ (128/9), (128/4)

naz (129/9), (28/6)

nazar (23/17)

nazik (159/3)

nazlı (48/5)

nefes (139/3), (128/20), (68/3), (68/1),
(55/16)

nefis (97/5)

nefret (117/14), (49/16), (50/1)

negiz (55/7)

nenne (138/5)

nerva (97/26)

nesil (115/7), (32/29)

nesir (113/18)

neşe (65/24), (66/2)

nevbet (51/8)

nışan (61/20)

Nimfa (93/13)

nişan (73/4), (36/4)

Noğayca (48/6)

noqta (150/2), (35/14)

nur (111/21), (111/22)

Nüzet (120/2)

oca (79/3)

ocaq (138/12), (80/9), (60/1)

Odaman (113/9)

odun (155/5), (128/1)

oğul (174/1), (132/16), (134/1),
(113/1), (99/8), (90/12), (73/14)

oğur (134/23), (73/7)

olgun (87/12)

omaç (48/12)

omuz (37/2)

oq (158/7), (158/7), (30/11)

Oqtay (70/12)

oquyıcı (111/18), (104/10)

or (50/4)

oraza (81/23)

ordu (40/15)

³²⁰ Özbeklere ait bir tür ekmek

orta (136/23), (129/17), (125/25),
(113/23), (82/22), (52/11)

ortalıq (52/9), (92/3), (61/6)

ot (128/12), (130/3), (102/4), (80/18),
(63/12), (67/21), (38/12)

oy (61/8), (35/14)

oyun (88/14), (53/11)

oyuncaq (85/9)

ög (174/5), (177/2), (148/6), (134/3),
(111/11), (123/22), (71/7), (41/25)

öke (138/6), (52/18)

öktem (113/21)

ölü (86/6), (49/13)

ölüm (157/3), (113/28)

ömir (36/9)

ömür (55/8), (179/1), (52/24), (161/1),
(161/7), (165/1), (165/3), (139/7),
(173/1), (173/1), (173/2), (174/7),
(184/2), (152/1), (157/1), (128/7),
(128/19), (109/7), (123/5), (125/11),
(125/15), (126/23), (111/20), (113/15),
(113/16), (113/28), (99/5), (104/14)
(84/7), (87/7), (71/19), (72/17),

(46/20), (47/12), (64/6), (63/13),
(37/23), (37/13), (48/4), (49/5), (49/7),
(58/12), (59/9), (29/17), (29/3)

ömürlük (134/11)

öpke (140/3), (126/19), (58/5)

ögiyday³²¹ (129/18)

örnek (147/5)

öşek (39/12)

özen (113/19), (65/17), (167/6),
(157/1), (63/4), (76/9), (66/11)

özençik (157/7), (117/10)

pahta³²² (134/21)

pak (136/21), (43/19)

palto (41/10)

Palvantaş³²³ (134/16)

pamuk (134/19), (110/24)

pan (44/13)

panca (131/8)

para (166/1), (123/4), (96/15), (96/16)

park (49/10)

³²¹ üvey gibi

³²² pamuk

³²³ Özbekistan'da bir kasaba

partiya (32/21)
 pasport (93/7)
 paytaht (41/18), (41/19)
 pencere (123/27)
 perde (99/4), (84/6), (59/5), (60/9),
 (61/3)
 peri (139/1)
 peşman (75/11), (121/21)
 peyda (169/7), (169/4), (127/5)
 peyğamber (48/19)
 pıstıav (132/7)
 pıtaçiq (128/11), (128/13)
 pıtaq (128/23)
 piçen (69/11)
 pioner (32/28)
 poyezd (41/17)
 pudra (49/13)
 Puşkin (111/14), (132/9), (48/13),
 (53/5)
 qaar (180/4), (87/8), (85/10)
 qaba (159/3)

qabaat (115/16)
 qabir (109/3), (90/18)
 qabul (136/18)
 qabuq (94/7), (94/8)
 qade (86/10)
 qadın (179/1)
 qadife (82/5)
 qadir (106/6)
 qafiye (110/7), (114/1)
 qafiyebaz (122/7)
 qalem (116/9), (46/15), (63/18),
 (63/24), (64/16), (27/14), (29/10),
 (31/12), (49/2), (55/22), (58/3),
 (30/11), (30/12), (28/15), (32/30)
 qalıp (47/3)
 qalip (36/3)
 qalp (23/2), (23/2), (23/20), (182/4),
 (184/6), (150/4), (105/11), (113/2),
 (113/22), (114/4), (116/2), (100/1),
 (42/18), (46/7), (44/6), (47/3), (47/5),
 (64/2), (37/19), (35/1), (27/20), (34/5),
 (30/8), (49/15), (52/18), (56/2), (58/1),
 (58/14), (29/2)

qamçı (63/21), (64/13), (61/9)

qamış (38/7)

qan (142/3), (173/8), (131/16),
(115/9), (115/13), (96/26), (99/2),
(99/4), (100/16), (88/4), (88/5),
(88/21), (73/8), (44/14), (37/8), (29/2)

qanat (58/4)

qandalay (151/6)

qapı (69/4)

qaq (81/1)

qar (180/2), (180/7), (113/11)

Qara deñiz (54/5), (140/10), (55/6)

qara (80/16), (163/2), (54/1), (54/2),
(54/3)

Qara qum (125/3)

qaraltı (122/17), (80/10)

qaraman (117/15), (100/12), (61/16)

qaranfil (107/4), (107/8), (108/1),
(108/23)

qaranlık(q) (164/6), (123/14), (84/14),
(84/14), (138/4)

qarar (93/15)

qardaş (101/1), (86/4), (87/13), (85/7),
(69/13)

qardaşlıq (80/4)

qarğa (118/2)

qarğış (152/8)

qarı (122/14), (96/23)

qarın (140/2)

qarpız (81/20)

qarşı (94/10), (100/5), (101/1), (65/3),
(32/9)

qarşılıq (144/4)

qart (82/3)

qaruv (29/11), (32/10), (31/6)

qasavet (87/8), (85/10)

qasvet (78/4)

qaş (46/15), (32/1), (61/10)

qaşıq (147/4)

qaşqır (54/6)

qat (135/20), (95/22), (82/8)

qatıq (81/5), (70/13)

qav (81/14)

qaval (81/14)

qave (69/8)

qavğa (97/18), (179/7)

qavun (81/21)

qaya (42/16)

qayğı (165/5), (23/20), (170/5),
(129/12), (113/27), (117/14), (83/5),
(78/4), (90/2)

qayıq (67/9)

qazan (95/10)

qazıq (128/15), (160/4)

Qıdırlez (66/6), (37/19), (36/9), (34/7),
(30/6)

qılınuv (131/2)

qımırşqa (151/5)

qır (48/14), (59/2), (59/4), (59/6),
(60/10)

Qırım (140/15), (109/2), (109/2),
(109/10), (109/10), (82/17), (80/11),
(90/1), (90/7)

qırtış (27/2)

qış (140/11), (180/7), (128/18),
(129/17), (130/3), (125/12), (72/18)

Qıtay (32/32)

qıyafet (162/3)

qıyamet (179/8)

qıyıqça (108/69)

qız (136/18), (136/20), (183/1), (92/5),
(74/4), (75/2), (75/4), (45/1), (46/1),
(46/8), (69/3), (69/6), (36/5), (47/16),
(55/4), (57/1), (57/1), (58/13), (61/1),
(61/10)

qızğın (182/3), (71/2)

qızılıq (73/3), (73/5)

qızlıq (136/2)

qiymet (162/2), (178/8)

qol (134/24), (23/6), (131/12),
(132/24), (101/3), (84/3), (87/15),
(86/1), (82/3), (43/7), (67/17), (37/11),
(55/8)

qomşu (97/2)

qonak(q) (44/10), (80/10)

qoqu (129/5), (108/23), (26/18),
(108/3)

qora (82/8), (81/22), (59/15)

qoran (52/12), (34/12)

qoranta (44/10)

qoray (128/2)

qorğak (110/4)

qorqaq (45/12)

qorqu (165/7), (23/8), (55/4)

qoy (80/2)

qoyun (140/9), (48/7)

qozuçık (86/12)

qöy (81/11), (70/11), (70/13), (69/7)

qöz (92/18)

qucaq (105/13), (70/24), (76/7), (76/15)

quçaq (57/12), (138/10), (86/11), (77/3), (49/10), (52/7), (60/3)

qudret (117/16)

qulaç (71/13)

qulak (40/30)

qulaq (139/11), (151/3), (154/4), (86/2)

qullıq (141/13), (94/3)

qulluq (87/11)

qum (128/26), (130/2), (130/5), (126/7)

qumlıq (74/9), (74/10)

qumru (112/17)

qurban (134/5), (82/4), (73/7)

qurşın (116/7)

qurum (71/19)

quruntı (177/4)

quş (75/9), (137/1)

quşçıq (126/25)

quvanç (23/13), (37/17), (37/24)

quvet (85/15), (71/3), (58/4), (60/7)

quyruq (153/4), (93/18)

raat (64/10)

raathıq (109/8), (47/10), (27/8)

Rab (87/4)

radio (115/5)

Rafael (148/5)

rahat (109/7)

rahmet (98/6)

razılıq (39/8)

resim (101/3)

resul (33/8)

ret (111/25)

rivayet (122/11)

Romaniya (44/9)

romantika (64/4), (64/12), (64/12)

rubai (120/10)

ruh (158/3), (158/4), (137/3), (106/2),
(113/10), (113/16), (61/18), (46/12),
(52/15), (55/20)

Rus (91/8)

Rüstem (77/1), (76/5), (76/7), (76/13),
(76/16)

rütbe (112/1), (112/2)

rüya (165/4)

saar (123/28), (138/7), (63/1), (108/2)

saat (135/17), (98/8), (87/9), (34/2)

saba (138/6), (123/11), (97/11),
(61/13), (44/5), (50/2), (60/8), (80/12)

sabalay (31/12)

saban (90/18)

sabır (72/7)

sabiy (113/21)

saç (113/1), (163/5), (168/3), (168/4),
(168/8), (46/16), (67/3), (57/5), (37/5)

sadelik (49/12)

sadık (43/4), (134/11)

Sadiy (27/19)

saf (138/19), (117/10), (42/24)

sağır (154/5)

sağlıq (100/9), (101/7), (100/19),
(86/10)

sahna (42/2)

sahra (129/26), (130/9), (130/11),
(130/20), (125/14), (126/14)

Saide (139/2)

saip (112/16), (99/8)

Salğır (42/17), (90/13)

salqın (26/9)

sanat (167/1), (112/7), (110/3)

saqız (82/12), (81/10)

saqsavul (127/21), (128/3), (129/12),
(129/13), (130/17), (130/19), (125/7),
(125/15), (126/18), (127/2)

saqt (169/6)	sene (140/14), (115/5), (84/9), (84/10),
zarlıq (125/16)	(84/11), (84/13), (85/1), (85/4),
	(43/20), (68/4)
sasıq (159/2), (147/8), (151/7)	senegñ (37/1)
satır (121/14), (112/12), (113/9),	sergi (59/17)
(70/4), (64/3)	
sav (86/7), (33/9)	ses (127/7), (92/4), (68/1), (68/3),
savut (81/6)	(68/8), (27/3), (52/20), (52/21),
	(55/17), (59/12), (59/12)
sayğı (47/6)	sevda (62/4)
saz (136/20), (138/3), (24/3), (124/22),	sevgi (23/4), (23/19), (24/2), (113/28),
(99/3), (65/11), (34/14)	(117/14), (77/4), (76/8), (76/16),
seadet (60/1)	(46/7), (47/8), (31/7), (36/9), (36/12),
	(36/1), (36/4), (35/8), (29/15)
sebep (40/11), (40/8)	sevinç (170/6), (108/20), (113/27),
secde (134/29)	(116/11), (69/10), (42/11)
seer (62/5)	Seydam-qaya (59/14)
sefer (35/15)	seyir (48/2)
sel (176/3), (130/2), (34/16), (54/18)	seyran (33/15)
selam (71/21), (71/27), (44/19),	sezgi (118/14)
(35/12)	sıcaq (181/1)
selbi (134/28), (54/14), (61/8)	sıltav (97/3)
seliqa (62/1)	sıma (92/9), (92/10)

sır (153/4), (132/4), (104/19), (43/28),
(27/18), (49/10), (59/23), (30/3)

sıra (42/21), (67/6)

sırdaş (126/10)

sırsız (109/5)

sırt (44/4)

sigar (82/12)

silâ (102/18)

sivrisinek (124/22)

sol (23/7)

soldat (112/6)

soñ (146/1), (133/19), (75/12)

soqâq (50/6)

Sovet (89/12)

soy (86/6), (80/8)

soydaş (126/12)

söz (160/1), (160/3), (160/6), (163/4),
(139/2), (23/12), (172/2), (172/4),
(184/1), (134/13), (110/11), (111/5),
(113/2), (115/5), (99/7), (105/2),
(82/14), (83/3), (42/20), (43/1),
(32/26), (37/7)

söziñmen (46/6)

spirt (97/10)

stakan (97/12)

subet (121/19)

sur (45/3)

suret (32/9)

suv (167/5), (175/8), (130/1),
(131/23), (120/4), (121/21), (126/22),
(95/15), (90/13), (63/4), (47/2), (66/3),
(67/9), (38/2), (38/3), (38/4), (34/12),
(48/9), (48/10), (52/10), (53/10),
(55/5), (59/4), (59/6), (60/10), (59/19)

suvsnlıq (58/7)

suvuq (180/1)

suvuqlık (180/3)

sükünet (58/2)

sümbil (49/4)

sürginlik (141/12)

sürü (38/1)

süs (162/4), (57/12)

süt (135/19), (115/13)

svastika (133/24)

şad (42/10)

şadlıq (82/2)

şahsen (112/3)

şahta (134/17)

şain (112/17), (115/4)

şair (105/7), (105/8), (105/10),
(105/11), (106/8), (108/11), (110/8),
(111/26), (111/3), (111/7), (111/9),
(111/11), (111/17), (120/1), (111/24),
(112/3), (112/11), (112/14), (112/16),
(112/18), (112/18), (114/3), (114/4),
(104/9), (104/14), (61/18), (47/9),
(46/10), (46/12), (46/13), (46/14),
(57/19), (60/2)

şal (52/6)

şamata (127/7), (92/4)

şan (100/14), (50/4)

şarap (95/15)

Şarq (33/3), (61/1)

şavle (45/3), (44/5), (28/3), (59/16)

şayan (111/13)

Şaytan (130/7)

şecaat (117/15)

şeer (41/21), (120/3), (88/11), (71/15),
(71/15), (41/18)

şeit (108/7)

şeker (74/11), (74/12)

Şemi-zade (71/28)

şen (82/16), (52/9)

şenlik(q) (64/6), (48/16), (102/10)

şer (110/6), (110/6)

şerbenti (26/6)

şeref (100/14)

şına (155/6)

şiar (71/20), (104/20)

şifer (96/1)

şiir (171/1), (171/2), (154/1), (132/11),
(106/7), (110/19), (119/7), (119/22),
(119/24), (120/6), (112/7), (112/15),
(112/16), (112/19), (113/13), (113/17),
(113/21), (113/23), (113/25), (113/27),
(117/2), (117/4), (104/1), (104/2),
(104/9), (104/18), (46/4), (46/1),
(46/20), (64/2), (38/14), (27/15),
(47/16), (49/2), (53/16), (57/19),
(34/6)

şiirçik (62/6)

şiiiriyet (108/13), (121/15), (112/10),
(113/11), (113/16)

Şiller (111/14)

ştan (97/9)

şuret (121/11)

şuvultı (117/17)

şükran (136/33)

taaccup (113/25)

tabiat (176/1), (147/6), (152/4),
(112/7), (117/13), (61/20), (63/9),
(27/18), (48/13), (49/11), (60/3),
(28/13)

tabut (37/16)

taht (94/4)

Tairday (61/16)

taktika (67/19)

tal (128/16)

talant (178/7), (113/2), (113/4)

talapkâr (113/21), (118/5)

talda (175/8), (128/21), (70/7)

talğın (138/7)

taliy (141/16), (184/1), (79/4)

talpınuv ((132/1), (132/5)

taltinke (92/13)

tamçı (115/9), (73/12), (63/24),
(64/15), (64/16), (57/18), (61/11),
(32/30)

tamdı (61/12)

tamğa (44/14)

tamır (127/21), (110/23), (66/3),
(54/18)

tamla (173/7)

tañ (135/5), (135/6), (130/19),
(123/14), (123/25), (102/7), (102/15),
(102/23), (103/7), (86/13), (87/1),
(80/19), (80/21), (44/5), (72/1), (75/2),
(57/3), (61/2), (108/16)

tandır (128/10)

tenetsdan (92/6)

Tañrı (94/1), (96/6), (126/19)

taqdir (132/24), (126/20), (113/3)

tarih (93/27), (102/12)

tarlıq (125/14)

tasa (34/5)

tasavur (131/5), (63/9), (62/6)

tasavvur (27/10)

tasma (61/9), (61/9)

taş (136/24), (180/1), (155/7), (109/3),
(109/4), (95/16), (96/22), (90/1),
(90/8), (55/2), (182/1)

Taşkent (107/1)

taşqın (113/26), (59/3), (108/22),
(121/2), (46/17), (34/16), (48/15)

Tatar (109/6), (90/6), (90/17)

Tatarca (115/5)

tatır (92/18)

tav (44/17), (133/28)

tavşan (153/2), (153/5)

tavuq (97/3)

tayçıq (150/1)

tayın (61/20)

tedarek (41/9), (48/18)

tefekür (117/18)

tegenek (118/4)

tegin (97/5)

tehnika (46/18)

tehnikum (39/20)

teke (110/4)

tel (60/11), (60/11), (168/3), (168/8),
(65/12), (59/7), (59/7)

telif (121/11)

temel (55/7), (133/13), (133/21),
(32/12), (55/1)

Temircan (93/6), (92/22)

temiz (117/10), (43/19)

ten (133/25), (113/12), (75/10), (27/4)

tena (125/8)

tepme (96/8)

tepreç (82/16)

ter (135/13), (139/3), (131/16)

terbiye (105/3), (47/7)

tereçik (125/8)

terek (127/9), (127/16), (128/16)

terekçi (126/9)

terör (141/2), (141/2)

ters (110/2), (85/6)

teselli (29/7)

teskin (58/2)

tevbe (96/11)

tezya (49/7)

tınçlıq (89/7), (65/1), (35/10)

tınış (53/12), (54/17)

tıpqı (172/7), (172/7), (156/5)

tısırdı (123/17)

tış (164/7), (129/16), (30/19)

tik (158/1)

tiken (161/2), (146/5), (175/6)

tikiş (67/2)

til (132/12), (110/12), (115/7),
(115/16), (93/28), (99/7), (80/15),
(93/3), (92/19), (72/9), (74/11),
(72/21), (30/5), (30/7), (29/8), (30/20)

tilek (119/12)

tilenci (44/12)

tiri (125/14)

tirsek (71/7)

titis (159/4)

tiz (23/16), (148/7), (29/12), (60/6)

tizgin (32/16)

tobılğı (80/20)

tok (171/8), (104/8)

tolı (139/5), (156/3), (55/19)

tolqun (67/11)

ton (134/21)

toñqağa (110/3)

top (68/1), (68/3)

Topqaya (136/3)

topraq (142/3), (128/6), (109/4),
(90/8), (56/4)

toq (156/3)

Toqay (111/16)

tot (63/8)

toy (82/11), (135/1), (130/7), (82/19),
(42/26), (67/7), (69/3)

toz (126/3), (26/9)

tögerek (147/1)

tökünti (116/10)

töpe (127/8), (44/11)

traktor (70/15)

tsehte (71/2)

tufan (130/15)

tuman (113/8), (102/2), (102/5),
(102/5), (102/6), (102/8), (102/8),
(102/9), (102/13), (102/13), (102/14),
(102/16), (102/16), (102/19), (102/21),
(102/21), (102/22), (102/24), (102/24),
(103/1), (103/5), (103/5), (103/6),
(103/8), (103/8), (80/22), (26/7),
(59/7), (60/11)

turmuş (84/8)

turnavıçın (92/14)

turşu (95/15)

tuvar (113/5)

tuz (173/6)

tübinden (95/12)

tüfli (95/11)

tük (162/7)

tün (136/6)

tüp (116/4), (174/3), (113/23)

türbe (33/12)

türenmen (27/2)

türki (62/23)

Türkiy (110/23)

Türkmen (125/2)

türkü (132/14), (38/5), (48/8), (60/4)

türme (84/12)

türmedeş (84/1), (87/13)

tüs (162/8), (36/4), (28/1), (57/10)

tüş (139/9), (128/19), (88/18), (72/11),
(72/17), (72/23), (67/23)

tüyümçik (66/8)

Tvardovskiy (111/16)

uc (116/9), (55/9), (28/15)

ucuz (175/4)

uç (61/11)

uçansuv (105/14), (117/24), (91/1),
(48/9)

uçquç (112/13), (67/20)

uçqun (137/3)

uçurım (85/7), (67/22)

uçurum (29/4)

ufuq (126/15), (63/7), (67/2), (67/14),
(28/2), (52/13)

ulus (117/11)

umut (58/11)

unvan (110/9), (111/26)

uquq (116/4)

uradnik (131/17)

Ural (70/19)

urğan (67/20)

uruv (80/8)

uslu (43/18)

usul (33/7)

uvultı (117/19)

uyat (111/10)

uyqu (165/3), (129/10), (123/26),
(65/5)

uzaq (161/8), (80/7)

üçü (123/22)

üçüncü (123/1), (124/13)

ülke (54/4)

Ülker (65/10), (67/1)

Ümer Hayyam (111/23), (111/25)

ümid (131/5)

ümit (67/18)

ümran (119/10)

ümüt (136/7), (85/3), (87/5), (63/3)

ürlik (73/6), (32/18)

ürme (151/4)

üst (127/4), (130/5), (109/3), (123/16),
(126/7), (116/3), (45/3), (48/12),
(56/1), (59/2), (59/16), (48/12)

üstün (131/21)

üy (70/8), (46/2), (44/11), (47/14)

üyle (27/9)

Üzbekistan (134/18)

üzeri (177/8), (105/21)

üzüm (70/7)

vaad (141/4)

vagon (96/1), (96/1)

vahşilik (127/27)

vahta (84/5), (71/16)

Van Bethoven (154/5)

vaqıt (81/8), (23/6), (168/7), (122/13),
 (115/7), (62/5), (63/1), (42/5), (42/9),
 (34/2), (23/1)
 vaqia (122/5)
 vasiyet (145/3)
 vatan (141/12), (142/2), (145/2),
 (145/5), (149/3), (118/1), (100/11),
 (89/3), (91/9)
 vətəndaşlıq (71/27)
 vekil (112/5)
 verem (79/7)
 vezin (105/24)
 vican (133/16)
 vicdan (136/19), (145/5), (147/3),
 (44/18), (36/8), (35/5)
 vida (136/13)
 vlast (140/14)
 yad (135/16)
 yağmur (176/3), (176/5), (176/7)
 yahşılıq (144/8), (106/1)
 yal (55/19)
 yalan (118/3)

yalı (132/15), (63/4), (48/2), (52/8),
 (54/3)
 Yalta (120/3)
 yaman (141/10)
 yamanlıq (135/7)
 yañ (127/8)
 yan (140/11), (23/7), (182/2),
 (131/23), (124/7), (126/9), (126/11),
 (86/7), (86/14), (42/2), (51/1)
 yançık (129/1), (70/11)
 yañğız (46/8)
 yañğızlıq (125/16), (126/17), (126/23),
 (58/10)
 yanıq (69/13)
 yanlış (85/6)
 yapraq (99/2)
 yaq (64/14), (63/22), (37/7)
 yaqa (108/9)
 yar (179/4), (122/15), (99/1), (99/3),
 (78/10), (78/12), (72/2), (72/7), (74/5),
 (74/5), (74/11), (68/6), (69/4), (69/5),
 (60/2), (60/6), (74/13), (74/13)
 yâr (74/19)

yaraşıq (97/15), (159/4)

yarıq (135/5), (135/6), (72/1)

yas (163/8), (141/8), (141/8)

yaslı (60/2)

yastık (123/20), (61/14), (72/3),
(41/12)

yaş (53/8), (41/14), (158/3), (163/5),
(176/4), (118/22), (123/3), (88/13),
(90/3), (91/11), (61/12), (37/23),
(53/15), (35/13), (29/13), (29/5)

yaşav (47/9), (37/24), (29/20), (35/3),
(27/11)

yaşlıq (163/7), (111/5), (82/23),
(72/13), (37/22), (49/1), (31/1)

yatak (179/3), (50/2)

yatav (38/8)

yav (100/21), (100/22)

yavru (133/28), (90/13)

yay (158/5), (158/6)

yayla (137/2)

yaz (140/9), (128/20), (125/10),
(82/7), (81/11), (72/17), (26/19),
(26/5)

yazı (80/16)

yazıcı (112/6)

yel (108/16), (123/28), (37/1), (138/7),
(63/18), (54/15)

yengillik (27/12)

yer (105/12), (95/19), (116/3),
(134/19), (175/6), (177/5), (150/2),
(153/7), (128/22), (129/9), (131/10),
(121/27), (183/8), (115/10), (95/5),
(95/7), (90/6), (35/11), (149/7),
(134/29), (66/10), (47/1), (61/12),
(69/2)

yeriñe (79/8)

yetim (88/15)

yıl (65/20), (140/1), (141/13), (169/2),
(132/21), (84/1), (84/2), (84/3), (84/6),
(84/8), (84/9), (84/12), (85/4), (86/13),
(87/10), (87/13), (87/14), (87/15),
(70/17), (49/3), (49/5), (29/18)

yılan (172/1)

yıldız (138/1), (133/31), (108/10),
(109/6), (82/7), (57/3), (58/15)

yır (136/11), (132/8), (104/21),
(61/15), (43/25), (68/8), (37/22),
(37/2), (55/18), (29/17), (33/14),
(33/17)

yol (41/15), (161/1), (161/5), (23/9),
(23/8), (172/6), (147/2), (127/26),
(132/20), (118/7), (118/21), (125/2),
(125/6), (95/2), (95/12), (102/18),
(102/19), (84/4), (87/16), (87/5),
(88/15), (89/6), (89/9), (46/14),
(47/11), (64/9), (67/19), (41/9), (49/6),
(49/6), (59/6), (60/10), (35/3), (29/17),
(29/4), (32/22)

yoldaş (84/2), (87/14)

yolında (29/23)

yoq (163/5), (167/2), (140/3), (168/4),
(184/1), (184/6), (155/1), (130/17),
(130/19), (110/10), (110/12), (110/21),
(110/22), (126/9), (126/11), (112/18),
(115/10), (115/14), (92/12), (75/4),
(26/13), (57/7)

yorğan (97/8), (41/12)

yorğunluq (60/6)

yosma (107/3), (66/1)

yuqarı (67/11)

yuqu (119/2), (26/20)

yurt (140/8), (142/2), (102/17),
(100/13), (87/12), (91/10), (63/15),
(33/16)

yurtdaş (84/1)

yuva (165/2), (129/28), (130/14),
(91/3), (69/6), (35/4)

yük (115/12)

yüreçik (140/6)

yürek (140/2), (140/4), (141/5),
(144/5), (142/1), (170/3), (180/1),
(181/5), (181/8), (108/11), (118/27),
(120/5), (112/8), (115/2), (115/10),
(104/11), (85/14), (85/16), (78/3),
(78/11), (88/2), (89/1), (91/7), (63/8),
(74/3), (76/3), (63/13), (63/8), (42/8),
(55/14), (55/20), (35/10), (29/22),
(29/9), (35/2), (34/8)

yüz (169/4), (131/14), (108/1),
(126/12), (97/24), (102/1), (83/4),
(72/15), (73/2), (73/10), (73/13),
(61/1)

zal (98/1), (42/1)

zaman (162/1), (44/15)

zar (176/2), (128/2)

zarar (95/19)

zavod (70/20), (71/21)

zein (49/4)

zengin (122/13), (122/26)

zevq (129/11), (121/16), (112/20),
(97/20)

zıqı (119/4)

zıt (181/2)

zifir (164/5)

zindan (84/10)

zorlıq (133/11)

Zöresinday (61/7)

zulüm (141/10), (141/16), (184/7),
(131/2), (91/7)

zurna (124/24)

zümrüt (108/5)

1.1.6. Çoğul İsimler

Aynı türden birden çok varlık ya da kavramı karşılayan, yani üzerinde “-ler” eki bulunduran adlar, “çoğul” ad olarak değerlendirilir.³²⁴

Eserde en çok kullanılan çoğul isimler arasında kızlar(20), közler(13), dostlar(11) sözcükleri yer almaktadır.

adaqlar (96/4)

adlar (110/12), (112/4), (39/21)

ağaçlar (128/9)

ağrılar (139/10)

aktivler (42/21)

alçaqlar (147/5)

analar (118/22), (113/22), (91/11),
(92/20)

anaylar (140/11)

anlar (108/19)

añlılar (127/13)

aqıllar (113/26)

aqlar (116/4), (136/9)

³²⁴ Kükey, s. 222.

aqrandaşlar (40/1)
aqrانlar (80/6)
aqrınlar (43/15)
arqadaşlar (93/25), (42/14)
artistler (98/2)
arzular (106/5)
asmalar (34/9)
aşıqlar (24/3)
aşnalar (114/1)
atalar (145/4)
atlar (26/12)
avalar (115/13)
avtomatlar (84/13)
avutlar (78/1)
ayaqlar (183/7)
aylar (140/9), (140/11), (128/17),
(125/9), (72/5)
ayvanlar (153/1)
azğınlar (88/5)
azlar (128/7)
babalar (90/18), (92/24), (40/26)

bağçalar (65/5), (59/10), (35/9)
bağlar (80/11), (91/1), (34/9)
bahtsızlar (115/14), (115/16)
balaçıklar (139/6)
balalar (83/6)
balıqlar (78/2)
ballar (96/21), (81/7)
baqalar (117/20)
barhanlar (130/1), (127/4), (125/5)
Barlılar (30/14)
başlar (123/16), (116/6), (42/16)
batırlar (30/10)
bayırlar (62/3)
bayramlar (86/8)
beyler (131/1)
bikeçler (122/19)
Boralar (111/14)
boranlar (130/8), (134/26), (119/11),
(88/1)
Borlılar (118/11)
boylar (42/17)

budaqlar (64/8)

buğavlar (84/3), (87/15)

bulutlar (132/26), (28/9), (26/8),
(34/15), (54/11)

bülbüller (129/8), (62/4), (65/6)

bürüşikler (169/3)

camiler (91/2)

carlar (67/22), (32/18), (48/15)

carlılar (30/13)

caşlar (82/12), (82/15)

cebeler (133/27)

cellatlar (89/9)

cemişler (81/18)

cevherler (108/13)

cırlar (82/17), (30/19), (30/1)

cıyınlar (135/1)

cigitler (81/21), (31/3), (30/11)

Conniler (94/14)

cümleler (121/13)

çabaqlar (37/12)

çağlar (136/1), (84/7)

çañlar (84/5)

çarhlar (46/18)

Çatırlar (30/9), (30/10)

çaylaqlar(67/7)

çeberler (178/6)

çeçekler (136/4), (82/9), (66/4)

çegertkiler (26/14)

çerenler (81/16)

çınlar (82/20)

Çoban-zadeler (111/15)

çoçamiyler (80/19)

çolaqlar (169/7)

çoqlar (51/1)

çöller (134/18), (140/9), (80/11),
(71/9), (76/19)

dağlar (149/5), (131/3), (59/10)

dalğalar (67/5), (68/2), (35/7)

dallar (126/25), (54/15)

damalar (85/3)

damarlar (115/8), (88/3), (42/32)

Danteler (111/13)

daqqalar (121/4)

dealar (110/18)

dereler (131/3)

dersler (42/7)

dertler (40/20)

devranlar (135/3)

Dolular (132/3)

dostlar (184/8), (80/3), (91/7), (91/10),
(91/11), (70/1), (70/1), (70/5), (70/21),
(71/1), (71/13)

dögmeler (58/8)

dualar (96/12)

dudaqlar (49/14)

dumanlar (113/5), (68/5)

duygular (121/2)

dümenler (67/15)

dünyalar (113/8)

düşmanlar (100/8), (101/6), (100/18)

eller (67/1), (50/3), (35/7)

erifler (177/7)

erler (35/5)

eşler (129/8), (80/8), (43/3)

evlatlar (133/26)

evler (88/11)

eykeller (108/8)

ezgiler (27/3)

fedailer (120/6)

geceler (96/2), (78/7), (78/15),
(65/19), (57/15)

Gitlerler (89/5)

göñüller (43/19)

güller (169/1), (169/2), (175/1),
(176/7), (128/24), (99/2), (59/18)

güzeller (178/1), (178/2)

ğaripler (85/8)

ğonciler (128/24), (63/11)

halqlar (133/14), (110/23), (94/11),
(81/25)

hanlar (131/1)

Hayadalar (94/18)
hayallar (85/5), (63/19), (33/4)
hızmetçiler (122/18)
horlıqlar (88/17)
ızlar (63/14)
içiciler (88/21)
ideallar (63/17)
imanlar (68/7)
inciler (108/21)
inler (127/28)
insanlar (178/5), (156/5), (117/13)
işaretler (43/7)
işler (167/3), (150/6)
iygitler (61/7)
izler (51/6)
kabaklar (37/10)
kartinalar (93/12)
kedaylar (112/10), (47/2), (64/11)
kelinler (118/24), (61/5)
kirpikler (76/3)
kontsertler (97/25)

kökler (112/14), (100/7), (101/5),
(100/17)
könüktürcılar (118/9)
köşkler (131/19)
köydeşler (80/6), (43/14)
köyler (88/11), (40/4)
közler (136/25), (174/2), (181/3),
(181/6), (181/7), (148/4), (107/5),
(118/21), (124/3), (32/2), (57/11),
(59/24), (35/13)
kullar (118/28)
küçlikler (146/2)
külümsemeler (58/6)
künler (135/2), (174/7), (122/16),
(113/3), (83/2), (78/9), (79/1), (50/5)
küreşler (184/3) (150/8)
kürtükler (180/6)
lagerler (141/14)
lâleler (66/5)
lampoçkalar (171/5), (104/5)
levhalar (64/6)
linkorlar (67/6)

mahluqlar (127/11), (110/16)

mektepler (91/2)

melemler (46/13)

melevşeler (59/18)

Meriler (94/18)

motorlar (67/21)

münafıqlar (116/12)

namlar (110/10)

naradlar (95/22)

nurlar (135/16)

odunlar (155/7)

oğlanlar (39/21)

oğullar (139/2)

otlar (119/15), (26/10), (34/13)

öksüzler (61/12), (30/17), (30/20)

ölüler (79/6), (125/13), (79/6)

özenler (48/5), (48/17), (48/5)

padişahlar (131/1)

paraşlar (85/6)

parçalar (121/8)

partizanlar (133/29)

Peşraflar (132/3)

pıtaqlar (127/19)

polisler (44/13)

projektorlar (67/24)

qabalar (159/6)

qadeler (100/10), (101/8), (100/20)

qadınlar (123/13)

qamışlar (38/6)

qanatlar (162/7), (76/2)

qardaşlar (90/4), (90/9), (90/15),
(90/20), (91/4), (70/10)

qarğalar (91/3)

qarılar (122/21), (123/21)

qarılğaçlar (129/3)

qartbabalar (124/21)

qasavetler (83/5)

qaşlar (174/3), (46/10)

qayalar (44/17)

qırğıylar (100/3)

qırlar (82/18), (48/1), (48/1)
qırtışlar (71/11)
qızlar (108/6), (122/27), (97/6),
(82/10), (82/11), (81/13), (81/15),
(82/15), (93/9), (42/27), (43/21),
(43/23), (63/16), (39/13), (39/24),
(40/5), (28/7), (31/4), (34/11), (48/6)
qıztekeler (119/3)
qollar (24/5)
qoralar (85/1)
qullar (110/14), (118/26)
qumlar (126/21)
qurtlar (126/8), (45/2), (26/4)
qutular (82/6)
qülleler (67/15)
raketalar (89/14)
raleler (140/12)
reberler (141/7)
romantikalar (108/18)
sabırlar (87/4)
sabiylar (88/15)

saçlar (163/1), (168/5), (124/1), (45/1),
(46/9)
safdiller (87/6)
salonlar (50/6)
satırlar (63/10)
satqınlar (119/3)
selbiler (128/21), (66/13), (48/7),
(59/13)
seneler (138/9), (64/1)
sesler (139/12)
seyranlar (76/19), (86/8), (135/1)
seyyareler (89/11)
sınavlar (133/10)
sınıfdaşlar (40/2), (42/13)
sırlar (23/5), (48/3), (30/2), (28/13)
simalar (111/16)
soqaqlar (49/8)
sözler (137/20), (141/4), (171/3),
(150/5), (104/3)
sümbüller (129/6)
şahslar (155/2), (155/3)

şairler (121/18), (122/5), (112/17)

Şevqiler (115/1)

şifaqlar (119/18)

şiirler (48/20), (57/17)

şuaralar (111/12)

tahtalar (96/1)

taltinkeler (119/1)

tamçılar (73/11), (73/13)

tamırlar (126/5), (36/8)

taqırlar (128/27)

tasavurlar (85/5)

taşlar (136/23), (131/3)

tavlar (48/2)

tedbirler (98/10)

teller (171/7), (113/10), (99/4),
(104/7), (104/11), (67/3)

tenler (123/10)

tepeler (52/12)

turnaklar (133/24)

tildeşler (80/5)

tilekler (132/1)

tipler (172/7)

tizler (148/8), (59/22)

toklar (113/11)

tolqunlar (140/10), (28/11), (55/3)

topçılar (67/19)

toplar (67/21)

topraqlar (131/15)

torğayçıqlar (139/6)

toylar (97/13)

törelər (131/13)

traktorlar (71/11)

tufanlar (134/26)

tuvağanlar (44/20)

tuvğanlar (42/15), (30/3), (80/5)

tuzlar (37/11)

tükler (162/6)

tüñler (135/4)

türmeler (141/14)

tüyeler (127/18), (127/24)

uççıqlar (124/1)

uçquçlar (100/15)

urğunlar (160/6)

üstazlar (111/17), (116/5)

üysizler (30/18)

vaqıtlar (92/17), (73/5), (49/9)

Veneralar (94/17)

yalanlar (39/15)

yaltaqlar (119/4)

yanıqlar (35/16)

yañğızlar (52/19)

yanıklar (78/4)

yanlar (121/9)

yapraq(k)lar (127/17), (35/7), (117/17)

yaşınlar (113/5), (54/8)

yaşlar (116/8), (73/15)

yavlar (113/6)

yavurler (90/17)

yeşillikler (63/5)

yetimler (96/10)

yılanlar (127/27), (130/6), (125/6)

yıldızlar (89/13), (92/2), (66/9), (38/1),
(28/5), (31/10), (52/9), (53/14), (35/7),
(35/11)

yıllar (140/13), (141/1), (141/6),
(128/17), (131/17), (133/14), (134/7),
(125/11), (88/10), (72/5)

yırlar (150/3), (61/17), (63/3), (46/19),
(37/9), (29/1), (29/1), (29/1), (28/15)

yigitler (108/9), (91/9)

yolaqlar (169/5)

yolcular (97/19)

yollar (139/5), (96/10), (87/2), (92/11),
(74/1)

yosmalar (27/6), (34/11), (29/14)

yurtdaşlar (90/10), (90/16), (90/20),
(91/5)

yurttaşlar (90/5)

yüksekler (55/21)

yürekler (171/4), (117/7), (104/4),
(42/31), (43/19), (68/7)

zindanlar (77/2), (76/6), (76/14)

zinetler (50/1)

1.1.7. Topluluk İsimleri

Topluluk ismi, biçimce tekil olduğu halde, bir topluluğa isim olan kelimedir.³²⁵ Eserde en çok kullanılan topluluk ismi “halq” sözcüğü olmuştur.

halq (167/2), (167/4), (134/22), (135/10), (136/9), (136/14), (137/4), (136/17), (141/3), (141/7), (141/8), (141/8), (141/11), (142/2), (142/2), (145/2), (145/5), (146/3), (150/4), (150/6), (155/1), (155/4), (131/9), (132/9), (133/14), (132/27), (134/2), (105/11), (105/16), (108/22), (108/24), (110/23), (118/17), (119/8), (112/5), (114/4), (117/5), (94/11), (95/14), (97/26), (99/8), (103/3), (100/13), (104/15), (104/15), (104/16), (104/16), (104/17), (104/17), (82/23), (87/12), (81/25), (80/5), (88/6), (89/12), (90/8), (90/14), (92/10), (71/24), (29/11),	(35/9), (30/2), (29/20), (29/20), (33/5), (32/23) millet (116/5) nesil (115/7), (32/29) k(q)öy (82/21), (82/21), (81/5), (81/25), (80/9), (88/11), (70/6), (71/15), (71/15), (71/22), (43/9), (43/12), (39/1), (39/9), (39/12), (39/19), (40/4), (40/9), (37/4), (82/21), (82/21), (81/11), (70/11), (70/13), (69/7) şeer (41/21), (120/3), (88/11), (71/15), (71/15), (41/18) ulus (117/11)

1.2. Zamirler

Zamirler adların yerlerini tutan, kişileri ve nesneleri temsil veya işaret ederek karşılayan bir gramer kategorisidir.³²⁶

Eserde belirsizlik zamirleri, işaret zamirleri, dönüşlülük zamirleri, kişi zamirleri ve soru zamirlerine örnek kelimeler bulunmaktadır.

³²⁵ Ediskun, s.108.

³²⁶ Korkmaz, s. 387.

1.2.1. Şahıs Zamirleri

Şahıs zamirleri Kırım Tatarcasında şunlardır: “bir şahıs için: men(ben), sen, o; çok şahıs için: biz, siz, olar(onlar, onnar).”³²⁷

Eserde birinci teklik, ikinci teklik, üçüncü teklik, birinci çokluk, ikinci çokluk, üçüncü çokluk şahıs zamirlerinin hepsinin kullanımı mevcuttur. En çok kullanılan şahıs zamiri men(122) yani birinci teklik şahıs zamiridir. En az kullanılan şahıs zamiri ise beş kez kullanılan “olar” yani üçüncü çokluk şahıs zamiridir.

Eserde en çok kullanılan şahıs zamirinin “men” olması bize şairin genel olarak şiirlerinde kendi iç dünyasından bahsettiğini göstermektedir. Kimi zaman kendi iç dünyasını okuyucusuna açan şair, kimi zaman da kendini şiirde bahsedilen kişinin yerine koyar ve onun ağzından duygularını dile getirir.

men (123/6), (163/3), (136/5),
(136/10), (136/14), (138/8), (138/10),
(138/11), (138/11), (139/1), (139/8),
(139/11), (140/4), (141/5), (141/13),
(141/15), (141/15), (172/1), (180/3),
(182/8), (122/1), (122/6), (124/13),
(112/3), (112/4), (112/5), (112/7),
(113/20), (115/9), (115/11), (116/9),
(109/6), (109/7), (110/8), (111/1),
(111/6), (111/9), (111/10), (95/1),
(95/5), (95/13), (95/17), (95/21),
(96/7), (96/7), (96/8), (96/15), (96/19),
(96/23), (96/25), (97/1), (97/5),
(97/13), (69/1), (71/25), (36/5), (36/4),
(97/17), (97/17), (97/21), (97/25),
(97/25), (98/3), (98/3), (102/12),

(97/3), (97/3), (82/14), (87/9), (77/1),
(77/2), (77/3), (77/3), (78/9), (88/23),
(88/23), (90/3), (61/19), (75/7), (75/9),
(76/5), (76/6), (76/7), (76/7), (76/13),
(76/14), (76/16), (76/15), (76/15),
(45/12), (46/1), (47/1), (47/13),
(63/13), (63/15), (66/16), (37/17),
(40/25), (37/22), (38/4), (38/13),
(42/6), (31/8), (31/10), (36/12), (36/2),
(123/6), (48/10), (49/7), (49/9),
(49/16), (50/3), (50/7), (53/1), (55/14),
(55/18), (55/20), (55/22), (56/3),
(59/20), (59/21), (35/3), (23/1),
(23/11), (23/14)

³²⁷ Bekir Çobanzade, *Kırım Tatar İlm-i Sarfı*, haz. Nariman Seyityahya, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2009, s. 47.

sen (79/8), (79/8), (158/3), (159/8),
 (161/5), (163/1), (134/20), (134/22),
 (138/1), (138/12), (139/1), (140/3),
 (140/4), (141/5), (144/3), (141/13),
 (177/6), (177/7), (181/5), (182/5),
 (151/1), (130/16), (130/11), (132/9),
 (133/16), (132/27), (134/4), (134/6),
 (134/10), (113/20), (116/3), (107/3),
 (108/14), (86/5), (86/6), (86/8), (86/9),
 (86/11), (85/15), (86/1), (86/1), (77/4),
 (78/6), (78/8), (78/14), (78/16), (78/3),
 (87/4), (88/9), (88/24), (89/9), (90/3),
 (46/4), (47/11), (72/4), (72/19), (76/1),
 (76/8), (76/10), (76/12), (46/1), (46/4),
 (46/4), (47/11), (47/13), (66/1),
 (66/14), (40/24), (37/20), (37/20),
 (38/11), (38/12), (38/14), (47/16),
 (48/17), (49/8), (49/15), (50/1),
 (55/14), (55/16), (55/23), (56/3),
 (57/2), (57/4), (57/13), (58/1), (58/14),
 (59/22), (35/3), (35/4), (23/1)

o (170/5), (154/8), (96/24), (104/11),
 (62/2), (45/11), (65/9), (65/13), (38/9),
 (30/16), (53/1)

biz (159/7), (140/7), (141/1), (142/2),
 (145/3), (148/3), (148/7), (152/3),
 (152/7), (127/16), (111/26), (112/11),
 (112/16), (112/17), (112/18), (112/18),
 (115/14), (115/16), (110/7), (110/10),
 (110/12), (110/13), (110/15), (110/20),
 (111/3), (111/4), (111/9), (94/1),
 (82/10), (83/2), (85/8), (85/13),
 (85/14), (87/6), (88/17), (88/19),
 (90/4), (90/5), (90/9), (90/10), (90/15),
 (90/16), (90/20), (90/21), (91/4),
 (91/5), (91/8), (92/10), (43/16), (71/1),
 (71/5), (71/9), (71/18), (71/23),
 (44/20), (43/22), (44/9), (37/16),
 (41/9), (39/24), (40/9), (40/12),
 (42/12), (48/18), (50/8), (51/2), (51/8),
 (58/16), (59/14)

siz (111/10), (70/2), (71/10), (71/23),
 (71/26), (44/19), (40/28), (29/23),
 (29/15), (29/16), (29/8), (29/3), (29/4)

olar (51/7), (179/6), (111/21), (93/1),
 (92/24)

1.2.2. Dönüşlülük Zamiri

Bu zamirler asıl şahıs zamirlerinden daha kuvvetli bir ifadeye sahip bulunan, onların mana bakımından daha kuvvetlileri, katmerlileri olan şahıs zamirleridir.³²⁸

Eserde dönüşlülük zamiri olarak “öz” sözcüğü kullanılmıştır. Bu zamir, eserde doksan defa yer almaktadır. Bu zaminin de şahıs zamirlerinde olduğu gibi çokça kullanılması şairin genel olarak şiirlerinde kendi duygularını ön planda tuttuğunu göstermektedir.

öz (46/8), (92/23), (164/3), (166/5), (136/18), (140/5), (140/5), (141/5), (172/3), (172/8), (173/8), (178/3), (178/3), (178/7), (178/7), (183/5), (183/5), (153/5), (155/8), (156/6), (128/14), (129/14), (129/18), (129/23), (131/20), (133/2), (133/4), (134/4), (134/9), (118/5), (118/5), (118/14), (118/14), (118/16), (118/16), (119/22), (119/23), (121/9), (123/1), (123/18), (127/2), (127/2), (111/24), (112/5), (113/16), (115/7), (116/11), (116/11), (105/9), (105/15), (105/23), (109/4), (111/2), (111/2), (93/24), (93/27), (93/28), (93/28), (94/16), (96/6), (96/14), (98/6), (99/6), (99/6), (100/5), (100/13), (100/13), (101/3), (87/12), (80/5), (80/9), (89/3), (93/5), (93/7), (92/19), (63/1), (62/3), (42/27), (47/4), (63/15), (40/3), (27/7), (37/8), (37/14), (37/14), (30/5), (32/20), (50/4), (59/10), (32/24), (23/14)

1.2.3. Belirsizlik Zamiri

Belirsizlik zamirleri, kişileri ve nesneleri belirsiz olarak temsil eden zamirlerdir.³²⁹

Eserde belirsizlik zamiri görevinde kullanılan sözcükler arasında on dokuz defa kullanılan “biri” zamiri en çok kullanılan belirsizlik zamiri olmuştur.

başkası (112/13), (86/14), (75/8)

bazılar (163/3)

bazısı (110/2)

birbiri (114/3), (126/7)

³²⁸ Ergin, s. 272.

³²⁹ Korkmaz, s. 412.

biri (181/1), (181/1), (179/5), (179/5),
(149/4), (145/6), (145/6), (140/16),
(86/10), (92/7), (92/7), (92/8), (92/8),
(92/15), (92/15), (92/16), (92/16),
(65/14), (65/15)

çoğu (84/11)

ep (135/6), (43/21), (40/27), (51/4),
(35/8), (128/5)

erkes (106/6), (92/3), (71/16)

hamını (98/4)

kimi (87/8)

kimisi (85/9), (85/10)

kimse (166/2), (132/17), (110/22)

şey (159/1), (174/5), (183/3), (183/4),
(128/5), (129/10), (131/21), (105/17),
(105/19), (110/1), (93/21), (93/4)

1.2.4. İşaret Zamiri

Bunlar işaret etmek, göstermek suretiyle nesneleri karşılayan kelimelerdir. İşaret zamirleri nesneleri bir yer içinde gösterir, onlara yerlerine göre işaret ederler.³³⁰

Eserde “bu, şu, o, mında” gibi işaret zamirleri kullanılmıştır. On yedi defa kullanılan “o” işaret zamiri en çok kullanılan zamirdir.

bu (175/2), (111/19), (111/21), (110/5),
(45/11), (43/28), (47/1), (63/18)

bular (121/27), (110/5), (175/4),
(123/19), (58/11), (92/20)

mında (44/20), (65/13), (107/7)

o (161/3), (165/2), (165/4), (165/5),
(165/6), (165/7), (165/8), (145/8),

(152/5), (128/25), (112/20), (113/17),
(113/25), (113/27), (113/21), (113/23),
(84/12)

şu (124/3), (93/9), (124/11), (114/1),
(47/13), (63/17), (48/13), (56/1),
(58/13), (28/13), (32/30)

şunça (156/4)

³³⁰ Ergin, s. 273.

1.2.5. Soru Zamiri

Soru zamirleri, canlı ve cansız varlıkları soru yoluyla temsil eden zamirlerdir.³³¹

Eserde soru zamiri görevinde; “ne”, “kim” ve “qay” sözcükleri kullanılmıştır.

En çok kullanılan soru zamiri yirmi iki defa kullanılan “kim” zamiri olmuştur.

kim (159/8), (113/7), (94/13), (94/17),
(85/13), (85/14), (85/14), (90/4),
(90/5), (90/9), (90/10), (90/15),
(90/16), (90/20), (90/21), (91/4),
(91/5), (39/16), (39/17), (39/18),
(26/19), (60/5), (73/3)

ne (123/19), (113/7), (129/22),
(121/27), (112/1), (105/23), (110/25),
(111/4), (95/1), (95/3), (95/5), (84/12),
(73/4), (73/12), (40/7), (40/8), (40/10),
(40/11)

nede (168/1)

nedir (88/13), (88/14), (126/24),
(105/24)

nege (94/5), (95/19), (94/9)

qayda (39/15), (59/23), (37/17),
(37/17), (90/12), (90/13), (90/14),
(90/19), (57/19), (80/4)

qayerge (113/7)

qaysı (154/7)

1.3. Sıfatlar

Türkiye Türkçesinde çok geniş bir yeri olan sıfatlar, adlardan önce gelerek onları niteleyen, nasıl olduklarını gösteren veya çeşitli yönlerden belirten sözlerdir.³³²

Çalışmamızda sıfatlar; niteleme, belirsizlik, işaret ve sayı sıfatları olarak ayrı başlıklar altında incelenmiştir. Çalışmamızda sıfatlar gösterilirken her sıfat için birer örnek cümle verilmiştir.

³³¹ Korkmaz, s. 419.

³³² Korkmaz, s. 335.

1.3.1. Niteleme Sıfatları

Varlıkları niteleyen, yani onların nasıl olduklarını gösteren sıfatlara niteleme sıfatları denir.³³³

Nitelik sıfatları, canlı cansız varlıkların renk, şekil, biçim, tat, koku, mesafe, huy, alışkanlık, yetenek, beceri gibi türlü dış ve iç özelliklerini bildiren sıfatlardır.³³⁴

Sıfatlar içerisinde en çok kullanılan niteleme sıfatı olmuştur. Eserde betimlemelerin sık bulunması niteleme sıfatlarının çokça kullanılmasını sağlamıştır. En çok kullanılan niteleme sıfatı eserde on altı defa kullanılan “yañı” sözcüğü olmuştur.

Eñ **acayip** güzelleriñ (178/1)

Bir **accı** söz – adam içün (160/3)

accı (160/6)

Acemi sevgimen erte yoruldım (24/2)

acemi (64/11), (29/10)

Eñ **acuvsız**, merametsiz ızları bar (63/14)

acuvsız (135/11)

Seniñ ise namusıñnı **aç** soqaqlar sıyırdı (49/8)

İçün **açköz** zenginge (122/26)

Adiy sözler beytke dönip (104/3)

adiy (112/6), (156/2)

³³³ Ediskun, s. 133.

³³⁴ Korkmaz, s. 356.

Ey, **afatlı** boranlarda (88/1)

Qıdırlezde sararğan **al** güliñni (30/6)

al (133/6), (96/26), (44/5), (73/8), (76/20), (63/21), (64/13), (61/9), (35/12), (33/13),
(32/30)

Çahotkadan, **alçaq** düşman qurşunından mahv oldılar (116/7)

alçaq (141/3), (149/8), (172/5), (155/2), (134/6)

İlk baarniñ **al-yeşilli** halısında (63/2)

Hayyam red etken soñ, bu **aliy** adını (111/25)

Allı-güllü melevşeler, güller açqan (59/18)

allı (162/5)

Al-penpe dudağıñ, tatlı külüşüñ (46/11)

Küneşniñ **altın tūs** saçınıñ telleri (67/3)

Dalğalanğan **altın** saçın (57/5)

altın (131/13), (67/3), (81/4), (26/16), (26/6)

Añlı oquyıcı olalsaq eger (111/18)

Çölde **ap-aq** tumannıñ catqanını (80/22)

Tańda deñiz qızları – **aq** yosmalar (34/11)

aq (135/19), (44/2)

Aq saqallı qış kele (25/4), (25/16)

Aqçıl, sarı kök yüzi (126/2)

Eñ **aqıqıy** şairdir (106/8)

aqıqıy (113/13), (121/15), (167/1), (176/5)

Bizday **aqsız** ğariplerge qurulğan bir dar eken (85/8)

aqsız (177/5), (153/7)

Qazanıma **aram** aş qattırtmasam (95/10)

aram (95/20)

Arbiy rütbe kibi, ne içün aslı (112/1)

Eñ **arzılı**, eñ muqaddes / Muradıña iralmay (136/27)

İlk baarde **asfalt** yolını (118/7)

Saip olğan **asil** halqınıñ oğlu olmaq ne mutlı! (99/8)

Ve bir de **asırdaş** Çoban-zadeler (111/15)

(Ey, **asil** halq!) Soñ vidasın (136/17)

Cemiy halqnen biz de **asret** yurtmızğa qavuşıp (142/3)

Ateşli gönlünde temiz sevgi bar... (47/8)

Deñizniñ çaylaqlar **ayaqçı** toyında (67/7)

Aydiñ dostlar! Keñ qulaçnen (71/13)

Ayıp bir şey sayğan soñ (93/4)

Yañı ömür **aynı** qolğa alıp (55/8)

Aziz ruhiñ uçqun olsun (137/3)

aziz (140/8)

“**Babayigit**” hamını qaldırtmasam (98/4)

Badem çeçək tüsi bar (57/10)

Qabaatmı tili **bağlı** biz zaavallı bahtsızlarğa? (115/16)

Bağrı yanıq analarnıñ (108/19)

Eñ **bahıtlı** künlerimni (79/1)

Seniñ, ocam, **bahıtsız** / Taliyiñe, küniñe (79/3)

Alemnden **bam-başqa** ölmez qullarımız (110/14)

Bağıravıq şiar degil (104/20)

Manalı **baqışlı**, sırlı köziñmen (46/5)

Topraq töpe **basıq** üyde yaşaymız (44/11)

Mağrur, safdil halqımıznen, alçaq, hain **baş** “voc”niñ (141/3)

Babamnıñ **baş taşsız** qabiri başında (29/6)

Eki **başlı** qanlı qartal (131/7)

başlı (151/6)

Batır oğluñ Amethan (134/1)

Sata **bay** bir navvayğa... (128/4)

Qarsanbalı, **belâlı** yırlarıñman (37/9)

Beyaz terrör, qızıl terrör, açlıqlarğa qatlanıp (141/2)

Çoqmı yoqsa üysiz-yurtsız biz **biçare** bahtsızlarğa? (115/14)

Ümüt degen – **bir qarış** yol, bir uçurım car eken (87/5)

bir qarış (161/1)

“**Birlik** ömür, **birlik** qurum!”— (71/19)

Baş qurtarıp **bogema** batağından (38/10)

Göñülime ız bıraqp **boş** hayallar (63/19)

Boynuzlı ay eqildi suv içmege (38/2)

Buyra altın saçınman, kök köziñmen (37/5)

buyra (113/1)

Beliñdayın **bükük** bir ay (158/5)

Büllür suvnıñ kümüş qaplı küzgüsinde (59/19)

İlimge, emekke **büyük** sayğı bar (47/6)

büyük (122/1), (167/2), (149/1)

Büyükten-büyük şeer eken (41/21)

Can dostınman dertleşseñ (170/2)

Menday **canğız** yaş keday, yıldızlarını (31/10)

Caş cigitler cüregın cırman ırtsin (32/3)

Üyle avğan soñ **caşınlı** cavun cavıp (81/1)

Yaş devranın özdirğan **cav-** yürekler (34/3)

Cennet Qırımınıñ söngen çırağı (90/7)

Ey, sevimli, **cesur** halqım (134/2)

Cılmayğan ağız (32/6)

Cılqıcı qart alıp çıqtı (26/11)

Ne çalt unuttın, yaş qalbiñni **cınsiy** duyğu sarğanda (35/1)

Cıyırıq mañlaylı dalğalar boyında (67/5)

Cilalı gidroplan kelinday sözilgen (67/8)

Tabiatnıñ bu **cilveli** quçağında (60/3)

Coşqun ruhlı, cana göñül şairdayın (61/18)

coşqun (154/3)

Coştırıcı sırında (132/4)

Cörmevli ufuqnıñ tikişi sökölde (67/2)

Ay suv içe, men ise **cuşan** çölde (38/4)

Çalışqır ve mağrur halqım (131/9)

Ezgıdat mülâyım, **ceber** söziñmen (46/6)

Bir **çımqım** yer alalmaz (105/12)

Gür qalbiñde **çürük** fikir uyanmasın! (64/2)

çürük (94/4)

Dalğalı saçlarıñ ipek qılğanday (46/9)

dalğalı (46/16)

Dar dünyada bir arzısı– (130/13)

Taş duvarğa **demir** bir çüy (164/1)

demir (164/3), (164/4)

Yüreginde bir **deñişüv** alâmeti tuvğanın? (35/2)

Seniñ **derin** soluqlı nefesiñe (55/16)

Dım-qaranlıq tünlerde (135/4)

Arabasın **doğru** yoldan çetke burğan (64/9)

doğru (147/2), (105/1)

Bizim **dülber** diyarımız (71/18)

Nadir istidatlı **yek** mahluqlarmız (110/16)

Elâ köz melevşem! Kel, çıqıp qırlarğa (48/1)

Elal işke içte de tutunalmam (95/9)

elal (72/10), (72/22)

Elmas taşlar ortasında (136/23)

elmas (124/9), (73/10)

Emekli qart küneş batıda tüş köre (67/23)

Emgekli madayğa bir şiir yazsam (27/15)

Qorqma **epkin** sel yağmurdan (176/3)

Qıdırlezday yeşergen **erke** qalbim (37/19)

erke (49/5)

Olsın **esas** şiarımız (71/20)

Esir qızlar bazarında (122/27)

Eski temel sarsıla (55/1)

eski (161/7), (107/1), (61/16)

Esli-başı qımırsqa (151/6)

Etekli bulutlar – magnoliy gülüday (28/9)

Eybetli on yedi senesi körüne (68/4)

Eyecanlı daqqalar (121/4)

eyecanlı (132/11)

Ezgidat mülâyim, çeber söziñmen (46/6)

Fedakâr yaşlıqqa çınlamaq istey (28/16)

Bir **fidan** qız alıp qaçıp, parasız toy çalmağa (69/3)

Gecelik deniz örtindi (52/5)

Gizli arzusına, doğmazdan ergen (110/17)

Gül yastığa dayansana”... (61/14)

gül (123/10), (91/1), (73/10)

Allı-**güllü** melevşeler, güller açqan (59/18)

Leylâ, Leylâ –yaşlığımñ ilk **günahsız** bülbüli (49/1)

Közetkisiz bağlarda **gür** asmalar (34/9)

gür (106/2), (102/12), (64/2), (34/13), (55/17)

Aytçı mağa, **güzel** qızçıq! Ne çalt unuttıñ? Neçün?–dep (36/5)

güzel (140/15), (183/1)

Muñlı, **ğamlı** közleriñde (57/11)

Qayğı, asret sarğan **ğarip** başını (90/2)

ğarip (127/16), (103/3)

Pencereden esken **hafif**, / Serin saar yelinden, (123/27)

Mağrur, safdil halqımıznen, alçaq, **hain** baş “voc”niñ (141/3)

Hatıralı bu saatte benim tek bir arzum bar... (87/9)

Hor halqımnıñ vatanına yerleşkenin köreyik! (142/2)

Hoş nağmenen şeñlendire (129/7)

Ne **hucur**³³⁵ bu dünya! Çoq şey oñ ketkende (110/1)

Bu adlar men içün **ilâiy** bir ad (112/4)

İlhamlı nesirde, müzıka, fende (113/18)

İnce tuman tel-tel olıp örülgende (60/11)

ince (108/2), (113/19), (67/10), (59/7), (61/6)

Romaniyanıñ bizge **issiz** çölinde (44/9)

Nadir **istidatlı** yek mahluqlarmız (110/16)

Bir dostımda **kağıt** güller (175/1)

kağıt (176/7)

Tul **kelinçek**, qızlarğa köz atmasam (97/6)

³³⁵ tuhaf

Keñ qulaçlı tolqunlar urulğanda (55/3)

keñ (140/8), (125/14), (71/13)

Sözmen **keniş** massanıñ (105/2)

Kerbar yüzüm östirdiñ (131/14)

Kerçek şiir parıldar (104/2)

kerçek (171/2)

Kerme qaş (32/1)

Dallarını **keskin** yel (54/15)

keskin (69/8)

Kiçkene, sıdırğı közler (32/2)

Kiyik otlar arasında (119/15)

kiyik (129/26)

Ufuqta bir **kök** bulut (52/13)

kök (126/2)

Men aqayman, **kör** nefsim tegin yatmaz (97/5)

Köstergen yolıñdan kete (32/22)

Közetkisiz bağlarda gür asmalar (34/9)

Közi yaşlı anayımni (70/23)

Büyük, **küçük** halq yoqtır (167/2)

küçük (167/7)

Bir şeñ baqış, bir **küler** yüz (72/15)

Kümüş dalğa nazlı-nazlı (45/5)

Küntüvüşniñ “**kün körmez**” ülkesinday (54/4)

Şeñ, **küneşli** künlerde (135/2)

“Ey, **küreşli** senelerniñ yaş batırı (64/1)

küreşli (52/23)

O **lanetli** yıllarda (134/7)

Bizlerge yoq **layıq**, münasip namlar (110/10)

Limon betli ay (53/4)

Lirik rubailerin (120/10)

Çalışqır ve **mağrur** halqım (131/9)

mağrur (141/3), (153/3)

Manalı baqışlı, sırlı köziñmen (46/5)

manalı (82/20), (32/8), (32/8), (59/24)

Maneci qızlarğa noğayca çıñlayıq (48/6)

Manikürli elleriñnen benim qattı elimni (50/3)

Cıyırıq **mañlaylı** dalğalar boyında (67/5)

Mavı kök deñizniñ tüsimen qarışıp (28/1)

Yeşil şarflı tabiatniñ **mavı közli** betinde (49/11)

Mazlum halq (33/5)

Eñ acuvsız, **merametsiz** ızları bar (63/14)

Yaş, **mergin** topçılar taktika yolınen (67/19)

Mermer taşlı avutlarda (78/1)

mermer (109/3)

Çerik asır **meşaqatlı**, / Şanlı küreş soñında (133/18)

Meşur “Boran” kitabından (121/7)

Mıyıqsız dümenci nasırlı qolınen (67/16)

Aynıñ **mor** şavlesi, dalğaman barışıp (28/3)

mor (108/1), (44/6), (59/15), (55/7)

Mort temelni negizden silmek istey (55/7)

Mögedekli arabadan arman vaqtı (81/17)

O **muaqqaq** yolaqlardan (169/5)

Mudavmet denizde cuvunmaq istey (28/4)

Yırlarım, yırlarım **muñlı** yırlarım! (29/1)

muñlı (135/5), (73/9), (52/20), (57/11)

Muqaddes türbeñe barsam (33/10)

muqaddes (136/27), (133/17)

O uzaq, **mutlı** ösmür çağımda (138/2)

Mülâyim, külegeç közler (32/4)

mülâyim (46/6), (67/4), (49/14), (58/13)

Bizlergə yoq layıq, **münasip** namlar (110/10)

Nadir istidatlı yek mahluqlarmız (110/16)

Namush halq reberleri birer-birer atıldı (141/7)

O saf, **narın** yüzleriñde (57/9)

Mıyıqsız dümenci **nasırlı** qolınen (67/17)

Nazik dalğa çıñ ayta (52/17)

nazik (144/1)

Aytıñız, **nefaset**,³³⁶ muzıka, şiirden (112/19)

Qandırıcı, **nefis**, doğru/ Sözmen kenış massanıñ (105/1)

Bu **neşesiz** adisege (122/9)

Ay **nurlı** betiñde quvanç sezemen (23/13)

Nursız qalğan közini (102/3)

nursız (139/4)

Belki benim **oñaytız** qalemim de (55/22)

Ökeli tolqunlar – **opqın** dağ selinday (28/11)

Qorsarlarğa eş bolğan **oynaq** deñiz! (55/13)

oynaq (126/15)

Ökeli tolqunlar – opqın dağ selinday (28/11)

ökeli (48/9)

³³⁶ güzel, nefis

Ökünç tolı yırlarıma ümüt qatsam (63/3)

Örme şalını (52/6)

Ösmür qızlarğa (39/13)

ösmür (138/2)

Men de **ötkür** yırımını qoşıp olsam (55/18)

Bizim tilimizde yoq **özdeş** adlar (110/12)

Bir fidan qız alıp qaçıp, **parasız** toy çalmağa (69/3)

Parlaq keleeckni bildirse talant (113/4)

Perişan ömrüme yengillik bola (27/12)

Yırlarım! Ömür bir **pıtraqlı**, zor yol (29/17)

Altın **pullı** şerbenti (26/6)

Qadım türkmen yolında (125/2)

Qandırıcı, nefis, doğru / Sözmen keniş massanıñ (105/1)

Qanlı uruş yılların (88/10)

qanlı (131/7), (140/13)

Qap-qarañğı yolıña... (132/20)

Qara qaşlı, siya közli güzelim (78/5), (78/13)

Qara tuman qapladı (102/2)

qara (163/6), (177/6), (130/3), (132/26), (133/23), (126/8), (126/11), (88/4), (70/16),
(44/17), (84/14), (61/3)

Qarasambalı bu yıllarnı biz de baştan ötkizdik (141/1)

Nice yıllar **qardaş** halqlar (133/14)

Şu **qarğışlı** yuvası... (130/14)

qarğışlı (88/9)

Qarsanbalı, belâlı yırlarıñman (37/9)

Yaş kedaynıñ **qarşılıqsız** aşqıdayın (59/1)

Kemirilgen süekday – **qart** terekler (34/1)

qart (140/11), (67/23), (132/8), (54/14), (32/32)

Carlarğa sıyınıp, **qaruvlı** taşqınday (48/15)

Qızgın, **qavraq** çölinde (125/4)

Neyleyim men, öyle **qaydsız**, urdumduymaz et kesegin (115/11)

Qayğı bilmez “keday” ıñman oynay-küle kezgeniñ? (35/6)

Qazmer küneş avuştı (52/1)

Qısır eşek boynuna çañ taqqanım (81/12)

Qısqa kelâm, mağa mektup (71/25)

qısqa (152/3), (161/5), (113/15)

(**Qışım**lı ömrümde) men raat olmadım (109/7)

Qıyış bir ay ellilep (158/6)

Qızgın, qavraq çölinde (125/4)

qızgın (121/18)

—Lâle, lâle, **qızıl** lâle (73/1)

qızıl (141/2), (26/2), (59/2)

Eñ **qolay** dürbe taş, Toprağım, öziñde (109/4)

Qoşaqlı bülbulniñ türküsini dıñlayıq (48/8)

Qudretli bir devlet olsun (71/17)

Keñ **qulaçlı** tolqunlar urulğanda (55/3)

Yaz ayların saf avada, **qulan** çöllər qoynında (140/9)

Qum töpeniñ er yañı (127/8)

qum (126/3)

Qurğaq il dep namı ketken (125/1)

qurğaq (131/15)

Suvı bitken **quru** özen yalısında (63/4)

quru (171/3)

Quruvlı sazınıñ (65/11)

Ne çalt unuttıñ, közleriñe **quvanç** yaşı iygende (35/13)

Köz aldımnda külgeni, **quvançlı** yüzi (83/4)

Sabadan **sabancı** köylimen tursam (27/1)

Böyle **sade** eki beytçik yazıp olsam ömrümde (99/5)

Adiy bir yazıcı, **sadıq** bir soldat (112/6)

Saf ana-babadan terbie alğan (47/7)

saf (113/14), (140/9), (73/11), (57/9)

Ne çalt unuttıñ **sağlam** sevgi ateşine işkende... (36/1)

sağlam (37/22), (36/12)

Vaad etken **sahta**, yalan sözlerine aldanıp (141/4)

sahta (156/6)

Sandıraqlı hayâlım omı qoqlay (38/9)

sandıraqlı (135/3)

Kiyik, **sañrav** sahrasın (129/26)

Aqçıl, **sarı** kök yüzi (126/2)

Sarımsaqlı yazmasını... (70/14)

Sarışınlı künge salıp seliqamnı (62/1)

Sazağanlı cavunday (132/6)

Bir **sebepsiz** bu büzğınlıq, bu darğınlıq neçün?–dep (36/7)

sebepsiz (63/20)

Çalalmasañ, babasına **semiz** bir qöy çalmağa (69/7)

semiz (82/4)

Serbest ayat cırağını (132/19)

Serin saar yelinden (123/28)

Sert deñiz! (55/11)

Sevdalı qalbime pek aruv bola (27/20)

sevdalı (65/7), (28/14)

Yaş yürek **sevgisiz** yaşavğa könmez (29/22)

sevgisiz (47/9), (29/15)

Ey, **sevimli**, cesur halqım (134/2)

Başın qoyıp seniñ **sıcaq** tizleriñe (59/22)

sıcaq (128/27), (71/21)

Kiçkene, **sıdırğı** közler (32/2)

Sıñırsız ufuqtan suvunmaq istey (28/2)

Göñülime **sırdaş** göñül yalnız mende körgeñiñ? (36/2)

Manalı baqışlı, **sırlı** köziñmen (46/5)

sırlı (59/17), (162/5), (29/2), (57/12)

Rafaelniñ “**Sikstinli** / Madonnası”ögünde (148/5)

Seniñ derin **soluqlı** nefesiñe (55/16)

Ah, Eşref, **soñ** ümütüm de (136/7)

soñ (136/17), (139/2), (139/3), (139/11)

Suvsız, qurğaq topraqlarnı (131/15)

Şu tors, **suvuq** levhadan ibret alsa (34/4)

suvuq (129/28), (139/3), (139/4), (182/8), (152/7), (115/10), (44/4)

Bellersiñ, bu körkem, **şaane** sözge (110/11)

Şamatalı bazar küni (107/2)

Kimerleri **şanlı** küreş (108/17)

şanlı (167/3), (133/19)

“Eger,—dedi bir kün külip, **şaqacı** bir çal mağa,— (69/1)

Ey, **şaylı** qız, uyatçan qız (57/1)

şaylı (135/9)

Aziz, tuvğan yurtımızın **şefqatlı**, keñ köksünde (140/8)

Lâkin o **şeñ** künler keçti, qursın tüşti, eksildi (50/5)

şeñ (23/10), (59/9), (72/15), (135/2), (140/13), (177/5)

Şeñli evim, qaraltım, qonağım (80/10)

Er şey **şirin** uyquda (129/10)

Eñ **talantlı** insanların (178/5)

Biz **taliysiz** safdillerge qurulğan bir dar eken (87/6)

Eñ **tam** bilgi – der vaqtında (177/1)

Toyda **tanış** qızların cívelenip (82/11)

Kimge **tansıq** Veneralar (94/17)

Dağlar, taşlar, **tar** dereles (131/3)

tar (157/1)

Tasalı gönlüme raatlıq tola (27/8)

Taş duvarğa demir bir çüy (164/1)

taş (115/10)

Tamırını **taşqın** sel (54/18)

Al-penpe dudağıñ, **tatlı** külüşñ (46/11)

tatlı (123/25), (135/5), (160/1), (163/4), (59/9)

Saba işke, **taze** küçnen sarılmağa? (60/8)

Tek bir **tegiz** pıtaçıqnı (128/11)

Küreşsiz, **telaşsız**, yanmadan, küymeden (112/21)

Yüzlep oqnı, **temir** oqnı (158/7)

Temiz ava qoqusı...(26/18)

temiz (113/14), (119/17), (47/8), (36/12), (35/5)

Ne çalt unuttıñ, ür vicdanday temiz **tena** yerlerde (35/5)

Ürlik, **teñlik** aqqını (94/2)

Men ise şu ucı toqal, **teradutlı** qalemimnen (116/9)

“Rahmetli pek **ters** mezep, hınzır edi”,— (98/5)

Ah, şu tuman, **tez** künde (103/1)

Tılsımlı yalıda raatlanmaq istey (28/8)

Tınç gecenñ eşqına türkü aytam (38/5)

tınç (115/2), (52/15)

Qamışlarnı yüqlatıp **tınıq** gölde (38/6)

Uçurum, **tık** yolğa saldıñız sizler (29/4)

Tilsiz dalğaday (65/2)

tilsiz (138/3)

Soy-sopiña, eş-dostiña –sen bir **tiri** ölüsiñ (86/6)

Suvuq **titis** yuvasın (129/28)

Ökünç **toli** yırlarıma ümüt qatsam (63/3)

Topraq töpe basıq üyde yaşaymız (44/11)

Men ise şu ucu **toqal**, teradutlı qalemimnen (116/9)

Qapı qaqa **tors** dekabr (34/4)

Totay köy deyler (39/19)

totay (75/2), (75/4), (46/1), (46/8), (47/16)

Toth alqaday (65/4)

Tul kelinçek, qızlarğa köz atmasam (97/6)

Tańda **tuvğan** Çolpan yıldız (57/3)

tuvğan (140/8), (80/3), (112/5), (130/9), (81/3), (35/12), (80/3)

Ulu Lenin eykeli tura (42/3)

ulu (132/9), (133/8), (145/3), (134/12), (111/23), (116/5)

Yaşlıgımda añsız, bu **ulviy** sözniñ (111/5)

Uzaq yıllar tek üfürme agitatsiya diñlettim (141/6)

uzaq (138/2)

Ne çalt unuttıñ, **ür** vicdanday temiz tena yerlerde (35/5)

ür (115/15), (44/1), (46/15)

Çoqmı yoqsa **üysiz**-yurtsız biz biçare bahtsızlarğa? (115/14)

Artıq onı **vızlı** boran (128/25)

Şamatalap, **yahşı** bir zevq, almasam (97/20)

yahşı (139/9)

Ömür degen – birevlerge **yalan** dünya cenneti (87/7)

yalan (141/4)

Yaman içek burğusu (124/14)

yaman (144/6), (155/1)

Yañğız erkek yatağında (179/3)

yañğız (179/1), (75/9)

Yañı mektep formasın kiyip (43/13)

yañı (47/5), (84/1), (84/2), (84/3), (84/9), (86/13), (87/10), (87/13), (87/14), (87/15),
(89/5), (64/6), (33/17), (55/8), (60/7)

Yanıqlı yüregim parlanğan künde (29/9)

Yapıcılıq dalğasına (71/14)

O **yaqıcı** közleriñnen (181/3)

Atlas kökniñ **yaralı** köksü qanay (54/10)

O **yaraşıq**, o manalı közleriñe?... (59/24)

Yarı gece olğanda ot caqqanım (80/18)

Yaş yürek sevgisiz yaşavğa könmez (29/22)

yaş (121/17), (122/14), (115/7), (136/1), (88/2), (89/1), (61/17), (47/5), (47/9),
(64/1), (63/13), (64/11), (64/12), (67/19), (37/15), (35/1), (28/7), (31/10), (34/14),
(34/6), (36/12), (37/6), (49/7), (59/1), (61/8), (34/3), (33/15)

Balalıq ve **yaşlıq** çağın keçirdi biz tınc, raat (140/7)

Barsın, bu **yat** ğurbet ilde esir kibi yaşağancek (116/1)

Traktornıñ **yeşil** çölge (70/15)

yeşil (102/1), (80/11)

Yeşil közli güzelimnen oynap-külsem (63/6)

Yeşil şarflı tabiatnıñ mavı közli betinde (49/11)

Yıldızlı gecede tışarda qalsam (27/17)

Yorğun yalınıñ (52/8)

Yosma qızlar közyaşın cırman sürtsin (31/4)

Çoqmı yoqsa **üysiz-yurtsız** biz biçare bahtsızlarğa? (115/14)

Bizge **yüce** Tañrı berdi (94/1)

yüce (110/9)

Neçün kettiñ köyiñden “**yüksek** alın”? (37/4)

Palto, **yün** çorap (41/10)

Zalım icret çarşafına büründik (44/3)

zalım (129/21)

Selâm sizge biñ bir **zarlı** cürekten (44/19)

Biz **zavallı** mahbûslerni acep bugün kim añar? (85/13)

zavallı (115/16)

Ruhı **zengin**, gür adam (106/2)

Bir **zıpqın** yaş kafiebaz (121/17)

Zinzortsız yaşavniñ lezzetin tatsam (27/11)

Yırlarım! Ömür bir pıtraqlı, **zor** yol (29/17)

Zümrüt çöller bizden alet (71/9)

1.3.2. Belirsizlik Sıfatları

Belirsizlik sıfatları, varlık ve nesnelerin sayı ve miktarını açık ve kesin olarak değil kabataslak, belirsiz olarak bildiren sıfatlardır.³³⁷

Eserde en çok kullanılan belirsizlik sıfatı otuz sekiz defa kullanılan “bir” sözcüğü olmuştur.

Alay yaqqa cayrağan bol söziñmen (37/7)

Alay (63/22), (64/14)

Artqaç bir yük etip taşıp, gece-kündüz kökregimde? (115/12)

Az qiymet keskenlerdir (178/8)

Kedayğa **başqa** yol açalmazsıñmı? (23/9)

Başqa (75/11), (40/4)

³³⁷ Korkmaz, s. 383.

Bazı qızları (40/5)

Bir qaç sene içersinde **beş-on** vlast deñiştı (140/14)

Biñlep yavruñ ketti tavğa – (133/28)

Borciñnıñ **bir azını** (117/6)

Bir çoq delilnen (41/4)

Dep, **bir qaç** satırnen, Odaman kibi (113/9)

Bir qaç (140/1), (140/14), (113/9), (173/7)

Bir sebepsiz bu büzğınlıq, bu darğınlıq neçün?–dep (36/7)

Bir (166/4), (144/1), (169/3), (157/3), (120/1), (122/13), (122/13), (126/13),
(113/12), (105/17), (105/19), (109/5), (93/27), (97/18), (97/20), (86/5), (86/6), (85/7),
(85/8), (87/5), (87/6), (93/4), (92/17), (71/2), (72/15), (72/15), (73/5), (75/9), (44/15),
(63/20), (69/1), (35/2), (49/9), (52/13), (58/4), (58/10), (61/4)

Alay yaqqa cayrağan **bol** söziñmen (37/7)

Bol (136/3)

Bütün Şarq (33/3)

Bütün (58/11), (141/11), (85/3), (85/5), (39/12)

Cemiy halqlar: “A”, –degende (94/11)

Cemiy (142/2), (122/17), (110/23)

Çoq satır yazsaq da merdlikke dair (112/12)

Çoq (110/1)

Dört-beş ayda bir mevlüt oquttırıp (96/5)

Er bir yerde ömür qaynay, külkü qaynay... (139/7)

Er bir (167/4)

Dalğa ökesi kibi **er** saba (138/6)

Er (149/3), (155/4), (127/8), (129/9), (129/10), (129/11), (129/24), (131/5), (131/6), (131/21), (118/13), (123/11), (113/17), (116/49), (117/9), (105/9), (105/15), (96/22), (96/24), (97/11), (85/4), (105/6), (161/3), (175/6), (183/3), (128/5), (119/19), (93/26), (93/27), (87/1), (90/6), (90/17), (71/2), (71/4), (71/4), (44/14), (64/3), (64/3), (50/2), (61/4)

Açuvından **iç bir** şeyçik (93/21)

iç bir (132/17), (162/1), (126/25), (126/27), (110/22), (95/5)

Taliyime **iç** sözüm yoq (184/1)

iç (168/4), (86/10)

Kop oyundan yorula (53/11)

kop (134/5), (112/9)

Nice aylar, **nice** yıllar (72/5)

nice (116/5), (133/14)

Naradlarını **üç-dört** qat aşırmasam (95/22)

1.3.3. İşaret (Gösterme) Sıfatı

İşaret sıfatları varlıkları gösterme yoluyla belirten sıfatlardır. Belirtme, varlıkların bulundukları yeri mekândaki, zamandaki veya tasavvurdaki uzaklık derecelerine göre göstererek yapılır.³³⁸

Eserde en çok kullanılan işaret sıfatı altmış defa kullanılan “bu” sözcüğü olmuştur.

Şunîñçün **bu** gece, tabiat sırların (28/13)

bu (157/7), (163/5), (140/13), (141/1), (145/3), (175/7), (148/4), (148/8), (152/3), (155/1), (127/27), (132/1), (110/1), (110/9), (110/11), (110/20), (111/5), (111/13), (111/17), (93/25), (96/3), (84/12), (85/4), (87/9), (132/5), (132/10), (121/18), (122/5), (122/9), (123/8), (123/13), (123/17), (111/25), (112/4), (116/1), (108/21), (87/11), (87/15), (86/1), (90/19), (91/7), (63/10), (73/5), (73/13), (76/11), (46/4), (46/14), (65/9), (65/13), (36/7), (36/7), (48/18), (49/15), (51/1), (51/6), (59/9), (60/3), (59/23), (60/1)

O yaraşıq, **o** manalı közleriñe?... (59/24)

o (138/2), (168/7), (169/5), (169/7), (181/3), (128/9), (132/25), (132/27), (134/7), (96/16), (88/9), (73/2), (73/3), (46/12), (46/14), (49/14), (50/1), (50/5), (52/23), (57/9)

Şu tors, suvuq levhadan ibret alsa (34/4)

şu (161/5), (127/3), (145/8), (168/5), (172/8), (180/3), (130/11), (130/14), (133/3), (133/17), (122/15), (126/21), (112/9), (113/15), (103/1), (87/10), (77/2), (74/4), (76/6), (76/14), (76/18), (35/10), (84/10), (34/12)

³³⁸ Korkmaz, s. 375.

1.3.4. Sayı Sıfatları

Adları sayı bakımından belirten, sayı bakımından sınırlayan, onların sayılarını, sıralarını, kesirlerini ve üleşimlerini gösteren önadlardır.³³⁹

Eserde farklı sözcükler sayı sıfatı olarak kullanılmıştır. En çok kullanılan sıfat yüz beş defa kullanılan “bir” sözcüğü olmuştur.

Altı ayğa bir kümüş zorğa berip (97/23)

altı (129/25), (129/27)

Dostım, dostım, yañı yılda **beş** senedir beraber (84/9)

beş (84/10), (84/13), (85/1)

Selâm sizge **biñ bir** zarlı cürekten (44/19)

biñ bir (123/7)

Bir bağçıvan **biñ** tikenniñ (146/5)

biñ (172/2), (182/4)

Emgekli madayğa **bir** şiir yazsam (27/15)

bir (123/2), (49/12), (49/12), (49/12), (158/5), (158/6), (159/1), (160/1), (160/3), (163/4), (164/1), (165/5), (135/9), (136/24), (139/8), (144/3), (141/12), (121/17), (122/11), (123/13), (145/7), (145/8), (146/1), (146/5), (146/5), (168/7), (170/1), (170/7), (174/5), (175/1), (183/4), (149/3), (152/3), (155/4), (157/1), (127/6), (128/4), (128/11), (128/16), (128/22), (130/10), (130/13), (130/15), (130/15), (130/17), (130/19), (131/5), (131/6), (131/12), (131/21), (132/22), (133/21), (123/13), (124/7), (124/7), (125/7), (126/22), (146/7), (112/4), (112/6), (112/6), (112/159), (113/2), (113/17), (115/12), (117/9), (105/12), (96/5), (96/8), (97/12),

³³⁹ Kükey, s. 254.

(97/23), (99/1), (100/5), (101/3), (84/6), (84/8), (87/9), (88/21), (90/17), (62/6),
(71/17), (74/4), (42/25), (44/18), (47/1), (35/8), (35/8), (35/14), (29/18), (29/18),
(29/17), (33/7), (86/4), (63/18), (64/10), (65/12), (65/22), (69/1), (69/3), (69/7),
(69/13), (36/10), (36/3), (50/2)

Qayttıq **birinci** kanikulğa (43/10)

birinci (46/7)

Doquz yıllıq orta mektepke (41/30)

Dört ay tırışıp (43/5)

dört (135/17), (92/13)

Şu tıñlıq içinde tek **eki** yürek urğanın? (35/10)

eki (170/7), (131/7), (96/9), (99/5), (120/1), (100/11), (92/5), (92/5), (36/3), (49/6),

Ekinci küni (40/19)

ekinci (141/10), (41/16)

İlk sevgim ekenin bilalmazsıñmı?... (23/19)

İlk (115/6), (47/13), (36/9), (35/4), (49/1), (49/2), (49/2), (49/4), (35/15)

Dersıñ biz cianda, **millionda bir** doğğan (110/13)

Milon tonna pahtağa (134/21)

On altı yaşında – deliqañ çağda (29/13)

Ösmürlik çağımda, **on üç** yaşında (29/5)

on üç (41/14), (115/5)

On üçünci kegiyday (129/20)

Eybetli **on yedi** senesi körüne (68/4)

On edinci yıl küziniñ (132/21)

On düşmanğa bir öziñ qarşı (100/5)

on (81/15)

Yigirmi doquz, **otuz eki**, qırq bir, qırq beş yaşlarında (116/8)

Yigirmi doquz, otuz eki, qırq bir, **qırq beş** yaşlarında (116/8)

Yigirmi doquz, otuz eki, **qırq bir**, qırq beş yaşlarınd (116/8)

Tamam **qırq** yıl, mennen sen de çektiñ qullıq azabın (141/13)

Üç nesil leninci iziñden qalmay (32/29)

üç (168/3), (134/20), (122/14), (122/15), (168/8), (88/13), (42/23), (42/22), (49/3),
(49/5)

Yigirmi doquz, otuz eki, qırq bir, qırq beş yaşlarında (116/8)

Yigrim beş yıl türme, ne o, bu devlette insanğa? (84/12)

Çoğı ketti, azı qaldı, **yigrim** sene daa bar (84/11)

Yüz altınğa sürülgen (122/28)

yüz (182/2)

1.3.5. Soru Sıfatları

Soru sıfatları, varlıkların durumlarını, yerlerini, sayılarını soru yoluyla belirten sıfatlardır.³⁴⁰ Eserde soru sıfatı çok fazla kullanılmamıştır.

Angi şair, yanmaz yarıñ yaslısına? (60/2)

angi (60/4)

Ne kadar toq, tolı olsa (156/3)

Ne vaqıt baqsam (42/5)

ne (110/1)

Soñ, **qaç** kapik bizge suvuq (152/7)

1.4. Zarflar

Zarflar fiillerden, sıfatlardan, sıfat-fiillerden ve zarf niteliğindeki sözlerden önce gelerek onları zaman, yer, yön, nitelik, durum azlık-çokluk bildirme, pekiştirme ve sorma gibi çeşitli yönlerden etkileyip değiştirerek anlamlarını daha belirgin duruma getiren sözlerdir.³⁴¹

Fiillerin ve sıfatların önüne gelerek anlattıkları kılış, oluş veya vasıfları açıklayan, ya da değiştiren kelimelere zarf deriz.³⁴²

Eserde zarflar; durum zarfları, miktar zarfları, soru zarfları, yer-yön zarfları ve zaman zarfları olmak üzere beş başlıkta incelenmiştir.

³⁴⁰ Ediskun, s. 143.

³⁴¹ Korkmaz, s. 427.

³⁴² Tahsin Banguoğlu, *Türkçenin Grameri*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2011, s. 371.

1.4.1. Durum Zarfları

Durum zarfları, fiildeki oluş ve kılışın durumunu belirten zarflardır.³⁴³

Eserde en çok kullanılan zarf çeşidi altı yüz yirmi kelime ile durum zarfı olmuştur. Bu durum şairin betimleyici anlatımı tercih etmesinden kaynaklanmaktadır.

abdır-sebdir (162/1)	birge (112/9), (55/23), (121/10), (80/1), (43/11), (41/15)
ağır (127/25)	böten (134/8)
ahır (157/2), (128/5), (132/23)	böyle (122/8), (123/23)
aksine (105/13)	candan (86/3)
ala (160/7)	canğız (82/26)
añsızın (113/23)	cemiy (127/23)
arıq (129/2)	çalt (36/5), (37/8), (36/1), (35/13), (35/1), (35/5), (35/9)
arkalap (127/24)	çoq (168/1)
artıq (128/25)	daa (129/22), (130/10), (48/10), (140/1)
aruv (27/20)	diqqatlı (111/4)
beraber (87/11), (84/9)	dönip (104/3)
birden birge (35/16)	ebediyen (136/15)
birden (47/15), (124/16), (113/10), (113/24), (63/11), (46/3), (68/5)	ebediyy (109/8), (29/3)
birer (141/7), (141/7)	ekseri (139/10)

³⁴³ Korkmaz, s. 466.

ekşi (157/5), (157/6)

elbette (141/16)

er alda (175/4)

eslemey (178/4)

eşsiz (118/23)

gizli (53/7)

gizli-qapaq (95/11)

has (119/22), (119/23)

hep (183/7)

hor (84/14)

ille (166/4), (144/7)

iyi (27/4)

küle-sevine (52/4)

laçare (69/11)

layıqlı (110/19)

mahsus (45/11)

mudavmet (37/10)

nazikçe (159/6)

nazlı nazlı (44/5)

oñ (110/1)

ömürlük (95/4)

öyle (181/4), (115/10), (115/11),
(156/5)

pattadaqtan (127/5)

paynözi (52/14), (27/5)

qarap (44/8), (44/8), (82/14)

qayıp (97/19)

qolay (173/2)

qolaylı (95/7)

qopqa (81/18), (81/18)

raat (97/1), (140/7)

seliqa (27/19)

sensiz (23/11)

soñsız (119/21)

soravsız (44/15)

suvuq (181/4), (182/1)

şalışqap (27/6)

talınacak (127/22)

tar (38/3)

taşıp (115/12), (115/15), (120/7)

tatlı (157/8), (117/12), (117/12)

tegin (134/25)

ters (36/11)	yañğız (62/3)
tesadüfen (128/8)	yañı (35/3)
tez (175/5)	yarı (136/12)
tıñç (97/1), (140/7)	yavaş (61/2), (61/2)
tizip (121/14)	yılt (135/14)
toptap (116/2)	yırlanıp (61/15)
toqtamay (140/1), (142/1)	yiğıtçe (134/10)
vaqtsız (136/25)	yüzlep (158/7)
yahşı (40/29)	zametsiz (95/6)
yaman (23/11), (126/13)	zornen (122/24)

1.4.2. Miktar Zarfları

Bir kılış ve oluşun veya bir vasfın miktarını, derecesini belirtmeye yarayan zarflara miktar zarfları adını veririz.³⁴⁴

Eserde farklı sözcükler miktar zarfı olarak kullanılmıştır. En çok kullanılan miktar zarfı on sekiz defa tekrar edilen “pek” sözcüğü olmuştur.

az (104/5), (171/5)	çok (135/10), (168/8)
azğana (113/6)	çokça (122/4), (122/3)
bir (119/13)	daa (84/6), (84/8), (84/11)
biraz (128/7), (133/20)	dımma (154/5)

³⁴⁴ Banguoğlu, s. 372.

eñ (122/1), (136/27), (144/6), (177/1),
(177/5), (178/1), (178/5), (106/8),
(109/4), (79/1), (63/14), (153/1),
(127/11), (127/13), (128/7), (141/10),
(99/6), (178/6), (178/2)

köp (37/18), (140/13), (32/7), (32/7)

pek (69/8), (70/6), (140/4), (183/2),
(183/5), (105/17), (105/19), (98/5),
(102/17), (124/15), (126/18), (93/20),
(70/9), (70/13), (70/21), (39/6),

(27/20), (27/4), (96/14), (159/3),
(159/3), (106/6), (71/2)

pek çoq (134/8)

ta (140/2)

tul (118/24)

yarı-yarığa (170/4)

yüz kere (97/22)

ziyade (34/7)

1.4.3. Soru Zarfları

Soru zarfları, bir sıfatı, bir fiili, bir fiilimsiyi ya da bir zarfı soru ilgisiyle belirleyen zarflardır.³⁴⁵

Eserde az miktarda kullanılan soru zarfları arasında en çok kullanılan soru zarfı “ne” ve “ne için” sözcükleri olmuştur.

nasıl (111/26), (113/13), (113/15), (107/7)

ne için (163/1), (181/2), (181/6), (36/5), (36/7), (37/2), (37/4), (37/6), (37/10), (37/11)

ne (51/6), (39/21), (36/11), (36/5), (37/8), (36/1), (35/13), (35/1), (35/5), (35/9)

neden (160/5), (49/15), (179/6)

nege (175/2), (175/3), (97/9), (148/4), (148/8), (123/23)

³⁴⁵ Ediskun, s. 282.

1.4.4. Yer-Yön Zarfları

Bunlar boşlukta bir yer ifade eden yer isimleridir. Sayıları çok değildir. Aşağı yukarı hepsinde bir yön ifadesi olduğu için zarf olarak fiilin yönünü gösterirler.³⁴⁶

Eserde çok fazla yer-yön zarfı kullanılmamıştır.

aşağı (156/4)

1.4.5. Zaman Zarfları

Zaman zarfları, fiillerin ya da fiilimsilerin anlamlarını zaman bakımından belirleyip sınırlayan zarflardır.³⁴⁷

Eserde durum zarfından sonra en çok kullanılan zarf türüdür. Zaman zarfları içerisinde en sık tekrar edilen sözcük “bugün” sözcüğü olmuştur. Ardından “ep” ve “olğanda” sözcükleri gelmektedir.

ahır-soñ (93/23)	daim (119/17), (108/14), (156/7), (91/8)
akşam (124/5)	
aqşam üsti (81/16)	endi (139/8), (98/8), (72/7), (133/20), (75/5), (36/10)
aqşam (42/4), (85/11), (83/1)	engencek (66/10)
arman vaqtı (81/17)	ep (145/8), (46/17), (38/14), (39/3), (40/3), (55/6), (54/5), (57/17), (29/19)
artık(q) (50/7), (78/3)	
bugün (160/7), (123/23), (87/1), (85/11), (85/13), (88/22), (61/19), (70/1), (70/3), (70/17), (48/3), (49/3), (86/13), (86/5)	erge (26/1) etip (97/3)

³⁴⁶ Ergin, s. 259.

³⁴⁷ Ediskun, s. 273.

gece (138/3), (140/6), (141/12),
(129/1), (126/4), (115/12), (96/2),
(97/2), (80/18), (85/15), (86/1), (78/7),
(78/15), (92/1), (46/4), (65/1), (65/9),
(65/13), (65/19), (67/24), (38/5),
(28/6), (26/19), (27/17), (26/5),
(52/15), (57/12), (57/15), (28/13)

kâde kâde³⁴⁸ (71/26)

keççe (123/12)

kem (75/10)

kimerde (119/13)

kimerleri (108/15), (108/17)

kümüslengencek (66/12)

küzde (34/7)

mingen sayın (97/18)

ömürbilla (88/7), (88/8)

quşlıqta (27/5)

saba (81/3), (42/4), (27/1)

sardığında (35/1)

şimdi (71/1), (71/5), (46/17), (47/1),
(49/13), (50/7)

tanda (34/11)

tağace (48/7)

taqqance (48/19)

tübinde (103/3)

üyle avğan soñ (81/1)

vaqtında (177/1)

yakınlarda (70/22)

yandırğanda (126/14)

yarın saba (40/25)

yarın (51/8)

yaşağancek (116/1)

yazılğancek (97/22)

³⁴⁸ zaman zaman

1.5. Fiiller

Fiiller, karşıladıkları hareketler ile zaman ve mekân kapsamı içinde, somut ve soyut nesne ve kavramlarla ilgili her türlü oluş, kılış, kılınış ve durumları bildirirler.³⁴⁹

İsim ve sıfatlardan sonra eserde en çok kullanılan üçüncü sırada fiillerdir. Fiiller, haber ve dilek kipleri olarak incelenmiş ve alt başlıklarına ayrılmıştır. Haber kipleri; bilinen geçmiş zaman, öğrenilen geçmiş zaman, şimdiki zaman, gelecek zaman ve geniş zaman olmak üzere beş başlıkta incelenmiştir. Dilek kipi olarak eserde emir, şart, gereklilik ve istek kipleri kullanılmıştır.

1.5.1. Haber (Bildirme) Kipleri

Adından da anlaşılacağı üzere, bu kipler yapılmış, yapılmakta veya yapılacak olan işleri haber verme, yargı hâlinde bildirme niteliği taşıyan kiplerdir.³⁵⁰

Bu başlık altında yer alan alt başlıklar şunlardır: Öğrenilen (duyulan) geçmiş zaman, bilinen (görülen) geçmiş zaman, şimdiki zaman, gelecek zaman, geniş zaman ve ek fiil alan fiiller için birleşik zamanlı fiiller.

1.5.1.1. Öğrenilen (Duyulan) Geçmiş Zaman

Fiilin karşıladığı oluş ve kılışın içinde bulunulan zamandan daha önce gerçekleştiğini; ancak, konuşanın bunu görmediğini, bilmediğini, başkasından duyup öğrendiğini veya farkında olmadan işlediğini ve sonradan fark ettiğini ya da gördüğünü bildiren bir şekil ve zaman kalıbıdır.³⁵¹

Kırım Türkçesinde – Ğan/ – Qan eki bu görevde kullanılır. Öğrenilen geçmiş zaman olarak kullanılan fiiller içerisinde en çok kullanılanı dört defa tekrar edilen “ol-” fiilidir.

³⁴⁹ Korkmaz, s. 487.

³⁵⁰ Zeynep korkmaz s. 527

³⁵¹ Korkmaz, s. 540.

1.5.1.1.1. Birinci Teklik Şahıs

baqqanım (81/11)

çaqqanım (81/14)

çaynağanım (81/10)

taqqanım (81/12)

1.5.1.1.2. Üçüncü Teklik Şahıs

açqan (59/18)

ağarğan (49/13)

ağlağan (93/20)

aldırğan (121/12)

alışqan (123/12)

almağan (121/16)

añlağan (93/18)

añlatqan (31/2)

arttırğan (31/6)

atlağan (80/14)

atqan (80/14)

baqqan (80/17)

başlağan (80/16)

becergen (122/18)

berilgen (122/24)

bürkken (125/3)

buyurğan (39/16)

caqqan (80/18)

coştırğan (135/6)

çapqan (80/20)

çınlaşqan (29/14)

çıqqan (39/15)

dalğan (35/14)

degen (124/22), (124/24)

dertleşken (29/14)

emgen (86/4)

etken (149/5), (59/21)

keçken (122/15)

kelgen (121/10), (59/23)

ketken (125/1)

kezgen (35/6)

kirgen (90/17)

körge (135/10), (110/19), (93/24)

körmegen (49/3)

körümegen (93/22)

körünge (90/19)

körünmegen (125/13)

olğan (122/14), (140/2), (91/2), (93/6)

oylandırğan (61/17)

qalğan (83/3), (80/4)

qatnağan (80/13)

qıdırğan (30/18)

qısılğan (131/4)

qonğan (91/3)

qoyğan (94/15), (70/16)

quçaqlaşqan (59/20)

qurğan (35/4)

quruğan (91/1)

qurulğan (121/10)

qurutqan (81/10)

sarğan (74/2)

sevgen (92/19)

sezgen (35/8)

sıqılğan (131/8)

silingen (90/6)

solğan (91/1)

soqulğan (123/8)

söngen (90/7)

sözilgen (67/8)

sürülgen (90/18), (122/28)

talmağan (121/14)

tapqansız (121/25)

taştırğan (135/8)

tizilgen (67/6)

tökülgen (28/15)

turğan (38/3), (122/20)

tutqan (39/18)

tuvğan (35/2)

unutqan (92/14)

urğan (35/10)

utanğan (111/24)

uyandırğan (61/15)

uydurğan (39/17)

uyuşqan (123/10)

yatışqan (113/24)

yatqan (129/25), (129/27)

yazdırğan (93/8)

zeerlengen (49/14)

1.5.1.1.3. Üçüncü Çokluk Şahıs

degenler (160/2), (160/4)

1.5.1.2. Bilinen (Görülen) Geçmiş Zaman

Fiilde belirtilen işin veya durumun geçmişte yapıldığını ve kesinlikle bittiğini ifade eder. Eserde şimdiki zamandan sonra en çok kullanılan kip olmuştur. En çok kullanılan fiil ise “yan-”tır.

1.5.1.2.1. Birinci Teklik Şahıs

acımadım (141/5)

baktım (107/6)

bekledim (136/5)

cuvmadım (48/10)

diñlettim (141/6)

ıışandım (107/5)

inlettim (141/8)

iriştım (127/10)

kördım (49/3)

olmadım (109/7)

ökündım (138/11)

qopardım (99/1)

sevdım (78/6), (78/8), (78/14), (78/16)

uvmadım (48/12)

1.5.1.2.2. İkinci Teklik Şahıs

aldandıñ (50/1)	qırdıñ (100/4)
carattıñ (37/18)	qoqladıñ (133/3)
çalıştıñ (133/16)	qoştıñ (134/20), (134/22)
çektiñ (141/13)	qurdıñ (131/19), (33/7)
çevirdiñ (131/11)	sararttıñ (37/20), (37/20)
çıqardıñ (134/16)	talpındıñ (131/22)
doğruladıñ (133/1)	yazdıñ (37/18)
iprandıñ (140/14)	yumdıñ (136/25)
östirdiñ (131/14)	

1.5.1.2.3. Üçüncü Teklik Şahıs

açtı (124/39), (49/4), (29/8)	atlandı (133/27)
ağardı (75/2)	attı (132/12), (47/2), (29/16)
ağladı (99/2), (99/4), (141/15)	avdı (138/9)
aldı (44/16), (61/6), (29/3), (135/17), (99/3)	avuştı (52/1)
allandı (26/2)	ayırdı (111/8), (37/13), (49/6)
arttı (37/2)	ayttı (40/21)
aşlandı (67/15), (42/8)	başlandı (140/13), (67/13), (42/7)
atıldı (141/7)	belledi (72/1)
	berdi (132/23), (94/1), (29/11), (61/2)

berildi (133/9), (67/13)

bilmedi (126/24)

boldı (62/4), (62/6), (44/12), (44/12)

buyurdu (127/12)

büküldi (158/1)

büründi (44/3)

caydı (26/5)

coyıldı (67/14)

çevirildi (140/15)

çıkarıldı (50/6)

çıqtı (102/18), (85/4), (85/6), (90/12),
(75/1), (75/3), (41/15), (26/11)

dağladı (102/4)

dayandı (72/6)

dedi (107/7), (175/2), (122/7), (69/1),
(40/24), (32/19)

degdi (124/2)

deñiştı (140/14)

doğdı (126/21)

dolandı (90/1)

eksildi (50/5)

eqildi (38/2)

eşildi (50/8)

etmedi (126/28), (184/6)

etti (154/8), (74/3), (134/5), (37/16),
(37/14)

eyledi (132/12)

içti (90/13), (37/10)

isindi (58/14)

keçti (41/27), (50/5)

keldi (101/1), (74/5), (74/8), (74/13),
(74/16), (40/15), (41/18)

kerdi (61/4)

kerildi (67/15)

kesildi (50/6)

kesti (102/19)

ketmedi (46/3), (47/15)

ketti (132/25), (133/28), (84/11),
(85/4), (63/20), (37/4), (49/7)

kirdi (100/2), (90/14), (42/21), (42/24)

kiydi (97/9)

körmedi (126/22)

kürsi(ü)ndi (58/16), (141/15)

oldı (136/6), (136/8), (116/7),
(116/12), (184/3), (123/19), (134/15),
(78/7), (78/15), (61/13), (32/26)

ormadı (37/12)

öldi (90/5), (90/10), (90/16), (90/21),
(91/5)

örtildi (84/6)

örtindi (52/5)

östi (126/21)

ötkizdi (141/1), (32/17)

ötmedi (184/2)

ötti (126/23), (132/17), (138/9)

parıldattı (133/32)

qabardı (175/3)

qaldı (84/11), (102/9), (107/3),
(134/11), (136/12), (42/15), (61/8)

qalmadı (72/7)

qapladı (102/2), (133/23), (26/10)

qattı (133/10), (47/1), (39/18), (50/3)

qavuştı (75/1), (52/3)

qayırdı (37/15), (49/5)

qayttı (75/6), (43/10)

qırıldı (76/2)

qıydı (37/6)

qoydı (180/3)

saçtı (29/7)

sağındı (70/6), (70/21)

saldı (42/18), (44/14), (29/4)

sandı (72/4), (50/4)

sarqtı (26/7)

savırdı (67/16)

serpti (63/18)

sezdi (74/5), (74/6), (74/13), (74/14)

sığdırmadı (50/4)

sındırdı (32/11)

sıyırdı (49/8)

söküldi (67/2)

söndi (59/2), (136/8), (44/10)

söyledi (132/16)

suvsadı (37/8)

sürdürdi (141/12)

sürmedi (140/13)

sürüldi (44/1)	unuttı (35/1), (35/5), (36/5), (36/1), (35/9), (35/13)
tapdı (75/8)	
tattı (29/15)	urdu (84/5), (135/12)
tındırdı (32/13)	uruldu (76/4)
tiydi (26/1)	uyandı (124/12), (72/2), (46/7), (50/2)
toldı (70/9), (70/17), (32/28)	uydurdu (141/10)
toqundı (124/11)	yandı (136/8), (77/4), (77/4), (99/2), (99/4), (78/11), (90/4), (90/9), (90/15), (90/20), (91/4), (72/8), (76/8), (76/8), (76/16), (76/16)
töbeledi (64/14), (63/22)	
tökmedi (126/26)	yanğıradı (132/5)
töküldi (67/4)	yaptı (47/4)
töñüldi (75/5)	yaqalmadı (132/18)
turdı (132/2), (124/16), (100/6)	yaqmadı (132/18)
tutaştı (99/2), (99/4), (78/11), (72/8)	yatıştı (26/9)
tutti (124/13)	yetişti (140/16)
tuttırdı (141/8), (32/15)	yırtıldı (84/8)
tüşe qaldı (122/12)	zorladı (124/19)
tüşti (107/7), (70/2), (26/9), (50/5)	

1.5.1.2.4. Birinci Çokluk Şahıs Çekimi

atqardıq (140/10)	keçirdi (140/7)
başladıq (41/9)	ozğardıq (140/12)

1.5.1.2.5. İkinci Çokluk Şahıs Çekimi

qalqtıñız (123/24)

1.5.1.2.6. Üçüncü Çokluk Şahıs Çekimi

mahv oldular (116/7)

oğrattılar (102/20)

qadaldılar (133/25)

1.5.1.3. Şimdiki Zaman

Şimdiki zaman kipi fiilin gösterdiği oluş ve kılışın içinde bulunulan zamanda başladığını ve sürmekte olduğunu gösteren kiptir.³⁵²

Kırım Türkçesinde şimdiki zaman – A/ –y eki ile ifade edilir. Eserde fiiller arasında en çok kullanılan kiptir. En sık kullanılan on üç kelime sıklığı ile “de-” fiili olmuştur.

1.5.1.3.1. Birinci Teklik Şahıs Çekimi

basaman (57/14)

boşataman (55/14)

cetemen (35/11)

duyam (139/8), (49/16)

gezemen (23/12), (76/10)

oşataman (55/15)

tasaman (57/14)

tözemen (76/12)

³⁵² Korkmaz, s. 548.

1.5.1.3.2. İkinci Teklik Şahıs Çekimi

baqasıñ (181/4)	yaqasıñ (181/8)
boyamaysıñ (163/2)	

1.5.1.3.3. Üçüncü Teklik Şahıs Çekimi

açmay (39/2)	bekley (65/14), (65/16), (66/14)
ağlamay (90/5), (90/10), (90/16), (90/21), (91/5)	bere (58/11)
ağlay (44/8)	bermey (127/13), (39/8)
ala (52/24), (53/12), (54/17)	bezmey (78/10)
almay (112/20), (147/8)	bildire (41/3)
anlamay (80/3)	bilmey (111/10), (129/21), (140/6)
aqa (129/2)	bitmey (136/11)
arızlay (129/24), (130/2), (130/4)	bola (27/20), (27/12)
atmay (128/12)	canaşa (81/25)
aylana (179/8)	cılana (57/17)
ayta (38/5), (52/17)	cilvelene (86/14)
bağlay (44/6)	coya (55/4)
bata (53/13)	cürsete (158/4)
bekişe (68/7)	çala (52/22)
beklemey (65/15)	çalışa (71/5)
	çayqatmay (128/26)

çevire (67/18)

çırılday (26/14)

çuvuldaşa (139/6)

dala (53/10)

demey (141/11), (141/11)

devire (67/20)

dey (163/3), (121/25), (110/6),
(110/8), (88/24), (90/12), (90/13),
(90/14), (74/9), (74/11), (43/22),
(39/19), (42/12)

dinley (53/1)

dögüne (39/11)

döne (53/16)

eşitle (59/12)

ete (123/5), (126/19), (39/23), (32/24)

etmey (46/13)

geze (52/14)

içe (38/4)

inley (90/8)

istemey (163/7), (39/7)

istey (88/22), (71/10), (71/12),
(130/9), (28/10), (28/6), (28/8), (28/4),

(28/2), (55/7), (55/9), (48/14), (48/16),
(28/12), (28/14), (28/16)

istiy (36/10), (36/12)

kapılmay (48/3)

keçe (125/11), (125/15), (125/9)

keçire (68/6)

kele (128/18), (128/20), (128/20),
(125/10), (125/12), (111/12), (138/8)

kerekmey (109/3), (154/2)

kesile (68/5)

kete (84/7), (110/2), (128/19), (39/22),
(32/22)

ketmey (46/14)

kire (128/13)

kirsete (158/8)

köndire (41/6)

köre (67/23), (59/17)

körine (68/4)

körüne (58/10)

küle (59/10), (59/10)

kürsüne (67/12), (54/17)

muğayta (52/19)

ohşay (45/7)

ola (128/6), (128/6), (169/3), (157/3),
(127/5), (53/4)

oquy (120/8), (121/5), (40/6), (33/6)

otura (44/7)

oylay (39/3)

oynaşa (78/2)

oynay (88/23), (42/32), (53/2)

ögüne (29/19)

öküne (127/1), (39/10)

ökünmey (90/4), (90/9), (90/15),
(90/20), (91/4)

öküre (67/21)

öle (128/5)

öte (128/17), (128/17), (125/9),
(125/11)

qabara (54/5), (68/7)

qaçamay (76/18)

qaçırta (127/28)

qala (127/7), (26/17), (39/24)

qaldıra (128/12)

qalmay (93/14), (32/29)

qanay (54/10)

qaplatmay (128/28)

qaplay (23/8)

qatılay (56/4)

qatlana (146/5)

qatmay (113/16)

qaynay (139/7), (139/7), (71/3), (71/3),
(42/31)

qaytayata (92/6)

qıynala (179/4)

qoqlay (38/9)

qoya (128/15)

saça (129/5)

sağına (130/6), (130/8)

sarsıla (55/1)

sata (128/4)

seçmey (46/16)

selâmlay (45/10)

sevine (127/10)

seze (52/16), (129/18)

sezile (58/5)

sıǵmay (78/3)

sıypay (45/7)

sola (175/5)

soramay (36/8)

sozıla (128/8)

söne (53/14)

söyley (90/3)

suqlana (43/16)

susa (53/13)

sürüne (68/2)

şeñlendre (129/7)

tamlay (32/30)

tapıla (155/4)

tars toqtala (54/14)

tartmay (113/14)

tasalana (127/1)

taya (55/2)

yırta (139/11)

tayana (123/20)

tekrarlay (45/12)

tola (27/16), (27/8)

toquy (33/4)

tura (175/7), (128/23), (45/4), (65/3),
(42/3), (42/6), (32/9), (96/25)

turmay (36/6)

tuta (127/26)

tüküre (67/21)

uça (53/9)

ura (32/10)

uyana (123/189)

üyrüle (53/9)

yalday (65/18)

yana (39/11)

yapıla (155/8)

yaşay (88/23), (44/11)

yazmay (80/3)

yırlamay (47/10)

yırlay (53/1)

yorula (53/11)

yüqlay (38/7)

zarlana (179/2)

1.5.1.3.4. Birinci Çokluk Şahıs Çekimi

baramız (42/30)

gezemiz (43/12)

dertleşemiz (40/3)

qarşılaymız (84/10)

duymaymız (42/9)

quçaqlaşamız (43/17)

eşitemiz (40/6)

şaqalaşamız (43/18)

1.5.1.3.5. Üçüncü Çokluk Şahıs Çekimi

baqalar (38/13), (123/16)

taşlaylar (127/18)

başlaylar (127/20)

tepeler (52/12)

bölmeyler (112/2)

tutunalar (127/15)

hatırlaylar (120/5)

tüzeneler (123/15)

öpeler (52/10)

uçuşalar (129/4)

qalqalar (123/14)

yuvunalar (123/15)

1.5.1.4. Gelecek Zaman

Eylemin konuşma anından sonra yapılacağını, sonsuzluğa uzanan bir gelecek zamanın herhangi bir anında bir eylemi yapmaya niyetli oluşu bildirir.³⁵³ Kırım Türkçesinde gelecek zaman – AcAQ(K)/ – ycAQ(K) eki ile ifade edilir.

³⁵³ Ediskun, s. 179.

Eserde haber kipleri içerisinde en az kullanılan kip olmuştur. Gelecek zaman içerisinde en çok kullanılan fiil on beş kelime kullanım sıklığı ile “unut-” fiili olmuştur.

1.5.1.4.1. Birinci Teklik Şahıs Çekimi

sırlaycaqman (37/24)	(82/17), (82/21), (82/25), (81/23), (82/1)
unutmaycaqman (81/11), (81/7), (81/3), (80/17), (80/9), (80/13), (80/21), (82/9), (82/5), (82/13),	yırlaycaqman (37/22)

1.5.1.4.2. Üçüncü Teklik Kişi Çekimi

ağlamaycaq (115/6)	saçramaycaq (115/9)
çağlaycaq (34/16)	sınaycaq (112/13)
çıqmaycaq (136/16)	sızlamaycaq (115/8)
çökmeycek (148/7)	solmaycaq (150/4)
etişmeyceq (116/22)	sönecek (138/9)
irmeycek (113/26)	talpınmaycaq (115/4)
ketecek (43/22)	taypınmaycaq (150/7)
qalmaycaq (150/2)	unutılmaycaq (81/19)
qan ağlaycaq (34/14)	unutmaycaq (80/7)
qaytmaycaq (150/8)	

1.5.1.5. Geniş Zaman

Geniş zaman, eylemin başlayıp devam ettiğini ve edeceğini gösterir. Geniş zamanda, hiçbir sınırlama ve kesinlik yoktur; geçmiş, şimdiki ve gelecek zamanları içine alan bir zamandır.³⁵⁴

Eserde geniş zaman olarak kullanılan fiiller içerisinde en çok kullanılma sıklığına sahip kelime beş defa kullanılan “ket-” fiilidir.

1.5.1.5.1. Birinci Teklik Şahıs Çekimi

almam (96/15)	işlemem (95/21)
baraqoymam (97/13)	körsetmem (96/23)
barmam (97/25)	minmem (97/17)
bilmem (49/15)	olmam (95/13)
çalışmam (95/5)	ölmem (98/3)
demem (95/18)	tınçlanmam (96/11)
etmem (96/7)	yazılmam (97/21)

1.5.1.5.2. İkinci Teklik Şahıs Çekimi

añlamazsıñ (23/4)	dıñlamazsıñ (23/5)
bilersiñ (166/8)	keçersiñ (113/15)
dersiñ (42/26), (45/9)	qanarsıñ (167/8)

³⁵⁴ Ediskun, s. 180.

quvantmazsıñ (23/14)

taparsıñ (167/4)

tölersıñ (166/4)

uyantmazsıñ (23/15)

1.5.1.5.3. Üçüncü Teklik Şahıs Çekimi

abdıramaz (38/13)

açar (169/1)

açmaz (64/8), (66/4)

alar (55/21)

añar (85/13)

anlatır (40/27)

aqlar (105/6)

aralar (149/6)

avuşır (174/4)

ayrılmaz (145/6)

aytmaz (153/4)

baqar (122/8)

beller (110/9), (110/11)

benzer (111/2), (162/8)

bilinmez (173/2)

bilmez (47/10)

bolmaz (64/10)

büker (161/4)

cavar (113/7)

cayayatır (59/16)

cuvar (113/6)

çalar (55/23)

çıdar (91/7)

çıñlatır (40/30)

çıqar (97/15)

çıqmaz (83/5)

çullanır (176/8)

değer (111/20)

der (110/13), (110/15), (111/4), (177/1)

devirir (113/8)

duyar (144/3), (34/13), (34/5)

duyulır (157/8)

eksir (170/4)
erkelenir (176/6)
hatırlar (85/14)
istememez (60/5)
ister (72/20), (167/5)
keçer (151/4), (169/2)
kelir (169/1), (72/14), (72/18)
kelmez (98/1), (72/13), (72/14)
keter (39/12), (171/6), (153/3), (104/6),
(72/18)
ketirmez (86/9)
ketmez (66/3)
könmez (29/22), (32/5), (47/9)
körmez (138/4)
kötermez (86/10)
külmez (29/21)
olır (169/4), (170/7)
olmaz (43/24)
olsın (84/3)
oqumaz (43/23)
parıldar (104/2), (171/2)

patlamaz (97/11)
qalır (39/6), (87/2)
qalmaz (30/19)
qanıqmaz (97/7)
qanmaz (97/7)
qaqılır (164/4)
qorqar (176/8)
qozğalmaz (109/8)
quyulır (157/4)
saçmaz (64/6), (66/2)
saqlar (105/8)
sarqar (156/4)
savuşır (174/8)
sezilmez (173/6)
solar (169/2)
sozar (161/4)
sönmez (47/12), (29/24)
talmaz (30/20)
tartmaz (153/8)
tavlanır (176/6)
tikilir (174/6)

tözer (113/13)	yanmaz (63/12)
turar (91/8), (104/1), (171/1)	yaqılır (164/8)
tutar (156/7)	yatıştır (133/21)
tükürer (151/7)	yatmaz (97/5)
unutılır (81/15)	yeter (39/9)
uzatır (161/4)	

1.5.1.6. Birleşik Zaman

Tek kip eki alan fiiller basit zamanlı kabul edilir. Eğer basit zamanlı bir fiil ek fiil alırsa birleşik zamanlı bir eylem oluşur. Eserde ek fiil olarak birleşik zamanlı eylem oluşturan sözcüklerin kullanımı sınırlıdır.

1.5.1.6.1 Öğrenilen (Duyulan) Geçmiş Zamanın Hikâyesi

1.5.1.6.1.1. Birinci Teklik Şahıs Çekimi

körgeñ edim (138/1)

kölgeñ edim (50/7)

1.5.1.6.2 Şimdiki Zamanın Hikâyesi

1.5.1.6.2.1. Birinci Teklik Şahıs Çekimi

ağlay edim (39/6)

oylay edim (39/3)

1.5.1.6.2.2. Üçüncü Teklik Şahıs Çekimi

küle edi (63/24), (64/16)

öse edi (125/7)

1.5.1.6.3 Geniş Zamanın Hikâyesi

1.5.1.6.3.1. Birinci Teklik Şahıs Çekimi

ister edim (87/10)

kürsünmez edim (33/17)

ökünmez edim (33/18)

seyar edim (99/6)

yanmaz edim (63/12)

yazmaz edim (63/10)

1.5.1.6.3.2. Üçüncü Teklik Şahıs Çekimi

döner edi (180/8)

yeter edi (111/19), (111/21)

1.5.2. Dilek (Tasarlama) Kipleri

Gramerlerimizde ve fiil konusunu işleyen makalelerde dilemeli kip, isteme kipleri, dilek kipleri, uyarı kipleri gibi farklı terimlerle karşılanan tasarlama kipleri, fiilin olumlu veya olumsuz yöndeki gerçekleşmesini; tasarlanan istek, emir, şart ve gereklilik kavramları içinde veren kiplerdir.³⁵⁵

³⁵⁵ Korkmaz, s. 576.

1.5.2.1. Emir Kipi

Emir kipi, yapılması istenen işi kesinliğe bağlayarak emir biçiminde ifade eden bir gramer kalıbıdır. Bu kalıpta kip ekleri ile şahıs ekleri içi içe girmiştir.³⁵⁶

Kırım Türkçesinde emir kipine getirilen -cı/ -çi kuvvetlendirme eki, istek anlamını kuvvetlendirir. Kırım Türkçesinde I. ve II. şahıslarda kullanılır.³⁵⁷ Eserde bu durumda yer alan ifadeler emir kipi içerisinde değerlendirilmiştir.

Eserde emir kipi olarak kullanılan fiiller arasında en çok kullanılan kelime on yedi defa kullanılan “kel-” fiili olmuştur.

1.5.2.1.1. Birinci Teklik Şahıs Çekimi

aytayım (122/2)	sındırmayım (31/12)
biliyim (31/8)	

1.5.2.1.2. İkinci Teklik Şahıs Çekimi

abdırma (38/11)	ayt (113/13), (136/9), (91/7), (59/23),
ağla (104/15)	(60/1)
ağlama (40/24)	azır ol (32/27)
al (77/1), (76/5), (76/13), (69/11), (147/6)	bağışlama (88/7)
alma (147/5)	baq (156/1), (59/4), (59/11), (59/13)
asma (151/3)	baqasıñ (110/2)

³⁵⁶ Korkmaz, s. 591.

³⁵⁷ Keskin, s. 326.

bar (118/18), (118/20), (145/1)

ber (119/3), (145/2), (87/4)

berçi (101/4)

berme (89/6)

bil (183/7)

borçlanma (166/2)

böl (145/7)

cırila (30/19)

cırılacı (30/1), (30/1), (30/5), (30/5),
(30/9), (30/9), (30/13), (30/13),
(30/17), (30/17), (31/1), (31/1), (31/5),
(31/5), (31/9)

çal (77/2), (76/6), (76/14)

çalış (89/15)

çekiş (88/24), (104/16)

çert (117/7)

çiq (100/7), (101/5), (100/17), (146/1)

dayan (142/1), (142/1)

dayansana (61/14)

de (110/5), (67/10), (67/11)

def ol (102/6), (102/14), (102/14),
(102/22), (103/6)

deme (118/1), (118/2), (118/3), (118/4)

dinlen (108/3)

eşit (139/2)

et (136/18)

gürle (117/24)

iç (167/6), (167/6), (167/7)

inlet (104/12)

ipran (117/5)

kaçınma (149/2)

kel (139/2), (139/1), (77/1), (76/13),
(76/13), (76/5), (76/5), (65/19),
(65/21), (66/9), (69/13), (48/1), (48/3),
(48/5), (59/3), (59/5), (60/9)

kesme (162/2)

ket (182/2), (69/11)

kir (182/4)

kor (117/2)

körme (75/10)

körün (139/1)

köster (72/16)

köterme (183/2)

kül (104/15), (82/14)

ol (118/5), (118/6), (119/22), (119/24),
(169/6), (166/6)

olma (166/1)

öde (117/5)

ökünme (75/12), (50/7)

öl (104/17)

ölme (79/5)

ört (118/23)

parılda (108/5)

qaçır (119/1)

qatılma (119/18)

qorqma (176/3), (38/11), (30/19)

qoyma (182/7)

qullan (147/3)

qurutma (88/4)

saç (108/3), (108/23)

sar (77/3), (76/7), (76/15)

satılma (119/20)

sevin (104/15)

sevindirçi (101/2)

sızla (104/12)

sil (108/1), (90/3)

soldırma (23/18)

sürt (118/21)

talma (119/7)

talpın (29/19), (119/5)

tartınma (146/2)

tasvirle (117/22)

taş (117/24)

taypınma (147/2)

tepren (140/1)

tepret (108/11)

tınçlan (108/3)

tökül (56/2)

tur (140/1), (142/1), (161/8), (119/17)

turçı (100/22)

turma (117/23)

tüşme (158/3)

unutma (88/8), (88/9)

urma (118/9)

urun (119/5)

utanma (169/6)

uyansana (61/13)

yan (108/23), (108/8), (108/5),
(119/24)

yaşı (104/17), (79/5)

yatqız (76/7), (76/15), (77/13)

yıqıl (56/1)

yorulma (119/7)

yumdır (139/4)

yür (117/4)

1.5.2.1.3. Üçüncü Teklik Şahıs Çekimi

ağarsın (102/7), (102/15), (102/23),
(103/7)

ağlasın (90/5), (90/10), (90/16),
(90/21), (91/5)

alsın (57/19)

aqsın (117/11)

aydınlansın (84/4), (87/16)

aylansın (89/14)

barsın (116/1), (116/3)

benzesin (108/14)

bilsin (113/7)

bolsın (84/1), (84/2), (87/13), (87/14),
(87/15)

boyanmasın (64/4)

cegilmesin (30/16)

cetsin (30/12)

olalmasa (117/3), (119/23)

doğsın (119/10)

duyulmasın (96/3)

egilmesin (30/15)

eşitsin (118/26), (118/28)

etsin (30/11)

faydalansın (116/4)

hatırlatsın (108/15)

kelmesin (89/2), (89/10)

ketsin (108/4)	qaytarsın (130/20)
olmasın (65/20)	qurtarsın (130/18)
olsın (65/22), (137/1), (137/3), (109/2), (109/10), (105/4), (175/3), (118/13), (71/17), (71/20)	saçılısın (108/21)
oturmasın (169/8)	saramasın (30/7)
ökünsin (90/4), (90/9), (90/15), (90/20), (91/4)	sürtsin (31/4)
pişkinleşsin (119/11)	tınsın (100/8), (101/6), (100/18)
qalsın (116/2)	tolqunlansın (108/12)
qararmasın (30/8)	tolsın (100/10), (101/8), (100/20), (65/24)
	yaşasın (172/2), (43/26), (43/27)

1.5.2.1.4. Birinci Çokluk Şahıs Çekimi

alayıq (48/4), (59/6), (59/8), (60/10), (60/12)	olayıq (114/4)
çezeyik (66/7)	öleyiq (142/3)
dalayıq (48/2)	öreyik (48/20)
dınlayıq (48/8)	salayıq (114/2)
eteyik (168/2)	taşıyıq (111/26)
köreyiq (142/2), (48/18)	tırmaşayıq (59/4)

1.5.2.1.5. İkinci Çokluk Şahıs Çekimi

alıñız (44/20)	siliñiz (91/11)
aytıñız (112/19)	tırışıñız (71/23)
keliñiz (114/2), (91/10)	yazıñ (71/26)
oquñız (32/19)	

1.5.2.1.6. Üçüncü Çokluk Şahıs Çekimi

anlasınlar (30/3)	etsinler (136/10)
desinler (136/12)	

1.5.2.2. Gereklilik Kipi

İstenilen ya da tasarlanan eylemin yapılması gerekeceğini bildirir. Belirli bir zaman göstermez.³⁵⁸ Eserde gereklilik kipi çok fazla kullanılmamıştır.

1.5.2.2.1. Üçüncü Teklik Şahıs Çekimi

bilmeli (69/4)

³⁵⁸ Ediskun, s. 182.

1.5.2.3. Şart Kipi

Kırım Tatarcasında şart kipi, ana cümlenin bir unsuru durumundadır ve tek yargı bildirmeyen bir tasarlama kipidir.³⁵⁹

Eserde şart kipi olarak en çok kullanılan fiil otuz üç kelime sıklığı ile “olsa” fiili olmuştur

1.5.2.3.1. Birinci Teklik Şahıs Çekimi

ağlasam (141/15)	desem (23/18)
atmasam (97/6)	iritsem (180/6)
baqsam (23/17)	yslansam (23/16)
cazsam (27/14)	yatsam (23/16)
cılinsam (37/21)	

1.5.2.3.2. İkinci Teklik Şahıs Çekimi

arasañ (145/1)	küsseñ (119/14)
bolsañ (100/22)	qatmasañ (173/8)
bölüşseñ (170/6)	sıqsañ (23/6)
dertleşseñ (170/2)	tatmasañ (173/4)
efkârlansañ (119/14)	toqtasañ (140/13)

³⁵⁹ Yüksel, s. 329.

tutsaň (146/1)

ursaň (115/9)

1.5.2.3.3. Üçüncü Teklik Şahıs Çekimi

adatmasa (96/4)

bulantmasa (96/26)

aldatmasa (96/6)

buzlatsa (113/12)

almasa (97/20)

caqsa (48/11)

alsa (166/3), (166/7), (27/18), (34/4)

cavsa (113/8)

añdirtmasa (98/6)

cetse (27/6)

aqsa (48/9)

cılasa (113/6)

aşırtmasa (95/22)

cılatmasa (96/24)

aşlatmasa (97/10)

cırlasa (30/20)

atsa (27/10)

cırsa (27/2)

avdarılsa (134/27)

çağırsa (93/19)

aydatmasa (97/16)

çektirse (134/9)

aytsa (112/11), (33/14)

çıqarmasa (97/18)

baqsa (42/5)

çıqmasa (69/5)

batırmasa (96/16)

çıqsa (168/5), (69/6)

bildirse (113/4)

dese (89/3), (110/3), (129/23), (141/15)

bilse (113/20), (69/12)

etişse (147/7)

bolmasa (57/20)

etse (69/2), (27/7)

bozsa (36/9)

iñlese (141/8)

istese (146/4), (161/6), (146/8)

kelmese (96/25), (66/1)

ketse (27/5), (34/10)

koralmasa (57/13)

könse (47/10)

körmese (75/10)

külse (63/6), (64/5)

küydirse (113/2)

olsa (51/7), (181/2), (181/6), (147/1),
(155/5), (156/3), (105/5), (166/5),
(144/5), (140/1), (144/8), (176/1),
(176/2), (182/1), (148/3), (148/7),
(129/14), (131/20), (115/2), (115/8),
(115/4), (115/6), (117/1), (110/5),
(105/7), (99/5), (104/9), (104/14),
(91/10), (96/17), (76/9), (55/18),
(55/19)

oturmasa (96/18)

oynasa (113/5)

öldürse (95/13)

ölse (150/1), (150/3), (150/5), (95/17),
(33/18)

össe (119/16), (168/3)

özğartmasa (98/2)

patlatmasa (97/12)

qaldırtmasa (96/10), (98/4)

qalqsa (64/5)

qalsa (131/24), (27/17), (34/2), (33/18)

qaratmasa (97/4)

qartaysa (174/1)

qatsa (63/3)

qattırtmasa (95/10)

qaytsa (33/16)

qazanmasa (95/6)

qızartmasa (97/24), (97/24)

qoştırtmasa (95/16)

qozğatmasa (97/26)

qursa (27/3)

qutursa (55/14)

salsa (27/19)

sandırtmasa (96/14)

sataşmasa (97/14)

sattırtmasa (95/12), (95/20)

sınsa (134/27)

sızlatısa (113/10)

silse (63/8), (64/5)	tutsa (141/8)
somurdansa (69/9)	tuttırtmasa (96/20)
sönse (109/1), (109/9), (47/12), (29/24)	tüşmese (57/18)
sürülse (80/7)	urmasa (96/8)
talaşmasa (97/2)	uzanmasa (95/8)
talpınmasa (95/4)	uzatmasa (97/8)
taptırmasa (95/18)	yağsa (176/5)
taşıtmasa (96/2)	yalvartmasa (97/22)
tatsa (27/11)	yansa (130/11), (33/12)
taypımasa (95/2)	yatsa (100/21), (87/3), (63/1), (72/9), (72/21), (64/5), (64/10), (27/9)
tepse (34/12)	yazmasa (106/7)
tınsa (135/16)	yazsa (112/12), (27/15), (36/11)
tırıışsa (151/2)	yetse (142/1)
tiyse (183/6)	yuttırtmasa (96/22)
toldırmasa (95/14)	yuvdırtmasa (96/12)
tursa (135/14), (129/16), (87/3), (72/9), (72/21), (64/10), (27/1)	

1.5.2.3.4. Birinci Çokluk Şahıs Çekimi

elde etsek (110/25)	öğrensek (111/21)
olalsaq (111/18)	qullanalsaq (152/5)
	yürsek (111/3)

1.5.2.4. İstek Kipi

Bu kip, fiile istek, niyet, arzu kavramları veren bir tasarlama kipidir. Yapılan işin istendiğini veya o işe niyet edildiğini gösterir.³⁶⁰

Eserde istek kipi yok denecek kadar az kullanılmıştır.

1.5.2.4.1. İkinci Teklik Şahıs Çekimi

urastıñ (140/5)

1.6. Fiilimsiler

Fiil kök veya gövdelerinden bazı ekler kullanılarak türetilen, yargı bildirmeyen, cümlelerde isim, sıfat ve zarf görevinde kullanılan sözcüklere fiilimsi denir.

Eserde fiilimsiler “isim fiil” “sıfat fiil” ve “zarf fiil” olarak üç başlıkta incelenmiştir. En çok kullanılan fiilimsi türü zarf fiil olurken en az kullanılan isim fiil olmuştur.

1.6.1. İsim Fiil

Ad(İsim)-fiiller, fiil kök ve gövdelerinin karşıladıkları oluş, kılış ve durumları; şahıs ve zamana bağlı olmadan gösteren fiil adlarıdır.³⁶¹

İsim fiiller, Türkiye Türkçesinde olduğu gibi -mAk(q), -mA ve -Iş/-Uş ekleriyle oluşturulmuştur.

İsim fiiller eserde fiilimsiler içerisinde en az kullanılanı olmuştur. İsim fiil ekini en çok alan fiil “çal-” fiilidir. En sık kullanılan isim fiil eki ise “-mAk(q)” ekidir.

³⁶⁰ Korkmaz, s. 577.

³⁶¹ Korkmaz, s. 747.

açılmaq (28/10)	çekmek (105/4)
anlamaq (28/14)	çevirmək (93/16)
aqış (59/11)	çınlamaq (28/16)
arınmaq (60/6)	çıqarmaq (122/3)
asma (70/7)	çıqmaq (124/15)
ayırılmaq (36/3)	çırpma (104/21)
bağlamaq (46/20)	demək (168/4), (168/8), (173/1), (111/9), (111/24), (94/8), (94/12)
baqış (72/15)	dönmeq (130/12)
başlama (90/11), (91/6)	emmeq (111/22)
bilmək (177/4)	yetiştirmek (146/8)
bolmaq (106/5)	etmək (61/20), (146/4), (159/7), (71/12)
bozmaq (71/6)	hayırlav (85/12)
cılaşmaq (126/12)	içmək (38/2)
cırlamaq (48/14)	ilmək (55/9)
coşmaq (113/20)	irmeq (87/10)
cuvunmaq (28/4)	işletmeq (115/10)
çağlamaq (46/17)	keçmeq (161/6)
çalma(q) (99/3), (104/21), (69/2), (69/3), (69/4), (69/5), (69/6), (69/7), (69/8), (69/10), (69/11), (69/12)	keliş (65/21)
çaqış (151/6)	

körmeq(k) (87/12), (130/10), (23/1)
külmeq (177/8)
küsüş (117/20)
maqtaluv (123/4)
ohşalmaq (28/7)
ohşav (85/2)
olmaq (99/8), (43/1)
oqumaq (39/3), (39/14)
oquv (82/23), (39/4), (32/20), (41/25)
otlatmaq (26/2)
oturış (58/9)
oylanmaq (115/15)
oynamaq (115/13)
ozmaq (71/8)
öpüş (85/12)
örmek (23/2)
ösüş (117/8)
qalma (145/4)
qalmak (43/4)
qaqmaq (164/2)
qatlanmaq (28/6)

qatma (95/3)
qatmaq (163/4)
qımmaq (122/4)
qonuşma (97/15)
qoymaq (51/5)
qurtarmaq (153/6)
raatlanmaq (28/8)
saçılmaq (28/12)
sarılmaq (60/8)
sarmaq (72/19)
satma (95/1)
sevilmek (28/7), (23/3)
sevmek (23/3)
sındırmaq (127/20)
sırdaşmaq (126/10)
sırlamaq (48/16)
silmeq (55/7)
söylenmek (93/3)
suvunmaq (28/2)
sürünmeq (116/12)
talamaq (151/2)

talmaq (140/6)	yaratmaq (154/3)
taqma (99/1)	yarmaq (155/5)
turuş (58/9)	yaşamaq (23/3)
tutmaq (50/4), (163/8)	yaşayış (112/20), (112/20), (179/7), (173/3), (184/4)
üfürme (141/6)	yazmaq (154/1), (80/16)
yağlamaq (46/18)	yetmek (62/2)
yandırmaq (74/8), (74/16)	yükselmeq (119/6)
yapma (171/1), (104/1)	
yaqmaq (89/6), (153/8)	

1.6.2. Sıfat Fiil

Çekimsiz fiillerin ikinci türünü oluşturan sıfat-fiiller, adından da anlaşılacağı üzere, sıfat gibi kullanılan fiil şekilleridir.³⁶²

Eserde -Ğan/-Qan, -AcaQ, -Ar, -mAz, -dıq/-dik gibi eklerle oluşturulan sıfat fiiller kullanılmıştır. Eserde sıfat fiiller zarflardan sonra en çok kullanılan fiilimsi türü olmuştur. Sıfat fiil ekini en çok alan fiil, on üç kelime sıklığıyla “de-” fiilidir. En sık kullanılan sıfat fiil ise “-Ğan/-Qan” ekidir.

açqan (82/9), (61/1)	alğan (81/18), (139/10), (96/17), (80/12), (47/7), (29/20)
ağlağan (73/14)	alınğan (98/10), (34/6)
ağlayan (105/20)	alınmaycaq (115/2)
alevlengen (133/6)	

³⁶² Korkmaz, s. 784.

alışqan (134/24)	bergen (135/19), (172/6), (93/15), (88/6), (36/4), (58/2)
almağan (29/21)	
añğanıma (38/14)	bilgen (41/8), (140/5), (118/20), (40/16), (32/7)
añlağan (111/19)	bilmegen (88/20), (105/24), (166/8)
añlaşılmaz (104/19)	bilmez (35/6)
anlamağan (124/23)	bitken (180/7), (81/23), (63/4), (51/4)
aqar (126/22)	biysinmegen (115/7)
aqqan (130/1), (81/2), (66/5)	bolğan (86/7), (86/7), (55/13), (34/7), (46/10), (46/12)
arınğan (60/7)	
atqan (106/1), (80/21)	burğan (64/9)
aydağan (80/2)	buvğan (54/16)
ayrılmağan (70/12)	caraştırğan (82/19)
aytqan (82/13), (83/2), (83/3), (75/6), (41/1)	carğan (81/20)
bağlayan (105/16)	caşlanğan (83/60)
baqqan (80/2)	catqan (80/22)
barğan (81/19)	cayrağan (82/18), (37/7)
basqan (131/10)	cetken (81/24)
batqan (82/25)	cılanğan (30/14)
bellegen (144/6)	coşılacaq (121/28)
berecek (91/9)	cuvğan (81/6), (54/19)
	cürgen (82/21)

çağlayan (105/14)

çalğan (81/15), (81/14)

çalınğan (82/4), (98/8)

çatallanğan (88/2)

çıñlatacaq (86/2)

çıqqan (89/5), (89/12), (118/8), (61/4)

çiftlegen (110/7), (114/1)

dalğalanğan (57/5)

dayanılmaz (180/4)

degen (43/25), (161/1), (111/1),
(136/15), (155/6), (157/3), (172/2),
(87/7), (85/7), (85/9), (87/5), (41/19),
(39/15)

denilgen (108/22)

deren (35/14)

doğğan (110/13), (148/1), (122/22),
(104/18)

döngen (85/5)

erkelengen (86/12), (130/5)

esken (44/4), (123/27)

eşergen (37/19)

yetiştirgen (133/5)

etken (111/25), (141/4), (151/4)

ezgen (170/3)

gecelegen (105/22)

hırpalağan (129/15)

içken (88/19)

indemegen (172/6)

istegen (28/7)

keçken (174/7), (178/4), (152/2),
(44/6), (122/11), (42/9)

kelecek (43/20), (113/3), (43/20)

kelgen (44/15), (121/22), (81/26)

kemirilgen (34/1)

kergen (58/4)

kesken (178/8)

ketken (51/7), (70/18), (73/7), (183/4),
(51/2)

ketmegen (86/7)

kezgen (49/9)

kirgen (121/23), (93/10)

kiygen (61/5), (61/7)

köndirgen (32/5)

köngen (41/7)

köñgen (57/2)

köreceq (136/26)

körge (181/5), (126/1), (115/7),
(93/12), (82/24), (86/11), (88/17),
(36/2), (32/7)

körmegen (88/18)

körmemiş (123/2)

körmez (54/4)

körünge (157/6), (177/3)

köterge (82/19)

külge (177/7), (83/4)

künlege (105/22)

küreşge (30/10)

kürmelge (29/8)

küygenler (118/18)

mıhlağan (82/6)

munarlanğan (174/2)

nazlanğan (86/11), (86/12)

olğan (109/6), (141/16), (110/15),
(117/22), (99/8), (85/3), (93/2), (71/7)

olmağan (40/12)

oquğan (111/4), (39/9)

oylağan, (172/3)

oynağan (81/7), (80/1)

ökelege (130/7)

ölge (118/26), (98/3)

ölmez (110/14), (111/12), (154/1)

öpülge (82/3)

ösken (134/28), (80/1), (62/4)

ötken (44/15), (78/9), (70/20)

ötmegen (86/8)

ozdırğan (34/3)

ozğan (67/1)

parlağan (73/10)

parlanğan (29/9)

qabarğan (67/11)

qaçqan (82/10)

qaldıq (161/7)

qalğan (118/21), (118/23), (40/9),
(102/3), (86/3), (64/15), (54/6),
(58/15)

qanğan (45/2)

qantarğan (80/2)

qatqan (82/14)

qaynağan (81/8)

qaytqan (46/2), (47/14), (82/16),
(82/26)

qılğan (46/9)

qısqan (53/7)

qızarğan (28/5)

qoqlağan (82/5)

quraqşığan (117/8)

qurulğan (85/8), (87/6)

qutlanğan (82/3)

quvğan (81/4)

saçqan (82/12)

sağındıq (70/9), (70/13)

salğan (81/16), (81/22)

saqlanğan (54/13)

saralan (27/2)

sararğan (30/6)

sarğan (90/2), (50/8)

sarsıtqan (55/17)

sayğan (93/4)

sayılğan (82/3)

sevalmağan (63/16)

sevgen (105/21), (86/3)

sevilmegen (63/16)

sezgen (49/10), (49/12)

sınalacaq (100/15)

sıqqan (127/23)

sırlağan (113/27)

sızğan (133/8)

silinmez (42/18)

siñgen (115/13)

söngen (118/28), (57/4), (74/7), (74/15)

sönmez (109/1), (109/9)

sürgen (82/22)

şaşqan (54/11)

şuvuldağan (54/14)

tamğan (142/3)

tapışqan (179/5)
tapkan (106/3)
taptalğan (34/13)
tınçığan (117/7)
tınçlatacaq (85/16)
tiymegen (172/1)
tolğan (34/5)
turğan (95/19), (88/3)
tüşken(108/7) (117/9)
uçan (48/9)
unutılmaz (121/3), (132/22)
urğan (63/11), (64/11)
urulğan (112/8), (34/8)
yaltırağan (61/11)
yanğan (38/12), (35/16), (126/17)

yanmağan (29/21)
yanmaz (60/2)
yaqqan (130/3)
yatqan (85/1), (95/7), (137/1), (149/8),
(70/8)
yazayatqan (173/5)
yazğan (105/9), (112/2), (62/6)
yerleşken (142/2)
yıqılğan (96/8)
yırлаğan (105/18)
yorulğan (60/5)
yumulğan (51/3)
yuqlağan (82/8)
yüqlağan (38/7)
yürgen (84/13), (111/2)

1.6.3. Zarf Fiil

Çekimsiz fiillerin üçüncü grubunu oluşturan zarf-fiiller, zarf işleyişine girmiş bulunan, zarf olarak kullanılan fiil şekilleridir.³⁶³

Eserde zarf fiil olarak, -ArAQ, -Ip/-Up, -mAdAn, -ken, -r...-mAz, -a/-e/-y, -mazdan, -Ğance/-Qance, -Ğanda/-Qanda gibi zarf fiil eklerini alan sözcükler kullanılmıştır.

Zarf fiil fiilimsiler içerisinde eserde en çok kullanılan fiilimsi türü olmuştur. Zarf fiil ekini en çok alan fiil kırk dokuz defa kullanım sıklığı ile “de-” fiili olmuştur. En sık kullanılan zarf fiil eki ise “-Ip/-Up” ekidir.

acınıp (126/20)	añıp (86/1)
açılıp (51/3)	añlağanda (124/21)
açıp (134/19), (86/11)	añlap (31/8), (144/5)
ağlap (40/21), (40/21)	abdırap (68/2)
aldanıp (141/4)	aqa (157/2), (157/2)
aldap (95/14)	aqqance (48/17)
al-güllenip (63/7)	arızlap (136/4), (179/2), (179/4)
alıp (79/7), (127/14), (118/18), (118/20), (128/13), (96/9), (96/16), (62/5), (43/7), (69/3), (41/18), (29/11), (26/11), (27/9), (55/8), (52/11)	arqalap (127/24)
alışıp (42/20)	artqanda (171/8), (104/8)
alsızlanıp (119/13)	asrap (133/4)
añdırğanda (126/16)	aşap (82/16)
	atqanda (80/19), (44/5)
	avdarılıp (56/2)

³⁶³ Korkmaz, s.841.

aytıp (122/6), (40/18), (40/18), (40/27)
aytqanda (50/7)
bağlap (128/15)
baltalap (127/22)
baqıp (162/3), (148/2), (47/3)
baqqanda (162/6), (70/11)
bara (119/9), (119/9)
barıp (97/14), (97/26)
barışıp (28/3)
barsıp (168/5)
begenip (111/2), (183/5)
begenmeyip (93/5)
bekley (75/3), (75/3)
bergende (122/6)
berip (134/5), (97/23), (85/15), (35/12),
(29/20), (32/26)
bermezden (135/17)
bezip (121/19)
bıraqıp (63/19)
bildirip (109/5), (109/6)
bilgende (110/8)

bilip (147/3)
biñlep (88/15), (88/15)
bolıp (84/14), (85/2), (128/23), (26/7),
(56/4), (33/9)
boyap (163/6)
boylap (76/9)
burdırıp (80/15)
burlenip (28/5)
buzlap (129/27)
büyüp (93/1), (93/1)
cağıp (83/1)
cavıp (81/1)
cayılıp (149/7)
cıyıp (81/9)
cibip (176/8)
cilvelenip (82/11)
coşıp (105/20), (120/7), (42/10)
coşmadan (112/22)
çağırtıp (123/21)
çalğanda (81/13)
çalınğanda (115/3)

çalışıp (42/19), (43/6)

çalışqap (27/6)

çartıldap (171/6), (104/6)

çatqanda (104/4), (171/4)

çevirip (52/21)

çevrilgende (124/8)

çıdap (134/10)

çıkıp (48/1)

çıqar-çıqmaz (94/7)

çıqarıp (37/3), (131/12)

çıqıp (156/1), (80/15), (67/11), (37/1),
(34/12), (59/15)

çırıldap (129/4)

çırmeleşip (119/16)

çivildep (80/19)

daldırıp (67/12)

dalıp (61/8)

darqap (132/25)

degende (123/24), (42/22), (94/11),
(111/11)

dep (158/1), (158/2), (166/3), (144/6),
(175/3), (183/1), (151/1), (127/10),
(127/12), (133/22), (111/1), (111/3),
(123/19), (124/19), (125/1), (127/1),
(113/1), (113/9), (114/3), (93/14),
(93/19), (95/20), (96/4), (96/17),
(98/6), (82/14), (86/12), (87/2), (79/5),
(87/4), (90/8), (93/8), (92/18),
(92/21), (92/21), (92/22), (92/22),
(62/6), (69/2), (37/18), (39/6), (39/9),
(39/12), (40/6), (41/27), (36/5), (36/7),
(36/4), (30/14)

dey (124/4), (124/12)

diñlep (140/11)

doğıp (106/7), (126/1)

doğmadan (76/17), (76/17)

doğmazdan (110/17)

dolaşıp (48/5)

döndirip (67/22)

dönüp (171/3), (104/3), (34/16)

ebin tapıp (95/7)

ellilep (158/6), (158/7)

erikken (67/9)

erkelenip (59/11), (61/1)

esip (138/7)

esnep (121/19)

eşip (54/11), (55/19)

eşitkende (115/6)

eşitmeyip (115/5)

etip (134/24), (135/14), (149/1),
(128/15), (119/24), (121/21), (115/12),
(96/11), (96/18), (97/3), (84/5),
(87/3), (53/15), (35/16)

etişip (34/2)

ezerip (121/20)

ezip (91/8)

fışkırp (28/12)

güröldep (81/2)

hatırlap (136/2)

incımp (126/18)

ışanıp (33/7)

içip (96/18), (97/14)

istep (124/15), (163/3)

işkende (36/1)

işlep (60/5)

iteklep (97/19)

iygende (35/13)

keçip (128/19), (183/4), (63/20)

keçirerek (121/3)

kekirip (124/20)

kelgende (42/23)

kelip (123/5), (87/2), (51/2)

kemirip (96/24)

kerilgende (59/5), (60/9), (61/10)

kerip (86/1), (61/3), (29/19)

ketirip (41/2)

ketkende (109/5), (110/1)

kirer kirmez (122/23)

kirgende (122/10), (46/2), (96/25),
(46/2), (47/14)

kiyip (96/13), (98/1), (43/15)

kögerip (121/24)

köpirip (28/12)

körgende (76/1), (46/1), (47/13)

körüp (107/3), (131/21), (175/2),
(43/16)

kötekleşip (54/9)

küle sevine (52/4)

külip (129/16), (69/1)

külümsep (42/6)

künlep (57/4), (58/16)

küreşip (54/8), (30/12)

kürsüngende (58/3)

küymeden (112/21)

mızımızlanıp (96/21)

muğayıp (39/24)

ohşap (138/8), (161/3), (40/23)

okup (43/6)

olğanda (164/2), (164/6), (94/5),
(94/20), (80/18), (39/1), (51/5)

olıp (95/21), (117/1), (117/2), (117/3),
(169/7), (63/9), (76/4), (76/20), (43/8),
(42/15), (59/7)

oquğanda (115/1)

oqutturıp (96/5)

oturıp (120/4), (126/28), (48/7)

oylap (23/12), (76/10)

oynağanda (115/15), (116/2)

oynap (132/2), (82/15), (81/13), (63/6)

oynay-küle (59/3), (35/6)

öküngende (105/17)

ölçep (36/10)

ölip (51/4), (153/3), (51/4)

ölmeden (182/7)

örgende (46/4), (47/16)

örtip (117/21)

örtünip (44/6)

örülgende (59/7), (60/11)

ösip (93/1), (126/1), (93/1), (35/3)

ötüp (84/7), (81/24), (72/18)

ötkende (109/5)

ozğarıp (46/2), (47/14)

patlatıp (80/20)

pısıp (59/14), (70/8)

pişip (81/5)

qabarıp (113/24), (55/6)

qaçıp (140/16), (69/3)

qagıp (97/19)

qaqrap (129/25)

qaldırıp (67/10), (67/24)

qalğanda (148/2), (46/8)

qalıp (124/6), (62/3), (35/14)

qanıp (126/26)

qarap (44/8), (44/8), (82/14)

qarayatıp (59/14)

qarışıp (28/1)

qatıp (135/15), (148/2)

qatlanıp (141/2)

qavranıp (124/8)

qavuşıp (92/1), (142/2)

qayğanda (35/3)

qaynap (88/3)

qaytıp (40/15)

qılınıp (96/21)

qırıp (133/20)

qızarıp (121/24), (124/12)

qoqlap (81/9), (107/6)

qorap (35/14)

qorqıp (41/26)

qorsayıp (94/10)

qoşıp (55/18)

qoyıp (59/22)

qurıp (34/2)

qurtarıp (87/11), (38/10)

quvanşıp (81/26)

quyıp (134/14)

ruhlanıp (121/2)

saçıp (134/19)

sağınıp (102/17), (43/9)

salınca (37/23)

salıp (62/1), (29/12)

sançılıp (35/11)

sançıp (161/3)

sararıp (37/21)

sarganda (35/1)

sarılganda (55/5)

sarıp (139/10), (61/6)

sarsıp (32/12)

savıp (81/5)

sayıp (82/7)

saylap (81/20), (81/20)

sekirip (124/16)

seskenip (72/2)

sevingende (105/19)

sevinip (138/11), (79/2)

sevip (94/15), (72/19), (49/9)

sınıp (171/6), (104/6)

sırlap, (117/21)

sıyınip (48/15)

sıypap (139/4), (40/22)

sızgırıp (98/2)

silalanıp (133/26)

sildirip (31/7)

siñip (26/17)

solğanda (39/2)

solıp (63/11)

sökip (133/12)

sölentip (27/14)

suvarıp (131/16)

suvsağanda (167/5)

şamalatap (97/20)

şarıldap (48/9)

şaşıp (122/10), (42/11)

şaytip (45/9)

şıbırtqılap (64/14), (63/22)

şırıldap (117/12), (129/2)

talpınıp (55/21)

tapıp (95/7), (35/4)

taqmaqlap (40/29)

taşıp (120/7), (115/12), (115/15)

taşlap (37/1)

taşqanda (85/12)

telmirip (79/6)

teşip (54/12)

tınçlandırıp (85/14)

tınğanda (92/4), (35/9)

tınıp (117/23)

tırışıp (43/5)
tırmaşıp (48/12)
tikip (95/11)
titrep (124/11), (45/4)
tiygende (35/15)
tizgende (33/17)
tolıp (127/7), (85/12)
toplap (81/9), (60/7)
toplaşıp (42/27)
toqtap (116/2)
torsayıp (94/6)
totlanıp (30/8)
tökeyatqanda (139/3)
tökip (30/2)
turğanda (94/16), (133/22)
turıp (134/10), (124/20), (123/12),
(87/1)
turmağanda (124/17)
tutulıp (41/26)
türtip (97/19)
tüşip (140/3)

tüşkende (36/3)
tütep (171/1), (104/1)
tüzip (121/14)
uçıp (96/25)
uçurıp (112/13)
unutıp (88/14)
urulğanda (55/3)
utanıp (124/4), (93/20)
uyqusunda ekende (123/26)
uyqusırap (121/20)
uytıp (81/5)
uzap (134/28)
ülgürmeden (140/16)
üzip (32/14)
yalap (79/7)
yaltaqlanıp (177/2)
yañdırğanda (126/14)
yanıp (182/5), (130/12), (74/7),
(74/15), (59/2), (34/10)
yanmadan (112/21)
yapqanda (85/11)

yaqıp (126/13), (134/8)

yaqlap (40/28)

yarılıp (82/10)

yarıp (118/8)

yaslanıp (52/7)

yatıp (92/3)

yazıp (99/5)

yeşillenip (63/5)

yıkıp (94/3)

yıllap (175/7)

yırlap (61/15), (46/19)

yolıp (127/17)

yolıqqanda (170/1)

yoltıp (127/17)

yoqlap (124/6)

yumğanda (92/2), (35/11)

yuqlap (100/21)

yükselip (34/15)

yürgence (114/3)

yuqlatıp (38/6)

1.7. Edat

Edatlar, yalnız başlarına anlamları olmayan, ad ve ad soylu kelime ve kelime gruplarından sonra gelerek anlam bakımından bunlarla sıkı sıkıya bağlı bulunan, gramer bakımından onlara hâkim olan ve eklendikleri kelimeler ile cümlelerin öteki kelimeleri arasında çeşitli anlam ilişkileri kuran görevli sözlerdir.³⁶⁴

Eserde çeşitli edatlar kullanılmıştır. En çok kullanılan edatlar arasında içün(37), kibi(34), soñ(33) bulunmaktadır.

beri (140/5)

bile (130/11)

degil (159/7), (164/7), (170/5),
(181/5), (181/7), (183/8), (153/2),

(153/6), (154/4), (155/7), (112/3),
(112/11), (113/17), (117/21) (111/17),
(104/18), (104/19), (104/20), (104/21),
(74/10), (74/12), (38/7), (38/8), (57/7)

³⁶⁴ Korkmaz, s. 895.

doğru (61/10)

içün (160/1), (160/3), (167/1), (149/3),
(152/6), (153/6), (154/1), (154/3),
(119/8), (122/1), (122/26), (112/1),
(106/1), (61/20), (62/2), (82/23),
(82/23), (82/23), (83/6), (112/4),
(114/1), (86/1), (91/9), (71/6), (71/8),
(73/14), (76/12), (46/4), (63/17),
(40/7), (40/10), (48/13), (28/13),
(47/16), (56/1), (58/13), (32/30)

ile (166/1), (173/1)

kibi (159/1), (164/3), (164/5),
(136/22), (138/3), (138/6), (140/4),
(141/5), (180/1), (182/3), (183/3),
(121/23), (121/26), (123/1), (111/22),
(112/1), (113/9), (113/11), (115/2),

(115/4), (116/1), (107/6), (108/5),
(110/7), (111/9), (62/2), (85/4), (87/1),
(73/11), (43/4), (69/5), (41/1), (34/15),
(49/13)

qadar (39/21), (90/19), (36/11), (59/23)

soñ (46/2), (47/14), (41/7), (41/8),
(56/4), (67/1), (141/16), (179/5),
(180/7), (152/7), (133/3), (132/25),
(132/27), (121/27), (123/21), (111/23),
(111/25), (113/24), (111/4), (93/10),
(93/12), (96/3), (98/3), (81/1), (93/2),
(93/4), (68/5), (69/8), (36/10), (52/21),
(60/5), (60/7), (33/15)

taba (59/4), (59/6), (60/10)

dair (112/12)

1.8. Bağlaç

Türkçede çok geniş bir yer tutan bağlaçlar; kelimeleri, kelime gruplarını, cümleleri ve kimi zaman da paragrafları şekil ve anlam bakımından birbirine bağlayan ve yükledikleri işlevler ile, bağlandıkları sözler arasında türlü anlam ilişkileri kuran gramer öğeleridir.³⁶⁵

Eser boyunca “eger”, “ve”, “da” gibi bağlaçlar kullanılmıştır. Eserde çok kullanılan de(76), da(49), eger(20) bağlaçları olmuştur.

³⁶⁵ Korkmaz, s. 923.

amma (121/25), (161/2), (154/7),
(155/2), (105/23), (92/11), (93/1)

belki (180/7), (133/20), (112/9),
(86/13), (87/2), (63/10), (55/20),
(55/22)

bile (110/8)

çünkü (134/22), (140/4), (71/1), (47/5),
(50/1), (50/8)

da (163/5), (134/27), (135/14),
(135/16), (140/3), (140/12), (144/8),
(168/5), (153/8), (156/5), (128/9),
(129/14), (129/16), (131/20), (131/24),
(121/25), (124/11), (111/19), (111/21),
(112/12), (115/13), (115/15), (116/11),
(117/21), (106/7), (96/16), (98/3),
(93/7), (93/9), (42/24), (44/7),
(47/11), (69/8), (69/10), (37/15),
(37/18), (37/21), (37/23), (41/28),
(36/9), (36/11), (37/13), (48/9),
(48/11), (50/4), (53/15), (55/20),
(59/15), (33/18)

de (159/7), (160/5), (165/7), (134/20),
(134/22), (136/17), (138/10), (140/3),
(140/4), (141/1), (141/5), (142/2),
(111/15), (93/17), (95/8), (96/6),
(96/8), (141/13), (141/16), (146/3),
(175/6), (183/3), (183/6), (147/7),
(149/7), (132/27), (134/4), (134/9),
(119/14), (123/18), (123/22), (124/2),

(112/3), (112/3), (112/9), (113/20),
(113/20), (109/1), (109/9), (110/7),
(110/20), (110/25), (111/3), (111/6),
(61/19), (85/4), (87/1), (86/1), (80/7),
(92/9), (92/13), (63/10), (71/23),
(71/26), (45/11), (47/3), (47/4),
(47/10), (47/12), (37/18), (40/6),
(41/28) (31/8), (32/20), (48/18),
(49/16), (55/18), (55/20), (55/22),
(56/3), (58/1), (30/15), (30/7), (29/24),
(35/3), (33/18), (118/10), (118/10),
(161/2), (161/2), (97/3), (97/3), (53/5),
(53/7), (23/14)

eger (165/7), (146/3), (168/3), (170/5),
(152/5), (117/1), (111/18), (115/2),
(115/4), (115/6), (115/8), (111/3),
(89/3), (69/1), (69/12), (57/13),
(161/5), (165/1), (165/3), (165/5)

em (173/3), (173/4), (175/5), (175/6),
(88/18), (49/16), (49/16), (49/16),
(149/5), (149/7)

faqat (112/7), (111/12)

ister (167/7)

ki (183/7), (45/11)

lakin (112/15), (70/21), (46/13),
(63/12), (63/15), (50/5)

ne (175/8), (175/8), (184/7), (184/8)

sanki (110/18), (110/20), (57/6), (57/8)

ve (121/11), (122/3), (112/7), (112/16),
(113/21), (113/23), (111/15), (23/6)

ya (159/2), (159/2), (159/3), (159/3),
(159/4), (159/4), (140/12), (117/21)

zira (70/5)

1.9. Ünlem

Ünlem, söz içinde konuşanın acıma, beğenme, sevinç, korku, çaresizlik, şaşkınlık, üzüntü, dua, hayret, pişmanlık, kıskançlık, özlem gibi pek çok çeşitli duygu ve heyecanlarını etkili ve kısa bir biçimde anlatmaya; karşısındakilere seslenmeye, çağırmaya, cevap vermeye, göstermeye, sormaya, onları onaylamaya, redde veya tabiattaki sesleri taklit yolu ile kelimeler türetmeye yarayan sözdür.³⁶⁶

Eserde çeşitli sözcükler ünlem olarak kullanılmıştır. En çok kullanılan ünlem, on bir defa kullanılan “ey” ünlemi olmuştur.

a-a-a (102/8), (102/16), (102/24),
(103/8)
acayip (39/21)
ah (135/11), (136/7), (136/11),
(136/21), (141/15), (130/16), (103/1)
aman (78/10), (78/12)
ay (130/15), (130/15)
aydı (48/17)
bo-o-o (94/8)

ebet (50/1)
elvida³⁶⁷ (137/2), (137/4)
tuf (95/18)
ey (183/1), (136/17), (134/2), (99/7),
(85/7), (88/1), (89/1), (44/20), (64/1),
(64/12), (57/1)
mına (124/19), (130/17), (130/19),
(110/24), (110/24), (110/24), (110/24)
oh (69/10)
ya (123/19), (123/24), (87/4)

³⁶⁶ Korkmaz, s. 961.

³⁶⁷ elveda

1.10. İkileme

Bir sözcük türü olmasa da çalışmamızda ikilemeler sıkça geçtiği için bunlara da yer verilmiştir. Eser boyunca çeşitli ikilemeler kullanılmıştır. Eserde en çok kullanılan ikilemeler; tasma-tasma(5), bir-biri(4) ikilemeleri olmuştur.

abdır-sebdir (162/1)

ağır-sabır (127/25)

ağlap-ağlap (40/21)

akıl-fikir (121/12)

al-eşilli (63/2)

allı-güllü (59/18)

al-penpe (46/11)

ana-baba (47/7), (140/15)

anañ-babañ (94/15)

ap-aq (80/22)

aqa-aqa (157/2)

aqtar-tönter (71/12), (71/12)

ay-ay (110/5)

ayrı-ayrı (121/8)

aytıp-aytıp (40/18)

baba-dede (95/2)

bala-çağa (85/2)

bara-bara (119/19)

bekley-bekley (75/3)

binlep binlep (88/15)

birer-birer (127/19), (141/7)

canım-canım (94/19)

cırlay-cırlay (31/6)

cıyın-toy (82/19)

coşıp-taşıp (120/7)

çalma-çırpma (104/21)

çoqtan-çoq (41/12)

çuval-çuval (81/21)

dadı-tuzı (173/6)

dağ-taş (90/1)

dert-qasavet (63/8)

doğıp-ösip (126/1)

dost-eşlerim (80/8)

dört-beş (96/5)

el-ayak (135/15)

esli-başlı (151/5)

eş-dost (86/6), (86/9)

garri-marri (94/13)

gece-kündüz (97/2), (115/12), (129/1),
(140/6)

gizli-qapaq (95/11)

Janik-manik (94/14)

kâde-kâde (71/26)

kelgen-ötken (44/15)

kirer-kirmez (122/23)

lüp-lüp (140/5)

malımız-mülkimiz (44/16)

nazlı-nazlı (44/5)

oynay-küle (59/3)(35/6)

ölü-tiri (125/13)

qamalaş-küreş (81/8)

qan-ter (131/16)

qap-qaranğı (132/20)

qap-qaranlık (164/6)

qarap-qarap (44/8)

qar-boran (113/11)

qavğa-kötek (179/7)

qayğı-qasvet (78/4)

qopqa-qopqa (81/18)

qoş-qoş (133/21), (133/31)

saçma-sapan (121/13)

saylap-saylap (81/20)

ses-soluq (26/13)

ses-şamata (127/7)

ses-şamata (92/4)

soyım-sopım (80/8)

soy-sop (86/6)

tasma-tasma (63/21), (64/13), (61/9),
(63/21), (64/13)

taşı-toprağı (90/8)

tatlı-tatlı (117/12)

tav-qayalar (44/17)

tel-tel (59/7), (60/11)

tez-tez (69/6)

tıpqı-tıpqına (172/7)

tim-tik (158/1)

tosat-tosat (54/17), (26/15)

toy-düğün (42/25)

üç-dört (95/22)

üst-baş (123/16)

vagon-vagon (96/1)

yarı-yarığa (170/4)

yavaş-yavaş (61/2)

yılt-yılt (135/14)

yoldan-ızdan (125/6)

yolıp-yoltıp (127/17)

İKİNCİ BÖLÜM

2. ÜSLUP VE İÇERİK

Eşref Şemizade bir sevgi şairidir. Bu sevgi kimi zaman vatanına kimi zaman bir sevgiliye karşı olmuştur. Şiirlerini genel olarak bu konular etrafında yazan şair farklı konularda da şiirler kaleme almıştır. Eserde yer alan şiirlerin yedi başlık altında toplanması uygun görülmüştür. Şiirlerin; aşk ve sevgiliye yazılan şiirler, savaş ve kahramanlık, memleket sevgisi/özlemi, doğa, dostluk ve ferdi konular etrafında kaleme alındığı anlaşılmış ve bu başlıklar oluşturulmuştur.

2.1. Aşk ve Sevgiliye Yazılan Şiirler

Eşref Şemizade'nin şiirlerinde genel olarak iki duygu hâkimdir: Aşk ve vatan sevgisi. İncelediğimiz eserde şiirlerin çoğunluğu aşk ve sevgiliye yazılan şiirlerdir. Eser ilk olarak “İlkin Sevgi” şiiriyle başlıyor. Bu durumda şair için aşkın ne kadar önemli olduğunu göstermektedir. Eserde yirmi adet aşk ve sevgiliye ait yazılmış şiir tespit ettik. Şair “Sonet” şiirinde sevgiliye sesleniyor ve şiirinde hep sevgiliyi andığından bahsediyor:

“Leylâ, Leylâ! qorqma sen, abdırama,
Seniñ asret otiñda yanğanıma.
Men zan etem baqalar abdıramaz,
Şiirimde ep seni añğanıma.” (S.38)

Şair “Totay Qızğa” şiirinde ilhamını bizzat sevgiliden aldığını belirtiyor ve sevgili olmadan şaire ilham gelmeyeceğini belirtiyor:

“Men şimdi bunlarnı bir erge qattım.
Kedaylar suvına lengerim attım.
Qalıbıña tügül de, qalbiñe baqıp,
Seni de özime ilhamcı yaptım.” (S.46)

“Arzu” şiirinde şair bahar ve sevgilinin mutluluğundan şiirler yazdığını tekrar dile getirir:

“Aydı, sen, melevşem! Özenler aqqance,
Bizler de bu colğa tedarek köreyik.
Peyğamber döğmesi küpesin taqqance,
Baarniñ aşqına şiirler öreyik.” (S.48)

Eşref Şemizade “Şaylı Qız” şiirinde sevgilinin şair için bir ilham kaynağı olduğunu vurgular ve onsuz yapamayacağını söyler:

“Şiirlerim ep cılana,
Tüşmese eşq tamçısı!...
‘Qaydan alsın şiirni şair,
Bolmasa ilhamcısı?’ ” (S.57)

“Arıqbaş Eteginde” şiirnde şair defalarca olduğu gibi sevgilinin kendisi için bir ilham kaynağı olduğunu vurgular ve sevgili karşısında bir şairin sessiz kalamayacağını dile getirir:

“Ayt, Emine, bu seadet ocağında,
Angi şair, yanmaz yarniñ yaslısına?
Tabiatnıñ bu cilveli quçağında,
Angi Kerem türkü örmez Aslısına?” (S.60)

Şair “Leyla, Emine” gibi değişik isimler kullanarak sevgiliye şiirler yazmıştır. Bir şiirnde de “Cevairem” dediği sevgilisine duyduğu hasreti dile getirmiş ve her zaman onun aklında olduğunu vurgulamıştır:

“Yatsam, tursam tilimdesiñ,
Elâ közlim, Cevairem!
Tüşümdesiñ, esimdesiñ,

Cevaiрем, Cevaiрем!” (S.72)

Şairin bu tema üzerine yazdığı şiirler: İlkın Sevgi(23), Ne Çalt Unuttıñ(35), Sonet(38), Totay Qızğa(46), Arzu(48), Mektup(49), Şaylı Qız(57), Arıqbaş Eteginde(59), Emine(65), Asret(72), Dereköy Qızı(74), Kem Körme(75), Rüstem(76), Güllüniñ Yır(78), Başlık Yok(99), Baydarava Qaranfili(107),Sadiege(138), Qırqlama(165), Qırqlama(181), Qırqlama(182), Qırqlama(183).

2.2. Şiir ve Edebiyat

Eşref Şemizade şiirlerinde şairlik, şiirin içeriği ve önemi hakkında görüşlerinden bahsetmiştir. Şiir, şairimiz için duygularını en iyi ifade edebildiği mecradır. Şair “Küneşniñ Ögüti” şiirinde fikir ve şiirin nasıl olması gerektiğini şöyle açıklıyor:

“Ey, küreşli senelerniñ yaş batırı,
Gür qalbiñde çürük fikir uyanmasın!
Şiiriñniñ er cümlesi, er satırı
Romantika boyasına boyanmasın!” (S.64)

“Şair ve Şiir” adlı şiirinde şairin halkla bir bütün olması gerektiğini vurgulamıştır:

“Şair olsañ, ömrüñ boyı
Halqman sevin, halqman kül!
Halqman çekiş, halqman ağla!
Halqman yaşa, halqman öl!” (S.104)

“Bir Teklif” şiirinde Eşref Şemizade şairliğin bazen abartıldığından bahseder:

“Dersiñ biz cianda, millionda bir doğğan,
Alemden bam-başqa ölmez qullarımız.
Dersiñ biz, başında çift günü olğan,

Nadir istidatlı ek mahluqlarmız.” (S. 110/13-16)

Şiirin devamında şairin kimseden farkı olmadığını vurgular:

“Yoq!

İç bir kimseden yoq artqaçlığımız;

Cemiy türkiy halqlar – tamırımız bir.

Aşlıqmı, madenmi, pamuqmı, kitapmı,

Ne elde etsek de – hamırımız bir.” (S. 110/21-25)

Bu konuyu şair bir sonuca bağlar ve unvanlar yerine şairlerin halkın kalbinde yer edinmesi gerektiğini vurgular:

“Şunıñçün, qafie çiflegen aşnalar,

Keliñiz, unvannı çetke salayıq.

Bir-birimizge “Şa-a-ır” dep yürğence,

Halqnıñ qalbinde “Şair” olayıq!” (S.114/1-4)

“Özüñçelik” şiirinde şair “şiirine” seslenir ve nasıl olması gerektiğini belirtir, ona öğütler verir:

“Ğurbet elni vatan deme,

Qarğanı bülbül deme,

Aqıqatnı yalan deme,

Tegenekni gül deme” (S. 118/1-4)

Şairin bu tema üzerine yazdığı şiirler: Pek Aruv Bola(S.27), Yırlarım(S.29), Küneşniñ Ögüti(S.64), Şair ve Şiir(S.104), Bir Teklif(S.110), Özüñçelik(S.117), Eki Şair ve Bir Qafiebaz(S. 120), İlham Perim(S.139), Başlık yok(S.154)

2.3. Vatan ve Kahramanlık

Kırım halkı birçok kez sürgün hayatı yaşamış ve vatanından uzak kalmıştır. Şair, bu nedenle savaşa dair ve halkının göstermiş olduğu kahramanlıklar konusunda birçok şiir kaleme almıştır. Eşref Şemizade'nin eserlerinde vatan önemli bir yer tutar.

Şair “Lâle” şiirinde çiçeğe seslenir ve kızıl rengini vatanı için kurban giden insanlardan aldığını belirtir:

“—Bu kıızıllıq—bir vaqıtlar,

Ürlik, gürlik, insanlıq,

Aq oğrunda qurban ketken

Ecadıñnıñ al qanı.”(S.73)

Eşref Şemi-zade “Yol Berme”şiirinde halkının çektiği acılardan bahseder. Bu yaşananları yüreğinin unutmamasını ister:

“Qan içinde azğınlarınñ

Halqqa bergen azabın,

Ömürbilla bağışlama,

Ömürbilla unutma!” (S.88)

Şair “Qayğı şiirinde her yerden “Tatar” adının silinmeye çalışıldığını vurgular ve dert yanar:

“Er yerden silingen tatarnıñ adı,

Cennet Qırımñıñ söygen çırağı,

“Halqım!”dep inley taşı-toprağı.

Biz ökünmey, kim ökünsin? – Yandıq, qardaşlar!

Biz ağlamay, kim ağlasın? – Öldik, yurtdaşlar!”(S.90)

Eşref Şemi-zade “Qara Tuman” şiirinde memleketinin üzerine bir kara dumanın çöktüğünü belirtir ve en yakın zamanda bu kötülüklerin dağılmasını ister:

“Ah, şu tuman, tez künde,
Dağılgaydı, bitkeydi.
Ğarip halqım, tübinde,
Muradına etkeydi.”(S.103)

Şair “Çalışqır ve Mağrur Halqım” şiirinde yine sıkıntılı geçen yıllardan bahseder:

“Dep turğanda, kökni kene
Qara bulut qapladı,
Svastika tırnakları
Qadaldılar teniñe...
Evlatlarıñ silalanıp,
Cebelerge atlandı,
Binlep yavruñ ketti tavğa –
Partizanlar iline.” (S.133)

“Yüregime” şiirinde şair Kırım halkının verilen sözlere inanarak birçok sıkıntıya katlandığını ancak verilen sözlerin tutulmadığını dile getirir:

“Qarasambalı bu yıllarnı biz de baştan ötkizdik,
Beyaz terrör, qızıl terrör, açıqlarğa qatlanıp.
Mağrur, safdil halqımıznen, alçaq, hain baş “voc”niñ
Vaad etken sahta, yalan sözlerine aldanıp.”(S.141)

“Qırqlama” bölümünde şair yine vatan ve kahramanlıklardan bahsetmeye devam etmiştir:

“B y k i ke k z etip,
K   ginden qa ınma!
Vatan i  n er bir i 
Bir-birinden elzemdir.
Da larını da  etken em
K k aralar  am a a ,
Em de erge cayılıp
Yatqan al aq k gemdir.”(S.149)

“Biye  lse, tay ı ı bar,
Noqtası erde qalmaycaq.
Keday  lse, yırları bar,
Halq qalbinde solmaycaq.
Daiy  lse, s zleri bar,
  leri bar, halqı bar,
Maqsadından tayınmaycaq,
K re lerden qaytmaycaq.”(S.150)

 airin bu tema  zerine yazdı ı  iirler: Manevr(S.67), L le(S.73), Yol Berme(S.88), Qay ı(S. 90), Amet-han(S. 100), Qara Tuman(S.102),  alı qır ve Ma rur Halqım(S.131), Elvida(S.135), Y regime(S.140), Qırqlama(S.145), (146), (149), (150), (155).

2.4. Memleket Sevgisi /  zlemi

E ref  emi-zade Kırım i in yanıp tutu an bir  airdir. S rg n edilmi  her Kırımlı gibi memleket  zlemi onun hayatının en  nemli par asıdır. Bu nedenle eserlerinde hep o  zlemi g r r z.

“A şam De iz Yalısında”  iirinde  air memleketinin g zel do asını tasvir eder:

“Mavı k k de izni  t simen qarı ıp,

Sınırsız ufuqta suvunmaq istey.
Aynıñ mor şavlesi, dalğaman barışıp,
Mudavmet denizde cuvunmaq istey.” (S.28)

“Romaniyadan” şiirinde Eşref Şemi-zade yurdundan ayrı kaldığını vurgular ve halkın tüm varlıklarına polis ve jandarmanın zorla el koyduğunu belirtir:

“Zeval boldı, pan, candarma, polisler,
Er avlağa qan tamğası saldılar.
Kelgen-ötken bir zamanda soravsız
Malımızni-mülkimizni aldılar.” (S.44)

“Köyge Mektup” şiirinde memleketine duyduğu hasreti idle getirir ve bu hasretin bitmesi için, işgâlin son bulması için insanların çok çalışması gerektiğini vurgular:

“Şimdi bizler çalışamız,
Beşni dörtke bozmaq içün.
Ögde olğan kapitalist
Dünyasını ozmaq içün.” (S.71)

Aynı şiirin devamında “birlik” olmanın öneminden bahseder:

“Qudretli bir devlet olsun,
Bizim dülber diyarımız.
“Birlik ömür, birlik qurum!”—
Olsın esas şiarımız.” (S.71)

“Arzum” şiirinde şair tek arzusunun mezarının Kırım’da bulunması olduğunu söyler:

“Ayatım sönse de, iç sönmez bar arzum:
Mekânım Qırım edi, Qırım olsun mezarım.
Kerekmey mermer taş qabrimniñ üstinde;
Eñ qolay dürbe taş, Topraqım, öziñde.” (S.109)

Eserde bu konuda yer alan başlıca şiirler: Aqşam Deñiz Yalısında(S.28), Eseninge(S.37), Romaniyadan(S.44), Köyge Mektup(S.70),Unutmaycaqman(S.80), Mor Qaranfil(S.108), Arzum(S.109).

2.5. Doğa

Eser boyunca şair genel olarak mevsimlerin değişik özelliklerinden, yaşadığı bölgelerin doğasından ve doğanın onun üzerinde oluşturduğu etkilerden bahsetmiştir.

“Qış Kele” şiirinde şair qışı aq sakallı bir dedeye benzetmiştir:

“Qapı qaqa tors dekabr,
Tıışta suvuq yüksele.
Artıq endi ağır-sabır,
Aq saqallı qış kele.”(S.25)

“Gece” şiirinde Eşref Şemizade geceyi masalsı bir şekilde anlatır ve gecenin ona ilham verdiğini söyler:

“Men diñleyim, o yırlay,
İlhamım oynay.
İlhamıma eş ola,
Limon betli ay.” (S.53)

“Fırtına” şiirinde Karadeniz’in hırçın dalgalarından bahsedilir. Şair kendi içinde de fırtınalar koptuğunu belirtir:

“Şunun için üstime yıqıl, deñiz!
Avdarılıp qalbime tökül, deñiz!
Men de senday köklerge atılayım...
Soñ, çıq bolıp topraqqa qatılayım...” (S.56)

“Tasavvur” şiirinde Eşref Şemizade tabiata âşık olduğunu belirtir ve ilham kaynaklarından biri olduğu hususunu vurgular:

“Tasavvurnen tabiatqa aşık olıp,
Belki de bu satırları yazmaz edim.
Burçaq urğan gıncelerday birden solıp,
Aşq otınıñ alevinen yanmaz edim.”(S.63)

Eserde bu tema üzerine yazılan şiirler şunlardır: Qış Kele(S.25), Çölde Yaz Aqşamı(S.26), Gece(S.52), Fırtına(S. 54), Tasavvur(S.63), Qırqlama(S.176).

2.6. Dostluk

Eşref Şemizade zaman zaman dostlarına şiir yazmış zaman zaman da dostluk üzerine şiir kaleme almıştır. Her konuda olduğu gibi bu konuda da şair dostlarına olan özleminden ve eski günlerin güzelliklerinden bahsetmiştir.

“Yañı Yılıñ Kutlı Bolsın” şiirinde şair arkadaşına esirlikten kurtulmak dileklerini iletir ve dua niteliğinde şu mısraları yazar:

“Yañı yılıñ qutlı bolsın, türmedeşim, qardaşım!
Yañı yılıñ bahtlı bolsın, bahıtsızlıq yoldaşım!
Yañı yılda buğavlardan azat bolsın qolımız!
Azat dünya ışıǵıman, aydınlansın yolımız!”(S.87)

“Qırqlama” bölümünde şair dostluğun öneminden bahseder ve dostla sevincin paylaştıkça arttığını belirtir:

“Bir belağa yolıqqanda,
Can dostıñman dertleşseñ,
Yüregiñni ezgen elem
Eksir yarı-yarığa.
Eger önen qayğı degil,
Sevinçiñni bölüşseñ
Bir sevinçiñ eki olır,
Dostlığıñ miyarına.”(S.170)

Bu tema üzerine yazılan şiirler: Yañı Yılıñ Kutlı Bolsın(S.84), Qırqlama(S.170), Qırqlama(S.177).

2.7. Ferdî Konular

Eşref Şemizade birçok konuda şiirler yazmıştır. Şair hayatın her alanıyla ilgili görüşlerini şiirleriyle ifade etmiştir.

“Leninge” şiirinde şair Lenin’e olan hayranlığını dile getirmiştir. Lenin Kırım halkına haklarını iade eden biri olduğu için şair tarafından oldukça değer gören bir lider olmuştur. Eşref Şemizade bu şiiri daha 17 yaşındayken yazmıştır. Ayrıca bu şiir Şemizadenin edebi çevrelerce fark edilmesini sağlamıştır:

“Sav bolıp,
Muqaddes türbeñe barsam,
Qav bolıp,
Türbeñde çaqmaqqa yansam,
Al meydan
Boyında yırımını aytsam,
Yaş seyran etken soñ,
Yurtıma qaytsam,

Yañı yır tizgende kürsünmez edim.

Ölsem de, qalsam da ökünmez edim.”(S.33)

“Oqumağa Kettik Biz” şiirinde kızların okumak için köylerinden çıkışlarını anlatır. İnsanların kızlar okumaz sözlerine inat okuyan kızların hikayesi çıkar karşımıza:

“Ösmür qızlarğa

Oqumaq günâ—

Degen yalanlar qaydan çıqqan?

Kimler buyurğan,

Kimler uydırğan,

Kimler bularnı qattı tutqan?”(S.39)

“Emirametniñ İnatlığı” şiirinde şair insanları kandıran birinden ve onlara kötü davranan birinden bahseder:

“Men aqayım, akaylıq satması ne,

Baba-dede yolundan taypınmasam;

İnatlıqqa aşşalıq qatması ne,

Doğrılıqqa ömürlük talpınmasam.” (S.95)

“Qırqlama” bölümünde şair insanlıktan bahseder:

“İnsan – çeçek kibi bir şey:

Ya qoqılı, ya sasıq,

Ya pek qaba, ya pek nazik,

Ya titis, ya yaraşlıq.”(S.159)

Yine “Qırqlama” bölümünde ömrün kısalığından ve doğruluğun öneminden bahseder:

“Ömür degen bir qarış yol,
Amma de gül, de tiken,
Onı er kün ohşap, sançıp,
Büker, sozar, uzatır”.
Eger sen şu qısqa yolnı
Arnen keçmek isteseñ,
Eski ömür qaldıqları –
Allaqlardan uzaq tur! (S.161)

Eserde bu tema üzerine yazılan şiirler şunlardır: “Cırlaçı, Keday!”(30), “Leninge”(32), “Duyarlarmı?”(34), “Oqumağa Kettik Biz”(39), “Saadiyden”(51), “Saba”(61), “Çal, Mağa”(69), “A. Medievge”(79), “Dert Taltinke”(92), “Emirametniñ İnatlığı”(95), “Saqsavul”(125), “Qırqlama”(144), (147), (148), (151), (152), (153), (156), (157), (158), (159), (160), (161), (162), (163), (164), (166), (167), (168), (169), (172), (173), (174), (175), (178), (179), (180), (184).

SONUÇ

Kırım Tatar edebiyatının önde gelen isimlerinden olan Eşref Şemizade, Kırım'ın Kezlev şehrinde 1908 yılında öğretmen bir ailenin çocuğu olarak dünyaya gelmiş diğer soydaşları gibi o da sürgün yıllarını en acı şekilde yaşamıştır. Özbekistan'a sürgün edilen şair burada gazetelerde yazılar yazmış ve bir gün mutlaka ana vatana döneleceği inancını hiç kaybetmemiştir. Kırım, Özbekistan, Rusya gibi farklı kültür ortamlarında bulunan şairin şiirlerinde ve düşüncelerinde bu çok seslilik hissedilir. Döneminin diğer önemli isimleri gibi Eşref Şemizade de Kırım'ın bağımsızlığı ve halkını bilinçlendirmek için elinden geleni yapmıştır.

Eşref Şemizade'nin "Saylama Eserler" adlı eserinin "Şiirler" ve "Qırqlama" bölümleri incelenmiştir. Öncelikle şiirler Kiril alfabesinden Latin alfabesine çevrilmiş daha sonra da şiirler dil ve üslup açısından incelenmiştir. Şekil bilgisi bölümünde eserin incelenen bölümlerinde yer alan şiirler sözcük türleri yönüyle başlıklarına göre sınıflandırılmıştır. Üslup ve içerik bölümünde ise şiirler konularına göre tasnif edilmiş ve şiirler hakkında değerlendirmeler yapılmıştır.

Eserde şairin genel olarak Türkçe kelimelere yer verdiği görülmüştür. Türkçeden farklı olarak konum itibarıyla Rusça, İslam dininin etkisiyle de Arapça ve Farsça sözcüklere de şair tarafından yer verilmiştir. Eserde kullanılan birçok kelimenin Türkiye Türkçesinde de kullanılan kelimeler olduğu tespit edilmiştir.

Sözcük türleri olarak en çok isimlerin kullanıldığı tespit edilmiştir. İsimler; cins isimler, özel isimler, tekil isimler, çoğul isimler, somut ve soyut isimler olmak üzere altı başlığa ayrılmıştır. Eserde genel olarak isim başlığı altında en çok "halq", "kün", "ömür", "şiir" gibi sözcüklerin kullanıldığı belirlenmiştir.

Zamirler içerisinde en çok kullanılan kişi zamirleri olmuştur. Kişi zamirleri içerisinde de en çok kullanılan birinci tekil kişi olan "men" ve daha sonra ikinci tekil kişi olan "sen" zamirleri kullanılmıştır. Men kişi zamirinin en çok kullanılması şairin eser genelinde birinci kişili anlatımı kullandığını göstermektedir. Kırım Tatar Türkçesinde Türkiye Türkçesinden farklı olarak birinci tekil kişi "men", üçüncü çoğul kişi de "olar" şeklindedir.

Sıfatlar içerisinde en çok kullanılan niteleme sıfatı olmuştur. Bu durum eserin şiirlerden oluşmasının doğal bir sonucudur. Ayrıca şairin betimlemelere önem verdiğinin göstergesidir.

Zarflar; durum, miktar, soru ve zaman zarfları olarak alt başlıklar şeklinde tasnif edilmiştir. Zarflar içerisinde en çok durum zarfı kullanılmıştır. Daha sonra zaman, miktar ve soru zarfları sırasıyla gelmektedir.

Fiiller kip eklerine göre incelenmiştir. En çok şimdiki zaman ve daha sonra görülen geçmiş zaman kullanılmıştır. Bu kiplerin tercih edilmesi, şairin eserde genel olarak Kırım'da geçirdiği eski günlerden bahsetmesi ve o günlere duyduğu özlemi dile getirmesi kabul edilebilir.

Fiilimsi türü; isim, sıfat ve zarf fiiller olarak incelenmiştir. Eserde en çok kullanılan fiilimsi türü zarf fiil olmuştur. Bu durum da fiillerin genel olarak zaman ve durum yönüyle belirtildiklerini ortaya koymaktadır.

Edatlar genel olarak Türkiye Türkçesinde olduğu haliyle kullanılmıştır. Ayrıca “içün” gibi edatlar da Türkiye Türkçesinden farklı olarak düzlük yuvarlaklık uyumuna aykırı bir şekilde eserde yer almıştır.

Eser genelinde yer alan bağlaç ve ünlemlerin kullanımları Türkiye Türkçesiyle benzerlik göstermektedir. Eserde en çok kullanılan bağlaç “da/de” bağlacı olmuştur. Eşref Şemizade genel olarak eserde vatan, millet, sevgili, şiir, doğa gibi konular üzerinde durmuştur. Eseri incelediğimizde şairin en çok sevgiliye yazılan ve ferdi unsurları barındıran şiirleri olduğunu görüyoruz. Memleket özlemi ile tutuşan şair genelde sevgiliden de vatanını hatırlattığı için bahseder. Aslında eserde şair kendi sevgilisinden değil genel anlamda bir sevgiliden bahsetmiştir. Eserde yer yer “Lenin”e de değinilmiştir. Lenin Kırım Türklerine bazı haklar tanıdığı için şair tarafından da oldukça saygıyla karşılanmaktadır. Şiirlerde şairin hayatına paralel olarak çeşitli şehirlerden bahsedilmiştir. Özbekistan’a sürgün edilen şair bir dönem Rusya’da da yaşamıştır. Sürgün ve hapis hayatının geçtiği bu ülkeler şairin şiirlerine yansır.

Eşref Şemizade, Kırım Tatar Edebiyatında döneminin önde gelen şairlerinden biri olmuştur. Biz de bu çalışmayla Eşref Şemizade’den hareketle döneme bir nebze olsun ışık tutmaya çalıştık. Kırım Tatar Edebiyatıyla ilgili çok fazla çalışma bulunmamaktadır. Yapılacak olan yeni çalışmalarla aslında Türkiye ve Kırım

Türklerinin dil ve kültür olarak birbirlerine ne kadar yakın oldukları daha da iyi anlaşılacaktır.

Millî Eğitim Bakanlığının 2019 tarihli Türkçe Öğretim Programı'nda öğrencilere kazandırılması gereken kazanımlar arasında aşağıdaki maddeler de yer almaktadır:

- Millî, manevi, ahlaki, tarihî, kültürel, sosyal değerlere önem vermelerinin sağlanması, millî duygu ve düşüncelerinin güçlendirilmesi,
- Türk ve dünya kültür ve sanatına ait eserler aracılığıyla estetik ve sanatsal değerleri fark etmelerinin ve benimsemelerinin sağlanması amaçlanmıştır.

Ayrıca seçilecek olan metinlerin özellikleri arasında şu özelliklerin yer alması da istenmektedir:

- Ders kitaplarına alanda yaygın olarak kabul görmüş yazar ve eserlerden, edebî ve kültürel değer taşıyan metinler alınmalıdır. Türk cumhuriyetleri ve Balkan Türkleri edebiyatlarından eserlere yer verilmelidir.

Millî Eğitim Bakanlığının belirlemiş olduğu bu maddelerden hareketle yaptığımız çalışma, ilerleyen dönemlerde Türkçe Öğretim Programında yer alacak çalışmalara kaynaklık edebilecektir.

KAYNAKLAR

- ACAR, Kenan; *Kırımlı Bekir Çobanzade*, TDK Yayınları, Ankara, 2001, s. 1.
- BANGUOĞLU, Tahsin; *Türkçenin Grameri*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2011, s. 371.
- ÇOBANZADE, Bekir; *Kırım Tatar İlm-i Sarfı*, haz. Nariman Seyityahya, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2009, s. 47.
- DEMİR, Necati, GÜL Osman Kubilay; *Türklüğe Adanmış Bir Ömür: Mustafa Abdülcemil Kırımoğlu*, Ötüken Neşriyat, İstanbul 2019, s. 36.
- EDİSKUN, Haydar; *Türk Dilbilgisi*, Remzi Kitabevi, İstanbul 2003.
- EHMETYANOV, Rifkat, MÖHEMMETDİNOV, Rafael, NURİEVA, Fenüze, GANİEV, Fuat; *Türkçe-Tatarca Sözlük*, çev. Mustafa ÖNER, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2014.
- ERGİN, Muharrem; *Türk Dilbilgisi*, Bayrak Basım/Yayım/Tanıtım, İstanbul 2013.
- ERKAN, Mustafa; “Kırım Tatar Türkçesi Grameri ve Türkiye Türkçesi Grameri Arasında Bir Karşılaştırma Denemesi”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt:8 Sayı:37, Nisan 2015, s. 112-129.
- ERTANE BAYDAR, Arzu Sema; “Kırım Tatar Türkçesinde Al- İle Yapılan Deyim Fiilleri”, *Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt: 11 Sayı: 1, 2009, s. 1-32.
- HÜLAGÜ, Metin; "Kırım Hanlığının ve Türk-Rus İlişkilerindeki Yeri (1441-1783)", *Uluslararası Türkoloji Sempozyumu* 2004, s. 14

- KARADAVUT, Zekeriya; “Kırım Tatar Şair ve Yazarı Eşref Şemizade ve Onun ‘Şair Âşık Umer ve Onın Klassik Edebiyatımızdaki Yeri’ Adlı Makalesi”, *Akademik Kaynak*, C.3, S.6, Aralık 2015, s. 13-39.
- KIRIMLI, Hakan; *Kırım Tatarlarında Milli Kimlik ve Milli Hareketler(1905-1916)*, Ankara 2010, s. 5.
- KİREÇCİ, M. Akif, TEZCAN, Selim; *Kırım'ın Kısa Tarihi*, Ankara 2015, s. 34.
- KORKMAZ, Zeynep; *Türkiye Türkçesi Grameri*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2014.
- KÜKEY, Mazhar; *Türkçenin Dilbilgisi*, Cem Ofset, Samsun 2003.
- KÜLTÜR BAKANLIĞI, *Başlangıçtan Günümüze Kadar Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi, 13.cilt, Kırım Türk Tatar Edebiyatı*, Ankara 1999.
- MUZAFAROV, Refik-Nüzhet; *Kırım Tatar Türkçesi-Türkiye Türkçesi-Rusça Sözlük*, çev. Nariman SEYİTYAHYA, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2018.
- ÖNER, Mustafa; *Kazan-Tatar Türkçesi Sözlüğü*, 2.bs., Ankara 2015, s. 9.
- SAMOYLOVIÇ, A.; “Kırım-Türk Yazı Dilinin Tarihçesi”, çev. Rasime UYGUN, *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı- Belleten*, 8, 1960, s. 373-379.
- SAYDAM, Abdullah; *Kırım ve Kafkas Göçleri(1856-1876)*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2010, s. 81.

SEVORTYAN, E.V.; "Kırım Tatarcası", *Gazi Türkiyat Dergisi*, Sayı 2, Bahar 2008, s. 209-246.

ŞEMİZADE, Eşref; *Saylama Eserler*, Cilt:1, Aqmescit 2008.

TOKER, Mustafa; "İsmail Gaspıralı ve 'Dilde Birlik' Fikri Üzerine", *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, (16), 2004, s. 31-45.

YÜKSEL, Zühâl; *Kırım Türk Edebiyatı*, Türk Kültürü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara 1992, s. 684-704.

YÜKSEL, Zühâl; *Kırım Tatar Türkçesi Grameri*, Semih Eğitim Kültür Yayınları, Ankara, 2005, s. 124-500.

İNTERNET KAYNAKLARI

[http://www.cokbilgi.com/yazi/tatar-turkcesi-tatarca-turk-lehceleri/\(27.12.2017\)](http://www.cokbilgi.com/yazi/tatar-turkcesi-tatarca-turk-lehceleri/(27.12.2017))

[https://kirimli.wordpress.com/2012/01/15/esref-semi-zade/\(09.05.2021\)](https://kirimli.wordpress.com/2012/01/15/esref-semi-zade/(09.05.2021))

<https://sozluk.gov.tr/>

[https://tr.wiktionary.org/wiki/Vikis zl k:Kırım_Tatarca_madde_esasları/s zl k\(09.05.2021\)](https://tr.wiktionary.org/wiki/Vikis zl k:Kırım_Tatarca_madde_esasları/s zl k(09.05.2021))

[https://www.biyografi.net/kisiayrinti.asp?kisiid=2117\(09.05.2021\)](https://www.biyografi.net/kisiayrinti.asp?kisiid=2117(09.05.2021))

[https://www.scribd.com/doc/37996625/Kirim-Tatarca-dan-Turkce-ye-Sozluk\(09.05.2021\)](https://www.scribd.com/doc/37996625/Kirim-Tatarca-dan-Turkce-ye-Sozluk(09.05.2021))

[http://lehceler.com/kelime/8966\(28.07.20021\)](http://lehceler.com/kelime/8966(28.07.20021))

[https://www.isa-sari.com/\(28.07.2021\)](https://www.isa-sari.com/(28.07.2021))

<https://qha.com.tr/haberler/dogumunun-100-yil-donumunde-kirim-tatar-pilot-amethan-sultan-kiyiv-de-anilacak/264525/>

3. ŞİİRLER

3.1. Şiirlerin Latin Alfabesine Aktarılmış Şekilleri

I. QISIM

ŞİİRLER

Sayfa 23

İLKİ SEVGİ

...ge!

- 1- Men seni er vaqıt körmek istiymen.
- 2- Qalbimi, qalbiñmen örmek istiymen.
- 3- Yaşamaq, sevilmeq, sevmek istiymen.
- 4- Sevgimi közimden añlamazsıñmı?
- 5- Muhabbet sırlarım dıñlamazsıñmı?
- 6- Körüşken vaqıtta sıqsañ qolımını;
- 7- Unutaman yanıñda oñ ve solımını.
- 8- Ayrıluv qorqusı qaplay yolımını.
- 9- Kedayğa başqa yol açalmazsıñmı?
- 10- Gönlüne şeñ bahıt saçalmazsıñmı?
- 11- Men sensiz, melevşem, yaman bezemen.
- 12- Köziñni, söziñni oylap gezemen.
- 13- Ay nurlı betiñde quvanç sezemen.
- 14- Meni de öziñday quvantmazsıñmı?
- 15- Güzellik duyğumını uyantmazsıñmı?
- 16- Köksüñe yaslansam, yatsam tiziñe,
- 17- Bayğın bir nazarman baqsam köziñe;

- 18- “Gönceñi soldırma!” desem öziñe;
19- İlk sevgim ekenin bilalmazsıñmı?...
20- Qalbimiñ qayğısının silâlmazsıñmı?...

Sayfa 24

- 1- Qatıyım, güzelim! Sağa uruldım.
2- Acemi sevgimen erte yoruldım.
3- Aşıqlar sazınday cırğa quruldım.
4- Cırırma şeñ ezgi bernalmazsıñmı?
5- Qollarıñ boynuma kernalmazsıñmı?...

1923 s. Oktâbr.

Sayfa 25

QIŞ KELE

- 1- Gece uzay, kün qısqara,
2- Suvuq arta, yüksele.
3- Artıq endi ağır-sabır
4- Aq saqallı qış kele.
- 5- Gece-kündüz yağmur yağa,
6- Yoldan, ızdan keçilmey.
7- Çıray sıta küskün ava,
8- Kökte yıldız seçilmey.
- 9- Qoñur çölde aşlıq çalğan
10- Çalğı, saban sesi yoq.
11- Qışlamağa bizde qalğan
12- Quşçıqlarınıñ esi çoq.

- 13- Qapı qaqa tors dekabr,
- 14- Tışta suvuq yüksele.
- 15- Artıq endi ağır-sabır,
- 16- Aq saqallı qış kele.

1923 s.

Sayfa 26

ÇÖLDE YAZ AQŞAMI

- 1- Kün eteği erge tiydi,
- 2- Qızıl-çabaq allandı.
- 3- Kök qoyuca anter kiydi
- 4- Çille- qurtlar canlandı.

- 5- Yaz gecesi caydı gölge
- 6- Altın pullı şerbenti.
- 7- Tuman bolıp sarqtı çölge
- 8- Bulutlarınñ dilbenti.

- 9- Toz yatıştı, salqın tüşti,
- 10- Çıq qapladı otlarnı.
- 11- Cılqıcı qart alıp çıqtı
- 12- Otlatmağa atlarnı.

- 13- Ses- soluq yoq, tek kimerde
- 14- Çegertkiler cırılday.
- 15- Tosat-tosat talğın elmen,
- 16- Altın aşlıq şuvulday.

- 17- Cigeriñe sinip qala
- 18- Temiz ava qoqusı...

19- Kimge tier, yaz gecesi

20- Böyle çölñiñ yuqusı.

1923 s.

Sayfa 27

PEK ARUV BOLA

1- Sabadan sabancı köylimen tursam,

2- Saralan qırtışnı türenmen cırsam,

3- Maşına sesinden ezgiler qursam,

4- Erikken tenime pek aruv bola.

5- Quşlıqta paynozım cılğağa ketsem,

6- Yosmalar çalışqap bostağa cetsem,

7- Çapanı özime ayaqdaş etsem,

8- Tasalı gönlüme raatlıq tola.

9- Üylede cal alıp çalaşta yatsam,

10- Tasavur, hayalñı başımdan atsam,

11- Zinzortsız yaşavñıñ lezzetin tatsam,

12- Perişan ömrüme yengillik bola.

13- Ekindi avğan soñ, defterim açsam,

14- Qalemim sölentip, eruvım cazsam,

15- Emgekli madayğa bir şiir yazsam,

16- Kedaylıq ruhıma muabbet tola.

17- Yıldızlı gecede tışarda qalsam,

18- İlhamnı tabiat sırandan alsam,

19- Fuzuliy, Sadiyge seliqə salsam,

20- Sevdalı qalbime pek aruv bola.

1924 s.

Sayfa 28

AQŞAM DEÑİZ YALISINDA

- 1- Mavı kök deñizniñ tüsimen qarışıp,
- 2- Sıñırsız ufuqtan suvunmaq istey.
- 3- Aynıñ mor şavlesi, dalğaman barışıp,
- 4- Mudavmet denizde cuvunmaq istey.

- 5- Zambaqday burlenip qızarğan yıldızlar,
- 6- Geceniñ nazına qatlanmaq istey.
- 7- Sevmek, ohşalmaq istegen yaş qızlar,
- 8- Tılsımlı yalıda raatlanmaq istey.

- 9- Etekli bulutlar – magnoliy gülüday,
- 10- Kedayğa körünmey açılmaq istey.
- 11- Ökeli tolqunlar – opqın dağ selinday,
- 12- Fısqırıp, köpürüp saçılmaq istey.

- 13- Şunıñçün bu gece, tabiat sırların
- 14- Sevdalı yüregim añlamaq istey.
- 15- Qalemim ucından tökülgen yırların,
- 16- Fedakâr yaşlıqqa çınlamaq istey.

1925 s.

Sayfa 29

YIRLARIM

- 1- Yırlarım, yırlarım muñlı yırlarım!
- 2- Qalbimniñ qanıman sırlı yırlarım!
- 3- Ömrümni ebediyy aldıñız sizler,

- 4- Uçurum, tik yolğa saldıñız sizler.
- 5- Ösmürlik çağımda, on üç yaşımda,
6- Babamnıñ baş taşsız qabiri başında,
7- Göñlüme teselli sizler saçıñız,
8- Kürmelgen tilimni sizler açtıñız.
- 9- Yanıqlı yüregim parlanğan künde,
10- Acemi qalemim zorlanğan tünde,
11- Qaruvnı halqımdan berdiñiz alıp,
12- Başımni anamnıñ tizine salıp.
- 13- On altı yaşımda – deliqañ çağda,
14- Yosmalar çınlaşqan, dertleşken bağda,
15- Cevapsız sevgini sizlernen tattım,
16- Qılqırqma qademni sizlernen attım.
17- Yırlarım! Ömür bir pıtraqlı, zor yol.
18- Birevge bir asır, birevge bir yıl.
19- Talpın ep ögüñe, kökregiñ kerip,
20- Halqtan alğanıñnı – halkıña berip.
- 21- Almağan beralmaz, yanmağan külmez,
22- Yaş yürek sevgisiz yaşavğa könmez.
23- Yolında sizlerday ayaqdaş barda,
24- Ayatı sönse de, ilhamı sönmez!

1925 s.

Sayfa 30

CIRLAÇI, KEDAY!

- 1- Cırlaçı, keday, cırlaçı cırlarını,
- 2- Tökip halqqa içiñde sırlarını.
- 3- Tuvğanlarıñ sırtını aňlasınlar,
- 4- Sağa erip olar da çıñlasınlar.

- 5- Cırlaçı, keday, cırlaçı öz tiliñni,
- 6- Qıdırlezde sararğan al güliñni.
- 7- Güliñdayın tiliñ de sararmasın,
- 8- Keday qalbiñ totlanıp qararmasın.

- 9- Cırlaçı, keday, cırlaçı Çatırları,
- 10- Çatırlarda küreşken batırları.
- 11- Batır oqın cigitler qalem etsin,
- 12- Qaleminen küreşip kökke cetsin.

- 13- Cırlaçı, keday, cırlaçı carlılarını,
- 14- “Carlımız” dep cılağan barlılarını.
- 15- Carlı bayğa kene de egilmesin.
- 16- Dubarağa salte o cegilmesin.

- 17- Cırlaçı, keday, cırlaçı öksüzlerini,
- 18- Kökten cıluv qıdırğan üysizlerini.
- 19- Cırla, qorqma! Cırlarını tısta qalmaz,
- 20- Öksüzlerini cırlasañ, tiliñ talmaz.

Sayfa 31

- 1- Cırlaçı, keday, cırlaçı yaşlığını,
- 2- “Qaytarma”ñman aňlatqan başlığını.

- 3- Caş cigitler cüregin cırman irtsin,
- 4- Yosma qızlar közyaşın cırman sürtsin.
- 5- Cırlaçı, keday, cırlaçı aruvıñnı,
- 6- Cırlay – cırlay arttırğan qaruvıñnı.
- 7- Cüregimden sildirip sevgi kirin,
- 8- Men de añlap biliyim cırnıñ sın.
- 9- Cırlaçı, keday, cırlaçı canğızlarını,
- 10- Menday canğız yaş keday, yıldızlarını.
- 11- “Canğızğa cala koptir” dep muğaymayım,
- 12- Qalemimni sabalay sındırmayım.

1925 c.

Sayfa 32

LENİNGE

- 1- Kerme qaş,
- 2- Kiçkene, sıdırğı közler,
- 3- Açıq baş,
- 4- Mülâyim, külegeç közler.
- 5- Könmezmi köndirgen,
- 6- Cılmayğan ağız,
- 7- Köp körgeñ, köp bilgen,
- 8- Manalı baqış.
- 9- Qarşımda, divarda, suretiñ tura.
- 10- Köziñniñ qaruvı miyime ura.
- 11- Sındırdıñ
- 12- Dünyânı, sarsıp temelin.
- 13- Tındırdıñ

- 14- Cadını, üzip emelin.
- 15- Tuttırdıñ
- 16- Tizginni işçi emelin.
- 17- Ötkizdiñ
- 18- Carlardan, ürlik yolına.
- 19- “Oquñız, oquñız, oquñız! – dediñ.
- 20- Öziñ de, oquvının bir cüzi ediñ.

- 21- Partiyañ
- 22- Köstergen yolıñdan kete.
- 23- Halqıña
- 24- Öziñday reberlik ete.
- 25- Komsomol
- 26- Söz berip, leninci oldı.
- 27- “Azır ol!” –
- 28- Emrine pioner toldı.
- 29- Üç nesil leninci iziñden qalmay,
- 30- Şuniñçün qalemim al tamçı tamlay.

- 31- İndistan,
- 32- Qart qıtay, İndoçin, İran,

Sayfa 33

- 1- Kurdistan,
- 2- Cezair, Merakeş, Livan –
- 3- Bütün Şarq
- 4- Adıñdan hayallar toquy.
- 5- Mazlum halq
- 6- Betiñde qurtuluş oquy.
- 7- Millionğa ısanıp, qurdiñ bir usul.
- 8- İndlige – buddasıñ, arapqa – resul.

- 9- Sav bolıp,
 - 10- Muqaddes türbeñe barsam,
 - 11- Qav bolıp,
 - 12- Türbeñde çaqmaqqa yansam,
 - 13- Al meydan
 - 14- Boyında yırımını aytsam,
 - 15- Şay seyran etken soñ,
 - 16- Yurtıma qaytsam,
 - 17- Yañı yır tizgende kürsünmez edim.
 - 18- Ölsəm de, qalsam da ökünmez edim.
- 1925 s.

Sayfa 34

DUYARLARMİ?

- 1- Kemirilgen süekday – qart terekler
- 2- Vaqtı – saati etişip qurıp qalsa,
- 3- Yaş devranın özdirğan cav- yürekler
- 4- Şu tors, suvuq levhadan ibret alsa,
- 5- Duyarlarmı, qalbine tasa tolğan,
- 6- Yaş kedaynıñ şiirge alınğanın?
- 7- Qıdırlezden ziyade küzde bolğan
- 8- Güzellikke yürekten urulğanın?
- 9- Közetkisiz bağlarda gür asmalar
- 10- Baarde bür atalmay, yanıp ketse,
- 11- Tañda deñiz qızları – aq yosmalar
- 12- Suvdan çıqıp, şu bağda qoran tepse,

- 13- Duyarlarmı, taptalğan gür otlarğa
- 14- Yaş kedaydın sazı qan ağlaycağın?
- 15- Duman kibi yükselip bulutlarğa,
- 16- Selge dönip, taşqınday çağlaycağın?

1925 s.

Sayfa 35

NE ÇALT UNUTTİŃ?

- 1- Ne çalt unuttın, yaş qalbiñni cinsiy duyğu sarğanda,
- 2- Yüreginde bir deñişüv alâmeti tuvğanın?
- 3- Men de senday yañı ösip “yaşav”ğa yol qoyğanda,
- 4- Seni tapıp ilk muhabbet yuvasını qurğanım?
- 5- Ne çalt unuttıñ, ür vicdanday temiz tena erlerde
- 6- Qayğı bilmez “keday” ıñman oynay-küle kezgeniñ?
- 7- Yıldızlarda, yapraqlarda, dalğalarda, ellerde,
- 8- Episinde tek bir duyğu, tek bir sevgi sezgeniñ?.
- 9- Ne çalt unuttıñ, bağçalarda halq davuşı tıñğanda,
- 10- Şu tıñlıq içinde tek eki yürek urğanın?
- 11- Cetemen yerge sançılıp, yıldızlar köz yumğanda,
- 12- Ekimizge selâm berip, al Çolpanıñ tuvğanın?
- 13- Ne çalt unuttıñ, közleriñe quvanç yaşı iygende,
- 14- Bir noqtağa qarap qalıp deren oyğa dalğanıñ?
- 15- İlki sefer dudaqlarım dudağıña tiygende,
- 16- Birden birge yanaqlarıñ gülday etip yanğanın?...

Sayfa 36

- 1- Ne çalt unuttıñ sağlam sevgi ateşine işkende...

- 2- Göñülime sırdaş göñül yalnız mende körgeñiñ?
- 3- Bir qalipni eki canğa ayırılşmaq tüşkende,
- 4- “Sevgimizniñ nişanı”, dep mağa tüsiñ bergeniñ?...

- 5- Aytçı mağa, güzel qızçıq! Ne çalt unuttıñ? Neçün?–dep,
- 6- “Keday”ıñnıñ soravları köz aldıñda turmaymı?
- 7- Bir sebepsiz bu büzğünlük, bu darğınlık neçün?–dep,
- 8- İnsaniet tamırlarıñ vicdanıñdan soramaymı?

- 9- Ömiriñniñ qıdırlezi –ilk sevgimni bozsañ da,
- 10- Endiden soñ edi ölçep, bir kesmeñni istiymen.
- 11- Alkedaynıñ “ilham”ına ne qadar ters yazsam da,
- 12- Men, yaş keday, temiz duyğu, sağlam sevgi istiymen.

1925 s., avgust

Sayfa 37

ESENİNGE

- 1- Yelge taşlap senegiñ, arıǵıñnı,
- 2- Neçün arttıñ omuzıña yır çuvalın?
- 3- Ayaǵıñdan çıkarıp çarıǵıñnı,
- 4- Neçün kettiñ köyiñden “yüksek alın”?

- 5- Buyra altın saçıñman, kök köziñmen,
- 6- Neçün qıydıñ, Esenin, yaş canıña?
- 7- Alay yaqqa cayrağan bol söziñmen
- 8- Ne çalt, keday, suvsadıñ öz qanıña?

- 9- Qarsanbalı, belâlı yırlarıñman,
- 10- Neçün içtiñ mudavmet kabaklarda?
- 11- Neçün keday qolıñda “tuz” –larıñman,

- 12- Tabrletin ormadin çabaqlarda?
- 13- Ömürini devirden ayirdin da,
14- Öz başına, Esenin, öziñ ettiñ,
15- Yaş başını artına qayirdin da,
16- Tabutını bizlerge beşik ettiñ.
- 17- Qayda benim quvançım, qayda bahtım?”,
18- Dep yazdın da, meni de köp carattın.
19- Qıdırlezday eşergen erke qalbim
20- Sen sararttın, Esenin, sen sararttın.
- 21- Şay sararıp cırıñman cılınsam da,
22- Men yaşlıqqa sağlam yır yırlaycaqman.
23- Ömür taşım uçqartın salınca da,
24- Yaşavımni quvançman sırlaycaqman.
- 1926 s.

Sayfa 38

SONET

- 1- Çetke çıqıp yıldızlar sürüsinden,
2- Boynuzlu ay eqildi suv içmege
3- Tar cılğanın suv turğan örüşinden.
- 4- Ay suv içe, men ise cuşan çölde,
5- Tınç geceniñ eşqına türkü aytam,
6- Qamışlarını yüqlatıp tınıq gölde.
- 7- Qamış degil yüqlağan – Leylâm yüqlay.
8- Gölde degil, evinde – yatavında.

- 9- Sandıraqlı hayâlîm onı qoqlay,
10- Baş qurtarıp bogema batağından.
- 11- Leylâ, Leylâ! qorqma sen, abdırma,
12- Seniñ asret otıñda yañğanıma.
13- Men zan etem baqalar abdıramaz,
14- Şiirimde ep seni añğanıma.

1926 s.

Sayfa 39

OQUMAĞA KETTİK BİZ

Mektepli Qız Yır

- 1- Köyde olğanda,
2- Açmay solğanda,
3- Ep oqumaqnı oylay edim.
4- Oquvımnı şay
5- Devam etalmay,
6- Qalarım,—dep pek ağlay edim.
- 7- Babam istemey,
8- Razılıq bermey,
9- “Köyde oquğanıñ yeter”—dep.
10- Anam öküne,
11- Yana, döğüne,
12- “Bütün köyge öşek keter”,—dep.
- 13- Ösmür qızlarğa
14- Oqumaq günâ—
15- Degen yalanlar qaydan çıqqan?

- 16- Kimler buyurğan,
- 17- Kimler uydırğan,
- 18- Kimler bularnı qattı tutqan?

- 19- Totay köy deyler,
- 20- Tehnikum deyler,
- 21- Adları ne qadar acayip.
- 22- Oğlanlar kete,
- 23- İstegin ete,
- 24- Biz qızlar qalamız muğayıp.

Sayfa 40

- 1- Aqrandaşlarım,
- 2- Sınıfdaşlarım–
- 3- Öz aramız ep dertleşemiz.
- 4- Başqa köylerniñ
- 5- Bazı qızları
- 6- Oquylar, dep de eşitemiz.

- 7- Ne içün acep,
- 8- Nelerden sebep,
- 9- Bizim köy şay artta qalğanı?
- 10- Ne içün acep,
- 11- Nelerden sebep,
- 12- Bizim bahtımız olmağanı?

- 13- Çille soñunda,
- 14- Saba tañında,
- 15- Ağam keldi ordudan qayıtp.
- 16- Bilgenlerini,
- 17- Körgenlerini,

- 18- Bitirilmay iç aytıp-aytıp.
19- Ekinçi küni
20- İç dertlerimni,
21- Ağlap-ağlap aytım ağama.
22- Başımni sıypap,
23- Göñlümni ohşap,
24- Dedi: “Sen kadayim, ağlama!”.

- 25- Men yarın saba,
26- Babamalarğa
27- Episini aytıp añlatırım.
28- Sizlerni yaqlap,
29- Yahşı taqmaqlap,
30- Qulağıñızni çıñlatırım.

Sayfa 41

- 1- Aytqanı kibi,
2- Ketirip ebin,
3- Dünyanıñ alın bildire.
4- Bir çoq delilnen,
5- Babayçığımnen
6- Esmanıñ babasın köndire.
7- Babam köngen soñ,
8- Anam bilgen soñ,
9- Yolğa başladıq biz tedarek.
10- Palto, yün çorap,
11- Galoş, ayaqqap,
12- Yorğan, yastıq, çoqtan-çoq kerek...

- 13- Avgust başında,
14- On üç yaşında,
15- Çıqtıq yolğa Esmanen birge.
16- Ekinci küni,
17- Kezlev poezdı
18- Alıp keldi paytaht şeerge.
- 19- Paytaht degeni,
20- Aqmescit degeni,—
21- Büyükten-büyük şeer eken.
22- Atta tek onçün,
23- Onı körüvçün,
24- Dünyaga kelmek deger eken.
- 25- Oquv ögünde,
26- Qorqıp, tutulıp,
27- İmtiandan keçtik: “Qısmet!”, —dep.
28- Esmada, men de
29- Qabul olundıq
30- Doquz yıllıq orta mektepke.

Sayfa 42

- 1- Mektep zalında,
2- Sahna yanında,
3- Ulu Lenin eykeli tura,
4- Sabamı, aqşamımı,
5- Ne vaqıt baqsam,
6- Lenin maña külümsep tura.
- 7- Dersler başlandı,
8- Yürek aşlandı,

9- Duymaymız iç keçken vaqıtı,
10- Şadlıqtan coşıp,
11- Sevinçten şasıp,
12- “Barmı”,—deyim,—bizden bahtlı?”

13- Sınıfdaşlarım,
14- Arqadaşlarım,
15- Tuvğanlarımday olıp qaldı.
16- Qaya başları,
17- Salğır boyları,
18- Qalbime silinmez iz saldı.

19- Derske çalışıp,
20- Sözge alışıp,
21- Aktivler sırasına kirdim.
22- Üç ay degende,
23- Bayram kelgende,
24- Komsomol safına da kirdim.

25- Aftada bir kün,
26- Dersiñ, toy-dügün,
27- Qızlar toplaşıp öz aramız,
28- Dramteatrğa,
29- “Çorabatırğa”ga,
30- “Leylâ Mecnun”larğa baramız.

31- Yürekler qaynay,
32- Damarlar oynay,

Sayfa 43

- 1- Söz beremiz uslu olmağa,
- 2- Bir-birimizge,
- 3- Eşlerimizge,
- 4- Leylâ kibi sadıq qalmağa...

- 5- Dört ay tırışıp,
- 6- Oqup, çalışıp,
- 7- İşaretlerni alıp qolğa,
- 8- Evge zar olıp,
- 9- Köyni sağınıp,
- 10- Qayttıq birinci kanikulğa.

- 11- Esmanen birge
- 12- Gezemiz köyde,
- 13- Yañı mektep formasın kiyip.
- 14- Köydeşlerimiz,
- 15- Aqrınlarımız,
- 16- Suqlanalar bizlerni körip.

- 17- Quçaqlaşamız,
- 18- Şaqalaşamız,
- 19- Gönüller pak, yürekler temiz.
- 20- “Kelecek sene,
- 21- Qızlar epiñiz
- 22- Keteceksiñiz biznen”, —deyimiz...

- 23- “Qızlar oqumaz,
- 24- Günahkâr olmaz!”—
- 25- Degeni eskilik yır.
- 26- Yaşasın edep,

- 27- Yaşasın mektep —
28- Bundadır ilimniñ sırtı.
1926 s.

Sayfa 44

ROMANİYADAN

- 1- Ür, meydanlıq curtımızdan sürüldik
2- “Aq” fezanıñ zulmet, cebir elimen!
3- Zalım icret çarşafına büründik,
4- Suvuq sırtıñ esken boran celimen!
- 5- Al sabanıñ tañ şavlesi atqanda,
6- Qalbimizni keçken künmen bağlaymız!
7- Otura da bosağanıñ çetinde,
8- Curtımızğa qarap-qarap ağlaymız!
- 9- Romaniyanıñ bizge issiz çölünde,
10- Söndi qonaq, bar qoranta malımız.
11- Topraq töpe basıq üyde yaşaymız,
12- Tilenciden beter boldı alımız.
- 13- Zeval boldı, pan, jandarma, polisler,
14- Er avlağa qan tamğası saldılar.
15- Kelgen-ötken bir zamanda soravsız
16- Malımıznı-mülkimizni aldılar.
- 17- Qara deniz, tav-qayalar erekten,
18- Bir vicdanıñ “curt aşığı” kerekte,
19- Selâm sizge biñ bir zarlı cürekten,
20- “Ey, tuvağanlar!” bizni mından alınız!...

Kezlevni. 1927 s.

Sayfa 45

- 1- Arzı qızınıñ saçlarına
- 2- Ateş qurtlar qonğanday,
- 3- Ay şavlesi suv üstinde
- 4- Titrep tura, tañğanday.

- 5- Kümüş dalğa nazlı-nazlı
- 6- Örtünip mor şalını,
- 7- Daqqada bir sıypay, ohşay
- 8- Çaqıl taşlı yalını.

- 9- Dersiñ, Leylâ, deñiz şaytip,
- 10- Ekimizni selâmlay...
- 11- Belki de, o bunı mahsus
- 12- Men qorqaqqa tekrarlay...

1927 s., Mishor.

Sayfa 46

TOTAY QIZĞA!

- 1- Totay qız! Men seni ilki körgende,
- 2- Özğarıp qaytqan soñ, üyge kirgende:
- 3- Hayalıñ aldımndan birden ketmedi
- 4- Seniñçün bu gece şiir örgende.

- 5- Manalı baqışlı, sırlı köziñmen,
- 6- Ezgidat mülâyim, çeber söziñmen
- 7- Qalbimde birinci sevgim uyandı,
- 8- Qalğanda, totay qız, yañğız öziñmen.

- 9- Dalğalı saçlarıñ ipek qılğanday.
- 10- Qaşlarıñ şairge qalem bolğanday.
- 11- Al-penpe dudağın, tatlı külüşin
- 12- Şairniñ ruhına melem bolğanday.
- 13- Lâkin o melemler şairge etmey,
- 14- Bu devir şairi o yoldan ketmey.
- 15- Bugünkü ür yaşlıq tek qalem qaştan,
- 16- Dalğalı saçlardan felsefe seçmey.
- 17- Şimdi ep taşqınday çağlamaq kerek.
- 18- Tehnika çarhların yağlamaq kerek.
- 19- Muabbet ve emek yırları yırlap,
- 20- Şiirni ömürge bağlamaq kerek.

Sayfa 47

- 1- Men şimdi bunlarını bir erge qattım.
- 2- Kedaylar suvına lengerim attım.
- 3- Qalıbıña tügül de, qalbiñe baqıp,
- 4- Seni de özime ilhamcı yaptım.
- 5- Çünki yaş qalbiñde yañı duyğı bar,
- 6- İlimge, emekke büyük sayğı bar.
- 7- Saf ana-babadan terbie alğan
- 8- Ateşli göñlüñde temiz sevgi bar...
- 9- Yaş şair sevgisiz yaşavğa köñmez,
- 10- Könse de, yırlamay raatlıq bilmez.
- 11- Yolında sendayın ayaqdaş barda
- 12- Ömürü sönse de, ilhamı sönmez...

- 13- Şunıñçün men seni ilki körgende,
- 14- Özğarıp qaytqan soñ, üyge kirgende,
- 15- Hayalñ aldımından birden ketmedi,
- 16- Sen içün, totay qız, şiir örgende...

1927 s.

Sayfa 48

ARZU

- 1- Elâ köz melevşem! Kel, çıqıp qırlarğa,
- 2- Yalı boy tavlarnı seyirge dalayıq.
- 3- Kel, bugün hayalman, qapılmay sırlarğa,
- 4- Cırırma ilhamnı ömürden alayıq.
- 5- Kel, nazlım! Dolaşıp özenler boyında,
- 6- Maneci qızlarğa noğayca çılñlayıq.
- 7- Tañğace oturıp selbiler qoynında,
- 8- Qoşaqılı bülbülñ türküsini dıñlayıq.
- 9- Ökeli Uçak-Suv şarıldap aqsa da,
- 10- Men daa suvına betimni cuvmadım.
- 11- Çatırdav uzaqtan göñlümni caqsa da,
- 12- Üstine tırmaşıp, omaçım uvmadım.
- 13- Şunıñçün tabiat aşığı-Puşkinday,
- 14- Ayuvdağ qırında cırlamaq isteymen.
- 15- Carlarğa sıyınıp, qaruvlı taşqınday,
- 16- Curtımni şenlikmen sırlamaq isteymen.
- 17- Aydı, sen, melevşem! Özenler aqqance,
- 18- Bizler de bu colğa tedarek köreyik.

- 19- Peyğamber döğmesi küpesin taqqance,
- 20- Baarniñ aşqına şiirler öreyik.

1927 c.

Sayfa 49

MEKTUP

- 1- Leylâ, Leylâ –yaşlığımniñ ilk günahsız bülbüli,
- 2- Qalemimniñ ilk şiiri, ilhamımniñ ilk güli.
- 3- Üç yıl edi körmegenim, bugün kördim bağçada,
- 4- Zeinimde çeçek açtı ilk muabbet sümbili.
- 5- Üç yıl... Çünki erke ömür arqasını qayırdı.
- 6- Ayırma yol ekimizni eki yolğa ayırdı.
- 7- Men yaş ömür davetinen kettim tezâ başına,
- 8- Seniñ ise namusıñnı aç soqaqlar sıyırdı.
- 9- Aqlıñdamı, bir vaqıtlar meni sevip kezgeniñ?
- 10- “Kurzal park”nıñ quçağında aşq sırnı sezgeniñ?
- 11- Yeşil şarflı tabiatnıñ mavı közli betinde
- 12- Bir incelik, bir güzellik, bir sadelik sezgeniñ?
- 13- Şimdi ise, ölü kibi ağarğansıñ pudranen,
- 14- O mülâyim dudaqlarıñ zeerlengen boyanen.
- 15- Neden bilmem bu daqiqa saña qarşı qalbimde
- 16- Em muabbet, em merhamet, em de nefret duyam men.

Sayfa 50

- 1- Ebet, nefret, çünki sen o zinetlerge aldañdıñ,
- 2- Er kün saba bir erkeknıñ yatağında uyandıñ.
- 3- Manikürli elleriñnen benim qattı elimni

- 4- Tutmaqni da öz şanıña sığdırmadıñ, or sandıñ.
- 5- Lâkin o şeñ künler keçti, qursın tüşti, eksildi,
- 6- Salonlardan çıxarıldıñ, eviñ soqaq kesildi.
- 7- Men aytqanda külgen ediñ, şimdi artıq ökünme,
- 8- Çünki, Leylâ, bizni sarğan aşq isarı eşildi.

1927 s., Kezlev

Sayfa 51

SAADİYDEN

- 1- Bu çeşme yanına çoqlar,
- 2- Bizday kelip ketkenler;
- 3- Açılıp yumulğan közday,
- 4- Episi ölip bitkenler.
- 5- Şay olğanda, göñül qoymaq
- 6- Ne kerek bu izlerge?
- 7- Olar bugün ketken olsa,
- 8- Yarın nevbet bizlerge.

1927 s.

Sayfa 52

GECE

- 1- Qazmer küneş avuştı
- 2- Batı evine,
- 3- Leylâsına qavuştı
- 4- Küle, sevine.

- 5- Gecelik deniz örtindi
- 6- Örme şalıını.
- 7- Quçağıına yaslanıp
- 8- Yorgun yalınıñ.

- 9- Ortalıq şeñ, yıldızlar
- 10- Suvnı öpeler.
- 11- Aynı alıp ortağa,
- 12- Qoran tepeler.

- 13- Ufuqta bir kök bulut
- 14- Paynözi geze
- 15- Tınç geceniñ ruhında
- 16- Güzellik seze.

- 17- Nazik dalğa çıñ ayta,
- 18- Qalb ökesinen.
- 19- Yañğızlarnı muğayta
- 20- Muñlı sesinen.

- 21- Soñ çevirip sesini,
- 22- Qaytarma çala.
- 23- Mevzumı o küreşli
- 24- Ömürden ala.

Sayfa 53

- 1- Men diñleyim, o yırlay,
- 2- İlhamım oynay.
- 3- İlhamıma eş ola,
- 4- Limon betli ay.

- 5- De Puşkinniñ
- 6- Erkin Zaremasınday,
- 7- De gizliden köz qısqañ
- 8- Afat yaşınday,

- 9- Üyrüleler, uçalar,
- 10- Suvğa dalalar.
- 11- Kop oyundan yorula,
- 12- Tınış alalar.

- 13- Dalğa susa, ay bata,
- 14- Yıldızlar söne.
- 15- İlhamım da şay etip,
- 16- Şiirge döne.

1927 s.

Sayfa 54

FIRTINA

- 1- Deñiz qara,
- 2- Kök qara,
- 3- Yalı qara;
- 4- Küntüvüşniñ “kün körmez” ülkesınday.
- 5- Qara deñiz açuvnen ep qabara,
- 6- Yurtsız qalğan qaşqırniñ
- 7- Celkesınday.

- 8- Yaşınlarnen küreşip,
- 9- Kötekleşip,
- 10- Atlas kökniñ yaralı köksü qanay.
- 11- Şaşqanından bulutlarnı eşip,

- 12- Teşip;
- 13- Dağ artına saqlanğan münarlı ay.
- 14- Şuvuldağan qart selbi, tars toqtala,
- 15- Dallarını keskin yel
- 16- Buvğan sayın.
- 17- Tosat-tosat kürsüne, tınış ala,
- 18- Tamırını taşqın sel
- 19- Cuvğan sayın.

Sayfa 55

- 1- Eski temel sarsıla,
- 2- Taşı taya,
- 3- Keñ qulaçlı tolqunlar urulğanda.
- 4- Qorqusından “Arzı qız” esin coya,
- 5- Suv boranı köksüne sarılğanda.

- 6- Qara deñiz, açuvnen ep qabarıp,
- 7- Mort temelni negizden silmek istey.
- 8- Yañı ömür aynı qolğa alıp,
- 9- Çatırtavınıñ ucına ilmek istey.

- 10- Deñiz, deñiz!
- 11- Sert deñiz!
- 12- Qaynaq deñiz!
- 13- Qorsarlarğa eş bolğan oynaq deñiz!
- 14- Sen qutursañ, men yürek boşataman,
- 15- Fırtınañnı göñlüme oşataman.

- 16- Seniñ derin soluqlı nefesiñe,
- 17- Ay-Petrini sarsıtqan gür sesiñe
- 18- Men de ötkür yırımını qoşıp olsam,
- 19- Köpkek tolı yalını eşip olsam,
- 20- Belki benim ruhim da, yüregim de;
- 21- Yükseklerge talpınıp, ilham alar;
- 22- Belki benim oñaytız qalemim de,
- 23- Senmen birge fırtına marşı çalar.

Sayfa 56

- 1- Şunıñ içün üstime yıqıl, deñiz!
 - 2- Avdarılıp qalbime tökül, deñiz!
 - 3- Men de senday köklerge atılayım...
 - 4- Soñ, çıq bolıp topraqqa qatılayım...
- 1927 s.

Sayfa 57

ŞAYLI QIZ

- 1- Ey, şaylı qız, uyatçan qız,
- 2- Göñlüm sağa köñgenday.
- 3- Tañda tuvğan Çolpan yıldız,
- 4- Seni künlep söngenday.
- 5- Dalğalanğan altın saçıñ
- 6- Sanki küreş cüldesi.
- 7- Yoq, güzelim, cülde degil,
- 8- Sanki küneş kültesi.

- 9- O saf, narın yüzleriñde
- 10- Badem çeçek tüsi bar.
- 11- Muñlı, ğamlı közleriñde
- 12- Sırlı gece süsi bar.

- 13- Eger seni koralmasam,
- 14- Küñim öte tasaman.
- 15- Geceleri hayalıñnı
- 16- Quçağıma basaman.

- 17- Şiirlerim ep cılana,
- 18- Tüşmese eşq tamçıısı!...
- 19- “Qaydan alsın şiirni şair,
- 20- Bolmasa ilhamcısı?”.

Sayfa 58

- 1- Sende ise, bar qalbime
- 2- Teskin bergen sükünet.
- 3- Kürsüngende, qalemime
- 4- Qanat kergen bir quvet.

- 5- Öpke, azap, ğam sezile
- 6- Külümsemeleriñde.
- 7- Baar eşqı, suvsınlığı
- 8- Köksüñ dögmelerinde.

- 9- Oturışıñ, turuşıñda
- 10- Bir yañğızlıq körüne.
- 11- Bütün bular umut bere
- 12- Aldımdaki ömrüme.

- 13- Şumıñ içün, mülâyim qız,
- 14- Qalbim sağa isindi.
- 15- Yanğız qalğan Çolpan yıldız,
- 16- Bizni künlep kürsündi.

1927 s.

Sayfa 59

ARIQBAŞ ETEGİNDE

- 1- Yaş kedaynıñ qarşılıqsız aşqıdayın,
- 2- Qır üstinde yanıp söndi qızıl çabaq.
- 3- Kel, ekimiz oynay-küle taşqındayın,
- 4- Suv boyından tırmaşayıq qırğa taba.
- 5- Kel, Emine, kökke perde kerilgende,
- 6- Suv boyından qırğa taba yol alayıq.
- 7- İnce tuman tel-tel olıp örülgende,
- 8- Arıqbaşnıñ eteginde cal alayıq.
- 9- Baq, bu tatlı, şeñ ömürniñ ağışında
- 10- Özen küle, bağ-bağçalar, dağlar küle.
- 11- Baq, belbekniñ erkelenip aqışında
- 12- Ayat sesi, küreş sesi eşitile.
- 13- Baq, Emine, selbilerniñ arasından
- 14- Seydam-Qaya pısıp bizge qarayatıp.
- 15- Ay da çıqıp mor bulutnıñ qorasından,
- 16- Şavlesini üstimizge cayaatır.
- 17- Köresiñmi? Kökniñ sırlı sergisinde
- 18- Allı-güllü melevşeler, güller açqan.

- 19- Büllür suvıñ kümüş qaplı küzgüsinde
20- Menim kölgem köletkeñnen quçaqlaşqan.
- 21- Menim kölgem köletkeñe kölge etken,
22- Başın qoyıp seniñ sıcaq tizleriñe.
23- Ayt, güzelim, bu qadar sır qaydan kelgen
24- O yaraşlıq, o manalı közleriñe?...

Sayfa 60

- 1- Ayt, Emine, bu seadet ocağında,
2- Angi şair, yanmaz yarıñ yaslısına?
3- Tabiatnıñ bu cilveli quçağında,
4- Angi Kerem türkü örmez Aslısına?
- 5- Kim istemez, kündüz işlep yorulğan soñ,
6- Yar tizinde yorğunlıqtan arınmağa?
7- Arınğan soñ, yañı quvet, ğayret topla,
8- Saba işke, taze küçnen sarılmağa?
- 9- Kel, Emine, kökke perde kerilgende,
10- Suv boyından qırğa taba yol alaylıq.
11- İnce tuman tel-tel olıp örülgende,
12- Arıqbaşnıñ eteginde cal alaylıq.

1928 s.

Sayfa 61

SABA

- 1- Yüzin açqan şarq qızınday erkelenip,
2- Baar tañı yavaş-yavaş belgi berdi.
3- Qara kökniñ perdesini artqa kerip,

- 4- Çıqqan küneş er bir şeyge kölgə kerdi.
- 5- Duvaq kiygen kelinlerniñ çeresinday,
6- İnce duman ortalıqnı aldı sarıp.
7- İygitlerniñ eşil kiygen Zoresinday,
8- Yaş selbiler qaldı birden oyğa dalıp.
- 9- Al küneşniñ tasma-tasma çum qamçısı,
10- Kökke doğru kerilgende qız qaşınday,
11- Dal ucında yaltırağan çıq tamçısı,
12- Tamdı erge öksüzlerniñ köz yaşınday...
13- ... “Saba oldı uyansana,
14- Gül yastığa dayansana”...
15- Yırın yırlap maşuqasın uyandırğan,
16- Eski destan qaramanı Tairdayın,
17- Yırlarıman yaş devrannı oylandırğan,
18- Coşqun ruhlu, cana gönül şairdayın,
- 19- Men de bugün maşuqamnı – lirikamnı
20- Tabiatman nışan toyın etmək için,

Sayfa 62

- 1- Sarışınlu küngə salıp seliqamnı,
2- Onıñ kibi maqsadıma etmek için,
3- Öz başıma bayırlarda yañğız qalıp,
4- Dertsiz ösken bülbüllerge sevda boldım.
5- Seer vaqtı levhasından ilham alıp,
6- “Tasavur” – dep, bir şiirçik yazğan boldım.

TASAVVUR

- 1- Saar vaqtı öz başıma essiz yatsam
- 2- İlk baarnıñ al-eşilli halısında,
- 3- Ökünç tolı yırlarıma ümüt qatsam
- 4- Suvı bitken quru özen yalısında,
- 5- Yeşillikler içersinde yeşillenip,
- 6- Yeşil közli güzelimnen oynap-külsem,
- 7- Küntüvüşniñ ufuğunday al-güllenip,
- 8- Yüregimden dert-qasavet totın silsem,
- 9- Tasavvurnen tabiatqa aşq olıp,
- 10- Belki de bu satırlarnı yazmaz edim.
- 11- Burçaq urğan ğoncelerday birden solıp,
- 12- Aşq otınıñ alevinen yanmaz edim.
- 13- Lâkin benim yüregimde yaş ömürniñ,
- 14- Eñ acuvsız, merametsiz ızları bar.
- 15- Lâkin benim köz aldında öz yurtımniñ
- 16- Seilmegen, sevalmağan qızları bar.
- 17- Şunıñ içün epkin arzu, ideallar
- 18- Qalemime bunı serpti bir eldayın.
- 19- Göñülime ız bıraqp boş hayallar
- 20- Keçip ketti bir sebepsiz eceldayın...
- 21- Al küneşniñ tasma-tasma çum qamçısı
- 22- Alay yaqnı şıbırtqılap töbeledi...
- 23- Dal ucında qalğan soñki çıq tamçısı

24- Qalemimniñ tamçısından küle edi...

Sayfa 64

KÜNEŞNİÑ ÖGÜTİ

- 1- “Ey, küreşli senelerniñ yaş batırı,
- 2- Gür qalbiñde çürük fikir uyanmasın!
- 3- Şiiriñniñ er cümlesi, er satırı
- 4- Romantika boyasına boyanmasın!
- 5- Yatsam, qalqsam, külsem, silsem hülyasıman
- 6- Yañı ömür levhaları şenlik saçmaz.
- 7- Eskilikniñ Hıdırıman, İlyasıman
- 8- Edebiyat budaqları çeçek açmaz.
- 9- Arabasın doğru yoldan çetke burğan,
- 10- Yatsa, tursa raat bolmaz bir daqıqa,
- 11- Yaş, acemi kedaylarınıñ boynun urğan
- 12- Romantika, ey yaş dostım, romantika...”.

- 13- Al küneşniñ tasma-tasma çum qamçısı
- 14- Alay yaqnı şıbırtqılap töbeledi.
- 15- Dal ucunda qalğan soñğı çıq tamçısı
- 16- Qalemimniñ tamçısınday küle edi...

1928 s.

Sayfa 65

EMİNE

- 1- Gecenin tıncılığı–
- 2- Tilsiz dalğaday.
- 3- Ay tura qarşımda
- 4- Totlı alqaday.

- 5- Bağçalar uyquda,
- 6- Bülbüller sessiz.
- 7- Sevdalı kedaynıñ
- 8- Yüregi eşsiz.

- 9- Bu gece, tek onıñ
- 10- Ülkeri eksik.
- 11- Quruvlı sazınıñ
- 12- Bir teli eksik...

- 13- Bu gece, o mında
- 14- Birini bekley.
- 15- Birini beklemey,
- 16- Gülini bekley...

- 17- Özenniñ betinde
- 18- Hayalın yalday.
- 19- Kel, güzel, geceler
- 20- Olmasın yıldıy.

- 21- Kel, güzel, kelişin
- 22- Bir bayram olsun.
- 23- Kedaynıñ türküsü

24- Neşege tolsın.

Sayfa 66

1- Sen, yosmam, kelmeseñ,

2- Ay neşe saçmaz.

3- Tamırğa suv ketmez,

4- Çeçekler açmaz.

5- Lâleler açqan kün—

6- Qıdırlez küni

7- Çezeyik asretlik

8- Tüyümçigini.

9- Kel, güzel, yıldızlar

10- Erge engencek,

11- Özenniñ küzgüsi

12- Kümüşlengencek,

13- Selbiler boyında

14- Bekleyim seni.

15- Eminem, Eminem,

16- Eminem benim!

1928 s.

Sayfa 67

MANEVR

1- Ülkerni özğan soñ Çolpanniñ elleri,

2- Cörmevli ufuqnıñ tikişi söküldi.

3- Küneşniñ altın tüs saçınıñ telleri,

4- Mülâyim deñizniñ betine töküldi.

- 5- Cıyırıq mañlaylı dalğalar boyında,
- 6- Kreyser, linkorlar sırağa tizilgen.
- 7- Deñizniñ çaylaqlar ayaqçı toyında
- 8- Cilâlı gidroplan kelinday sözilgen.
- 9- Suv altı qayıǵı erikken delfinday,
- 10- De çoma deringe, ince ız qaldırıp,
- 11- De çıqıp yuqarğa qabarğan tolqunday,
- 12- Kürsüne köksüni deringe daldırıp.
- 13- Komanda berildi, manevr başlandı,
- 14- Ufuqta coyıldı Aqarnıñ limanı.
- 15- Dümenler kerildi, qülleler aşlandı,
- 16- Bulutqa savrıldı deryanıñ dumanı.
- 17- Mıyıqsız dümenci nasırlı qolınen,
- 18- Geminiñ dümenin ümütten çevire.
- 19- Yaş, mergin topçılar taktika yolınen
- 20- “Düşman”nıñ uçquçın urğannen devire.
- 21- Motorlar öküre, toplar ot tüküre,
- 22- Deñizni döndirip uçurım carlarğa,
- 23- Emekli qart küneş batıda tüş köre,
- 24- Geceni qaldırıp projektorlarğa.

Sayfa 68

- 1- Top sesi, maşına nefesi küçinden
- 2- Dalğalar abdırıp gemige sürüne.
- 3- Top sesi, maşına nefesi içinden
- 4- Eybetli on yedi senesi körüne.

- 5- Soñ birden kesile gürülti, dumanlar...
- 6- Dümenci keçire yaresin esinden.
- 7- Yürekler qabara, bekişe imanlar,
- 8- “Po morâm, po volnam!” yırınıñ sesinden.

Qara deñiz, 1928 s.

Sayfa 69

ÇAL MAĞA

- 1- “Eger,—dedi bir kün külip, şaqacı bir çal mağa,—
- 2- Arzu etseñ boydaqlıqı “şap!”—dep erge çalmağa,
- 3- Bir fıdan qız alıp qaçıp, parasız toy çalmağa,
- 4- Birincide, bilmelisiñ, yar qapısın çalmağa.
- 5- Yar çıqmasa, aydamaqlar kibi ıslıq çalmağa.
- 6- Çıqsa, qızını tez-tez baba yuvasından çalmağa
- 7- Çalalmasa, babasına semiz bir qöy çalmağa
- 8- Aştan soñ da, cezveñe pek keskin qave çalmağa.
- 9- Baba kene somurdansa, işke ayaq çalmağa,
- 10- Düşmanıñ da, sevinçinden, arqañdan oh çalmağa.
- 11- Al başını, ket laçare, çölge piçen çalmağa,
- 12- Eger bilseñ, kemanemi, borazanmı çalmağa,
- 13- Kel, qardaşım, yanığıñdan, bir avaçıq çal mağa!”.

1928 s.

Sayfa 70

KÖYGE MEKTUP

- 1- Dostlar, dostlar, bugün kene
- 2- Siz tüştiñiz hatırıma.
- 3- Bugün kene asret toldı

- 4- Mektübimniñ satırına.
- 5- Ebet, asret, zira dostlar,
6- Pek sağındım köyimizni.
7- Asma üzüm taldasında
8- Pısıp yatqan üyimizni.
- 9- Pek sağındığım anayımni,
10- Qardaşlarım, bitayımni.
11- Qöy baqqanda, yançığımdan
12- Ayrılmağan Oqtayımni.
- 13- Pek sağındığım qöy qatıǵı
14- Sarımsaqlı yazmasını...
15- Traktornıñ yeşil çölge
16- Qoyğan qara imzasını...
- 17- Üç buçuq yıl toldı bugün
18- Askerlikke ketkenime.
19- Askerlikten Ural maden
20- Zavodına ötkenime.
- 21- Pek sağındım... Lâkin, dostlar,
22- Yaqınlarda baralmayman.
23- Közi yaşlı anayımni
24- Quçağıma alalmayman.

Sayfa 71

- 1- Çünki, dostlar, şimdi bizde
2- İş pek qızğın er bir tsehte.
3- Quvet qaynay, ğayret qaynay

- 4- Er bilekte, er tirsekte.
- 5- Şimdi bizler çalışamız,
6- Beşni dörtke bozmaq için.
7- Ögde olğan kapitalist
8- Dünyasını ozmaq için.
- 9- Zümrüt çöllər bizdən alet,
10- Sizdən isə ǵayret istey.
11- Traktorlar qırtışlarını
12- Aqtar-töntər etmək istey.
- 13- Aydın dostlar! Keñ qulaçnen
14- Yapıcılıq dalǵasına.
15- Şeer ve köy, köy ve şeer—
16- Er kes küreş vahtasına.
- 17- Qudretli bir devlet olsun,
18- Bizim dülber diyarımız.
19- “Birlik ömür, birlik qurum!”—
20- Olsın esas şiarımız.
- 21- Zavodımdan sıcaq selam
22- Köyimniñ çöl, çayırına.
23- Siz de bizday tırışınız
24- Devlet ve halq hayırına.
- 25- Qısqa kelâm, maǵa mektup
26- Siz de yazıñ kâde-kâde.
27- Vatandaşlıq selâmınen

28- Köydeşiniz Şemi-zade.

1929 s.

Sayfa 72

ASRET

- 1- Ay yarığın tañ belledim,
- 2- Seskenip yar, uyandım.
- 3- Başımdaki yastığımı
- 4- Sensiñdir sandım.

- 5- Nice aylar, nice yıllar
- 6- Asretiñe dayandım,
- 7- Endi sabrım qalmadı, yar,
- 8- Tutaştım, yandım.

- 9- Yatsam, tursam tilimdesiñ,
- 10- Elâ közlim, Cevairem!
- 11- Tüşümdesiñ, esimdesiñ,
- 12- Cevairem, Cevairem!

- 13- Yaşlıq başqa eki kelmez,
- 14- Eki kelmez, bir kelir,
- 15- Bir şeñ baqış, bir küler yüz
- 16- Köster güzelim!

- 17- Ömrümüzniñ yazı tüşday
- 18- Ötip keter, qış kelir,
- 19- Göñlüm seni sevip, sarmaq
- 20- İster, güzelim!

- 21- Yatsam, tursam tilimdesiñ,
22- Elâ közlim Cevairem!
23- Tüşümdesiñ, esimdesiñ,
24- Cevairem, Cevairem!

1930 s.

Sayfa 73

LÂLE

- 1- —Lâle, lâle, qızıl lâle,
2- Yüziñdeki o allıq,
3- O qızılıq, acep kimniñ,
4- Acep neniñ nişanı?
- 5- —Bu qızılıq—bir vaqıtlar,
6- Ürlük, gürlik, insanlıq,
7- Aq oğrunda qurban ketken
8- Ecadıñnıñ al qanı.
- 9- —Lâle, lâle, muñlı lâle,
10- Gül yüzüñde parlağan
11- Elmas kibi saf tamçılar,
12- Acep neniñ tamçısı?
- 13- —Yüzümdeki bu tamçılar,
14- Oğlu içün ağlağan
15- Anayıñnıñ köz yaşları
16- Qayğı, keder cavçısı.

1930 s.

Sayfa 74

DEREKÖY QIZI

- 1- Dereköyniñ yollarını
- 2- Lâle sarğan qırmızı.
- 3- Esir etti yüregimni
- 4- Şu köyçikniñ bir qızı.
- 5- Keldiñmi yâr, sezdiñmi yâr,
- 6- Göñlümdekin sezdiñmi?
- 7- Yanıp söngen alevimni
- 8- Yandırmağa keldiñmi?
- 9- Dereköyni qumlıq deyler,
- 10- Qumlıq degil, bağ eken.
- 11- Yarnıñ tili şeker deyler,
- 12- Şeker degil, bal eken.
- 13- Keldiñmi yâr, sezdiñmi yâr,
- 14- Göñlümdekin sezdiñmi?
- 15- Yanıp söngen alevimni
- 16- Yandırmağa keldiñmi?

1931 s.

Sayfa 75

KEM KÖRME

- 1- Ay qavuştı, Çolpan çıqtı,
- 2- Tañ ağardı, totay qız.
- 3- Bekley-bekley canım çıqtı,
- 4- Kene yoqsıñ, totay qız.

- 5- Yoqsa endi töñüldiñmi,
- 6- Aytqanıñdan qayttıñmı?
- 7- Yoqsa menden aruvını,
- 8- Başqasını tapdıñmı?

- 9- Men bir ğarip, yañğız quşman,
- 10- Teñ körmeseñ, kem körme.
- 11- “Soñğı peşman—başqa düşman”,
- 12- Tek soñından ökünme.

1931 s.

Sayfa 76

RÜSTEM

- 1- Bir körgende civan, seni,
- 2- Qanatlarım qırıldı.
- 3- Kirpikleriñ yüregime
- 4- Hancer olıp uruldu.

- 5- Kel, Rüstemim, kel, civanım al meni.
- 6- Şu qaranlıq zindanlardan çal meni.
- 7- Quçağıña yatqız meni, sar meni.
- 8- Yandım, Rüstem, yandım seniñ sevgiñden.

- 9- Aqşam olsa, özen boylap,
- 10- Seni oylap gezemen.
- 11- Bu ğurbetlik ateşine,
- 12- Tek sen içün tözemen.

- 13- Kel, Rüstemim, kel, civanım, al meni.

- 14- Şu qaranlıq zindanlardan çal meni.
15- Quçağıña yataqız meni, sar meni,
16- Yandım, Rüstəm, yandım seniñ sevgiñden.
- 17- Ay doğmadan, kün doğmadan,
18- Şu diyardan qaçamayıq
19- Meydan çöllər, seyrarlarda
20- Al gül olıp açayıq.

Sayfa 77

- 1- Kel, Rüstəmim, kel, civanım, al meni.
2- Şu qaranlıq zindanlardan çal meni.
3- Quçağıña yataqız meni, sar meni.
4- Yandım, Rüstəm, yandım seniñ sevgiñden.

1931 s.

Sayfa 78

GÜLLİNİN YIRI

- 1- Mermer taşlı avutlarda
2- Oynaşalar balıqlar.
3- Yüregimde sığmay artıq
4- Qayğı-qasvet, yanıklar.
- 5- Qara qaşlı, siya közli güzelim,
6- Sevdim seni.
7- Gecelerim gündüz oldu, güzelim,
8- Sevdim seni.
- 9- Mensiz ötken künleriñden
10- Bezmeysiñmi, yar, aman?

- 11- Yüregim yandı, tutaştı,
12- Sezmeysiñmi, yar, aman?
- 13- Qara qaşlı, siya közli güzelim,
14- Sevdim seni.
15- Gecelerim gündüz oldu, güzelim
- 16- Sevdim seni.

1931 s.

Sayfa 79

A.MEDİEVGE

- 1- Eñ bahıtlı künlerimni
2- Berir edim sevinip
3- Seniñ, ocam, bahıtsız
4- Taliyiñe, küniñe.
- 5- “Tek, yaşa sen, tek ölme!” – dep,
6- Öler edim telmirip,
7- Veremiñni yalap alıp
8- Senden, seniñ eriñe.

1935 s.

Sayfa 80

UNUTMAYCAQMAN

- 1- Balalıqta bir ösken, birge oynağan,
2- Qoy qantarğan, at baqqan, arba aydağan,
3- Tuvğan dostlar yazmaylar, añlamaylar–
4- Arqadaşlıq, qardaşlıq qayda qalğan!...

- 5- Tuvğanlarım, öz halqım, tildeşlerim,
6- Aqranlarım, aqrabam, köydeşlerim
7- Unutmaycaq uzaqqa sürülsem de
8- Soyım-sopum, uruvım, dost-eşlerim.
- 9- Unutmaycaqman öz köyim, ocağımın,
10- Şeñli evim, qaraltım, qonağımın,
11- Qırımniñ yeşil çöllerin, bağlarını,
12- Bilgi alğan mektebim, sabağımın.
- 13- Unutmaycaqman mektepke qatnağam,
14- Aldğa adım atqam, atlağam,
15- Til burdırıp, burucda “Abdiek”çıqıp,
16- Qaranen yazı yazmağa başlağam.
- 17- Unutmaycaqman mayısta at baqqam,
18- Yarı gece olğanda ot caqqam,
19- Çoçamiyler çivildep, tañ atqanda,
20- Tobılğımın patlatıp at çapqam.
- 21- Unutmaycaqman yazda tañ atqanını,
22- Çölde ap-aq tumannıñ catqanını,

Sayfa 81

- 1- Üyle avğan soñ çaşınlı cavun cavıp,
2- Cılğada qaqnıñ gürüldep aqqanını.
- 3- Unutmaycaqman saba kün tuvğanını,
4- Altın ışıq kölgeni quvğanını,
5- Kübü pişip, qöy savıp, qatıq uytıp,

- 6- Anamnıñ savut-sabalar cuvğanını.
- 7- Unutmaycaqman ballarman oynağanım,
- 8- Qamalaş-küreş vaqtında qaynağanım,
- 9- Lâle topla, gül qoqlap, çeçek cıyıp,
- 10- Cer saqızı qurutqan, çaynağanım.
- 11- Unutmaycaqman yaz küni qöy baqqanım,
- 12- Qısır eşek boynuna çañ taqqanım,
- 13- Tulup-zurna çalğanda “Çaraz” oynap,
- 14- Qaval çalğan çobanğa qav çaqqanım.
- 15- Unutılırmı oñ aşlıq çalğanımız,
- 16- Aqşam üsti çerenler salğanımız,
- 17- Mögedekli arabadan arman vaqtı,
- 18- Qopqa-qopqa cemişler alğanımız.
- 19- Unutilmaycaq bostanğa barğanımız,
- 20- Saylap-saylap qarpızını carğanımız,
- 21- Çuval-çuval qavunını cigitlermen
- 22- Qora artında kebenge salğanımız.
- 23- Unutmaycaqman oraza bitkenini,
- 24- Arfe ötip, bayramğa cetkenini,
- 25- Canaşa köy halqların, cemaatnıñ
- 26- Bayram aşqa quvanşıp kelgenini.

Sayfa 82

- 1- Unutmaycaqman bayramnıñ barlıq künin,
- 2- Balabanğa, balağa şadlıq künin,
- 3- Qolöpülgen, qutlangan, qart sayılğan,
- 4- Semiz qurban çalınğan baylıq künin.

- 5- Unutmaycaqman qadife qoqlağanım,
- 6- Fesilgenge qutular mihlağanım,
- 7- Yaz aqşamı ağamnen yıldız sayıp,
- 8- Çeçek qora qatında yuqlağanım.

- 9- Unutmaycaqman çeçekler açqanını,
- 10- Bizden uyalıp qızlarınñ qaçqanını,
- 11- Toyda tanış qızlarınñ cilvelenip,
- 12- Saqız, sigar caşlarğa saçqanını.
- 13- Unutmaycaqman qızlarğa çın aytqanım,
- 14- Maña qarap külsin, dep söz qatqanım,
- 15- Dervizada qızlarman, caşlarman oynap,
- 16- Qalaqay aşap, tepreçten şeñ qaytqanım.

- 17- Unutmaycaqman Qırımniñ cırlarını,
- 18- Cır cayrağan çölini, qırlarını,
- 19- Cıyın-toynı kötergen, caraştırğan,
- 20- Maqamı aruv, manalı çınlarını.

- 21- Unutmaycaqman köy-köyden cürgenimni,
- 22- Bilgi işini ortağa sürgenimni,
- 23- Yaşlıq içün, halq içün, oquv içün,
- 24- Eskilikten düşmanlıq körgenimni.
- 25- Unutmaycaqman küneşniñ batqanını,
- 26- Babamniñ canğız camiden qaytqanını,

Sayfa 83

- 1- Aqşam anam ğaripniñ çubuq cağıp,
- 2- Bizge caşlıq künlerin aytqanını.

- 3- Aqlımda qalğan anamnıñ aytqan sözi,
- 4- Köz aldımda külgeni, quvançlı yüzi.
- 5- Esimden çıqmaz qayğısı, qasevetleri,
- 6- Balalarınñ bahtıçün caşlanğan közi.

1939 s. Avgust.

Sayfa 84

YAÑI YILIÑ KUTLI BOLSIN!

- 1- Yañı yılıñ qutlı bolsın, türmedeşim, yurtdaşım,
- 2- Yañı yılıñ bahtlı bolsın, bahıtsızlıq yoldaşım.
- 3- Yañı yılda buğavlardan azat olsun qolımız,
- 4- Azat dünya ışığımın aydınlansın yolımız.
- 5- “Dañ! Dañ! – etip ekini urdı vahta çañları,
- 6- Ebediet perdesinen bir yıl daa örtildi.
- 7- Esirlikte ötip kete ömürniñ der çağları,
- 8- Turmuşımız kitabından bir yıl daa yırtıldı.
- 9- Dostım, dostım, yañı yılda beş senedir beraber,
- 10- Beş senedir qarşılایمız mezarday şu zindanda.
- 11- Çoğı ketti, azı qaldı, yigrim sene daa bar.
- 12- /Yigrim beş yıl türme, ne o, bu devlette insanğa?/
- 13- Beş senedir, yürgenimiz avtomatlar astında,
- 14- Qaranlıqtan qaranlıqqa, qara işte hor bolıp.

Sayfa 85

- 1- Beş senedir yatqanımız tel qoralar artında,
- 2- Bala-çağa ohşavına asret bolıp, zar bolıp.

- 3- Qurtılışqa olğan bütün ümüt, işanç, damalar
4- Er yıl kibi, bu sene de, boşqa ketti, boş çıqtı.
5- Başımızda döngen bütün tasavurlar, hayallar
6- Lagerdeki paraşlarda yañlış çıqtı, ters çıqtı.
- 7- Ey, qardaşım, dünya degen bir uçurım car eken,
8- Bizday aqsız ğariplerge qurulğan bir dar eken.
9- Dünya degen–kimisine oyun-külki, oyuncaq,
10- Kimisine horlıq, azap, dert-qasavet, qaar eken...
- 11- Bugün aqşam cümle âlem cıyın, bayram yapqanda,
12- Hayırlavlar, öpüşlernen dünya tolıp taşqanda,
13- Biz zavallı mahbüslerni acep bugün kim añar?
14- Yürekni kim tınçlandırır, bizni kimler hatırlar?!
- 15- Dostım, dostım! Bu gecede, saña quvet, küç berip,
16- Yüregiñni tınçlatacaq-qalbiñdeki Allañdır.

Sayfa 86

- 1- Bu gece de, seni añıp, seniñ içün qol kerip,
2- Qulağıñnı çıñlatacaq, tek babañnen anañdır.
- 3- Qalğanlarğa: candan sevgen apayıña, balaña,
4- Bir köküsten emçek emgen: apte, qardaş, ağaña.
5- Sen bugünde bir cöreme, musibetniñ irisiñ,
6- Soy-sopiña, eş-dostiña –sen bir tiri ölüsiñ.
- 7- Sav bolğanda, bir bolğanda, yanıñdan iç ketmegen,
8- Bayramlarda, seyranlarda küni sensiz ötmegen.
9- Eş-dostlarıñ seni bugün iç aqılğa ketirmez,
10- Sağlığına iç birisi qadesini kötermez.

- 11- Közin açıp, seni körge, quçağında nazlanğan,
- 12- “Qozuçıgım, cançıgım!” – dep, erkelengen nazlanğan
- 13- Apayçıgıñ belki bugün – yañı yılınıñ tañında
- 14- Cilvelene, nazlanadır, başqasınıñ yanında...

Sayfa 87

- 1- Anañ ise tañda turıp, er kün kibi bugün de,
- 2- Belki, balam kelip qalır, dep yollarğa qaraydır.
- 3- Yatsa, tursa, dua etip, er Allanıñ küninde,
- 4- “Sen balama sabırlar ber, ya, Rabbim!”, – dep cılaydır.

- 5- Ümüt degen – bir qarış yol, bir uçurım car eken,
- 6- Biz taliysiz safdillerge qurulğan bir dar eken.
- 7- Ömür degen – birevlerge yalan dünya cenneti,
- 8- Kimisine – ceennem azap, dert, qasavet, qaar eken...

- 9- Hatıralı bu saatte benim tek bir arzum bar...
- 10- İster edim yañı yılda şu arzuma irmege.
- 11- Bu qullıqtan baş qurtarıp, cümleñiznen beraber
- 12- Öz halqımnı, öz Yurtımnı erkin – azat körmege.

- 13- Yañı yılınıñ qutlı bolsın, türmedeşim, qardaşım!
- 14- Yañı yılınıñ bahtlı bolsın, bahıtsızlıq yoldaşım!
- 15- Yañı yılda buğavlardan azat bolsın qolımız!
- 16- Azat dünya ışığıman, aydınlansın yolımız!

1953 s. Yanvar 1.

YOL BERME!

- 1- Ey, afatlı boranlarda
- 2- Çatallağan yaş yürek,
- 3- Damarlarda qaynap turğan,
- 4- Qara qannı qurutma!
- 5- Qan içinde azğınların
- 6- Halqqa bergen azabın,
- 7- Ömürbilla bağışlama,
- 8- Ömürbilla unutma!

- 9- Unutma sen, o qarğışlı,
- 10- Qanlı uruş yılların,
- 11- Şeer, köyler, evler içi
- 12- Ay-zarğa tolğanın.
- 13- Üç yaşında külgü nedir,
- 14- Oyun nedir unutıp,
- 15- Biñlep-biñlep sabiylerniñ
- 16- Yolda etim qalğanın...

- 17- Bizler körgeñ horlıqlarını
- 18- Tüşünde em körmegen,
- 19- Bizler içken çaymaçanıñ
- 20- “Lezzet”ini bilmegen,
- 21- Bir avuç qan içiciler
- 22- Bugün kene cenk istey,
- 23- “Men yaşayım, men oynayım,
- 24- Sen ömürlük çekiş! – dey.

Sayfa 89

- 1- Ey, yaş yürek, “Hirosima
- 2- Felâketi kelsesin!”,
- 3- Deseñ eger öz vataniñ,
- 4- Memleketiñ başına,
- 5- Yañı çıqqan gitlerlerge,
- 6- Cenk yaqmağa yol berme,
- 7- Tınçlıq eşqı, ayat eşqı,
- 8- İstiqbaliñ eşqına.

- 9- Yol berme sen cellatlarğa!
- 10- Cenkten keder kelsesin,
- 11- Seyyareler alemine
- 12- Çıqqan sovet halqına.
- 13- Ay, yıldızlar etrafında
- 14- Raketalar aylansın,
- 15- Atom küçi çalışın tek
- 16- İnsaniet bahtına.

1957 s.

Sayfa 90

QAYĞI

- 1- Dolandım Qırımniñ dağı-taşını,
- 2- Qayğı, asret sarğan ğarip başını.
- 3- Men söyleyim, sen sil köziñ yaşını.
- 4- Biz ökünmey, kim ökünsin? –Yandıq, qardaşlar!
- 5- Biz ağlamay, kim ağlasın? –Öldik, yurttaşlar!
- 6- Er yerden silingen tatarnıñ adı,
- 7- Cennet Qırımniñ söngen çırağı,

- 8- “Halqım!”dep inley taşı-toprağı.
9- Biz ökünmey, kim ökünsin? – Yandıq, qardaşlar!
10- Biz ağlamay, kim ağlasın? – Öldik, yurtdaşlar!
- 11- Başlama:
12- Çatırtavğa çıqtım: – “Oğluñ qayda?” –dey.
13- Salğırdan suv içtim: – “Yavruñ qayda?” –dey.
14- Hansarayğa kirdim: – “Halqıñ qayda?” –dey.
15- Biz ökünmey, kim ökünsin? –Yandıq, qardaşlar!
16- Biz ağlamay, kim ağlasın? – Öldik, yurtdaşlar!
17- Er bir tatar evine yavurler kirgen,
18- Babalar qabrine saban sürülgen.
19- Bu qadar hainlik qayda körüngen?!
20- Biz ökünmey, kim ökünsin? – Yandıq, qardaşlar!
21- Biz ağlamay, kim ağlasın? – Öldik, yurtdaşlar!

Sayfa 91

- 1- Uçansuv quruğan, gül bağlar solğan,
2- Mektepler, camiler at ahır olğan,
3- Bülbül yuvasına qarğalar qonğan.
4- Biz ökünmey, kim ökünsin? –Yandıq, qardaşlar!
5- Biz ağlamay, kim ağlasın? –Öldik, yurtdaşlar!
- 6- Başlama.
7- Aytıñ, dostlar, bu zulümğa yürek çıdarmı?!
8- Rus çizması bizni daim ezip turarmı?
9- Vatan için can berecek yigitler barmı?
10- Bar olsañız, yurt aşqına keliñiz, dostlar!
11- Analarnıñ köz yaşını siliñiz, dostlar!

DERT TALTİNKE

- 1- Yarı gece, ay qavuşıp,
- 2- Yıldızlar köz yumğanda,
- 3- Er kes yatıp, ortalıqta
- 4- Ses- şamata tınganda,
- 5- Eki qıznen, eki oğlan
- 6- Qaytayata tanetsdan,
- 7- Biri– Emma, biri –Meri,
- 8- Biri – Janik, biri – Jan.

- 9- Dörtiniñ de bet sıması –
- 10- Bizniñ halqınıñ sıması.
- 11- Amma adı-yollarınıñ
- 12- Yoq bazarı, cuması.
- 13- Dört taltinke – dörtevi de
- 14- Turnavuçın unutqan.
- 15- Biri – Emma, biri – Meri,
- 16- Biri – Janik, biri – Jan.

- 17- Bir vaqıtlar: “Balam, balam,
- 18- Bal-tatırım, qözüm!” –dep,
- 19- Öz tilinde sevgenlerdir
- 20- Anaları bularnı.
- 21- “Emine” – dep, “Maire” –dep,
- 22- “Temircan” –dep, “Löman” – dep,
- 23- Özcesine atağandır.
- 24- Babaları olarnı.

Sayfa 93

- 1- Amma olar, ösip-büyüp,
- 2- “Aqıl-balığ” olğan soñ.
- 3- Ana tilde söylenmekni
- 4- Ayıp bir şey sayğan soñ,
- 5- Öz adını begenmeyip,
- 6- “Janık” olğan Temircan,
- 7- Löman da öz pasportına,
- 8- Adın – “Jan” – dep yazdırğan.

- 9- Qızlar da şu: Maireçik
- 10- On beşine kirgen soñ,
- 11- Bir çoqtan – çoq zagraniçniy
- 12- Kartinalar körgen soñ,
- 13- –Bay-bay! Nimfa, Arnoldadan
- 14- Qalmayım, – dep, – keride,
- 15- Qarar bergen Maireni
- 16- Çevirmege “Meri”ge.

- 17- Emine de kütüranı
- 18- Quyruğundan añağan,
- 19- – Emine! – dep çağırsalar,
- 20- Pek utanıp ağlağan.
- 21- Açuvından iç bir şeyçik
- 22- Körülmegen közine.
- 23- Ahır-soñı, “Emma” adın
- 24- Laylaq körgen özine.

- 25- Arqadaşlar! Bu dünyada
- 26- Er mahluqnıñ namı bar.
- 27- Er bir halqnıñ öz tarihi,

28- Öz tili, öz adı bar.

Sayfa 94

- 1- Bizge yüce Tañrı berdi
- 2- Ürlük, teñlik aqqını,
- 3- Yıkıp qullıq dünyasını,
- 4- Çarnıñ çürük tahtını.

- 5- Şay olğanda, nege kerek,
- 6- Kestaneday torsayıp,
- 7- Qabuğıñdan çıkar-çıqmaz,
- 8- Qabuğıña: “ Bo-o-o!” –demek?
- 9- Nege kerek, çet el çulı
- 10- Qarşısında qorsayıp,
- 11- Cemiy halqlar: “A”, –degende,
- 12- İnadıña : “O” – demek?

- 13- Kimge kerek Garri-Marri,
- 14- Janik-Manik, Conniler,
- 15- Anañ-babañ sevip qoyğan
- 16- Öz adlarıñ turğanda.
- 17- Kimge tansıq Veneralar,
- 18- Hayadalar, Meriler,
- 19- Canım-canım Merem, Leylâ,
- 20- Dilaralar olğanda.

1960 s.

Sayfa 95

EMİRAMETNİÑ İNATLIĞI

- 1- Men aqayman, akaylıq satması ne,

- 2- Baba-dede yolundan taypınmasam;
3- İnatlıqqa aşşalıq qatması ne,
4- Doğrılıqqa ömürlik talpınmasam.
- 5- Men aqayman, çalışmam iç bir yerde,
6- Ötmegimni zametsiz qazanmasam;
7- Ebin tapıp, qolaylı yatqan yerde,
8- Devletniñ de malına uzanmasam.
- 9- Elal işke içte de tutunalmam,
10- Qazanıma aram aş qattırtmasam;
11- Gizli-qapaq, evimde tūfli tikip,
12- Yolda etek tūbinden sattırtmasam.
- 13- Men aqayman, öldirseñ, zavmag olmam,
14- Halqı aldap, cebimni toldırmasam;
15- Ne kârım bar, turşuğa, şarapqa suv,
16- Kireçke taş, etke baş qoştırtmasam.
- 17- Men aqayman, azbarda malım ölse,
18- İç “tūf!” demem, çaresin taptırtmasam;
19- Nege zarar köreyim, turğan yerde,
20- Aram etni “elal”, —dep sattırtmasam.
- 21- Men aqayman, işlemem prorab olıp,
22- Naradlarnı üç-dört qat aşırmasam;

Sayfa 96

- 1- Vagon-vagon şiferni, tahtalarnı
2- Geceleri nalevo taşıtmasam.

- 3- Tınç curalmam, soñ bu iş duyulmasın,—
4- Dep Allağa adaqlar adatmasam;
5- Dört-beş ayda bir mevlüt oquttırıp,
6- Tañrını de özümçe aldatmasam.
- 7- Men aqayman, etmem men advokatlıq,
8- Yıqılğanğa bir tepme men de urmasam;
9- Eki kümüş yerine beş yüz alıp,
10- Yetimlerni yollarda qaldırmasam.
- 11- İç tınçlanmam, soñında tevbe etip,
12- Duvalarda günamni yuvdırtmasam;
13- Artqa kiyip kepkamniñ közırögin,
14- Özümni pe-e-ek müsülman sandırtmasam.
- 15- Men aqayman, borcğa iç para almam,
16- Alıp da o paranı batırmasam,
17- “Alğan olsam, hayırın körmeyim”, – dep,
18- İnkâr etip, ant içip oturmasam.
- 19- Men aqayman, sögünmey iç turalmam,
20- Din, imandan, Alladan tuttırtmasam;
21- Mızımızlanıp, qılınıp ballarıma
22- Aş yerine er kün taş yuttırtmasam.
- 23- Men aqayman, qarıma kün körsetmem,
24- Er kün onı kemirip cılatmasam;
25- Uçıp tura kelmese, men kirgende,
26- Ağız-burun al qanğa bulantmasam.

Sayfa 97

- 1- Men aqayman, tınç, raat yuqlayalmam,
- 2- Gece-kündüz qomşumnen talaşmasam;
- 3- De tavuqnı, de itni sıltav etip,
- 4- Anasını tap ayğa qaratmasam..

- 5- Men aqayman, kör nefsim tegin yatmaz,
- 6- Tul kelinçek, qızlarğa köz atmasam;
- 7- Mehrim qanmaz, qanıqmaz, ayağımın
- 8- Yorğanımdan tışarğa uzatmasam.

- 9- Men aqayman, nege men ştan kiydim,
- 10- Boğazımın spirtnen aşlatmasam;
- 11- Afyonım patlamaz, er kün saba
- 12- Bir stakan beyazdan patlatmasam.

- 13- Men aqayman, toylarğa baraqoymam,
- 14- İçip barıp kiyevge sataşmasam;
- 15- Yaraşığı çıxarmı qonuşmanıñ,
- 16- Ayakçınıñ anasın aydatmasam.

- 17- Men aqayım, minmem men avtobusqa,
- 18- Mingen sayın bir qavğa çıxarmasam;
- 19- Yolcularnı iteklep, türtip, qagıp,
- 20- Şamatalap, yahşı bir zevq, almasam.

- 21- Men aqayman, yazılmam gazetaña,
- 22- Yazılğancek yüz kere yalvartmasam;
- 23- Altı ayğa bir kümüş zorğa berip,
- 24- Cemaatnıñ yüzini qızartmasam.

- 25- Men aqayman, barmam men kontsertlerge,
26- Barıp halqnıñ nervasın qozğatmasam;

Sayfa 98

- 1- Keyfim kelmez, başıma kiyip zalnı,
2- Artistlerni sızgırıp özğartmasam.
- 3- Men aqayman, ölmem men, ölgen soñ da,
4- “Babayigit” hamını qaldırtmasam;
5- “Rahmetli pek ters mezep, hınzır edi”,—
6- Dep özimni “rahmetnen” ańdırtmasam.

-
- 7- Böyle baba-yigitke malümmeken,
8- Endi soñğı saati çalınğanı?
9- Eskilikniñ qalımtı, illetine,
10- Cemiette tedbirler alınğanı?

1960 s.

Sayfa 99

- 1- “Bağçadan bir gül qopardım, yar başına taqmaya,
2- Yuprağı yandı, tutaştı, gülleri qan ağıladı,
3- Sazım aldım elime, yar eşqına çalmaya,
4- Perdesi yandı, tutaştı, telleri qan ağıladı”.
- 5- Böyle sade eki beytçik yazıp olsam ömrümde,
6- Öz-özimni seyar edim, dünyada eñ bahıtlı.
7- Ey, ilâiy, böyle tilge, böyle yanıq sözlerge

- 8- Saip olğan asıl halqıñıñ oğlu olmaq ne mutlı!
1960 s.

Sayfa 100

AMET-HAN

- 1- Merdligiñnen qalbimizge
- 2- Kirdiñ Amet-Han.
- 3- Faşistlerniñ qırğıyların
- 4- Qırdıñ Amet-Han.
- 5- On düşmanğa bir öziñ qarşı
- 6- Turdıñ Amet-Han.
- 7- Çıq köklerge, Amet-Han batır,
- 8- Düşmanlar tınsın.
- 9- Sağlığıña Amet-Han batır,
- 10- Qadeler tolsın!

- 11- Vataniñniñ eki kere
- 12- Qaramanıñ.
- 13- Öz yurtıñniñ, öz halqıñniñ
- 14- Şeref-şanıñ.
- 15- Sınalacaq uçquçlarnıñ
- 16- Qanı, canısıñ.
- 17- Çıq köklerge, Amet-Han batır,
- 18- Düşmanlar tınsın.
- 19- Sağlığıña Amet-Han batır,
- 20- Qadeler tolsın!

- 21- Yuqlap yatsañ yav bolçı batır,
- 22- Yav bolsañ, turçı!

Sayfa 101

- 1- Qardaşın keldi qarşıña batır,
- 2- Sevindirçi!
- 3- Öz qolınman bir resmiñni
- 4- Hatıra berçi!
- 5- Çıq köklerge, Amet-Han batır,
- 6- Düşmanlar tınsın.
- 7- Sağlığıña, Amet-Han batır,
- 8- Qadeler tolsın!

1960 s.

Sayfa 102

QARA TUMAN

- 1- Yeşil ada yüzini
- 2- Qara tuman qapladı.
- 3- Nursız qalğan közini
- 4- Asret otı dağladı.
- 5- Tuman, tuman,
- 6- Def ol tuman,
- 7- Ağarsın tañ,
- 8- Tuman, a-a-a, tu-u-u-man!
- 9- Qaldı tuman astında
- 10- Balalığım, şeñliğim.
- 11- Keleceğim, keçmişim,
- 12- Gür tarihım, menligim.
- 13- Tuman, tuman,
- 14- Def ol tuman,

- 15- Ağarsın tañ,
16- Tuman, a-a-a, tu-u-u-man!
- 17- Pek sağınıp yurtımını,
18- Çıqtım yolğa silağa.
19- Tuman kesti yolımını,
20- Oğrattılar beläğa.
- 21- Tuman, tuman,
22- Def ol tuman,
23- Ağarsıñ tañ,
24- Tuman, a-a-a, tu-u-u-man!

Sayfa 103

- 1- Ah, şu tuman, tez künde,
2- Dağılgaydı, bitkeydi.
3- Ğarip halqım, tübinde,
4- Muradına etkeydi.
- 5- Tuman, tuman,
6- Def ol tuman,
7- Ağarsın tañ,
8- Tuman, a-a-a, tu-u-u-man!

1961 s.

Sayfa 104

ŞAİR VE ŞİİR

- 1- Yapma şiir tütep turar,
2- Kerçek şiir parıldar.
3- Adiy sözler beytke dönip,

- 4- Yüreklerge çatqanda.
- 5- Az çıraqlı lampoçkalar
- 6- Sınıp keter çartıldap,
- 7- Elektrik tellerinde
- 8- Tokniñ küçi artqanda...
- 9- Şair olsañ, şiiriñe
- 10- Oquycını tabındır.
- 11- Onıñ yürek tellerini
- 12- İñlet, sızlat,
- 13- Alındır.
- 14- Şair olsañ, ömrüñ boyı
- 15- Halqman sevin, halqman kül!
- 16- Halqman çekiş, halqman ağla!
- 17- Halqman yaşa, halqman öl!

-
- 18- Ölü doğğan “şiir” degil,
- 19- Añlaşılmaz sır degil,
- 20- Bağıravuş şiar degil,
- 21- Çalma-çırpma yır degil.

Sayfa 105

- 1- Qandırıcı, nefis, doğru
- 2- Sözmen geniş massanıñ
- 3- Duyğusını terbiege

4- Çekmek olsun maqsadıñ.

5- El arzusı erkin olsa,

6- El arzusın er aqlar.

7- Şair közi mergin olsa,

8- Şair namın el saqlar.

9- Özi malum, er beyt yazğan

10- Adam şair olalmaz.

11- Böyle “şair” halq qalbinden

12- Bir çımqım yer alalmaz.

13- Aksine, eşq qucağında,

14- Uçansuvday çağlaşan.

15- Er adımda öz bahtını

16- Halq bahtına bağlaşan.

17- Bir şeyge pek öküngende,

18- Efkarından yırlaşan.

19- Bir şeyge pek sevingende,

20- Göñlü coşıp ağlaşan.

21- Sevgen işi üzerinde

22- Gecelegen, künlegen.

23- Amma özi kafe ne,

24- Vezin nedir bilmegen.

Sayfa 106

1- Yahşılıqçün cardan atqan,

- 2- Ruhı zengin, gür adam,
- 3- Güzellikten ғıda tapqan
- 4- İçi-tıışı – bir adam
- 5- Arzularğa baş bolmağa
- 6- Er kesten pek qadirdir.
- 7- Doğıp şiir yazmasa da,
- 8- Eñ aqiqiy şairdir.

1962 s.

Sayfa 107

BAYDARAVA QARANFİLİ

- 1- Eski Taşkent bazarında,
- 2- Şamatalı bazar küni,
- 3- Körip qaldım seni, yosma,
- 4- Baydarava qaranfili.
- 5- Közlerime ışandım,
- 6- Qoqlap baqtım, mecnun kibi.
- 7- –Mında nasıl tüştiñ, – dedim –
- 8- Baydarava qaranfili?
- 9- Bir demetçik satıp aldım,
- 10- Yüregime bastım seni.
- 11- Neler-neler hatırladım,
- 12- Baydarava qaranfili!

1966 s.

MOR QARANFİL

- 1- Mor qaranfil, sil yüziñden
- 2- İnce saar dumanın.
- 3- Saç qoquñnı, tınçlan, diñlen,
- 4- Esi ketsin dünyanıñ.
- 5- Yan, parılda zümrüt kibi,
- 6- Qızlar qıyıqçasında.
- 7- Cenkte şeit tüşkenlerniñ
- 8- Eykelleri başında.
- 9- Yan, yigitler yaqasınıñ
- 10- İlgeinde yıldızday,
- 11- Tepret şair yüregini,
- 12- Tolqunlansın deñizday.
- 13- Şiiriet cevherleri
- 14- Daim saña beñzesin,
- 15- Hatırlatsın kimerleri
- 16- Tañ eliniñ busesin.
- 17- Kimerleri şanlı küreş
- 18- Romantikalarını,
- 19- Bağrı yanıq analarnıñ
- 20- Sevinç, ay-zarını.
- 21- Saçılsınlar bu inciler
- 22- Halq denilgen taşqınğa.
- 23- Yan, qaranfil, saç qoquñnı

24- Halqımızniñ eşqına.

1969 s.

Sayfa 109

ARZUM

- 1- Ayatım sönse de, iç sönmez bar arzum:
- 2- Mekânım Qırım edi, Qırım olsun mezarım.
- 3- Kerekmey mermer taş qabrimniñ üstinde;
- 4- Eñ qolay dürbe taş, Toprağım, öziñde.
- 5- Ötkenge, ketkenge bildirir bir sırsız
- 6- Men tatar olğanım bildirir Ay, Yıldız.
- 7- (Qışımlı ömrümde) men raat olmadım,
- 8- Qozğalmaz İlimde ebediiy raatlığım.
- 9- Ayatım sönse de, iç sönmez bar arzum:
- 10- Mekânım Qırım edi, Qırım olsun mezarım.

1969 s. Oktabr 3, Samarqand.

Sayfa 110

BİR TEKLİF

- 1- Ne hucur bu dünya! Çoq şey oñ ketkende,
- 2- Baqasıñ, bazısı tersine kete.
- 3- Sanatta toñqağa-istidat deseler,
- 4- Qorğağa – bülbul, ečkige – teke ...
- 5- Ay-ay, tek bu olsa...bularğa tete de,
- 6- Hayırğa – şer, şerge – ep hayır deyler.
- 7- Qafie çiftlegen biz kibilerge de,
- 8- Men bile – bilgenden, tek şair deyler.

- 9- Bellersiñ, bu yüce unvandan özge,
10- Bizlerge yoq layıq, münasip namlar.
11- Bellersiñ, bu körkem, şaane sözge,
12- Bizim tilimizde yoq özdeş adlar.
- 13- Dersiñ biz cianda, millionda bir doğğan,
14- Alemde bam-başqa ölmez qullarımız.
15- Dersiñ biz, başında çift günü olğan,
16- Nadir istidatlı ek mahluqlarımız.
- 17- Gizli arzusına, doğmazdan ergen
18- Dealar bağrında saqlımız, sanki.
19- Şiir aliyesi layıqlı körgen
20- Bu adğa, bizler de aqlımız, sanki...
- 21- Yoq!
22- İç bir kimseden yoq artqaçlığımız;
23- Cemiy türkiy halqlar – tamırımız bir.
24- Aşlıqmı, madenmi, pamuqmı, kitapmı,
25- Ne elde etsek de – hamırımız bir.

Sayfa 111

- 1- “Şairim men!” degen – “dülberim men!” – dep,
2- Öz-özin begenip yürgenge beñzer.
3- Bizlerde de, “şairimiz”, – dep yürsek eger,
4- Diqqatlı oquğan bizge soñ ne der?...
- 5- Yaşlığında añsız, bu ulviy sözniñ
6- Aslına, men de etalmağanım.
7- Şairnen – beytçiniñ, ateşnen – buzniñ
8- Farqını ayırdı etalmağanım.

- 9- “Şairim men!” demek, biz kibilerine,
10- Sizlerni bilmeyim, benimce uyat.
11- “Çın şair” degende, közimniñ öğüne,
12- Ölmez şuaralar keleler faqat.
- 13- Bu adğa şayan tek: Firdevsi, Danteler,
14- Hayyam, Şiller, Puşkin, Navoi, Boralar.
15- Ve bir de asırdaş Çoban-zadeler,
16- Tvardovskiy, Esenin, Toqayday simalar.

- 17- Şair adı degil, bu ustazlarğa,
18- Añlı oquyıcı olalsaq eger,
19- Bu da yeter edi añlağanlarğa,
20- Kerçektay qıymetli, ömürday deger.

- 21- Bu da eter edi, olarnıñ nurını,
22- Ögensek kün nurı kibi emmege...
23- Ulu firdevsiden soñ, Ümer Hayyam
24- Utanğan özine şair demege.

- 25- Hayyam red etken soñ, bu aliy adnı,
26- Biz nasıl taşıyıq böyle unvanı?

Sayfa 112

- 1- Arbiy rütbe kibi, ne içün aslı,
2- Rütbege bölmeyler beyt yazğanlarını?
- 3- Şahsen men şair de, edip de degilim,
4- Bu adlar men içün ilâiy bir ad.

- 5- Men, yalıñız, öz tuvğan halqımdan vekilim:
6- Adıy bir yazıcı, sadıq bir soldat.
- 7- Men faqat tabiat, sañat ve şiirge,
8- Yürekten urulğan madaylardanım.
9- Belki de, kop yıllıq şu aşqnen birge,
10- Şiiriet esiri kedaylardanım.
- 11- Şair biz degilmiz, doğrusın aytsam,
12- Çoq satır yazsaq da merdlikke dair.
13- Başqası sınaycaq uçquçnı uçurıp,
14- Köklerde mahv olğan Amet-Han-şair...
15- Şiir bir adamnıñ mahsulı. Lâkin,
16- Şiirniñ saibi – şair ve bizler.
17- Bizler – qumru isek, şairler – şain,
18- Bizlersiz şair yoq, şairsiz bizler.
- 19- Aytıñız, nefaset, muzıka, şiirden
20- Zevq almay yaşayış – yaşayışmı o?
21- Küreşsiz, telaşsız, yanmadan, küymeden,
22- Coşmadan asayış asayışmı o?

Sayfa 113

- 1- Dep, asav, buyra saç, Afrika oğluday,
2- Qalbiñni bir söznen küydirse talant;
3- Taqdiri kelecək künlerge bağılday,
4- Parlaq kelecəkni bildirse talant;
- 5- “Dumanlar oynasa, yaşınlr tuvar,
6- Azğana cılasa, tavlarnı cuvar,
7- Kim bilsin, ne küni, qaerge cavar.

- 8- Bir cavsa, dünyalar devirir tuman”, –
- 9- Dep, bir qaç satınen, Odaman kibi,
10- Ruhıñnıñ tellerin sızlatsa birden;
11- Şiiriet tokları, qar-boran kibi,
12- Etiñni-teniñni buzlatsa bir dem;
- 13- Ayt, nasıl tözersiñ, aqiqiy şiirni,
14- Saf, temiz avaday içiñe tartmay?
15- Ayt, nasıl keçersiñ şu qısqa ömürni,
16- Öz ruhiy ömrüñe şiiriet qatmay?...
- 17- Şiir – tek beyt degil. O er bir anda:
18- İlhamlı nesirde, müzıka, fende.
19- “Özen boyındaki ince dumanda”,
20- Coşmağa bilsek, sende ve mende...
- 21- Şiir – o, sabıyday talapkâr ve öktem,
22- Analar qalbiday mülâyim, geniş...
23- Şiir – o, ańsızın ortadan ve tüpten
24- Qabarıp, soñ birden yatışqan deñiz...
- 25- Şiir – o, taaccub, eyecan, okunç,
26- Aqıllar ırmeycek ercümerc, taşqın.
27- Şiir – o, qayğınen sırлаған sevinç,
28- Sevgiden, Ömürden, Ölümден aşqın.

Sayfa 114

- 1- Şuniñçün, qafie çiflegen aşnalar,
2- Keliñiz, unvannı çetke salayıq.
3- Bir-birimizge “Şa-a-ir” dep yürgence,

4- Halqın qalbinde “Şair” olayıq!

1970 s.

Sayfa 115

- 1- Bora-Ğazı, Çoban-zade, Şevqilerni oquğanda,
- 2- Tınç yüregim, ateş kibi alınmaycaq olsa eger;
- 3- “Borlı”, “Dolı”, “Qarlı boran”, “Qaytarma”lar çalınğanda,
- 4- Gururından şain kibi talpınmaycaq olsa eger;

- 5- Radiodan on üç sene tatarca söz eşitmeyip,
- 6- İlk kontsertni eşitkende, ağlamaycaq olsa eger;
- 7- Öz tilini biysinmegen yaş nesilni körgeñ vaqıt,
- 8- Kederinden damarları sızlamaycaq olsa eger;

- 9- Neyleyim men, hancer urşañ, tamçı qanı saçramaycaq
- 10- Öyle suvuq, taş yürekni işletmege, yoq yerine?
- 11- Neyleyim men, öyle qaydsız, urdumduymaz et kesegin,
- 12- Artqaç bir yük etip taşıp, gece-kündüz kökregimde?

- 13- Qanımızğa sütneñ siñgen avarlarğa oynamaq da
- 14- Çoqmı yoqsa üysiz-yurtsız biz biçare bahtsızlarğa?
- 15- Oynağanda gönñlüñ taşıp, ür ayatnı oynalanmaq da
- 16- Qabaatmı tili bağı biz zaavallı bahtsızlarğa?

Sayfa 116

- 1- Barsın, bu yat ğurbet ilde esir kibi yaşağancek,
- 2- Yanıq qalbiñ “Qaytarma”ğa oynagañda toqtap qalsın.
- 3- Barsın, seniñ yer üstinde itten beter alçalğancek,
- 4- İnsan uquq-aqlarından er tübinde faydalansın.

- 5- Milletimniñ iftiharı – nice ulu üstazlarım
 - 6- İnsan aqlı etişmeycek bilgilernen başlarında,
 - 7- Çahotkadan, alçaq düşman qurşunından mahv oldılar
 - 8- Yigirmi doquz, otuz eki, qırq bir, qırq beş yaşlarında.
-
- 9- Men ise şu ucu toqal, teradutlı qalemimnen
 - 10- Bataqlıqta edebiyat töküntisi arasında,
 - 11- Altmıştan da keçip, öz sevinç, öz elemimnen
 - 12- Mahkûm oldım sürünmege münafıqlar dünyasında.

Sayfa 117

ÖZÜNÇELİK

- 1- Eger kitap olıp olsañ,
 - 2- Kitap olıp kor, şiirim!
 - 3- Olalmasañ, defter olıp,
 - 4- Elden elge yür, şiirim!
-
- 5- Oqul, ipran, öde halqqa
 - 6- Borcınıñ bir azını.
 - 7- Çert, tıncığan yüreklerniñ
 - 8- Quraqşığan sazını.
-
- 9- Er bir misrañ, dağdan tüşken
 - 10- Özençikday temiz, saf.
 - 11- Aqsın ulus deñizine
 - 12- Tatlı-tatlı şırıldap.
-
- 13- İnsanlarınıñ tabiatın,

- 14- Qayğı, sevgi, nefretin,
- 15- Qaramannın şecaatın,
- 16- Memleketniñ qudretin.

- 17- Yaprakların şuvultısın,
- 18- Tefekkürniñ ösüşin,
- 19- Fırtınanıñ uvultısın,
- 20- Baqaların küsüşin.

- 21- Örtip ya da sırlap degil,
- 22- Olğanınday tasvirle!
- 23- Bataqlıqday tınıp turma,
- 24- Uçansuvday taş, gürle!

Sayfa 118

- 1- Ğurbet elni vatan deme,
- 2- Qarğanı bülbül deme,
- 3- Aqiqatnı yalan deme,
- 4- Tegenekni gül deme.

- 5- Öz-özüne talapkâr ol,
- 6- Metinli ol ikmetday,
- 7- İlk baarde asfalt yolnı
- 8- Yarıp çıqqan kögetday.

- 9- Urma köñüktürçılarday
- 10- De mıhına, de nalğa.
- 11- Siñ canıñnen “ Borlı” larğa,
- 12- Coşqun “Qaytarma”larğa.

- 13- Er beytiñde demev olsun

- 14- Öz iradeñ, öz sezgiñ,
15- Öz azabıñ, öz ğazabıñ,
16- Öz algışıñ, öz ezgiñ.
- 17- Algışıñnı, halq oğrunda
18- Küygenlerge alıp bar!
19- Asretlikni balalıqtan
20- Bilgenlerge alıp bar!
- 21- Sürt közleri yolda qalğan
22- Analar köz yaşını,
23- Ört qıranda eşsiz qalğan
24- Tül kelinler başını.
- 25- Ğazabıñnı, doğmaz burun
26- Ölggen qullar eşitsin!
27- Yüreginde hatırası
28- Söngen kullar eşitsin!

Sayfa 119

- 1- Qaçır, çeşit taltinkeler,
2- Allaqlarınıñ yuqusın!
3- Ber satqınlar, qıztekeler,
4- Yaltaqlarınıñ zıqısın.
- 5- İmkânınca urun, talpın
6- Yükselmege küneşke.
7- Yorulma iç, talma şiiirim,
8- Halq bahtıçün küreşte.
- 9- Bara-Bara er göñülde

- 10- Doğsın ümran melegi.
- 11- Boranlarda pişkinleşsin
- 12- İlniñ eşqı, tilegi.
- 13- Kimerde bir alsızlanıp
- 14- Efkârlansañ, küsseñ de,
- 15- Kiyik otlar arasında
- 16- Çırmeleşip össeñ de.

- 17- Daim temiz avada tur,
- 18- Şifaqlarğa qatılma.
- 19- Kalendarğa, gonorarğa,
- 20- Mükâfatqa satılma.

- 21- Güzellikke soñsız beril,
- 22- Öziñe has ol, şiirim!
- 23- Öziñe has olalmasañ,
- 24- “ Lav! “etip yan, ol, şiirim!..

Sayfa 120

EKİ ŞAİR VE BİR QAFİYEBAZ

- 1- Bir kün aqşam eki şair –
- 2- Lâtif-zâde ve Nüzet –
- 3- Yalta şeer bağçasında
- 4- Suv boyında oturıp,
- 5- Can yürekten hatırlaylar
- 6- Şiir fedailerin.
- 7- Birincisi coşıp-taşıp,
- 8- Oquy Leylâ bikeçniñ
- 9- Lâle çeçek aqqındaki
- 10- Lirik rubailerin.

Sayfa 121

- 1- Ekincisi, duyğularnıñ
- 2- Taşqınından ruhlanıp,
- 3- Keçirerek unutulmaz,
- 4- Eyecanlı daqqalar;
- 5- Oquy Puşkin eserlerin,
- 6- Oquy Çoban-zadeniñ
- 7- Meşur “Boran” kitabından,
- 8- Ayrı-ayrı parçalar.

- 9- Yanlarında, özlerinen
- 10- Birge kelgen, qurulğan,
- 11- Telif aqqı ve şuretkе
- 12- Aqlın-fikrin aldırğan;
- 13- Saçma-sapan cümlelerden
- 14- Satır tizip talmağan,
- 15- Çın, aqiqiy şiirietten,
- 16- Zerrece zevq almağan.

- 17- Bir zıpqn yaş kafiebaz,
- 18- Şairlerniñ bu qızğın
- 19- Subetinden bezip, esnep,
- 20- Uyqusırap, ezerip,
- 21- Peşman etip suv boyına
- 22- Kelgenine doldızın,
- 23- Köçerağaç kirgen kibi
- 24- Qızarıp ve kögerip,

- 25- Dey: “Amma da iş tapqansız.
- 26- “Lâle kibi süslü...”, emiş;
- 27- Soñ, bularnıñ ne yerinde

28- Coşılacaq mana bar?

Sayfa 122

1- Menim için eñ büyük baht,

2- Aytayımmı doğrusın?

3- Çoqça kitap çıqarmaq ve

4- Çoqça qımmaq gonorar”.

5- Şairler bu vaqianı

6- Maña aytip bergende,

7- “Doğru, – dedim ,– qafiebaz,

8- Böyle baqar bahtına”.

9- Bu neşesiz adisege

10- Şaşıp evge kirgende,

11- Keçken künden bir rivaet

12- Tüşe qaldı aqlıma:

13- Bir vaqıtta bir zenginniñ

14- Olğan üç yaş qarısı.

15- Şu üç yarmen keçken boynıñ

16- Künleriniñ yarısı.

17- Qaraltıda cemiy işni

18- Hızmetçiler becergen.

19- Bikeçlerniñ emirine

20- Azır turğan barısı.

21- Qarıların birincisi –

22- Doğğan aynıñ on dördi –

23- On altığa kirer-kirmez,

24- Erge zornen berilgen.

25- Ekincisi, güzelligi

- 26- İçün açköz zenginge,
- 27- Esir qızlar bazarında,
- 28- Yüz altınğa sürülgen.

Sayfa 123

- 1- Üçüncisi, özi kibi
- 2- Bir körmemiş balası;
- 3- Yaşlığından urğun olıp
- 4- Maqtaluvğa, parağa;
- 5- Ömrü boyı ete kelip
- 6- “Men bilem”lik davası,
- 7- Biñ bir ayneciliklennen
- 8- Soqulğan bu arağa.

- 9- İşsizlikten, bezginlikten
- 10- Gül tenleri uyuşqan,
- 11- Adetince, er kün saba
- 12- Keççe turıp alışqan.
- 13- Bu qadınlar, bir kün tañda,
- 14- Qaranlıqta qalqalar.
- 15- Yuvunalar, tüzeneler,
- 16- Üst-başların baqalar.

- 17- Bu tısırdı, yürüşlerden
- 18- Bay özi de uyana.
- 19- “Bularğa ne oldı ya?” –dep,
- 20- Yastığına tayana.
- 21- Soñ, çağırtıp qarılarnıñ
- 22- Üçüni de öğüne:
- 23- “Bugün nege böyle erte
- 24- Qalqtıñız ya?” –degende;

- 25- Birincisi: “Tam tatlı tañ
26- Uyqusında ekende,
27- Pencereden esken hafif,
28- Serin saar yelinden,

Sayfa 124

- 1- Saçlarımniñ ucçıqları
2- Gerdanıma degdi de,
3- Közlerimni şundan açtım”, –
4- Dey utanıp erinden.

- 5- Ekincisi: “Aqşam erte
6- Yoqlap qalıp erimde,
7- Bir yanımdan bir yanıma
8- Çevrilgende qavranıp,
9- Boynumdaki elmas taşlı
10- Gerdanlığım köksüme
11- Toqundı da, şundan titrep
12- Uyandım”, – dey kızarıp.

- 13- Üçüncisi: “Tuttı meni
14- Yaman içek burğusu;
15- Tışqa çıqmağa pek istep,
16- Birden turdım sekirip.
17- Turmağanda, alım harap,
18- Berbat edi, doğrusı:
19- “Mına, kene zorladı”, –dep,
20- Turıp çala, kekirip.

- 21- Qartbabalar: “Aňlaňaň –
22- Sivri sinek saz”, – degen.
23- “Aňlamaňanlarň aise,
24- Davul, zurna az”, – degen.

1971 s.

Sayfa 125

SAQSAVUL

- 1- Qurňaq il dep namı ketken
2- Qadım türkmen yolında,
3- Qara qumnyň calın burkken
4- Qyzgyn, qavraq çölinde.
- 5- Barhanlarnyň ortasında
6- Yoldan-ızzan kenarda,
7- Öse edi bir saqsavul
8- Tereçigi tenada...
- 9- Aylar keçe, baar öte,
10- Yaz artından küz keke.
11- Yıllar keçe, ömür öte,
12- Küz artından qış keke.
- 13- Ölü-tiri görünmegem
14- Keň sahrada-tarlıqta,
15- Saqsavulnyň ömrü keçe
16- Yañgızlıqta, zarlıqta.

Sayfa 126

- 1- Doğıp-ösip körgeñi tek
- 2- Aqçıl, sarı kök yüzi,
- 3- Qum boranı, töz boranı
- 4- Gecesi ve kündüzi.
- 5- Tamırları arasında
- 6- Tek yılanlar sızğırşa,
- 7- Qum üstinde bir-birinen
- 8- Qara qurtlar qırılşa.
- 9- Yoq yanında tereçikniñ
- 10- Sırdaşmağa sırdaşı,
- 11- Yoq yanında, qara künde
- 12- Cılaşmağa soydaşı.
- 13- Bir kün küneş yaman yaqıp
- 14- Yandırğanda sahranı,
- 15- Ufuqtaki oynaq sağın
- 16- Añdırğanda deryanı,
- 17- Yañğızlıqtan canı yañğan
- 18- Saqsavul pek incınp,
- 19- Tañrısına öpke ete
- 20- Taqdirine acınp.
- 21- “Doğdım-östim şu qumlarda
- 22- Bir aqar suv körmedim,
- 23- Ötti ömrüm yañğızlıqta
- 24- Çeşme nedir bilmedim.

- 25- İç bir quşçıq dallarıma
- 26- Qanıp dertin tökmedi,
- 27- İç bir insan köletkemde
- 28- Oturıp cal etmedi”,–

Sayfa 127

- 1- Dep öküne, tasalana
- 2- Saqsavul öz-özine...
- 3- Şu arada künbatıda
- 4- Barhanlarnıñ üstinde

- 5- Peyda ola pattadaqtan
- 6- Bir keçmancı kervanı.
- 7- Ses-şamata tolıp qala
- 8- Qum töpeniñ er yañı.

- 9- Bayğuş terek “Muradıma
- 10- İriştım”, – dep sevine.
- 11- “Mahluqlarnıñ eñ añlısı
- 12- Buyurdı, – dep – evime”.

- 13- “Eñ añlılar” almay-bermey,
- 14- Alıp balta, kürekni
- 15- Tutunalar abramağa
- 16- Bizniñ ğarip terekni.

- 17- Yapraqların yolıp-yoltıp,
- 18- Tüelerge taşlaylar.
- 19- Pıtaqların birer-birer
- 20- Sındırmağa başlaylar.

- 21- Saqsavulnı tamırından
- 22- Talınacek baltalap,
- 23- Cemiy çıqqan ağaçını
- 24- Tüyelerge arqalap,

- 25- Cürdek kervan ağır-sabır
- 26- Buharağa yol tuta.
- 27- Bu vahşilik yılanlarını
- 28- İnlerinden qaçırta.

Sayfa 128

- 1- Buharada odun kesat,
- 2- Buhara zar qorayğa...
- 3- Kervan başı saqsavulnı
- 4- Sata bay bir navvayğa...

- 5- Er şey öle, ahır epsi
- 6- Topraq ola, gül ola.
- 7- Eñ azların ömrü biraz
- 8- Tesadüfen sozıla.

- 9- Navvay da o ağaçlarını
- 10- Ata barın tandırğa,
- 11- Tek bir tegiz pıtaçıqnı
- 12- Otqa atmay qaldıra.

- 13- Alıp kire pıtaçıqnı
- 14- Öziniñ gül bağına,
- 15- Bağlap qoya qazıq etip
- 16- Bir gül terek talına.

- 17- Aylar öte, yıllar öte,
- 18- Küz artından qış keke,
- 19- Ömür tuşday keçip kete,
- 20- Baar keke, yaz keke.
- 21- Selbilerin taldasında,
- 22- Cennetdayın bir erde,
- 23- Demev bolıp tura pıtaq
- 24- Ğoncelerge, güllerge.

- 25- Artıq onı vızlı boran
- 26- Qum içinde çayqatmay
- 27- Taqırlarınıñ sıcaq eli
- 28- Nefesini qaplatmay

Sayfa 129

- 1- Gece-kündüz yañığında
- 2- Arıq aqa şırıldap,
- 3- Etrafında qarılğaçlar
- 4- Uçuşalar çırıldap.
- 5- Qoqu saça yanındaki
- 6- Gül, melevşe, sümbüller,
- 7- Hoş nağmenen şeñlendire
- 8- Eşlerini bülbüller.
- 9- Er yer keyfte, işve, nazda,
- 10- Er şey şirin uyquda.
- 11- Er ösümlik zevqta, hazda
- 12- Tek saqsavul qayğıda.
- 13- Saqsavulnıñ derti büyük,

- 14- Özi küçük olsa da,
15- Hırpalanğan gönli küyük,
16- Tıştan külip tursa da.
17- Erkataylar ortasında
18- Özin seze ögiyday.
19- Arabanıñ kopçeginde
20- On üçünci kegiyday.
- 21- Bilmey bayğuş zalım felek
22- Daa neler azırlay...
23- Özi desek, hayalında
24- Er daqiqa arızlay
- 25- Altı ay yaz qaqrıp yatqan
26- Kiyik, sañrav sahrasın,
27- Altı ay qış buzlap yatqan
28- Suvuq titis yuvasın.

Sayfa 130

- 1- Barhanlardan suvday aqqan
2- Qum selini arızlay,
3- Qara qışnıñ otday yaqqan
4- Sırt elini arızlay.
- 5- Qum üstinde erkelengen
6- Yılanların sağına.
7- Şaytan toyday ökelegen
8- Boranlarını sağına.
- 9- İstey tuvğan sahrasını
10- Bir kere daa körmege.

- 11- Yansa bile, şu sahrada
12- Yanıp külge dönmege.
- 13- Dar dünyada bir arzusu—
14- şu qarğışlı yuvası...
15- Ay bir boran, ay bir tufan...
16- Ah, sen dama dünyası!..
- 17- Yoqmı bir can, saqsavulnı.
18- Ğurbetlikten qurtarsın!
19- Yoqmı bir tañ, saqsavulnı
20- Sahrasına qaytarsın!

1967 s.

Sayfa 131

ÇALIŞQIR VE MAĞRUR HALQIM

1

- 1- Beyler, hanlar, padişalar
2- Qılınuvı, zulmıman,
3- Dağlar, taşlar, tar dereler
4- Arasına qısılğan,
5- Er bir ümid, tasavurı,
6- Er bir arzu, hayalı,
7- Eki başlı qanlı qartal
8- Pancasıman sıqılğan
- 9- Çalışqır ve mağrur halqım,
10- Ayaq basqan yeriñni
11- Gül bağçağa çevirdiñ sen,
12- Bir eñden qol çıkarıp.

- 13- Törelerge altın boğday,
- 14- Kerbar yüzüm östirdiñ
- 15- Suvsız, qurğaq topraqlarnı
- 16- Qan-teriñmen suvarıp.

- 17- Yıllar boyı uradnikniñ
- 18- Nagaykası astında,
- 19- Knazlarğa köşkler qurdiñ,
- 20- Öziñ evsiz olsañ da.
- 21- Er bir şeyden üstün körip.
- 22- Azatlıqqa talpındıñ,
- 23- Aş yanında, suv boyında
- 24- Aşsız-suvsız qalsañ da.

Sayfa 132

- 1- Bu talpınuv, tilekleriñ
- 2- Oynap turdı sağınday,
- 3- “Dolu”larnıñ, “Peşraf”larnıñ
- 4- Coştırıcı sırında.
- 5- Bu talpınuv yangıradı
- 6- Sazağanlı cavunday
- 7- Alimniñ qoş pıštavında,
- 8- Eşmırza qart yırında

- 9- Ulu Puşkin seniñ, halqım,
- 10- Bu azatlıq eşqıñnı
- 11- Eyecanlı şiirinen
- 12- Tilde destan eyledi.
- 13- Erkin şain aqqındaki
- 14- Türkümüzni Gorkiyge,
- 15- Dülber Mishor yalısında

16- Oğluñ Nadir söyledi.

2.

17- Yıllır ötti... İç bir kimse

18- Yaqalmadı, yaqmadı

19- Serbest ayat çırağını

20- Qap-qarañğı yolıña...

21- On edinci yıl küziniñ

22- Unutılmaz bir küni,

23- Daiy Lenin berdi ahır,

24- Taqdiriñni qolıña.

25- O künden soñ darqap ketti

26- Kökten qara bulutlar,

27- Sen de, halqım, o künden soñ,

Sayfa 133

1- Doğruladıñ beliñni.

2- Öz erkiñe, ilki kere,

3- Şu künden soñ qoqladıñ,

4- Öziñ asrap qoqlayalmay,

5- Etiştirgen güliñni.

6- Alevlengen al bayraqnıñ

7- Köletkesi astında,

8- İliç sızğan ulu işke

9- Berildiñ can-göñülden.

10- Qattı küreş, sınavlarda,

11- Muhtacılıqta, zorlıqta,

12- Eskilikni sökip attıñ

13- Temelinden, kökünden.

14- Nice yıllar qardaş halqlar
15- Dostlığında el-elge,
16- Vicanıñman çalıştıñ sen,
17- Şu muqaddes emelge...
18- Çerik asır meşaqatlı,
19- Şanlı küreş soñında,
20- “Belki, dünya, endi biraz
21- Yatışır bir temelge”, –

22- Dep turğanda, kökni kene
23- Qara bulut qapladı,
24- Svastika tırnakları
25- Qadaldılar teniñe...
26- Evlatlarıñ silalanıp,
27- Cebelerge atlandı,
28- Biñlep yavruñ ketti tavğa –
29- Partizanlar iline.

30- “Messer”lerni çilday qırıp,
31- Qoş-qoş geroy yıldızın
32- Parıldattı kökreginde,

Sayfa 134

1- Batır oğluñ Amethan.
2- Ey, sevimli, cesur halqım,
3- Memleketiñ ögünde,
4- Öz borcınıñı, sen de eda
5- Ettiñ, berip kop qurban.

3.

- 6- Eyat!.. Seni alçaq cellat,
7- O lanetli yıllarda
8- Böten yaqıp, pek çoq azap
9- Çektirse de öziñe,
10- Sen yigitçe çıdap turıp,
11- Sadıq qaldıñ ömürlük
12- Ulu Lenin bayrağına,
13- Devletiñe, söziñe.
- 14- Begovatta çelik quyıp,
15- İşte oldıñ birinci.
16- Nam çıqardıñ Palvantaşa,
17- Angrende şahmada.
18- Üzbekistan çölllerinde
19- Pamuq saçıp, er açıp,
20- Sen de qoştıñ isseñni üç
21- Milon tonna pahtağa.
- 22- Sen de qoştıñ... Çünki halqıñıñ
23- Keleceği oğrunda,
24- Hızmet etip alışqan qol
25- İç tegine turalmaz.
26- Boranlarda, tufanlarda
27- Avdarılsa, sınsa da,
28- Kökke üzap ösken selbi,
29- Erge secde etalmaz.

1972 s.

Sayfa 135

ELVİDA!

- 1- Toy, cıyınlar, seyranlarda,
- 2- Şeñ, küneşli künlerde,
- 3- Sandıraqlı devranlarda,
- 4- Dım-qaranlıq tüñlerde,
-
- 5- Muñlı, tatlı davuşıñnen
- 6- Epimizni coştırğan,
- 7- Amanlıqta, yamanlıqta
- 8- Göñlümüzni taştırğan,
-
- 9- Şay bir şaylı dertdeş ediñ
- 10- Çoqnı körgen halqıña...
- 11- Ah, neyleyik, acusız dert
- 12- Balta urdı bahtıña...
-
- 13- Mañlayıñda ecel teri
- 14- Yılt-yılt etip tursa da,
- 15- El-ayağıñ buzday qatıp,
- 16- Köz nurlarıñ tınsa da,
-
- 17- Can bermezden dört saat aldın,
- 18- Aqlıñ, esiñ başıñda,
- 19- Aq süt bergen anayıñnıñ
- 20- Aqayıñnıñ qatında,

Sayfa 136

1. Yaş balalıq çağlarıñnı,
2. Qızlığıñnı hatırlap,

3. Topqayanın bol avasın,
4. Çeçeklerin arızlap:
5. “Taň yarığı bekledim men,
6. Taň yarığı tün oldı...
7. Ah, Eşref, soň ümütüm de
8. Yandı söndi, kül oldı...
9. Ayt, halqıma, aqlarını
10. Maňa elal etsinler.
11. “Ah, neyleyik, yırıñ bitmey,
12. Yarı qaldı”, – desinler.
13. “Soňki şükran, soňki vida,
14. Halqqa benim adımdan...”–
15. Degenleriñ, ebedien
16. Çıqmaycaq iç yadımdan...
17. (Ey, asil halq!) Soň vidasın
18. Qabul et, öz qızıñnıñ!
19. Fikri aydın, vicdanı saf,
20. Sözleri saz qızıñnıñ!).
21. Ah, Edie, pak ediñ sen.
22. Közyaş kibi saf ediñ.
23. Elmas taşlar ortasında
24. Bir brilant taş ediñ.
25. Közleriñni vaqtsiz yumdıñ,
26. Körecegiñ koralmay.
27. Eñ arzulu, eñ muqaddes
28. Muradıña iralmay.

Sayfa 137

1. Yatqan eriñ quşun olsun,
2. Yayla güli, elvida!
3. Aziz ruhiñ uçqun olsun,
4. Halq bülbüli, elvida!

1967 s.

Sayfa 138

SAİDEGE

- 1- Seni, yıldızım, ilk körgeñ edim,
- 2- O uzaq, mutlı ösmür çağımda.
- 3- Telsiz saz kibi, tilsiz geceniñ
- 4- Köz közni körmez qaranlığında.

- 5- Ana nennesi, bülbul nağmesi,
- 6- Dalğa ökesi kibi er saba,
- 7- Saar yeliday talğından esip,
- 8- Göñlümi ohşap kelesiñ maña.

- 9- Seneler ötti, avdı ekindim,
- 10- Kene de açıq maña quçağın.
- 11- Sennen sevinip, sennen ökündim,
- 12- Sennen sönecek ilham ocağım.

1975 s.

İLHAM PERİM

- 1- Kel, sen, müzam, ilham perim, körün maña bir daa,
- 2- Oğullarım, Saidemmen, kel, eşit soñ sözimni.
- 3- Soñ nefeste suvuq ecel teri tökeyatqanda,
- 4- Sıypap suvuq mañlayımnı, yümdır nursız közimni.

- 5- Moskvanıñ fevral ayı. Yollar tolı insanğa.
- 6- Torğayçıqlar, balaçıqlar çuvuldaşa azbarda.
- 7- Er bir erde ömür qaynay, külkü qaynay...
- 8- Menim ise, endi duyam, bir ayağım mezarda.

- 9- Tüşündemi, esimdemi, yahşı farq etalmayım,
- 10- Bedenimni sarıp alğan ağrılardan ekseri.
- 11- Qulağımni yırtma maña soñ mekan qazayatqan
- 12- Mezarcınıñ qolındaki qazma, kürek, sesleri.

1978 senesi, fevral 7, Moskva.

YÜREGİME

- 1- Çareñ olsa, toqtamay tur, tepren bir qaç yıl daa,
- 2- Ta anamnıñ qarınından eşim olğan yüregim!
- 3- Küçten tüşip toqtasañ da, iç te öpkem yoq saña,
- 4- Çünki sen de benim kibi pek iprandıñ, yüregim!

- 5- Öz-özimni bilgenimden beri “löp-löp!” urasıñ,
- 6- Gece-kündüz talmaq bilmey, yüreçigim, köksümde.
- 7- Balalıq ve yaşlıq çağın keçirdi biz tınç, raat
- 8- Aziz, tuvğan yurtımıznıñ şefqatlı, keñ köksünde.

- 9- Yaz ayların saf avada, qulan çöllər qoynında,
- 10- Qara dəniz tolqunları arasında atqardıq.
- 11- Qış ayların masal diñlep, qart anaylar yanında
- 12- Ya da mektep raleləri arqasında özğardıq.

- 13- Bu şeñ devran kop sürmedi, qanlı yıllar başlandı,
- 14- Bir qaç sene içersinde beş-on vlast deñiştı.
- 15- Güzel Qırım çevirildi ana-baba künine,
- 16- Biri qaçıp ülgürmeden, digər aydut etiştı.

Sayfa 141

- 1. Qarasambalı bu yıllarnı biz de baştan ötkizdik,
- 2. Beyaz terrör, qızıl terrör, açlıqlarğa qatlanıp.
- 3. Mağrur, safdil halqımıznen, alçaq, hain baş “voc”niñ
- 4. Vaad etken sahta, yalan sözlerine aldanıp.

- 5. Özim kibi, men seni de acımadım, yüregim,
- 6. Uzaq yıllar tek üfürtmə agitatsiya diñlettim.
- 7. Namuslı halq reberləri birer-birer atıldı,
- 8. Halq yas tutsa-yas tuttırdım, halq iñlese – iñlettim.

- 9. Yirmi sekiz, otuz eki, otuz edi, qırq dörtte
- 10. Zulümniñ eñ yamanını ikinci “voc” uydurdı.
- 11. Bütün halqnı hasta demey, bala-çağa, qart demey,
- 12. Bir gecede vatanından ğurbetlikke sürdirdi.

- 13. Tamam qırq yıl, mennen sen de çektiñ qullıq azabın,
- 14. Türmelerde, lagerlerde, sürgünlükte, ğurbette.
- 15. Men “ah!” desem – sen kürsindiñ, men ağlasam – ağladıñ...
- 16. Cebir, zulüm bir olğan soñ, taliy de bir, elbette.

Sayfa 142

1. Küçüñ yetse, toqtamay tur, dayan, yüregim, dayan,
2. Hor halqımnıñ vatanına yerleşkenin köreyik!
3. Cemiy halqnen biz de asret yurtmızğa qavuşıp,
4. Kündigimniñ qanı tamğan toprağında öleyik!

1978 s. ral 25, skva.

QIRQLAMA

Sayfa 144

* * *

- 1- Adiy bir çöl çeçegini
- 2- Qoqlap baqsañ, onda da,
- 3- Nazik bir is duyarsıñ sen,
- 4- Diqqatıña qarşılıq.
- 5- Yüregini añlap olsañ,
- 6- Eñ yaman dep bellegen
- 7- Kişiñde de ille bardır,
- 8- Az da olsa yahşılıq.

Sayfa 145

- 1- Baht arasañ, bar küçüñni
- 2- Ber vatanğa, halqıña.
- 3- Bu vasiet bizge ulu
- 4- Atalardan qalmadır.
- 5- Aq ve vicdan, Halq ve Vatan
- 6- Bir-birinden ayrılmaz.
- 7- Bir almanı ekige bol,

8- O, ep bir şü almadır.

Sayfa 146

- 1- Bir iş tutsaň, soňına çıq,
- 2- Küçliklerden tartınma,
- 3- Eger de halq faydasına
- 4- Hızmet etmek isteseň.
- 5- Bir bağçivan biň tikenniň
- 6- Acısına qatlana,
- 7- Bağçasında bir gülfidan
- 8- Etiştirmek istese.

Sayfa 147

- 1- Tögeregiň egri olsa,
- 2- Doğru yoldan tayıpınma,
- 3- Vicdaniňnen bilip qullan
- 4- Ağızıňniň qaşığın.
- 5- Alçaqlardan örnek alma,
- 6- Tabiatdan ibret al!
- 7- Gül kübrede etişe de,
- 8- Almay kübre sasığın.

Sayfa 148

- 1- Ay-Petrden kün doğğanın
- 2- Baqıp,qatıp qalğanda,
- 3- Ağlamaycaq olsaň, bizge
- 4- Nege kerek bu közler?
- 5- Rafaelniň “Sikstinli

- 6- Madonnası”öğünde.
- 7- Tiz çökmeycek olsaq, bizge
- 8- Nege kerek bu tizler?

Sayfa 149

- 1- Büyük işke köz etip,
- 2- Küçüğinden qaçınma!
- 3- Vatan içün er bir iş
- 4- Bir-birinden elzemdir.
- 5- Dağlarını dağ etken em
- 6- Kök aralar çam ağaç,
- 7- Em de erge cayılıp
- 8- Yatqan alçaq kögemdir.

Sayfa 150

- 1- Biye ölse, tayçığı bar,
- 2- Noqtası erde qalmaycaq.
- 3- Keday ölse, yırları bar,
- 4- Halq qalbinde solmaycaq.
- 5- Daiy ölse, sözleri bar,
- 6- İşleri bar, halqı bar,
- 7- Maqsadından taypınmaycaq,
- 8- Küreşlerden qaytmaycaq.

Sayfa 151

- 1- Birde-bir it “Av!” – dep seni
- 2- Talamağa tırıssa,
- 3- Qulaq asma öylesine,

- 4- “Kervan keçer, it ürer”.
- 5- Özin biraz ürmət etken
- 6- Esli-başlı qımırşqa,
- 7- Qandalaynıñ çaqışına,
- 8- Sasıǵına tükürer.

Sayfa 152

- 1- İnsan ömrü – temen ine
- 2- Deliginden keçkenday –
- 3- Qısqa bir an. Bu an bizge
- 4- Tabiatnıñ baǵışı.
- 5- Eger onı qullanalsaq
- 6- İnsaniet bahtıçün,
- 7- Soñ, qaç kapik bizge suvuq
- 8- Namevcudlik qarǵışı?

Sayfa 153

- 1- Ayvanlarnıñ eñ vahşiysi –
- 2- Arslan degil, tavşandır.
- 3- Mağrur arslan ölip keter,
- 4- Quyruǵına sır aytmaz.
- 5- Tavşan ise, öz canını
- 6- Qurtarmakçün, dost degil,
- 7- Aqsız erde babasını
- 8- Yaqmaqdan da baş tartmaz.

Sayfa 154

- 1- Ölmez şiir yazmaq içün

- 2- K  z kerekmey, irs kerek,
- 3- Coşqun ezgi yaratmaq    n
- 4- Qulaq degil, is kerek.
- 5- Van Bethoven d  mma sağır
- 6- Edi alem – fenada,
- 7- Amma qaysı kompozitor
- 8- Etti oğı deada?

Sayfa 155

- 1- Bu d  nyada yaman halq yoq,
- 2- Amma al  aq şahslar,
- 3- M  nafiqlar, yazıq, daa
- 4- Er bir halqta tapıla.
- 5- Odun yarmaq kerek olsa,
- 6- Şına degen breme,
- 7- Taştan degil, odunlarnı  
- 8-   zlerinden yapıla.

Sayfa 156

- 1- Yazda    lge   ıqıp bir baq,
- 2- Adiy boğıday başağı
- 3- Ne kadar toq, tol   olsa,
- 4- Şun  a sarqar aşığı.
- 5- İnsanlar da tıpqı   yle:
- 6- Sahta alim ise   zin
- 7- Daim tutar birdayın.

Sayfa 157

- 1- Adam ömrü – tar bir özen,
- 2- Aqa-aqa ahırı,
- 3- Bir kün ola, “ölüm” – degen
- 4- Ökeanğa quyulır.
- 5- Menbaında kade ekşi,
- 6- Kade accı körüngen
- 7- Bu özençik, deltasında
- 8- Baldan tatlı duyulır.

Sayfa 158

- 1- “Tim-tik belim büküldi”, – dep,
- 2- “Elli-alıñ belli”, – dep,
- 3- Sen, yaşdaşım, ruhtan tüşme!
- 4- İnsannı ruh cürsete.
- 5- Beliñdayın bükük bir ay,
- 6- Qıyış bir ay ellilep,
- 7- Yüzlep oqnı, temir oqnı
- 8- Kerek erge kirsete.

Sayfa 159

- 1- İnsan – çeçek kibi bir şey:
- 2- Ya qoqlılı, ya sasıq,
- 3- Ya pek qaba, ya pek nazik,
- 4- Ya titis, ya yaraşıq.
- 5- Qoqusızñı qoqulıca,
- 6- Qabalarını nazikçe
- 7- Etmek bizim iş degil de,

8- Kimniñ işi, seniñce?

Sayfa 160

- 1- Bir tatlı söz – adam içün
- 2- Can azıǵı degenler.
- 3- Bir accı söz – adam içün
- 4- Baş qazıǵı degenler.
- 5- Şay eken de, neden acep
- 6- Accı sözge urǵunlar,
- 7- Alâ bugün aramızda
- 8- Örneleşe ekenler?..

Sayfa 161

- 1- “Ömür degen bir qarış yol,
- 2- Amma de gül, de tiken,
- 3- Onı er kün ohşap, sançıp,
- 4- Büker, sozar, uzatır”.
- 5- Eger sen şu qısqa yolı
- 6- Arnen keçmek isteseñ,
- 7- Eski ömür qaldıqları –
- 8- Allaqlardan uzaq tur!

Sayfa 162

- 1- İç bir zaman,abdır-sebdir
- 2- Qiymet kesme adamğa,
- 3- Baqıp tısqı qiyafeti,
- 4- Kiyimine, süsine.
- 5- Opapişniñ sırlı, allı

- 6- Tüklerine baqqanda,
- 7- Bülbülniñ tük, qanatları
- 8- Beñzer çamur tüsine.

Sayfa 163

- 1- “Saçlarıñnı sen ne içün
- 2- Boyamaysıñ qarağa?” –
- 3- Dey bazılar, istep mağa
- 4- Tatlı bir söz qatmağa.
- 5- “Yoq, bu yaşıta saçımın da
- 6- Boyap qara boyağa,
- 7- İstemeyim yaşığımniñ
- 8- Artından yas tutmağa”.

Sayfa 164

- 1- Taş duvarğa demir bir çüy
- 2- Qaqmaq kerek olğanda,
- 3- Özi kibi demir çöküç,
- 4- Demir çotnen qaqlır.
- 5- Tışarısı zifir kibi
- 6- Qap-qaranlıq olğanda,
- 7- Çıraq tısta degil, dostım,
- 8- İçeride yaqlır.

Sayfa 165

- 1- Eger ömür – küreş ise,
- 2- Aşq onıñ yuvasıdır.
- 3- Eger ömür – uyqu ise,

- 4- Aşq onıñ rüyasıdır.
- 5- Eger o bir qayğı ise,
- 6- Aşq onıñ devasıdır.
- 7- Eger de o qorqu ise,
- 8- Aşq onıñ belâsıdır.

Sayfa 166

- 1- Para ile aşna olma,
- 2- Borclanma kimsege,
- 3- Borcğa dep aqça alsañ,
- 4- Bir kün ille tölersiñ.
- 5- Aşna olsañ, tek öziñden
- 6- Aqıllınen aşna ol,
- 7- Aqıllıdan aqıl alsañ,
- 8- Bilmegeniñ bilersiñ.

Sayfa 167

- 1- Çın, aqiqiy sanat içün
- 2- Büyük, küçük halq yoqtır,
- 3- Alicenap, şanlı işler
- 4- Er bir halqtan taparsıñ.
- 5- Suvsığanda suvnı ister
- 6- Özenden iç, gölden iç,
- 7- İster küçük çoqraqtan iç,
- 8- Ep bir birday qanarsıñ.

Sayfa 168

- 1- – Aznen çoqnıñ farqı nede?

- 2- – Farz eteyik, başında
- 3- Tek üç tel saç össe eger,
- 4- Saçın iç yoq demektir.
- 5- Barıp da, şu saçlar çıqsa
- 6- Aşayatqan aşından,
- 7- O vaqıt bir çanaq aşqa
- 8- Üç tel saç – çoq demektir.

Sayfa 169

- 1- Baar kelir, güller açar,
- 2- Güller solar, yıl keçer,
- 3- Bir kün ola, bürüşikler
- 4- Peyda olır yüziñde.
- 5- O muaqqaq yolaqlardan
- 6- İç utanma, tek saqt ol,
- 7- O çolaqlar peyda olıp
- 8- Oturmasın göñlüñde.

Sayfa 170

- 1- Bir belağa yolıqqanda,
- 2- Can dostıñman dertleşseñ,
- 3- Yüregiñni ezgen elem
- 4- Eksir yarı-yarığa.
- 5- Eger önen qayğı degil,
- 6- Sevinçiñni bölüşseñ
- 7- Bir sevinçiñ eki olır,
- 8- Dostlığıñ miyarına.

Sayfa 171

- 1- Yapma “şiiir” tütep turar,
- 2- Kerçek şiiir parıldar,
- 3- Quru sözler beytke dönüp
- 4- Yüreklerge çatqanda.
- 5- Az çıraqlı lampoçkalar.
- 6- Sınıp keter çartıldap,
- 7- Elektrik tellerinde
- 8- Tokniñ küçi artqanda.

Sayfa 172

- 1- “Mağa tiymegen yılan
- 2- Biñ yaşasın”, – degen söz,
- 3- Tek özini oylağan
- 4- Egoistniñ sözidir.
- 5- Öyle alçaq erifke
- 6- İndemegen, yol bergen
- 7- Tipler tıpqı-tıpqına
- 8- Şu erifniñ özidir.

Sayfa 173

- 1- Ömür, ömür! – demek ile,
- 2- Ömür qolay bilinmez,
- 3- Yaşayısta em tatlını,
- 4- Em accını tatmasañ.
- 5- Yazayatqan eseriñniñ
- 6- Dadı-tuzı sezilmez,
- 7- Merekepke bir qaç tamla

8- Öz qanıñnı qatmasañ.

Sayfa 174

- 1- Baba oğlu qartaysa,
- 2- Munarlanğan közleri,
- 3- Qaşlarınıñ tübinden
- 4- Eñsesine avuşır.
- 5- Ögde bir şey koralmaz,
- 6- Tek arqağa tikilir,
- 7- Ömrü keçken künlerni
- 8- Hatırlavnen savuşır.

Sayfa 175

- 1- Bir dostımda kağıt güller
- 2- Körip: “Nege bu?” – dedim.
- 3- “Nege olsun, – dep qabardı –
- 4- Bular ucuz er alda.
- 5- Bağça gülü em tez sola,
- 6- Em de tiken er yeri,
- 7- Bu gül ise, yıllap tura,
- 8- Ne suv kerek, ne talda”.

Sayfa 176

- 1- Tabiatqa aşırq olsañ,
- 2- Güzelliqqe zar olsañ,
- 3- Qorqma epkin sel yağmurdan,
- 4- Güdürdiden, yaşından.
- 5- Aqıqiy gül yağmur yağsa

- 6- Erkelenir, tavlınır,
- 7- Yağmurdan, tek kağıt güller
- 8- Qorqar, cibip çullanır.

Sayfa 177

- 1- Eñ tam bilgi – der vaqtında
- 2- Yaltaqlanıp ögüñde,
- 3- Dost körüngen düşmanıñnıñ
- 4- Quruntısın bilmektir.
- 5- Eñ şeñ külkü – aqsız erde
- 6- Seniñ qara küniñde,
- 7- Sağa külgen eriflerniñ
- 8- Üzerinden külmektir.

Sayfa 178

- 1- Eñ acayıp güzelleriñ
- 2- İçinde eñ güzeller –
- 3- Öz-öziniñ güzelligin
- 4- Eslemey keçkenlerdir.
- 5- Eñ talantlı insanlarnıñ
- 6- İçinde eñ çeberler –
- 7- Öz-öziniñ talantına
- 8- Az qiymet keskenlerdir.

Sayfa 179

- 1- Yañğız qadın ömrü boyı,
- 2- Er arızlap zarlana.
- 3- Yañğız erkek yatağında

- 4- Yar arızlap qıynala.
- 5- Bir-birinen tapışqan soñ,
- 6- Neden acep olarnıñ
- 7- Yaşayışı qavğa-kötek,
- 8- Qıyametke aylana?

Sayfa 180

- 1- Yüregiñ taş kibi suvuq,
- 2- Kökregiñ qar kürtügi.
- 3- Şu suvuqlıq qoydı meni
- 4- Dayanılmaz qaarge.
- 5- Dudağımınñ ateşinen
- 6- Kürtüklerni iritsem,
- 7- Qar bitken soñ, belki qışım
- 8- Döner edi baarge.

Sayfa 181

- 1- Sıcaq, suvuq bir-biriniñ
- 2- Zıtı olsa ne içün,
- 3- O yaqıcı közleriñnen
- 4- Öyle suvuq baqasın?
- 5- Seni körgen yürek degil,
- 6- Közler olsa, ne içün,
- 7- Közlerimi degil, dülber,
- 8- Yüregimi yaqasın?

Sayfa 182

- 1- Taşday suvuq olsañ, dülber,

- 2- Yüz kere ket yanımdan.
- 3- Ateş kibi qızğın isəñ,
- 4- Biñ kere kir qalbime.
- 5- Yanıp seniñ ateşiñde,
- 6- Ayrılmayım canımdan,
- 7- Tek ölmeden qoyma, dülber,
- 8- Meni suvuq kabriñe.

Sayfa 183

- 1- “Dülberim”, – dep, ey güzel qız,
- 2- Burnıñnı pek köterme,
- 3- Dülberlik de, er şey kibi,
- 4- Keçip ketken bir şeydir,
- 5- Öz-öziñnin pek begenip,
- 6- Başñ kökke tiyse de,
- 7- Bil ki, ep bir ayaqlarıñ
- 8- Kökte degil, yerdedir.

Sayfa 184

- 1- Taliyime iç sözüm yoq,
- 2- Ömrüm zaya ötmedi.
- 3- Küreşlerde ayan oldı.
- 4- Yaşayışnıñ manası.
- 5- Aqıqatqa imanımın
- 6- Qalbimden yoq etmedi.
- 7- Ne düşmanınñ cebir-zulmı
- 8- Ne “dostlarınñ” calası.

3.2. Şiirlerin Kiril Alfabetiyle Yazılmış Şekilleri

Sayfa 23

ИЛКИ СЕВГИ

...ге!

- 1- Мен сени эр вакыт кормек истиймен.
- 2- Къалбими, къальбинъмен ормек истиймен.
- 3- Яшамакъ, севилямек, севмек истиймен.
- 4- Севгими козимден анъламазсынъмы?
- 5- Мухаббет сырларым дынъламазсынъмы?
- 6- Корйшкен вакытта сыкъсанъ къолымны;
- 7- Унутамаң янынъда онъ ве солымны.
- 8- Айрылув къоркъусы къаплай ёлымны.
- 9- Кедайгъа башкъа ёл ачалмазсынъмы?
- 10- Гонъюне шенъ бахыт сачалмазсынъмы?
- 11- Мен сенсиз, мелевшем, яман беземен.
- 12- Козинъни, сёзинъни ойлап геземен.
- 13- Ай нурлы бетинъде къуванч сеземен.
- 14- Мени де озинъдай къувантмазсынъмы?

- 15- Гузеллик дуйгъумны уянтмазсынъмы?
- 16- Коксюнге яслансам, ятсам тизинъе,
- 17- Байгъын бир назарман бакъсам козинъе;
- 18- “Гъондженъи солдырма!” десем озинъе;
- 19- Ильк севгим екенин билалмазсынъмы?...
- 20- Къалбиминъ къайгъысын сиялмазсынъмы?...

Sayfa 24

- 1- Къатийим, гузелим! Сагъа урулдым.
- 2- Аджеми севгимен эрте ёрулдым.
- 3- Ашыкълар сазындай джыргъа къурулдым.
- 4- Джырыма шенъ езги бералмазсынъмы?
- 5- Къолларынъ бойнума кералмазсынъмы?...

1923 с. Октябрь.

Sayfa 25

КЪЫШ КЕЛЕ

- 1- Гедже узай, кун къыскъара,
- 2- Сувукъ арта, юкселе.
- 3- Артыкъ энди агъыр-сабыр

- 4- Акъ сакъаллы кыш келе.
- 5- Гедже-кундюз ягъмур ягъа,
- 6- Ёлдан, ыздан кечильмей.
- 7- Чырай сыта куськюн ава,
- 8- Кокте йылдыз сечилмей.
- 9- Къонъур чёльде ашлыкъ чалгъан
- 10- Чалгъы, сабан сеси ёкъ.
- 11- Кышламагъа бизде къалгъан
- 12- Кышчыкъларнынъ еси ёкъ.
- 13- Кыапы кыакъа торс декабрь,
- 14- Тышта сувукъ юкселе.
- 15- Артыкъ энди агъыр-сабыр,
- 16- Акъ сакъаллы кыш келе.

Sayfa 26

ЧЁЛЬДЕ ЯЗ АКЪШАМЫ

- 1- Кунъ этеги ерге тийди,
- 2- Кызыл-чабакъ алланды.

- 3- Кок кьоюджа антер кийди
- 4- Чилле- кьуртлар джанланды.
- 5- Яз геджеси джайды гольге
- 6- Алтын пуллы шербенти.
- 7- Туман болып саркьты чёльге
- 8- Булутларнынъ дильбенти.
- 9- Тоз ятышты, салкьын тюшти,
- 10- Чыкь кьаплады отларны.
- 11- Джылкьыджы кьарт алып чыкьты
- 12- Отлатмагъа атларны.
- 13- Сес- солукъ ёкъ, тек кимерде
- 14- Чегерткилер чырылдай.
- 15- Тосат-тосат талгъын ельмен,
- 16- Алтын ашлыкъ шувулдай.
- 17- Джигерингъе синъип кьала
- 18- Темиз ава кьокъусы...
- 19- Кимге тиер, яз геджеси

20- Бойле чѣльнинъ юкъусы.

1923 с.

Sayfa 27

ПЕК АРУВ БОЛА

- 1- Сабадан сабанджы койлимен турсам,
- 2- Саралан кыртышны туренмен джырсам,
- 3- Машина сесинден эзгилер кырсам,
- 4- Эриккен тенеме пек арув бола.

- 5- Кышлыкъта пайнозим джылгъагъа кетсем,
- 6- Ёсмалар чалышкыап бостангъа джетсем,
- 7- Чапаны озиме аякъдаш етсем,
- 8- Тасалы гонълюме раатлыкъ тола.

- 9- Уйледе джал алып чалашта ятсам,
- 10- Тасавур, хаялны башымдан атсам,
- 11- Зинзортсыз яшавнынъ леззетин татсам,
- 12- Перишан омрюме йенгиллик бола.

- 13- Экинди авгъан сонъ, дефтерим ачсам,
- 14- Кыалемим сѣлентип, эрувым джазсам,
- 15- Емгекли мадайгъа бир шиир язсам,
- 16- Кедайлыкъ рухыма муаббет тола.

- 17- Йылдызлы геджеде тышарда кыалсам,
- 18- Ильхамны табият сырындан алсам,
- 19- Фузулий, Саъдийге селикыа салсам,

20- Севдалы кълбиме пек арув бола.

1924 с.

Sayfa 28

АКЪШАМ ДЕНЪИЗ ЯЛЫСЫНДА

- 1- Мавы кок денъизнинъ тюсимен къларышып,
- 2- Сынъырсыз уфукътан сувунмакъ истей.
- 3- Айнынъ мор шавлеси, далъаман барышып,
- 4- Мудавмет денъизде джувунмакъ истей.

- 5- Замбакъдай бурьленип кълзаргъан йылдызлар,
- 6- Гедженинъ назына кълатланмакъ истей.
- 7- Севильмек, охшалмакъ истеген яш кълызлар,
- 8- Тылсымлы ялыда раатланмакъ истей.

- 9- Етекли булутлар – магнолий гулюдай,
- 10- Кедайгъа корюнмей ачылмакъ истей.
- 11- Окели толкъунлар – опкъын дагъ селиндай,
- 12- Фышкъырып, копюрп сачылмакъ истей.

- 13- Шунынъчюн бу гедже, табиат сырларын
- 14- Севдалы юрегим анъламакъ истей.
- 15- Кълемим уджындан тълкюльген йырларын,
- 16- Федакяр яшлыкъкъа чынъламакъ истей.

1925 с.

ЙЫРЛАРЫМ

- 1- Йырларым, йырларым мунълы йырларым!
- 2- Къальбимнинъ къаныман сырлы йырларым!
- 3- Омрюмни ебедий алдынъыз сизлер,
- 4- Учурум, тик ёлгъа салдынъыз сизлер.

- 5- Осмюрлик чагъымда, он уч яшымда,
- 6- Бадамнынъ баш ташсыз къабири башында,
- 7- Гонълюме теселли сизлер сачтынъыз,
- 8- Куръмелген тилимни сизлер ачтынъыз.

- 9- Яныкълы юрегим парлангъан кунъде,
- 10- Аджеми къалемим зорлангъан тунъде,
- 11- Къарувны халкъымдан бердинъиз алып,
- 12- Башымны анамнынъ тизине салып.

- 13- Он алты яшында – деликъан чагъда,
- 14- Ёсмалар чынълашкъан, дертлешкен багъда,
- 15- Джевапсыз севгини сизлернен таттым,
- 16- Къылкъыркъма къадемни сизлернен аттым.

- 17- Йырларым! Омюр бир пытракълы, зор ёл.
- 18- Биревге бир асыр, биревге бир йыл.
- 19- Талпын эп огюнъге, кокрегинъ керип,
- 20- Халкътан алгъанынъны – халкынъа берип.

- 21- Алмагъан бералмаз, ялмагъан кулмез,
- 22- Яш юрек севгисиз яшавгъа коньмез.
- 23- Ёлында сизлердай аякъдаш барда,

24- Аяты сѐнсе де, илхамы сѐнмез!

1925 с.

Sayfa 30

ДЖЫРЛАЧЫ, КЕДАЙ!

- 1- Джырлачы, кедай, джырлачы джырларыньны,
- 2- Тѐкип халкъкъа ичинъде сырларыньны.
- 3- Тувгъанларынь сырынъны анъласынлар,
- 4- Сагъа ерип олар да чынъласынлар.

- 5- Джырлачы, кедай, джырлачы озъ тилиньни,
- 6- Къыдырлезде сараргъан ал гулинъни.
- 7- Гулинъдайын тилинь де сарармасын,
- 8- Кедай къалбинъ тотланып къарармасын.

- 9- Джырлачы, кедай, джырлачы Чатырларны,
- 10- Чатырларда курешкен батырларны.
- 11- Батыр окъын джигитлер къалем етсин,
- 12- Къалеминен курешип кокке джетсин.

- 13- Джырлачы, кедай, джырлачы джарлыларны,
14- “Джарлымыз” деп джылангъан барлыларны.
15- Джарлы байгъа кене де егильмесин.
16- Дубарагъа салъте о джегильмесин.
- 17- Джырлачы, кедай, джырлачы оксюзлерни,
18- Коктен джылуw къыдыргъан уйсизлерни.
19- Джырла, къоркъма! Джырларынь тышта къалмаз,
20- Оксюзлерни джырласанъ, тилинь талмаз.

Sayfa 31

- 1- Джырлачы, кедай, джырлачы яшлыгъынъны,
2- “Къайтарма” нъман анълаткъан башлыгъынъны.
3- Джаш джигитлер джурегин джырман иртсин,
4- Ёсма къызлар козьяшын джырман сюртсин.
- 5- Джырлачы, кедай, джырлачы арувынъны,
6- Джырлай – джырлай арттыргъан къарувынъны.
7- Джурегимден сильдирип севги кирин,
8- Мен де анълап билийим джырнынъ сырын.

- 9- Джырлачы, кедай, джырлачы джангызларны,
- 10- Мендай джангыз яш кедай, йылдызларны.
- 11- “Джангызгъа джала коптир” деп мугъаймайым,
- 12- Къалемимни сабалай сындырмайым.

1925 с.

Sayfa 32

ЛЕНИНГЕ

- 1- Керме къаш,
- 2- Кичкене, сыдыргъы козлер,
- 3- Ачыкъ баш,
- 4- Муляйим, кулегеч козьлер.
- 5- Конмезми коньдирген,
- 6- Джылмайгъан агъыз,
- 7- Коп корьген, коп билген,
- 8- Маналы бакъыш.
- 9- Къаршымда, диварда, суретинъ тура.
- 10- Козинънинъ къарувы мийиме ура.
- 11- Сындырдынъ

- 12- Дюнъяны, сарсып темелин.
- 13- Тындырдынъ
- 14- Джадыны, узип емелин.
- 15- Туттырдынъ
- 16- Тизгинни ищчи емелин.
- 17- Отъкиздинъ
- 18- Джарлардан, урьлик ёлына.
- 19- “Окъунъыз, окъунъыз, окъунъыз! – дединъ.
- 20- Озинъ де, окъувнынъ бир джузи единъ.
- 21- Партиянъ
- 22- Костерген ёлынъдан кете.
- 23- Халкъынъа
- 24- Озинъдай реберлик эте.
- 25- Комсомол
- 26- Сёз берип, ленинджи олды.
- 27- “Азыр ол!” –
- 28- Емрине пионер толды.
- 29- Учъ несиъ ленинджи изинъден къалмай,
- 30- Шунынъчюн къалемим ал тамчы тамлай.

- 31- Индистан,
- 32- Къарт кытай, Индоchin, Иран,

Sayfa 33

- 1- Курдистан,
- 2- Джезаир, Меракеш, Ливан –
- 3- Бутюн Шаркъ
- 4- Адынъдан хаяллар токъуй.
- 5- Мазлум халкъ
- 6- Бетинъде къуртулыш окъуй.
- 7- Миллионгъа ышанып, къурдынъ бир усул.
- 8- Индлиге – буддасынъ, арапкъа – ресуль.

- 9- Сав болып,
- 10- Мукъаддес тюрбенъе барсам,
- 11- Къав болып,
- 12- Тюрбенъде чакъмакъкъа янсам,
- 13- Ал мейдан
- 14- Бойында йырымны айтсам,
- 15- Яш сейран еткен сонъ,
- 16- Юртыма къайтсам,

17- Янъы йыр тизгенде куръсюнмез едим.

18- Ольсем де, кълсам да окюнмез едим.

1925 с.

Sayfa 34

ДУЯРЛАРМЫ?

1- Кемирильген сукдай – къарт тереклер

2- Вакъты – саати етишип къурып кълса,

3- Яш девранын оздыргъан джав- юреклер

4- Шу торс, сувукъ левхадан ибрет алса,

5- Дуярлармы, кълбине таса толгъан,

6- Яш кедайнынъ шиирге алынгъанын?

7- Къыдырлезден зияде кузде болгъан

8- Гузелликке юректен урулгъанын?

9- Козеткисиз багъларда гуръ асмалар

10- Бааръде буръ аталмай, янып кетсе,

11- Танъда денъиз къызлары – акъ ёсмалар

12- Сувдан чыккып, шу багъда къоран тепсе,

- 13- Дуярлармы, тапталгъан гурь отларгъа
- 14- Яш кедайдынъ сазы къан агълайджагъын?
- 15- Думан киби юкселип булутларгъа,
- 16- Сельге дёнип, ташкъындай чагълайджагъын?

1925 с.

Sayfa 35

НЕ ЧАЛТ УНУТТЫНЪ?

- 1- Не чалт унуттынъ, яш къалбинъни джынсий дуйгъу саргъанда,
- 2- Юрегинъде бир денъишнов алямети тувгъанын?
- 3- Мен де сендай янъы осип “яшав”гъа ёл къойгъанда,
- 4- Сени тапып ильк мухаббет ювасыны къургъаным?
- 5- Не чалт унуттынъ, урь видждандай темиз тена ерлерде
- 6- Къайгъы билмез “кедай” ынъман ойнай-куле кезгенинъ?
- 7- Йылдызларда, япракъларда, далгъаларда, еллерде,
- 8- Эписинде тек бир дуйгъу, тек бир севги сезгенинъ?.
- 9- Не чалт унуттынъ, багъчаларда халкъ давушы тынгъанда,

- 10- Шу тынчлыкъ ичинде тек эки юрек ургъанын?
- 11- Джетемен ерге санчылып, йылдызлар козь юмгъанда,
- 12- Экимизге селям берип, ал Чолпаннынъ тувгъанын?
- 13- Не чалт унуттынъ, козлеринъе къуванч яшы ийгенде,
- 14- Бир нокътагъа къарап къалып дерен ойгъа далгъанынъ?
- 15- Илки сефер дудакъларым дудагъынъа тийгенде,
- 16- Бирден бирге янакъларынъ гулдай етип янгъанын?...

Sayfa 36

- 1- Не чалт унуттынъ сагълам севги атешине ишкенде...
- 2- Гонъулиме сырдаш гонъуль ялнъыз менде коргенинъ?
- 3- Бир къалипни эки джангъа айырылшмакъ тюшкенде,
- 4- “Севгимизнинъ нишаны”, деп магъа тюсинъ бергенинъ?...
- 5- Айтчы магъа, гузель кызычыкъ! Не чалт унуттынъ? Нечӱн?—деп,
- 6- “Кедай”ынънынъ соравлары коз алдынъда турмаймы?
- 7- Бир себепсиз бу бузгынлыкъ, бу даргъынлыкъ нечӱн?—деп,
- 8- Инсаниет тамырларынъ виджданынъдан сорамаймы?
- 9- Омюринънинъ кыдырлези —ильк севгимни бозсанъ да,

- 10- Эндиден сонъ еди ольчеп, бир кесменъни истиймен.
- 11- Алкедайнынъ “ильхам”ына не къадар терс язсам да,
- 12- Мен, яш кедай, темиз дуйгъу, сагълам севги истиймен.

1925 с., август

Sayfa 37

ЕСЕНИНГЕ

- 1- Эльге ташлап сенегинъ, арыгъынъны,
- 2- Нечюн арттынъ омузынъа йыр чувалын?
- 3- Аягъынъдан чыкъарып чарыгъынъны,
- 4- Нечюн кеттинъ койинъден “юксек алын”?
- 5- Буйра алтын сачынъман, кок козинъмен,
- 6- Нечюн къыйдынъ, Есенин, яш джанынъа?
- 7- Алай якъкъа джайрагъан бол сёзинъмен
- 8- Не чалт, кедай, сувсадынъ оз къанынъа?
- 9- Къарсанбалы, беялы йырларынъман,
- 10- Нечюн ичтинъ мудавмет кабакларда?
- 11- Нечюн кедай къолынъда “туз” –ларынъман,

- 12- Табрлетинъ ормадынъ чабакъларда?
- 13- Омюринъни девирден айырдынъ да,
- 14- Озь башынъа, Есенин, озинъ еттинъ,
- 15- Яш башынъны артынъа къайырдынъ да,
- 16- Табутынъны бизлерге бешик еттинъ.
- 17- Къайда меним къуванчым, къайда бахтым?”,
- 18- Деп яздынъ да, мени де коп джараттынъ.
- 19- Къыдырлездай ешерген ерке къальбим
- 20- Сен сарарттынъ, Есенин, сен сарарттынъ.
- 21- Шай сарарып джырынъман джылынсам да,
- 22- Мен яшлыкъкъа сагълам йыр йырлайджакъман.
- 23- Омюр ташым учкъартын салынджа да,
- 24- Яшавымны къуванчман сырлайджакъман.

1926 с.

СОНЕТ

- 1- Четке чыккып йылдызлар сюрюсинден,
- 2- Бойнузлы ай екыльди сув ичмеге
- 3- Тар джылганынь сув тургъан орюшинден.

- 4- Ай сув иче, мен исе джушан чёльде,
- 5- Тынч гедженинь ешкына тюркю айтам,
- 6- Къамышларны юкълатып тыныкъ гольде.

- 7- Къамыш дегил юкълагъан – Лейлям юкълай.
- 8- Гольде дегил, эвинде – ятавында.
- 9- Сандыракълы хаялым оны къокълай,
- 10- Баш къуртарып богема батагъындан.

- 11- Лейля, Лейля! къоркъма сен, абдырама,
- 12- Сенинь асрет отынъда янгъаныма.
- 13- Мен зан етем бакъалар абдырамаз,
- 14- Шииримде еп сени аныгъаныма.

1926 с.

Sayfa 39

ОКУМАГЪА КЕТТИК БИЗ

Мектепли Къыз Йыры

- 1- Койде олгъанда,
- 2- Ачмай солгъанда,
- 3- Эп окъумакъны ойлай едим.
- 4- Окъувымны шай
- 5- Девам эталмай,
- 6- Къаларым,—деп пек агълай едим.
- 7- Бабам истемей,
- 8- Разылыкъ бермей,
- 9- “Койде окъугъанынъ етер”—деп.
- 10- Анам окюне,
- 11- Яна, дёгюне,
- 12- “Бутюн койге ошек кетер”,—деп.
- 13- Осмюр къызларгъа
- 14- Окъумакъ гуня—

15- Деген яланлар кьайдан чыккьан?

16- Кимлер буюргьан,

17- Кимлер уйдыргьан,

18- Кимлер буларны кьатты туткьан?

19- Тотай кой дейлер,

20- Техникум дейлер,

21- Адлары не кьадар аджайип.

22- Огьланлар кете,

23- Истегин ете,

24- Биз кьызлар кьаламыз мугьайып.

Sayfa 40

1- Акьрандашларым,

2- Сыныфдашларым–

3- Озь арамыз эп дертлешемиз.

4- Башкьа койлернинь

5- Базы кьызлары

6- Окьуйлар, деп де эшитемиз.

7- Не ичюн аджеп,

- 8- Нелерден себеп,
9- Бизим кой шай артта кьалгъаны?
10- Не ичюн аджеп,
11- Нелерден себеп,
12- Бизим бахтымыз олмагъаны?
- 13- Чилле сонъунда,
14- Саба танъында,
15- Агъам кельди ордудан къайтып.
16- Бильгенлерини,
17- Коргенлерини,
18- Битиралмай ич айтып-айтып.
- 19- Экинджи куни
20- Ич дертлеримни,
21- Агълап-агълап айттым агъама.
22- Башымны сыйпап,
23- Гонълюмни охшап,
24- Деди: “Сен кадяйим, агълама!”.
- 25- Мен ярын саба,

- 26- Бабамаларгъа
- 27- Эписини айтып аңлатырым.
- 28- Сизлерни якълап,
- 29- Яхшы такъмакълап,
- 30- Къулагъынъызны чынълатырым.

Sayfa 41

- 1- Айткъаны киби,
- 2- Кетирип эбин,
- 3- Дюнъянынъ алын бильдире.
- 4- Бир чокъ делильнен,
- 5- Бабайчыгъымнен
- 6- Эсманынъ бабасын кондире.

- 7- Бабам коньген сонъ,
- 8- Анам бильген сонъ,
- 9- Ёлгъа башладыкъ биз тедарек.
- 10- Пальто, юн чорап,
- 11- Галош, аякъкъап,
- 12- Ёргъан, ястыкъ, чокътан-чокъ керек...

- 13- Август башында,
14- Он учъ яшында,
15- Чыкътыкъ ёлгъа Эсманен бирге.
16- Экинджи куни,
17- Кезлев поезды
18- Алып кельди пайтахт шеерге.
- 19- Пайтахт дегени,
20- Акъмесджит дегени,—
21- Буюктен-буюк шеэр экен.
22- Атта тек ончюн,
23- Оны корювчюн,
24- Дюнягъа кельмек дегер экен.
- 25- Окъув огюнде,
26- Къоркъып, тутулып,
27- Имтиандан кечтик: “Къысмет!”, —деп.
28- Эсма да, мен де
29- Къабул олундыкъ
30- Докъуз йыллыкъ орта мектепке.

Sayfa 42

- 1- Мектеп залында,
- 2- Сахна янында,
- 3- Улу Ленин ейкели тура,
- 4- Сабамы, акъшаммы,
- 5- Не вакъыт бакъсам,
- 6- Ленин манъа кулюмсеп тура.

- 7- Дерслер башланды,
- 8- Юрек ашланды,
- 9- Дуймаймыз ич кечкен вакъытны,
- 10- Шадлыкътан джошып,
- 11- Севинчтен шашып,
- 12- “Бармы”,—дейим,—бизден бахтлы?”

- 13- Сыныфдашларым,
- 14- Аркъадашларым,
- 15- Тувгъанларымдай олып къалды.
- 16- Къая башлары,
- 17- Салгъыр бойлары,
- 18- Къалбиме силинмез из салды.

- 19- Дерске чалышып,
20- Сёзге алышып,
21- Активлер сырасына кирдим.
22- Уч ай дегенде,
23- Байрам кельгенде,
24- Комсомол сафына да кирдим.
- 25- Афтада бир кунь,
26- Дерсинь, той-дугюнь,
27- Къызлар топлашып озь арамыз,
28- Драмтеатргъа,
29- “Чорабатыргъа”га,
30- “Лейлâ Меджнун”ларгъа барамыз.
- 31- Юреклер къайнай,
32- Дамарлар ойнай,

Sayfa 43

- 1- Сёз беремиз услу олмагъа,
2- Бир-биримизге,

- 3- Эшлеримизге,
4- Лейля киби садыкъ къалмагъа...
- 5- Дёрт ай тырышып,
6- Окъуп, чалышып,
7- Ишаретлерни алып къолгъа,
8- Эвге зар олып,
9- Койни сагъынып,
10- Къайттыкъ биринджи каникулгъа.
- 11- Эсманен бирге
12- Геземиз койде,
13- Янгы мектеп формасын кийип.
14- Койдешлеримиз,
15- Акърынларымыз,
16- Сукъланалар бизлерни корип.
- 17- Къучакълашамыз,
19- Шакълалашамыз,
20- Гонъюллер пак, юреклер темиз.
21- “Келеджек сене,

- 22- Къызлар епинъиз
- 23- Кетеджексинъиз бизнен”, —дейимиз...
- 24- “Къызлар окъумаз,
- 25- Гунахкяр олмаз!”—
- 26- Дегени эскилик йыры.
- 27- Яшасын едеп,
- 28- Яшасын мектеп —
- 29- Бундадыр илимнинъ сыры.

1926 с.

Sayfa 44

РОМАНИЯДАН

- 1- Урь, мейданлыкъ джуртымыздан сюрюлдик
- 2- “Акъ” фезанынъ зульмет, джебир элимен!
- 3- Залым иджрет чаршафына бурюндик,
- 4- Сувукъ сыртнынъ эскен боран джелимен!
- 5- Ал сабанынъ танъ шавлеси аткъанда,
- 6- Къальбимизни кечкен кунъмен багълаймыз!

- 7- Отура да босагъанынь четинде,
8- Джуртымызгъа къарап-къарап агълаймыз!
- 9- Романиянынъ бизге иссиз чёлинде,
10- Сёнди къонакъ, бар къоранта малымыз.
11- Топракъ тёпе басыкъ уйде яшаймыз,
12- Тиленджиден бетер болды алымыз.
- 13- Зевал болды, пан, жандарма, полислер,
14- Эр авлагъа къан тамгъасы салдылар.
15- Кельген-отъкен бир заманда соравсыз
16- Малымызны-мулькимизни алдылар.
- 17- Къара денгиз, тав-къаялар еректен,
18- Бир виджданынь “джурт ашыгъы” керекте,
19- Селям сизге бинъ бир зарлы джуректен,
20- “Эй, тувагъанлар!” бизни мындан алынъыз!...

Кезлевни. 1927 с.

Sayfa 45

- 1- Арзы къызнынъ сачларына
- 2- Атеш къуртлар къонгъандай,
- 3- Ай шавлеси сув устинде
- 4- Титреп тура, тангъандай.

- 5- Кумюш далгъа назлы-назлы
- 6- Ортюнип мор шалыны,
- 7- Дакъкъада бир сыйпай, охшай
- 8- Чакъыл ташлы Ялыны.

- 9- Дерсинъ, Лейля, денгиз шайтип,
- 10- Экимизни селямлай...
- 11- Бельки де, о буны махсус
- 12- Мен къоркъакъкъа текрарлай...

1927 с., Мисхор.

ТОТАЙ КЪЫЗГЪА!

- 1- Тотай къыз! Мен сени илки корьгенде,
- 2- Озгъарып къайткъан сонъ, уйге киргенде:
- 3- Хаялынъ алдымдан бирден кетмеди
- 4- Сенинъчюн бу гедже шиир орыгенде.

- 5- Маналы бакъышлы, сырлы козинъмен,
- 6- Эзгидат муляйим, чебер сёзинъмен
- 7- Къалбимде биринджи севгим уянды,
- 8- Къалгъанда, тотай къыз, янгъыз озинъмен.

- 9- Далгъалы сачларынъ ипек къылгъандай.
- 10- Къашларынъ шаирге къалем болгъандай.
- 11- Ал-пенпе дудагъынъ, татлы кулюшинъ
- 12- Шаирнинъ рухына мельэм болгъандай.

- 13- Лякин о мельэмлер шаирге етмей,
- 14- Бу девир шаири о ёлдан кетмей.
- 15- Бугунъки урь яшлыкъ тек къалем къаштан,

- 16- Далгъалы сачлардан фельсефе сечмей.
- 17- Шимди эп ташкъындай чагъламакъ керек.
- 18- Техника чархларын ягъламакъ керек.
- 19- Муаббет ве эмек йырлары йырлап,
- 20- Шиирни омюрге багъламакъ керек.

Sayfa 47

- 1- Мен шимди бунларны бир ерге къаттым.
- 2- Кедайлар сувына ленгерим аттым.
- 3- Къалыбынъа тугуль де, къалбинъе бакъып,
- 4- Сени де озиме ильхамджы яптым.
- 5- Чюнки яш къальбинъде янъы дуйгъы бар,
- 6- Илимге, эмекке буйюк сайгъы бар.
- 7- Саф ана-бабадан тербие алгъан
- 8- Атешли гонълюнъде темиз севги бар...
- 9- Яш шаир севгисиз яшавгъа конъмез,
- 10- Конъсе де, йырламай раатлыкъ бильмез.
- 11- Ёлында сендайын аякъдаш барда

- 12- Омюри сѣнсе де, ильхамы сѣнмез...
- 13- Шунынъчѣн мен сени ильки корьгенде,
- 14- Озгъарып кѣйткѣан сонъ, уйге киргенде,
- 15- Хаялынъ алдымдан бирден кетмеди,
- 16- Сен ичюн, тотай кѣыз, шиир орьгенде...

1927 с.

Sayfa 48

АРЗУ

- 1- Эля козь мелевшем! Кель, чыккып кѣырларгѣа,
- 2- Ялы бой тавларын сейирге далайыкъ.
- 3- Кель, бугунъ хаялман, кѣапылмай сырларгѣа,
- 4- Джырыма ильхамны омюрден алайыкъ.
- 5- Кел, назлым! Долашып озенлер бойында,
- 6- Манеджи кѣызларгѣа ногъайджа чынълайыкъ.
- 7- Танъгъадже отурып сельбилер кѣойнында,
- 8- Кѣошакълы булбулнинъ тюркюсин дынълайыкъ.

- 9- Окели Учак-Сув шарылдап акъса да,
10- Мен даа сувына бетимни джувмадым.
11- Чатырдав узакътан гонълюмни джакъса да,
12- Устине тырмашып, омачым увмадым.
- 13- Шунынъчюн табиат ашыкъы-Пушкиндай,
14- Аювдагъ кырында джырламакъ истеймен.
15- Джарларгъа сыйынып, къарувлы ташкындай,
16- Джуртымны шенъликмен сырламакъ истеймен.
- 17- Айды, сен, мелевшем! Озенлер акъкъандже,
18- Бизлер де бу джолгъа тедарек корейик.
19- Пейгъамбер дёгмеси купесин такъкъандже,
20- Баарьнинъ ашкына шиирлер орейик.

1927 с.

Sayfa 49

МЕКТЮП

- 1- Лейля, Лейля –яшлыгъымнынъ илк гунахсыз булбули,
2- Къалемимнинъ илк шиири, ильхамымнынъ ильк гули.

- 3- Учъ йыл эди корьмегеним, бугунъ корьдим багъчада,
4- Зеинимде чечек ачты ильк муаббет сумбили.
- 5- Учъ йыл... Чюнки эрке омюр аркъасыны къайырды.
6- Айырма ёл экимизни эки ёлгъа айырды.
7- Мен яш омюр даветинен кеттим тезья башына,
8- Сенинъ исе намусынъны ач сокъакълар сыйырды.
- 9- Акълынъдамы, бир вакъытлар мени севип кезгенинъ?
10- “Курзал парк”нынъ къучагъында ашкъ сырыны сезгенинъ?
11- Ешил шарфлы табиятнынъ мавы козьли бетинде
12- Бир инджелик, бир гузеллик, бир саделик сезгенинъ?
- 13- Шимди исе, олю киби агъаргъансынъ пудранен,
14- О муляйим дудакъларынъ зеэрленген боянен.
15- Неден билмем бу дакъикъа санъа къаршы къалбимде
16- Эм муаббет, эм мерхамет, эм де нефрет дуям мен.

Sayfa 50

- 1- Ебет, нефрет, чюнки сен о зинетлерге алданъдынъ,
2- Эр кунъ саба бир эркекнинъ ятагъында уяндынъ.

- 3- Маникюрли еллеринънен меним къатты элимни
- 4- Тутмакъны да озъ шанынъа сыгъдырмадынъ, ор сандынъ.
- 5- Лякин о шень кунлер кечти, къурсын тюшти, эксильди,
- 6- Салонлардан чыкъарылдынъ, эвинъ сокъакъ кесильди.
- 7- Мен айткъанда кульген эдинъ, шимди артыкъ окюнме,
- 8- Чюнки, Лейля, бизни саргъан ашкъ исары эшилди.

1927 с., Кезлев

Sayfa 51

СААДИЙДЕН

- 1- Бу чешме янына чокълар,
- 2- Биздай келип кеткенлер;
- 3- Ачылып юмулгъан козьдай,
- 4- Эписи олип биткенлер.
- 5- Шай олгъанда, гонъюль къоймакъ
- 6- Не керек бу излерге?
- 7- Олар бугунъ кеткен олса,

8- Ярын невбет бизлерге.

1927 с.

Sayfa 52

ГЕДЖЕ

1- Къазмер кунеш авушты

2- Баты эвине,

3- Лейлясына къавушты

4- Куле, севине.

5- Геджелик денъиз ортюнди

6- Орьме шалыны.

7- Къучагъына ясланып

8- Ёргъун ялынынъ.

9- Орталыкъ шенъ, йылдызлар

10- Сувны опелер.

11- Айны алып ортагъа,

12- Къоран тепелер.

- 13- Уфукъта бир кок булут
- 14- Пайнози гезе
- 15- Тынч гедженинъ рухында
- 16- Гузеллик сезе.

- 17- Назик далгъа чынъ айта,
- 18- Къальб окесинен.
- 19- Янгъгызларны мугъайта
- 20- Мунълы сесинен.

- 21- Сонъ чевирип сесини,
- 22- Къайтарма чала.
- 23- Мевзуыны о курешли
- 24- Омюрден ала.

Sayfa 53

- 1- Мен динълейим, о йырлай,
- 2- Ильхамым ойнай.
- 3- Ильхамыма эш ола,
- 4- Лимон бетли ай.

- 5- Де Пушкиннинъ
6- Еркине Заремасындай,
7- Де гизлиден коз кыскъан
8- Афат яшындай,

9- Уйрюлелер, учалар,
10- Сувгъа далалар.
11- Коп оюндан ёрула,
12- Тыныш алалар.

13- Далгъа суса, ай бата,
14- Йылдызлар сёне.
15- Илхамым да шай этип,
16- Шиирге дёне.

1927 с.

Sayfa 54

ФЫРТЫНА

- 1- Денъиз къара,
2- Кок къара,

- 3- Ялы къара;
- 4- Куньтувушнынъ “кун корьмез” улькесиндай.
- 5- Къара денъиз ачувнен эп къабара,
- 6- Юртсыз къалгъан къашкъырнынъ
- 7- Джелькесиндай.
- 8- Яшынларнен курешип,
- 9- Котеклешип,
- 10- Атлас кокнинъ яралы коксю къанай.
- 11- Шашкъанындан булутларны эшип,
- 12- Тешип;
- 13- Дагъ артына сакълангъан мунарлы ай.
- 14- Шувулдагъан къарт селби, тарс токътала,
- 15- Далларыны кескин ель
- 16- Бувгъан сайын.
- 17- Тосат-тосат курсюне, тыныш ала,
- 18- Тамырыны ташкъын сель
- 19- Джувгъан сайын.

Sayfa 55

- 1- Эски темель сарсыла,
- 2- Ташы тая,
- 3- Кенъ къулачлы толкъунлар урулгъанда.
- 4- Къоркъусындан “Арзы кыыз” эсин джоя,
- 5- Сув бораны коксюне сарылгъанда.

- 6- Къара денъиз, ачувнен эп къабарып,
- 7- Морт темельни негизден силмек истей.
- 8- Янъы омюр айны къолгъа алып,
- 9- Чатыртавынъ уджына ильмек истей.

- 10- Денъиз, денъиз!
- 11- Серт денъиз!
- 12- Къайнакъ денъиз!
- 13- Къорсарларгъа эш болгъан ойнакъ денъиз!
- 14- Сен къутурсанъ, мен юрек бошатаман,
- 15- Фыртынанъны гонълюме ошатаман.

- 16- Сенинъ дерин солукълы нефесинъе,

- 17- Ай-Петрини сарсыткъан гурь сесинъе
- 18- Мен де отъкюр йырымны къошып олсам,
- 19- Копкек толъ ялыны эшип олсам,
- 20- Бельки меним рухым да, юрегим де;
- 21- Юксеклерге талпынып, ильхам алар;
- 22- Бельки меним онъайтыз къалемим де,
- 23- Сенмен бирге фыртына маршы чалар.

Sayfa 56

- 1- Шунунъ ичюн устиме йыкъыл, денъиз!
- 2- Авдарылып къальбиме тѣкюл, денъиз!
- 3- Мен де сендай коклерге атылайым...
- 4- Сонъ, чыкъ болып топракъкъа къатылайым...

1927 с.

Sayfa 57

ШАЙЛЫ КЪЫЗ

- 1- Эй, шайлы къыз, уятчан къыз,
- 2- Гонълюм сагъа конъгендай.

- 3- Танъда тувгъан Чолпан йылдыз,
4- Сени кунлеп сёнгендай.
- 5- Далгъалангъан алтын сачынъ
6- Санки куреш джультеси.
7- Ёкъ, гузелим, джульте дегиль,
8- Санки кунеш культеси.
- 9- О саф, нарын юзлеринъде
10- Бадем чечек тюси бар.
11- Мунълы, гъамлы козьлеринъде
12- Сырлы гедже сюси бар.
- 13- Эгер сени коралмасам,
14- Куним оте тасаман.
15- Геджелери хаялынъны
16- Къучагъыма басаман.
- 17- Шиирлерим эп джылана,
18- Тюшмесе эшкъ тамчысы!...
19- “Къайдан алсын шиирни шаир,

20- Болмаса илхамджысы?”.

Sayfa 58

1- Сенде исе, бар къальбиме

2- Тескин берген сюкюнет.

3- Курсюнъенде, къалемиме

4- Къанат керген бир къувет.

5- Опъке, азап, гъам сезиле

6- Кулюмсемелеринъде.

7- Бааръ эшкъы, сувсынлыгъы

8- Коксюнъ дѣгмелеринде.

9- Отурышынъ, турушынъда

10- Бир янъгъызлыкъ корюне.

11- Бутюн булар умют бере

12- Алдымдаки омрюме.

13- Шунынъ ичюн, муляйим къыз,

14- Къальбим сагъа исинди.

15- Янъгъыз къалгъан Чолпан йылдыз,

16- Бизни кунълеп куръсюнди.

1927 с.

Sayfa 59

АРЫКЪБАШ ЭТЕГИНДЕ

- 1- Яш кедайнынъ къаршылыкъсыз ашкъыдайын,
- 2- Къыр устинде янып сѣнди кызыл чабакъ.
- 3- Кель, экимиз ойнай-куле ташкъындайын,
- 4- Сув бойындан тырмашайкъ къыргъа таба.
- 5- Кель, Эмине, кокке перде керильгенде,
- 6- Сув бойындан къыргъа таба ёл алайыкъ.
- 7- Индже туман тель-тель олып орюльгенде,
- 8- Арыкъбашнынъ этегинде джал алайыкъ.
- 9- Бакъ, бу татлы, шенъ омюрнинъ агъушында
- 10- Озен куле, багъ-багъчалар, дагълар куле.
- 11- Бакъ, бельбекнинъ эркеленип акъышында
- 12- Аят сеси, куреш сеси эшитиле.

- 13- Бакъ, Эмине, сельбилернинъ арасындан
14- Сейдам-Къая пысып бизге къараятып.
15- Ай да чыкъып мор булутнынъ къорасындан,
16- Шавлесини устимизге джаяатыр.
- 17- Коресинъми? Кокнинъ сырлы сергисинде
18- Аллы-гулли мелевшелер, гуллер ачкъан.
19- Булжор сувнынъ кумюш къаплы кузгюсинде
20- Меним кольгем колеткенънен къучакълашкъан.
- 21- Меним кольгем колеткенъе кольге эткен,
22- Башын къойып сенинъ сыджакъ тизлеринъе.
23- Айт, гузелим, бу къадар сыр къайдан кельген
24- О ярашыкъ, о маналы козлеринъе?...

Sayfa 60

- 1- Айт, Эмине, бу сеадет оджагъында,
2- Анги шаир, янмаз ярнынъ яслысына?
3- Табиатнынъ бу джилъвели къучагъында,
4- Анги Керем тюркю орьмез Аслысына?

- 5- Ким истемез, кундюз ишлеп ёрулган сонъ,
- 6- Яр тизинде ёргъунлыкътан арынмагъа?
- 7- Арынган сонъ, янгы къувет, гъайрет топлап,
- 8- Саба ишке, тазе кучнен сарылмагъа?
- 9- Кель, Эмине, кокке перде керильгенде,
- 10- Сув бойындан кыргъа таба ёл алайыкъ.
- 11- Индже туман тель-тель олып орюльгенде,
- 12- Арыкъбашнынъ этегинде джал алайыкъ.

1928 с.

Sayfa 61

САБА

- 1- Юзин ачкъан шаркъ кызындай еркеленип,
- 2- Бааръ танъы яваш-яваш бельги берди.
- 3- Къара кокнинъ пердесини арткъа керип,
- 4- Чыкъкъан кунеш ер бир шейге кольге керди.

- 5- Дувакъ кийген келинлернинъ чересиндай,
- 6- Индже думан орталыкъны алды сарып.

- 7- Ийгитлернинъ ешилъ кийген Зоресиндай,
8- Яш сельбилер къалды бирден ойгъа далып.
- 9- Ал кӱнешнинъ тасма-тасма чум къамчысы,
10- Кокке догъру керильгенде кыыз къашындай,
11- Дал уджында ялтырагъан чыкъ тамчысы,
12- Тамды ерге оксюзлернинъ козь яшындай...
- 13- ... “Саба олды уянсана,
14- Гуль ястыгъа даянсана”...
- 15- Йырын йырлап машукъасын уяндыргъан,
16- Эски дестан къараманы Таирдайын,
17- Йырларыман яш девранны ойландыргъан,
18- Джошкъун рухлы, джана гъонъюль шаирдайын,
- 19- Мен де бугунъ машукъамны – лирикамны
20- Табиатман нышан тойын этмек ичюн,

Sayfa 62

- 1- Сарышынлы кунъге салып селикъамны,

- 2- Онынъ киби макъсадыма етмек ичюн,
- 3- Озь башыма байырларда янгъыз къалып,
- 4- Дертсиз оськен бульбуллерге севда болдым.
- 5- Сеэр вакъты левхасындан ильхам алып,
- 6- “Тасавур” – деп, бир шиирчик язгъан болдым.

Sayfa 63

TACABBUR

- 1- Саар вакъты озь башыма эссиз ятсам
- 2- Ильк баарьнинъ ал-ешили халысында,
- 3- Окюнч толы йырларыма умют къатсам
- 4- Сувы биткен къуру озен ялысында,
- 5- Ешилликлер ичерсинде ешилленип,
- 6- Ешилъ козъли гузелимнен ойнап-кулсем,
- 7- Куньтувушнынъ уфугъундай ал-гулленип,
- 8- Юрегимден дерт-къасавет тотын сильсем,
- 9- Тасаввурнен табияткъа ашыкъ олып,

- 10- Белки де бу сатырларны язмаз эдим.
- 11- Бурчакъ ургъан гъонджелердай бирден солып,
- 12- Ашкъ отынынъ алевинен янмаз эдим.
- 13- Лякин меним юрегимде яш омюрнинъ,
- 14- Энъ аджувсыз, мерамециз ызлары бар.
- 15- Лякин меним козь алдымда озь юртымнынъ
- 16- Севильмеген, севалмагъан къызлары бар.
- 17- Шунынъ ичюн эпкин арзу, идеаллар
- 18- Къалемиме буны серпти бир ельдайын.
- 19- Гонъюлиме ыз быракъып бош хаяллар
- 20- Кечип кетти бир себепсиз эджельдайын...
- 21- Ал кӱнешнинъ тасма-тасма чум къамчысы
- 22- Алай якъны шыбырткъылап тѣбеледи...
- 23- Дал уджында къалгъан сонгки чыкъ тамчысы
- 24- Къалемимнинъ тамчысындан куле эди...

КУНЕШНИНЪ ОГЮТИ

- 1- “Эй, курешли сенелернинъ яш батыры,
- 2- Гуръ къальбинъде чурюк фикир уянмасын!
- 3- Шииринънинъ эр джумлеси, эр сатыры
- 4- Романтика боясына боянмасын!
- 5- Ятсам, къалкъсам, кульсем, сільсем хульясиман
- 6- Янъы омюр левхалары шеньлик сачмаз.
- 7- Эскиликнинъ Хыдырыман, Ильясыман
- 8- Эдебият будакълары чечек ачмаз.
- 9- Арабасын догъру ёлдан четке бургъан,
- 10- Ятса, турса раат болмаз бир дакъикъа,
- 11- Яш, аджеми кедайларнынъ бойнун ургъан
- 12- Романтика, эй яш достым, романтика...”.

- 13- Ал кунешнинъ тасма-тасма чум къамчысы
- 14- Алай якъны шыбырткъылап тобеледи.
- 15- Дал уджунда къалгъан сонъгъы чыкъ тамчысы

16- Къалемимнинъ тамчысындай куле эди...

1928 с.

Sayfa 65

ЭМИНЕ

1- Гедженинъ тынчлыгъы—

2- Тильсиз далгъадай.

3- Ай тура къаршымда

4- Тотлы алкъадай.

5- Багъчалар уйкъуда,

6- Бульбуллер сессиз.

7- Севдалы кедайнынъ

8- Юреги эшсиз.

9- Бу гедже, тек онынъ

10- Улькери эксик.

11- Къурувлы сазынынъ

12- Бир тели эксик...

13- Бу гедже, о мында

14- Бирини беклей.

15- Бирини беклемей,

16- Гулини беклей...

17- Озеннинъ бетинде

18- Хаялынъ ялдай.

19- Кель, гузель, геджелер

20- Олмасын йылдай.

21- Кель, гузель, келишинъ

22- Бир байрам олсын.

23- Кедайнынъ тюркюси

24- Нешэге толсын.

Sayfa 66

1- Сен, ёсмам, кельмесенъ,

2- Ай нешэ сачмаз.

3- Тамыргъа сув кетмез,

4- Чечеклер ачмаз.

- 5- Лялелер ачкѡан кунь–
- 6- Къыдырлез куни
- 7- Чезейик асретлик
- 8- Тѡйѡмчигини.

- 9- Кель, гузель, йылдызлар
- 10- Ерге энгенджек,
- 11- Озеннинъ кузгюси
- 12- Кумюшленгенджек,

- 13- Сельбилер бойында
- 14- Беклейим сени.
- 15- Эминем, Эминем,
- 16- Эминем меним!

1928 с.

Sayfa 67

МАНЕВР

- 1- Улькерни озгѡан сонъ Чолпаннынъ эллери,
- 2- Джорьмевли уфукънынъ тикиши сѣкюльди.

- 3- Кунешнинъ алтын тюс сачынынъ теллери,
- 4- Муляйим денъизнинъ бетине тѣкюльди.
- 5- Джыйырыкъ манълайлы далгъалар бойында,
- 6- Крейсер, линкорлар сырагъа тизильген.
- 7- Денъизнинъ чайлакълар аякъчы тойында
- 8- Джилялы гидроплан келиндай сюзильген.
- 9- Сув алты къайыгъы эриккен делфиндай,
- 10- Де чома деринге, индже ыз къалдырып,
- 11- Де чыкъып юкъаргъа къабаргъан толкъундай,
- 12- Курсюне коксюни деринге далдырып.
- 13- Команда берилди, маневр башланды,
- 14- Уфукъта джойылды Акъярнынъ лиманы.
- 15- Дюменлер керильди, къуллелер ашланды,
- 16- Булуткъа саврылды дерьянынъ думаны.
- 17- Мыйыкъсыз дюменджи насырлы къолынѣн,
- 18- Гемининъ дюменин уютнен чевире.
- 19- Яш, мергин топчылар тактика ёлынѣн

20- “Душман”нынъ учкъучын ургъаннен девире.

21- Моторлар окюре, топлар от тюркюре,

22- Денъизни дѣндирип учурым джарларгъа,

23- Эмекли къарт кунеш батыда тюш коре,

24- Геджени къалдырып прожекторларгъа.

Sayfa 68

1- Топ сеси, машина нефеси кучинден

2- Далгъалар абдырап гемиге сюрюне.

3- Топ сеси, машина нефеси ичинден

4- Эйбетли он еди сенеси корюне.

5- Сонъ бирден кесиле гурюльти, думанлар...

6- Дюменджи кечире яресин эсинден.

7- Юреклер къабара, бекише иманлар,

8- “По морям, по волнам!” йырынынъ сесинден.

Къара денъиз, 1928 с.

ЧАЛ МАГЪА

- 1- “Эгер,—деди бир кунь кулип, шакъаджы бир чал магъа,—
- 2- Арзу этсенъ бойдакълыкъны “шап!”—деп ерге чалмагъа,
- 3- Бир фидан къыз алып къачып, парасыз той чалмагъа,
- 4- Биринджиде, бильмелисинъ, яр къапысын чалмагъа.
- 5- Яр чыкъмаса, айдамакълар киби ыслыкъ чалмагъа.
- 6- Чыкъса, кызыны тез-тез баба ювасындан чалмагъа
- 7- Чалалмасанъ, бабасына семиз бир къой чалмагъа
- 8- Аштанъ сонъ да, джезвенъе пек кескин къаве чалмагъа.
- 9- Баба кене сомурданса, ишке аякъ чалмагъа,
- 10- Душманынъ да, севинчинден, аркъанъдан ох чалмагъа.
- 11- Ал башынъны, кет лячаре, чѣльге пичен чалмагъа,
- 12- Егер бильсенъ, кеманеми, боразанмы чалмагъа,
- 13- Кель, къардашым, яныгъынъдан, бир авачыкъ чал магъа!”.

1928 с.

Sayfa 70

КОЙГЕ МЕКТЮП

- 1- Достлар, достлар, бугунь кене
- 2- Сиз тюштинъиз хатырыма.
- 3- Бугунь кене асрет толды
- 4- Мектюбимнинъ сатырына.
- 5- Эбет, асрет, зира достлар,
- 6- Пек сагъындым койимизни.
- 7- Асма юзюм талдасында
- 8- Пысып яткъан уйимизни.
- 9- Пек сагъындыгъым анайымны,
- 10- Къардашларым, битайымны.
- 11- Къой бакъкъанда, янчыгъымдан
- 12- Айрылмагъан Окътайымны.
- 13- Пек сагъындыгъым къой къатыгъы
- 14- Сарымсакълы язмасыны...
- 15- Тракторнынъ ешилъ чёльге

16- Къойгъан къара имзасыны...

17- Учъ бучукъ йыл толды бугунъ

18- Аскерликке кеткениме.

19- Аскерликтен Урал маден

20- Заводына отъкениме.

21- Пек сагъындым... Лякин, достлар,

22- Якъынларда баралмайман.

23- Кози яшлы анайымны

24- Къучагъыма алалмайман.

Sayfa 71

1- Чюнки, достлар, шимди бизде

2- Иш пек къызгъын эр бир цехте.

3- Къувет къайнай, гъайрет къайнай

4- Эр билекте, эр тирсекте.

5- Шимди бизлер чалышамыз,

6- Бешни дёртке бозмакъ ичюн.

7- Огде олгъан капиталист

- 8- Дюнясыны озмакъ ичюн.
- 9- Зумрют чёллер бизден алет,
- 10- Сизден исе гъайрет истей.
- 11- Тракторлар къыртышларны
- 12- Акътар-тёнтер этмек истей.
- 13- Айдынъ достлар! Кенъ къулачнен
- 14- Япыджылыкъ далгъасына.
- 15- Шеэр ве кой, кой ве шеэр—
- 16- Эр кес куреш вахтасына.
- 17- Къудретли бир девлет олсын,
- 18- Бизим дюльбер диярымыз.
- 19- “Бирлик омюр, бирлик къурум!”—
- 20- Олсын эсас шиарымыз.
- 21- Заводымдан сыджакъ селям
- 22- Койимнинъ чёлъ, чайырына.
- 23- Сиз де биздай тырышынъыз
- 24- Девлет ве халкъ хайырына.

- 25- Къыскъа келям, магъа мектюп
- 26- Сиз де язынъ кяде-кяде.
- 27- Ватандашлыкъ селямынен
- 28- Койдешинъиз Шемъи-заде.

1929 с.

Sayfa 72

АСРЕТ

- 1- Ай ярыгъын танъ белледим,
- 2- Сескенип яр, уяндым.
- 3- Башымдаки ястыгъымны
- 4- Сенсинъдир сандым.

- 5- Нидже айлар, нидже йыллар
- 6- Асретинъе даяндым,
- 7- Энди сабрым къалмады, яр,
- 8- Туташтым, яндым.

- 9- Ятсам, турсам тилимдесинъ,

- 10- Эля козьлим, Джеваирем!
- 11- Тюшюмдесинъ, эсимдесинъ,
- 12- Джеваирем, Джеваирем!
- 13- Яшлыкъ башкъа эки кельмез,
- 14- Эки кельмез, бир келир,
- 15- Бир шень бакъыш, бир кулер юзь
- 16- Косьтер гузелим!
- 17- Омрюмизнинъ язы тюшдай
- 18- Отип кетер, къыш келир,
- 19- Гонълюм сени севип, сармакъ
- 20- Истер, гузелим!
- 21- Ятсам, турсам тилимдесинъ,
- 22- Эля козьлим Джеваирем!
- 23- Тюшюмдесинъ, эсимдесинъ,
- 24- Джеваирем, Джеваирем!

1930 с.

ЛЯЛЕ

- 1- —Ляле, ляле, кызыл ляле,
- 2- Юзинъдеки о аллыкъ,
- 3- О кызыллыкъ, аджеп кимнинъ,
- 4- Аджеп ненинъ нишаны?
- 5- —Бу кызыллыкъ—бир вакытлар,
- 6- Урьлик, гурьлик, инсанлыкъ,
- 7- Акъ огърунда къурбан кеткен
- 8- Эджадынънынъ ал къаны.
- 9- —Ляле, ляле, мунълы ляле,
- 10- Гуль юзунъде парлагъан
- 11- Эльмас киби саф тамчылар,
- 12- Аджеп ненинъ тамчысы?
- 13- —Юзимдеки бу тамчылар,
- 14- Огълу ичун агълагъан
- 15- Анайынънынъ козь яшлары

16- Къайгы, кедер джавчысы.

1930 с.

Sayfa 74

ДЕРЕКОЙ КЪЫЗЫ

1- Дерекойнинъ ёлларыны

2- Ляле саргъан къырмызы.

3- Эсир этти юрегимни

4- Шу койчикнинъ бир къызы.

5- Кельдинъми яр, сездинъми яр,

6- Гонълюмдекин сездинъми?

7- Янып сёнген алевимни

8- Яндырмагъа кельдинъми?

9- Дерекойни къумлыкъ дейлер,

10- Къумлыкъ дегиль, багъ экен.

11- Ярнынъ тили шекер дейлер,

12- Шекер дегиль, бал экен.

- 13- Кельдинъми яр, сездинъми яр,
- 14- Гонълюмдекин сездинъми?
- 15- Янып сѣнген алевимни
- 16- Яндырмагъа кельдинъми?

1931 с.

Sayfa 75

КЕМ КОРЬМЕ

- 1- Ай къавушты, Чолпан чыкъты,
- 2- Танъ агъарды, тотай къыз.
- 3- Беклей-беклей джаным чыкъты,
- 4- Кене ёкъсынъ, тотай къыз.

- 5- Ёкъса энди тѣнъюльдинъми,
- 6- Айткъанындан къайттынъмы?
- 7- Ёкъса менден арувыны,
- 8- Башкъасыны тапдынъмы?

- 9- Мен бир гъарип, яныгъыз къушман,
- 10- Тенъ кормесенъ, кем коръме.

11- “Сонъгъы пешман—башкъа душман”,

12- Тек сонъындан окюнме.

1931 с.

Sayfa 76

РУСТЕМ

1- Бир корьгенде дживан, сени,

2- Къанатларым кырылды.

3- Кирпиклеринъ юрегиме

4- Ханджер олып урулды.

5- Кель, Рустемим, кель, дживаным ал мени.

6- Шу къаранлыкъ зинданлардан чал мени.

7- Къучагъынъа яткъыз мени, сар мени.

8- Яндым, Рустем, яндым сенинъ севгинъден.

9- Акъшам олса, озен бойлап,

10- Сени ойлап геземен.

11- Бу гъурбетлик атешине,

12- Тек сен ичюн тёземен.

13- Кель, Рустемим, кель, дживаным, ал мени.

14- Шу къаранлыкъ зинданлардан чал мени.

15- Къучагъынъа яткъыз мени, сар мени,

16- Яндым, Рустем, яндым сенинъ севгинъден.

17- Ай догъмадан, кунъ догъмадан,

18- Шу диярдан къачамайыкъ

19- Мейдан чёллер, сейранларда

20- Ал гуль олып ачайыкъ.

Sayfa 77

1- Кел, Рүстемим, кель, дживаным, ал мени.

2- Шу къаранлыкъ зинданлардан чал мени.

3- Къучагъынъа яткъыз мени, сар мени.

4- Яндым, Рустем, яндым сенинъ севгинъден.

1931 с.

ГУЛЛИНИНЪ ЙЫРЫ

- 1- Мермер ташлы авутларда
- 2- Ойнашлар балыкълар.
- 3- Юрегимде сыгъмай артыкъ
- 4- Къайгъы-къасвет, яныклар.

- 5- Къара къашлы, сия козлы гузелим,
- 6- Севдим сени.
- 7- Геджелерим кундюз олды, гузелим,
- 8- Севдим сени.

- 9- Менсиз отькен куньлериньден
- 10- Безмейсиньми, яр, аман?
- 11- Юрегим янды, туташты,
- 12- Сезмейсиньми, яр, аман?

- 13- Къара къашлы, сия козлы гузелим,
- 14- Севдим сени.
- 15- Геджелерим кундюз олды, гузелим

16- Севдим сени.

1931 с.

Sayfa 79

А.МЕДИЕВГЕ

1- Энъ бахытлы кунълеримни

2- Берир эдим севинип

3- Сенинъ, оджам, бахытсыз

4- Талийинъе, кунинъе.

5- “Тек, яша сен, тек ольме!” – деп,

6- Олер эдим тельмирип,

7- Вереминъни ялап алып

8- Сенден, сенинъ еринъе.

1935 с.

Sayfa 80

УНУТМАЙДЖАКЪМАН

1- Балалыкъта бир оськен, бирге ойнагъан,

- 2- Къой къантаргъан, ат бакъкъан, арба айдагъан,
- 3- Тувгъан достлар язмайлар, анъламайлар–
- 4- Аркъадашлыкъ, къардашлыкъ къайда къалгъан!...

- 5- Тувгъанларым, озъ халкъым, тильдешлерим,
- 6- Акъранларым, акърабам, койдешлерим
- 7- Унутмайджакъ узакъкъа сюрюльсем де
- 8- Сойым-сопум, урувым, дост-эшлерим.

- 9- Унутмайджакъман озъ койим, оджагъымны,
- 10- Шенъли эвим, къаралтым, къонагъымны,
- 11- Къырымнынъ ешилъ чёллерин, багъларыны,
- 12- Бильги алгъан мектебим, сабагъымны.

- 13- Унутмайджакъман мектепке къатнагъаным,
- 14- Алгъа адым аткъаным, атлагъаным,
- 15- Тиль бурдырып, буруджда “Абдиек”чыкып,
- 16- Къаранен язы язмагъа башлагъаным.

- 17- Унутмайджакъман майыста ат бакъкъаным,
- 18- Яры гедже олгъанда от джакъкъаным,

- 19- Чочамийлер чивильдеп, танъ аткъанда,
20- Тобылгъымны патлатып ат чапкъаным.
- 21- Унутмайджакъман язда танъ аткъаныны,
22- Чёльде ап-акъ туманнынъ джаткъаныны,

Sayfa 81

- 1- Уйле авгъан сонъ джашынлы джавун джавып,
2- Джылгъада къакънынъ гурюльдеп акъкъаныны.
- 3- Унутмайджакъман саба кунъ тувгъаныны,
4- Алтын ышыкъ кольгени къувгъаныны,
5- Кубу пишип, къой савып, къатыкъ уйтып,
6- Анамнынъ савут-сабалар джувгъаныны.
- 7- Унутмайджакъман балларман ойнагъаным,
8- Къамалаш-куреш вакътында къайнагъаным,
9- Ляле топлап, гуль къокълап, чечек джыйып,
10- Джер сакъызы къуруткъан, чайнагъаным.
- 11- Унутмайджакъман яз куни къой бакъкъаным,

- 12- Къысыр эшек бойнуна чанъ такъкъаным,
13- Тулуп-зурна чалгъанда “Чараз” ойнап,
14- Къавал чалгъан чобангъа къав чакъкъаным.

- 15- Унутылырмы онъ ашлыкъ чалгъанымыз,
16- Акъшам усти черенлер салгъанымыз,
17- Могедекли арабадан арман вакъты,
18- Къопкъа-къопкъа джемишлер алгъанымыз.

- 19- Унутылмайджакъ бостангъа баргъанымыз,
20- Сайлап-сайлап къарпызны джаргъанымыз,
21- Чувал-чувал къавунны джигитлермен
22- Къора артында кебенге салгъанымыз.

- 23- Унутмайджакъман ораза биткенини,
24- Арфе отип, байрамгъа джеткенини,
25- Джанаша кой халкъларын, джемаатнынъ
26- Байрам ашкъа къуваншып кельгенини.

Sayfa 82

- 1- Унутмайджакъман байрамнынъ барлыкъ кунин,

- 2- Балабангъа, балагъа шадлыкъ кунин,
- 3- Къол опюльген, къутлангъан, къарт сайылгъан,
- 4- Семиз къурбан чалынгъан байлыкъ кунин.

- 5- Унутмайджакъман къадифе къокълагъаным,
- 6- Фесильгенге къутулар мыхлагъаным,
- 7- Яз акъшамы агъамнен йылдыз сайып,
- 8- Чечек къора къатында юкълагъаным.

- 9- Унутмайджакъман чечеклер ачкъаныны,
- 10- Бизден уялып къызларнынъ къачкъаныны,
- 11- Тойда таныш къызларнынъ джилъвеленип,
- 12- Сакъыз, сигар джашларгъа сачкъаныны.

- 13- Унутмайджакъман къызларгъа чынъ айткъаным,
- 14- Манъа къарап кульсин, деп сёз къаткъаным,
- 15- Дервизда къызларман, джашларман ойнап,
- 16- Къалакъай ашап, тепречтен шенъ къайткъаным.

- 17- Унутмайджакъман Къырымнынъ джырларыны,
- 18- Джыр джайрагъан чёлини, къырларыны,

- 19- Джыйын-тойны котерген, джараштыргъан,
20- Макъамы арув, маналы чынларыны.
- 21- Унутмайджакъман кой-койден джурьгенимни,
22- Бильги ишини ортагъа сюргенимни,
23- Яшлыкъ ичюн, халкъ ичюн, окъув ичюн,
24- Эскиликтен душманлыкъ корьгенимни.
- 25- Унутмайджакъман кунешнинъ баткъаныны,
26- Бабамнынъ джангъыз джамиден къайткъаныны,

Sayfa 83

- 1- Акъшам анам гъарипнинъ чубукъ джагъып,
2- Бизге джашлыкъ кунлерин айткъаныны.
- 3- Акълымда къалгъан анамнынъ айткъан сёзи,
4- Козъ алдымда кульгени, къуванчлы юзи.
- 5- Эсимден чыкъмаз къайгъысы, къасеветлери,
6- Балаларнынъ бахтычюн джашлангъан кози.

1939 с. Август.

ЙАНЪЫ ЙЫЛЫНЪ КУТЛЫ БОЛСЫН!

- 1- Янъы йылынъ къутлы болсын, тюремешим, юрдашым,
- 2- Янъы йылынъ бахтлы болсын, бахытсызлыкъ ёлдашым.
- 3- Янъы йылда бугъавлардан азат олсын къолымыз,
- 4- Азат дюнья ышыгъыман айдынлансын ёлымыз.
- 5- “Данъ! Данъ! – этип экини урды вахта чанълары,
- 6- Эбедиет пердесинен бир йыл даа орътильди.
- 7- Эсирликте отип кете омюрнинъ дер чагълары,
- 8- Турмушымыз китабындан бир йыл даа йыртылды.
- 9- Достым, достым, янъы йылда беш сенедир берабер,
- 10- Беш сенедир къаршылаймыз мезардай шу зинданда.
- 11- Чогъы кетти, азы къалды, йигрим сене даа бар.
- 12- /Йигрим беш йыл тюме, не о, бу девлетте инсангъа?/
- 13- Беш сенедир, юргенимиз автоматлар астында,
- 14- Къаранлыкътан къаранлыкъкъа, къара иште хор болып.

Sayfa 85

- 1- Беш сенедир яткъанымыз тель къоралар артында,
- 2- Бала-чагъа охшавына асрет болып, зар болып.
- 3- Къуртылышкъа олгъан бутюн умют, ишанч, дамалар
- 4- Эр йыл киби, бу сене де, бошкъа кетти, бош чыкъты.
- 5- Башымызда дёнген бутюн тасавурлар, хаяллар
- 6- Лагерьдеки парашлардай янълыш чыкъты, терс чыкъты.
- 7- Эй, къардашым, дюнья деген бир учурым джар экен,
- 8- Биздай акъсыз гъариплерге къурулгъан бир дар экен.
- 9- Дюнья деген–кимисине оюн-кульки, оюнджакъ,
- 10- Кимисине хорлыкъ, азап, дерт-къасавет, къааръ экен...
- 11- Бугунъ акъшам джумле алем джыйын, байрам япкъанда,
- 12- Хайырлавлар, опюшлернен дюнья толып ташкъанда,
- 13- Биз заваллы махбюслерни аджеп бугунъ ким анъар?
- 14- Юрекни ким тынчландырыр, бизни кимлер хатырлар?!
- 15- Достым, достым! Бу геджеде, санъа къувет, кучъ берип,
- 16- Юрегинъни тынчлатаджакъ-къальбинъдеки Алланъдыр.

Sayfa 86

- 1- Бу гедже де, сени аньып, сенинъ ичюн къол керип,
- 2- Къулагъынъны чынълатаджакъ, тек бабанънен ананъдыр.
- 3- Къалгъанларгъа: джандан севген апайынъа, баланъа,
- 4- Бир кокюстен эмчек эмген: апте, къардаш, агъанъа.
- 5- Сен бугунъде бир джореме, мусибетнинъ ирисинъ,
- 6- Сой-сопынъа, эш-достынъа –сен бир тири олюсинъ.
- 7- Сав болгъанда, бир болгъанда, янынъдан ич кетмеген,
- 8- Байрамларда, сейранларда куни сенсиз отъмеген.
- 9- Еш-достларынъг сени бугүн ич акъылгъа кетирмез,
- 10- Сагълыгъынъа ич бириси къадесини котермез.
- 11- Козин ачып, сени корьген, къучагъынъда назлангъан,
- 12- “Къозучыгъым, джанчыгъым!” – деп, эркеленген назлангъан
- 13- Апайчыгъынъ бельки бугунъ – янъы йылнынъ танъында
- 14- Джильвелене, назланадыр, башкъасынынъ янында...

Sayfa 87

- 1- Ананъ исе танъда турып, эр кунъ киби бугунъ де,

- 2- Бельки, балам келип кялыр, деп ёлларгъа кярайдыр.
- 3- Ятса, турса, дуа этип, эр Алланынъ кунинде,
- 4- “Сен балама сабырлар бер, я, Раббим!”, – деп джылайдыр.
- 5- Умют деген – бир кярыш ёл, бир учурым джар экен,
- 6- Биз талийсиз сафдиллерге кярулгъан бир дар экен.
- 7- Омюр деген – биревлерге ялан дюнья дженнети,
- 8- Кимисине – джеэннем азап, дерт, кясавет, кяарь экен...
- 9- Хатыралы бу саатте меним тек бир арзум бар...
- 10- Истер эдим янъы йылда шу арзума ирмеге.
- 11- Бу кяуллыкътан баш кяуртарып, джумленъизнен берабер
- 12- Озь халкъымны, озь Юртымны эркин – азат корьмеге.
- 13- Янгы йылынъ кяутлы болсын, тюмедешим, кяардашым!
- 14- Янъы йылынъ бахтлы болсын, бахытсызлыкъ ёлдашым!
- 15- Янъы йылда бугъавлардан азат болсын кьолымыз!
- 16- Азат дюнья ышыгъыман, айдынлансын ёлымыз!

1953 с. Январь 1.

ЁЛ БЕРМЕ!

- 1- Эй, афатлы боранларда
- 2- Чаталлангъан яш юрек,
- 3- Дамарларда къайнап тургъан,
- 4- Къара къанны къурутма!
- 5- Къан ичинде азгъынларнынъ
- 6- Халкъкъа берген азабын,
- 7- Омюрбилля багъышлама,
- 8- Омюрбилля унутма!

- 9- Унутма сен, о къаргъышлы,
- 10- Къанлы уруш йылларын,
- 11- Шеэр, койлер, эвлер ичи
- 12- Ай-заргъа толгъанын.
- 13- Учъ яшында кулугю недир,
- 14- Оюн недир унутып,
- 15- Бинълеп-бинълеп сабийлернинъ
- 16- Ёлда етим къалгъанын...

- 17- Бизлер корьген хорлыкъларны
- 18- Тюшюнде эм корьмеген,
- 19- Бизлер ичкен чаймачанынъ
- 20- “Леззет”ини бильмеген,
- 21- Бир авуч къан ичиджилер
- 22- Бугунъ кене дженк истей,
- 23- “Мен яшайым, мен ойнайым,
- 24- Сен омюрлик чекиш! – дей.

Sayfa 89

- 1- Эй, яш юрек, “Хиросима
- 2- Фелякети кельмесин!”,
- 3- Десенъ эгер озъ ватанынъ,
- 4- Мемлекетинъ башына,
- 5- Янъы чыкъкъан гитлерлерге,
- 6- Дженк якъмагъа ёл берме,
- 7- Тынчлыкъ эшкы, аят эшкы,
- 8- Истикъбелинъ эшкына.
- 9- Ёл берме сен джеллятларгъа!

- 10- Дженктен кедер кельмесин,
- 11- Сейярелер алемине
- 12- Чыккыбан совет халкына.
- 13- Ай, йылдызлар этрафында
- 14- Ракеталар айлансын,
- 15- Атом кучи чалышын тек
- 16- Инсаниет бахтына.

1957 с.

Sayfa 90

КЪАЙГЪЫ

- 1- Доландым Къырымнынъ дагъы-ташыны,
- 2- Къайгъы, асрет саргъан гъарип башыны.
- 3- Мен сёйлейим, сен силь козинъ яшыны.
- 4- Биз окюнмей, ким окюнсин? –Яндыкъ, къардашлар!
- 5- Биз агъламай, ким агъласын? –Ольдик, юртташлар!
- 6- Эр ерден силинген татарнынъ ады,
- 7- Дженнет Къырымнынъ сёнген чырагъы,
- 8- “Халкъым!”деп инълей ташы-топрагъы.

- 9- Биз окюнмей, ким окюнсин? – Яндыкъ, къардашлар!
- 10- Биз агъламай, ким агъласын? – Ольдик, юртдашлар!
- 11- Башлама:
- 12- Чатыртавгъа чыкътым: – “Огълунъ къайда?” –дей.
- 13- Салгъырдан сув ичтим: – “Яврунъ къайда?” –дей.
- 14- Хансарайгъа кирдим: – “Халкъынъ къайда?” –дей.
- 15- Биз окюнмей, ким окюнсин? –Яндыкъ, къардашлар!
- 16- Биз агъламай, ким агъласын? – Ольдик, юртдашлар!
- 17- Эр бир татар эвине явурлер кирген,
- 18- Бабалар къабрине сабан сюрюльген.
- 19- Бу къадар хаинлик къайда корюнген?!
- 20- Биз окюнмей, ким окюнсин? – Яндыкъ, къардашлар!
- 21- Биз агъламай, ким агъласын? – Ольдик, юртдашлар!

Sayfa 91

- 1- Учансув къуругъан, гуль багълар солгъан,
- 2- Мектеплер, джамилер ат ахыр олгъан,
- 3- Булбуль ювасына къаргъалар къонгъан.
- 4- Биз окюнмей, ким окюнсин? –Яндыкъ, къардашлар!

- 5- Биз агъламай, ким агъласын? –Ольдик, юртдашлар!
- 6- Башлама.
- 7- Айтынъ, достлар, бу зулумгъа юрек чыдармы?!
- 8- Рус чызмасы бизни даим эзип турармы?
- 9- Ватан ичюн джан береджек йигитлер бармы?
- 10- Бар олсанъыз, юрт ашкъына келинъиз, достлар!
- 11- Аналарнынъ козь яшыны силинъиз, достлар!

Sayfa 92

ДЕРТ ТАЛЪТИНКЕ

- 1- Яры гедже, ай къавушып,
- 2- Йылдызлар коз юмгъанда,
- 3- Эр кес ятып, орталыкъта
- 4- Сес- шамата тынгъанда,
- 5- Эки кызынен, эки огълан
- 6- Къайтаята танецдан,
- 7- Бири– Эмма, бири –Мэри,
- 8- Бири – Жаник, бири – Жан.

- 9- Дёртининъ де бет сымасы –
- 10- Бизнинъ халкънынъ сымасы.
- 11- Амма ады-ёлларынынъ
- 12- Ёкъ базары, джумасы.
- 13- Дёрт тальтинке – дёртеви де
- 14- Турнавучын унуткъан.
- 15- Бири – Эмма, бири – Мэри,
- 16- Бири – Жаник, бири – Жан.
- 17- Бир вакъытлар: “Балам, балам,
- 18- Бал-татырым, кьозум!” –деп,
- 19- Озь тилинде севгенлердир
- 20- Аналары буларны.
- 21- “Эмине” – деп, “Маире” –деп,
- 22- “Темирджан” –деп, “Лёман” – деп,
- 23- Озьджесине атагъандыр.
- 24- Бабалары оларны.

Sayfa 93

- 1- Амма олар, осип-буюп,
- 2- “Акъыл-балигъ” олгъан сонъ.

- 3- Ана тильде сёйленмекни
- 4- Айып бир шей сайгъан сонъ,
- 5- Озь адыны бегенмейип,
- 6- “Жаник” олгъан Темирджан,
- 7- Лёман да озь паспортына,
- 8- Адын – “Жан” – деп яздыргъан.
- 9- Къызлар да шу: Маиречик
- 10- Он бешине кирген сонъ,
- 11- Бир чокътан – чокъ заграничний
- 12- Картиналар корьген сонъ,
- 13- –Бай-бай! Нимфа, Арнольдадан
- 14- Къалмайым, – деп, – кериде,
- 15- Къарар берген Маирени
- 16- Чевирмеге “Мэри”ге.
- 17- Эмине де культураны
- 18- Къуйругъындан анылагъан,
- 19- – Эмине! – деп чагъырсалар,
- 20- Пек утанып агълагъан.
- 21- Ачувындан ич бир шейчик

- 22- Корюльмеген козине.
- 23- Ахыр-сонъы, “Эмма” адын
- 24- Ляйлякъ корьген озине.
- 25- Аркъадашлар! Бу дюньяда
- 26- Эр махлюкънынъ намы бар.
- 27- Эр бир халкънынъ озь тарихы,
- 28- Озь тили, озь ады бар.

Sayfa 94

- 1- Бизге юдже Танъры берди
- 2- Урьлик, тенълик акъкъыны,
- 3- Йыкып къуллыкъ дюньясыны,
- 4- Чарнынъ чюрюк тахтыны.
- 5- Шай олгъанда, неге керек,
- 6- Кестанедай торсайып,
- 7- Къабугъынъдан чыкъар-чыкъмаз,
- 8- Къабугъынъа : “ Бо-о-о!” –демек?
- 9- Неге керек, чет эль чулы
- 10- Къаршысында къорсайып,

- 11- Джемий халкълар: “А”, –дегенде,
12- Инадынъа : “О” – демек?
- 13- Кимге керек Гарри-Марри,
14- Жаник-Маник, Джоннилер,
15- Ананъ-бабанъ севип къойгъан
16- Озь адларынь тургъанда.
17- Кимге тансыкъ Венералар,
18- Хаядалар, Мэрилер,
19- Джаным-джаным Меръем, Лейля,
20- Диларалар олгъанда.

1960 с.

Sayfa 95

ЭМИРАМЕТНИНЪ ИНАТЛЫГЪЫ

- 1- Мен акъайман, акайлыкъ сатмасы не,
2- Баба-деде ёлундан тайпынмасам;
3- Инатлыкъкъа ашшалыкъ къатмасы не,
4- Догърылыкъкъа омюрлик талпынмасам.

- 5- Мен акъайман, чалышмам ич бир ерде,
6- Отьмегимни заметсиз къазанмасам;
7- Эбин тапып, къолайлы яткъан ерде,
8- Девлетнинъ де малына узанмасам.
- 9- Элял ишке ичте де тутуналмам,
10- Къазаныма арам аш къаттыртмасам;
11- Гизли-къапакъ, эвимде туфли тикип,
12- Ёлда этек тюбинден саттыртмасам.
- 13- Мен акъайман, ольдирсенъ, завмаг олмам,
14- Халкъны алдап, джебимни толдырмасам;
15- Не кярым бар, туршугъа, шарапкъа сув,
16- Киречке таш, этке баш къоштыртмасам.
- 17- Мен акъайман, азбарда малым ольсе,
18- Ич “тюф!” демем, чаресин таптыртмасам;
19- Неге зарар корейим, тургъан ерде,
20- Арам этни “элял”, —деп саттыртмасам.
- 21- Мен акъайман, ишлемем прораб олып,

22- Нарядларны уч-дёрт къат ашыртмасам;

Sayfa 96

1- Вагон-вагон шиферни, тахталарны

2- Геджелери налево ташытмасам.

3- Тынч джуралмам, сонъ бу иш дуюлмасын,—

4- Деп Аллагъа адакълар адатмасам;

5- Дёрт-беш айда бир мевлют окъуттырып,

6- Танърини де озимче алдатмасам.

7- Мен акъайман, этмем мен адвокатлыкъ,

8- Йыкыылгъангъа бир тепме мен де урмасам;

9- Эки кумюш ерине беш юз алып,

10- Етимлерни ёлларда къалдырмасам.

11- Ич тынчланмам, сонъында тевбе этип,

12- Дуваларда гўнамни ювдыртмасам;

13- Арткъа кийип кепкамнынъ козырёгин,

14- Озимни пе-е-ек мусульман сандыртмасам.

- 15- Мен акъайман, борджгъа ич пара алмам,
16- Алып да о параны батырмасам,
17- “Алгъан олсам, хайырын корьмейим”, – деп,
18- Инкяр этип, ант ичип отурмасам.

- 19- Мен акъайман, сёгюнмей ич туралмам,
20- Дин, имандан, Алладан туттыртмасам;
21- Мызмышланып, кылынып балларыма
22- Аш ерине эр кунь таш юттыртмасам.

- 23- Мен акъайман, къарыма кунь корьсеттем,
24- Эр кунь оны кемирип джылатмасам;
25- Учуп тура кельмесе, мен киргенде,
26- Агъыз-бурун ал къангъа булантмасам.

Sayfa 97

- 1- Мен акъайман, тынч, раат юкълаялмам,
2- Гедже-куньдюз къомшумнен талашмасам;
3- Де тавукъны, де итни сылтав этип,
4- Анасыны тап айгъа къаратмасам..

- 5- Мен акъайман, кёр нефсим тегин ятмаз,
6- Тул келинчек, къызларгъа козь атмасам;
7- Мехрим къанмаз, къаныкъмаз, аягъымны
8- Ёргъанымдан тышаргъа узатмасам.
- 9- Мен акъайман, неге мен штан кийдим,
10- Богъазымны спиртнен ашлатмасам;
11- Афиёным патламаз, эр кунъ саба
12- Бир стакан безздан патлатмасам.
- 13- Мен акъайман, тойларгъа баракъоймам,
14- Ичип барып киевге саташмасам;
15- Ярашыгъы чыкъармы къонушманынъ,
16- Аякчынынъ анасын айдатмасам.
- 17- Мен акъайым, минмем мен автобускъа,
18- Минген сайын бир къавгъа чыкъармасам;
19- Ёлджуларны итеклеп, туртип, къагып,
20- Шаматалап, яхшы бир зевкъ, алмасам.
- 21- Мен акъайман, язылмам газетанъа,

- 22- Язылгъанджек юз кере ялвартмасам;
- 23- Алты айгъа бир кумюш зоргъа берип,
- 24- Джемаатнынъ юзини къызартмасам.
- 25- Мен акъайман, бармам мен концертлерге,
- 26- Барып халкънынъ нервасын къозгъатмасам;

Sayfa 98

- 1- Кейфим кельмез, башыма кийип залны,
- 2- Артистлерни сызгъырып озгъартмасам.
- 3- Мен акъайман, ольмем мен, ольген сонъ да,
- 4- “Бабайигит” хамыны къалдыртмасам;
- 5- “Рахметли пек терс мезеп, хынзыр эди”,—
- 6- Деп озимни “рахметнен” анъдыртмасам.

-
- 7- Бойле баба-йигитке маълуммекен,
- 8- Энди сонъгы саати чалынгъаны?
- 9- Эскиликнинъ къалымты, иллетине,

10- Джемиетте тедбирлер алынгань?

1960 с.

Sayfa 99

1- “Багъчадан бир гуль къопардым, яр башына такъмая,

2- Япрагъы янды, туташты, гуллери къан агълады,

3- Сазым алдым элиме, яр эшкъына чалмая,

4- Пердеси янды, туташты, теллери къан агълады”.

5- Бойле саде эки бейтчик язып олсам омрюмде,

6- Озь-озимни сеяр эдим, дюньяда энъ бахытлы.

7- Эй, иляий, бойле тильге, бойле яныкъ сёзлерге

8- Саип олган асыл халкънынъ огълу олмакъ не мутлы!

1960 с.

Sayfa 100

АМЕТ-ХАН

1- Мердлигинънен къальбимизге

2- Кирдинъ Амет-Хан.

- 3- Фашистлернинъ кыргыйларын
- 4- Кырдынъ Амет-Хан.
- 5- Он душмангъа бир озинъ къаршы
- 6- Турдынъ Амет-Хан.
- 7- Чыкъ коклерге, Амет-Хан батыр,
- 8- Душманлар тынсын.
- 9- Сагълыгъынъа Амет-Хан батыр,
- 10- Къаделер толсын!

- 11- Ватанынънынъ эки кере
- 12- Къараманысынъ.
- 13- Озь журтынънынъ, озь халкъынънынъ
- 14- Шереф-шанысынъ.
- 15- Сыналаджакъ учкъучларнынъ
- 16- Къаны, джанысынъ.
- 17- Чыкъ коклерге, Амет-Хан батыр,
- 18- Душманлар тынсын.
- 19- Сагълыгъынъа Амет-Хан батыр,
- 20- Къаделер толсын!

- 21- Юкълап ятсанъ яв болчы батыр,

22- Яв болсанъ, турчы!

Sayfa 101

1- Къардашынь кельди къаршыньа батыр,

2- Севиндирчи!

3- Озь къолыньман бир ресминъни

4- Хатыра берчи!

5- Чыкъ коклерге, Амет-Хан батыр,

6- Душманлар тынсын.

7- Сагълыгъынъа, Амет-Хан батыр,

8- Къаделер толсын!

1960 с.

Sayfa 102

КЪАРА ТУМАН

1- Ешилъ ада юзини

2- Къара туман къаплады.

3- Нурсыз къалгъан козини

4- Асрет оты дагълады.

- 5- Туман, туман,
6- Деф ол туман,
7- Агъарсын танъ,
8- Туман, а-а-а, ту-у-у-ман!
9- Къалды туман астында
10- Балалыгъым, шеньлигъим.
11- Келеджегъим, кечмишим,
12- Гуръ тарихым, менлигим.
- 13- Туман, туман,
14- Деф ол туман,
15- Агъарсын танъ,
16- Туман, а-а-а, ту-у-у-ман!
- 17- Пек сагъынып юртымны,
18- Чыкътым ёлгъа сиягъа.
19- Туман кести ёлымны,
20- Огъраттылар белягъа.
- 21- Туман, туман,
22- Деф ол туман,

- 23- Агъарсынъ танъ,
24- Туман, а-а-а, ту-у-у-ман!

Sayfa 103

- 1- Ах, шу туман, тез кунъде,
2- Дагъылгъайды, биткейди.
3- Гъарип халкъым, тюбинде,
4- Мурадына еткейди.

5- Туман, туман,
6- Деф ол туман,
7- Агъарсын танъ,
8- Туман,а-а-а,ту-у-у-ман!

1961 с.

Sayfa 104

ШАИР ВЕ ШИИР

- 1- Япма шиир тютеп турар,
2- Керчек шиир парылдар.
3- Адий сёзлер бейтке дёнип,

- 4- Юреклерге чаткъанда.
- 5- Аз чыракълы лампочкалар
- 6- Сынып кетер чартылдап,
- 7- Электрик теллеринде
- 8- Токнынъ кучи арткъанда...
- 9- Шаир олсанъ, шииринъе
- 10- Окъуйджыны табындыр.
- 11- Онынъ юрек теллерини
- 12- Инълет, сызлат,
- 13- Алындыр.
- 14- Шаир олсанъ, омрюнъ бойы
- 15- Халкъман севиң, халкъман куль!
- 16- Халкъман чекиш, халкъман агъла!
- 17- Халкъман яша, халкъман оль!
-
- 18- Олю догъгъан “шиир” дегиль,
- 19- Анълашылмаз сыр дегиль,

- 20- Багъыравукъ шиар дегиль,
- 21- Чалма-чырпма йыр дегиль.

Sayfa 105

- 1- Къандырыджы, нефис, догъру
 - 2- Сёзмен кениш массанынъ
 - 3- Дуйгъусыны тербиеге
 - 4- Чекмек олсын макъсадынъ.
-

- 5- Эль арзусы эркин олса,
- 6- Эль арзусын ер акълар.
- 7- Шаир кози мергин олса,
- 8- Шаир намын эль сакълар.
- 9- Ози маълум, эр бейт язгъан
- 10- Адам шаир оалмаз.
- 11- Бойле “шаир” халкъ къальбинден
- 12- Бир чымкъым ер алалмаз.

13- Аксине, эшкь кьуджагьында,

14- Учансувдай чагълагъан.

15- Эр адымда озь бахтыны

16- Халкь бахтына багълагъан.

17- Бир шейге пек окюнгенде,

18- Эфкярындан йырлагъан.

19- Бир шейге пек севингенде,

20- Гонъю джошып агълагъан.

21- Севген иши узеринде

22- Геджелеген, кунълеген.

23- Амма ози кьафие не,

24- Везин недир бильмеген.

Sayfa 106

1- Яхшылыкъчюн джардан аткъан,

2- Рухы зенгин, гурь адам,

3- Гузелликтен гъыда тапкъан

4- Ичи-тышы – бир адам

- 5- Арзуларгъа баш болмагъа
- 6- Эр кестен пек къадирдир.
- 7- Догъып шиир язмаса да,
- 8- Энъ акъикъий шаирдир.

1962 с.

Sayfa 107

БАЙДАРАВА КЪАРАНФИЛИ

- 1- Эски Ташкент базарында,
- 2- Шаматалы базар куни,
- 3- Корип къалдым сени, ёсма,
- 4- Байдарава къаранфили.
- 5- Козьлериме ышандым,
- 6- Къокълап бакътым, меджнун киби.
- 7- –Мында насыл тюштинъ, – дедим –
- 8- Байдарава къаранфили?
- 9- Бир даметчик сатып алдым,
- 10- Юрегиме бастым сени.

11- Нелер-нелер хатырладым,

12- Байдарава къаранфили!

1966 с.

Sayfa 108

МОР КЪАРАНФИЛЬ

1- Мор къаранфиль, силь юзинъден

2- Индже саарь думанын.

3- Сач къокъунъны, тынчлан, динълен,

4- Эси кецин дюньянынъ.

5- Ян, парылда зюмрют киби,

6- Къызлар къыйыкъчасында.

7- Дженкте шеит тюшкенлернинъ

8- Эйкеллери башында.

9- Ян, йигитлер якъасынынъ

10- Ильгегинде йылдыздай,

11- Тепрет шаир йюрегини,

12- Толкъунлансын денъиздай.

- 13- Шириет джевхерлери
- 14- Даим санъа бенъзесин,
- 15- Хатырлатсын кимерлери
- 16- Танъ елининъ бусесин.

- 17- Кимерлери шанлы куреш
- 18- Романтикаларыны,
- 19- Багъры яныкъ аналарнынъ
- 20- Севинч, ай-зарыны.

- 21- Сачылсынлар бу инджилер
- 22- Халкъ денильген ташкынгъа.
- 23- Ян, къаранфиль, сач къокъунъны
- 24- Халкъымызнынъ эшкъына.

1969 с.

Sayfa 109

АРЗУМ

- 1- Аятым сёнсе де, ич сёнмез бар арзум:

- 2- Межяным Къырым эди, Къырым олсын мезарым.
- 3- Керекмей мермер таш къабримнинъ устинде;
- 4- Энъ къолай дюрбе таш, Топрагъым, озинъде.
- 5- Отъкенге, кеткенге бильдирир бир сырсыз
- 6- Мен татар олгъаным бильдирир Ай, Йылдыз.
- 7- (Къышымлы омрюмде) мен раат олмадым,
- 8- Къозгъалмаз Илимде ебедий раатлыгъым.
- 9- Аятым сёнсе де, ич сёнмез бар арзум:
- 10- Межяным Къырым эди, Къырым олсын мезарым.

1969 с. Октябрь 3, Самаркъанд.

Sayfa 110

БИР ТЕКЛИФ

- 1- Не худжур бу дюнья! Чокъ шей онъ кеткенде,
- 2- Бакъасынъ, базысы терсине кете.
- 3- Санъатта тонъкъагъа-истидат деселер,
- 4- Къоргъагъа – булбул, эчкиге – теке ...
- 5- Ай-ай, тек бу олса...буларгъа тете де,

- 6- Хайыргъа – шер, шерге – эп хайыр дейлер.
- 7- Къафие чифтлеген биз кибилерге де,
- 8- Мен биле – бильгенден, тек шаир дейлер.
- 9- Беллерсинъ, бу юдже унвандан озыге,
- 10- Бизлерге ёкъ ляйыкъ, мунасип намлар.
- 11- Беллерсинъ, бу коръкем, шаане сёзге,
- 12- Бизим тилимизде ёкъ озыдеш адлар.
- 13- Дерсинъ биз джианда, миллионда бир догъгъан,
- 14- Алемден бам-башкъа ольмез къулларымыз.
- 15- Дерсинъ биз, башында чифт гуни олгъан,
- 16- Надир истидатлы ек махлюкълармыз.
- 17- Гизли арзусына, догъмаздан эрген
- 18- Деалар багърында сакълымыз, санки.
- 19- Шиир алиеси ляйыкълы коръген
- 20- Бу адгъа, бизлер де акълымыз, санки...
- 21- Ёкъ!
- 22- Ич бир кимседен ёкъ арткъачлыгъымыз;

- 23- Джемий тюркий халкълар – тамырымыз бир.
- 24- Ашлыкъмы, маденми, памукъмы, китапмы,
- 25- Не эльде этсек де – хамырымыз бир.

Sayfa 111

- 1- “Шаирим мен! “ деген – “ дюльберим мен!” – деп,
- 2- Озь-озин бегенип юргенге бенъзер.
- 3- Бизлерде де, “шаирмиз”, – деп юрсек эгер,
- 4- Дикъкъатлы окъугъан бизге сонъ не дер?...
- 5- Яшлыгъымда анъсыз, бу ульвий сёзнинъ
- 6- Аслына, мен де еталмагъаным.
- 7- Шаирнен – бейтчининъ, атешнен – бузнынъ
- 8- Фаркъыны айырды эталмагъаным.
- 9- “Шаирим мен!” демек, биз кибилерине,
- 10- Сизлерни бильмейим, менимдже уят.
- 11- “Чын шаир” дегенде, козимнинъ огюне,
- 12- Ольмез шуаралар келелер факъат.
- 13- Бу адгъа шаян тек: Фирдевси, Дантелер,

14- Хайям, Шиллер, Пушкин, Навои, Боралар.

15- Ве бир де асырдаш Чобан-заделер,

16- Твардовский, Есенин, Токъайдай сималар.

17- Шаир ады дегиль, бу устазларгъа,

18- Анълы окъуйыджы олалсакъ эгер,

19- Бу да етер эди анълагъанларгъа,

20- Керчектай кыйметли, омюрдай дегер.

21- Бу да етер эди, оларнынъ нурыны,

22- Огресек кунъ нуры киби эммеге...

23- Улу фирдевсиден сонъ, Умер Хайям

24- Утангъан озине шаир демерге.

25- Хайям ред эткен сонъ, бу алий адны,

26- Биз насыл ташыйыкъ бойле унванны?

Sayfa 112

1- Арбий рутбе киби, не ичюн аслы,

2- Рутбеге больмейлер бейт язгъанларны?

- 3- Шахсен мен шаир де, эдип де дегилим,
4- Бу адлар мен ичюн иляий бир ад.
5- Мен, ялынъыз, озъ тувгъан халкъымдан векилим:
6- Адий бир языджы, садыкъ бир солдат.
- 7- Мен факъат табиат, санъат ве шиирге,
8- Юректен урулгъан мадайларданым.
9- Бельки де, коп йыллыкъ шу ашкънен бирге,
10- Шиириет эсири кедайларданым.
- 11- Шаир биз дегильмиз, догърусун айтсам,
12- Чокъ сатыр язсакъ да мердликке даир.
13- Башкъасы сынайджакъ учкъучны учурып,
14- Коклерде махв олгъан Амет-Хан–шаир...
- 15- Шиир бир адамнынъ махсулы. Лякин,
16- Шиирнинъ сайби – шаир ве бизлер.
17- Бизлер – къумру исек, шаирлер – шаин,
18- Бизлерсиз шаир ёкъ, шаирсиз бизлер.
- 19- Айтынъыз, нефасет, музыка, шиирден

- 20- Зевкъ алмай яшайыш – яшайышмы о?
- 21- Курешсиз, телашсыз, янмадан, кюймеден,
- 22- Джошмадан асайиш асайишми о?

Sayfa 113

- 1- Деп, асав, буйра сач, Африка огълудай,
- 2- Къальбинъни бир сѣзнен куйдирсе талант;
- 3- Такъдири келеджек кунълерге багълыдай,
- 4- Парлакъ келеджекни бильдирсе талант;
- 5- “Думанлар ойнаса, яшынлар тувар,
- 6- Азгъана джыласа, тавларны джувар,
- 7- Ким бильсин, не куни, къаерге джавар.
- 8- Бир джавса, дюнялар девирир туман”, –
- 9- Деп, бир къач сатырнен, Одаман киби,
- 10- Рухынънынъ теллерин сызлаца бирден;
- 11- Шиириет токлары, къар-боран киби,
- 12- Этинъни-тенинъни бузлаца бир дем;
- 13- Айт, насыл тѣзерсинъ, акъикъий шиирни,

- 14- Саф, темиз авадай ичинъе тартмай?
- 15- Аут, насыл кечерсинъ шу кыскъа омюрни,
- 16- Озь рухий омрюнъе шириет къатмай?...
- 17- Шиир – тек бейт дегиль. О эр бир анъда:
- 18- Ильхамлы несирде, музыка, фенде.
- 19- “Озен бойындаки индже думанда”,
- 20- Джошмагъа бильсек, сенде ве менде...
- 21- Шиир – о, сабийдай талапкъар ве октем,
- 22- Аналар къальбидай муляйим, кениш...
- 23- Шиир – о, анъсызын ортадан ве тюптен
- 24- Къабарып, сонъ бирден ятышкъан денъиз...
- 25- Шиир – о, тааджджуб, эеджан, окунч,
- 26- Акъыллар ирмейджек эрджумердж, ташкъын.
- 27- Шиир – о, къайгынен сырлагъан севинч,
- 28- Севгиден, Омюрден, Олюмден ашкъын.

Sayfa 114

- 1- Шунынъчюн, къафие чифлеген ашналар,

- 2- Келинъиз, унванны четке салайыкъ.
- 3- Бир-биримизге “Ша-а-ир” деп юргендже,
- 4- Халкънынъ къалбинде “Шаир” олайыкъ!

1970 с.

Sayfa 115

- 1- Бора-Гъазы, Чобан-заде, Шевкъилерни окъугъанда,
- 2- Тынч юрегим, атеш киби алынмайджакъ олса эгер;
- 3- “Борлы”, “Долы”, “Къарлы боран”, “Къайтарма”лар чалынгъанда,
- 4- Гурурындан шаин киби талпынмайджакъ олса эгер;
- 5- Радиодан он учъ сене татарджа сёз эшитмейип,
- 6- Ильк концертни эшиткенде, агъламайджакъ олса эгер;
- 7- Озь тилини бийсинмеген яш несильни корьген вакъыт,
- 8- Кедеринден дамарлары сызламайджакъ олса эгер;
- 9- Нейлейим мен, ханджер урсанъ, тамчы къаны сачрамайджакъ
- 10- Ойле сувукъ, таш юрекни ишлетмеге, ёкъ ерине?
- 11- Нейлейим мен, ойле къайдсыз, урдумдуймаз эт кесегин,
- 12- Арткъач бир ййк етип ташып, гедже-күндүз кёкрегимде?

- 13- Къанымызгъа сютнен синъген аваларгъа ойнамакъ да
- 14- Чокъмы ёкъса уйсиз-юртсыз биз бичаре бахцызларгъа?
- 15- Ойнагъанда гонълюнъ ташып, урь аятны ойналанмакъ да
- 16- Къабаатмы тили багълы биз зааваллы бахтсызларгъа?

Sayfa 116

- 1- Барсын, бу ят гъурбет ильде эсир киби яшагъанджек,
- 2- Яныкъ къалбинъ “Къайтарма”гъа ойнагъанда токътап къалсын.
- 3- Барсын, сенинъ ер устинде иттен бетер алчалгъанджек,
- 4- Инсан укъукъ-акъларындан ер тюбинде файдалансын.
- 5- Миллетимнинъ ифтихары – нидже улу устазларым
- 6- Инсан акълы етишмейджек бильгилернен башларында,
- 7- Чахоткадан, алчакъ душман къуршунындан махв олдылар
- 8- Йигирми докъуз, отуз эки, къыркъ бир, къыркъ беш яшларында.
- 9- Мен исе шу уджы токъал, терадутлы къалемимнен
- 10- Батакълыкъта эдебият тёкюнтиси арасында,
- 11- Алтмыштан да кечип, озъ севинч, озъ элемимнен
- 12- Махкъом олдын сюрюнмеге мунафыкълар дюньясында.

Sayfa 117

ОЗЮНЧЕЛИК

1- Эгер китап олып олсанъ,

2- Китап олып коръ, шиирим!

3- Олалмасанъ, дефтер олып,

4- Элден элге юр, шиирим!

5- Окъул, ипран, оде халкъкъа

6- Борджынънынъ бир азыны.

7- Черт, тынчыгъан юреклернинъ

8- Къуракъшыгъан сазыны.

9- Эр бир мисранъ, дагъдан тюшкен

10- Озенчикдай темиз, саф.

11- Акъсын улус денъизине

12- Татлы-татлы шырылдап.

13- Инсанларнынъ табиатын,

14- Къайгъы, севги, нефретин,

15- Къараманнынъ шеджаатын,

16- Мемлекетнинъ къудретин.

17- Япракларнынъ шувултысын,

18- Тефеккюрнинъ осюшин,

19- Фыртынанынъ увултысын,

20- Бакъаларнынъ кусюшин.

21- Орьтип я да сырлап дегиль,

22- Олгъанындай тасвирле!

23- Батакълыкъдай тынып турма,

24- Учансувдай таш, гуръле!

Sayfa 118

1- Гъурбет элни ватан деме,

2- Къаргъаны булбуль деме,

3- Акъикъатны ялан деме,

4- Тегенекни гуль деме.

5- Озь-озинъе талапкъяр ол,

6- Метинли ол икметдай,

7- Илък баарьде асфальт ёлны

8- Ярып чыккыан когетдай.

9- Урма конъюктурджылардай

10- Де мыхына, де налгъа.

11- Синъ джанынънен “ Борлы” ларгъа,

12- Джошкъун “Къайтарма”ларгъа.

13- Эр бейтинъде демев олсын

14- Озь ираденъ, озь сезгинъ,

15- Озь азабынъ, озь гъазабынъ,

16- Озь алгъышынъ, озь эзгинъ.

17- Алгъышынъны, халкъ огърунда

18- Куйгенлерге алып бар!

19- Асретликни балалыкътан

20- Бильгенлерге алып бар!

21- Сюртъ козылери ёлда къалгъан

22- Аналар козь яшыны,

23- Ортъ кыыранда эшсиз къалгъан

24- Тул келинлер башыны.

25- Гъазабынъны, догъмаз бурун

26- Ольген къуллаз эшитсин!

27- Юрегинде хатырасы

28- Сѣнген куллаз эшитсин!

Sayfa 119

1- Къачыр, чешит тальтинкелер,

2- Аллякъларнынъ юкъусын!

3- Бер саткъынлар, кызтекелер,

4- Ялтакъларнынъ зыкъысын.

5- Имкянынджа урун, талпын

6- Юксельмеге кунешке.

7- Ёрулма ич, талма шиirim,

8- Халкъ бахтычюн куреште.

9- Бара-Бара эр гонъюльде

10- Догъсын умран мелеги.

11- Боранларда пишкинлешсин

12- Ильнинъ эшкъы, тилеги.

13- Кимерде бир алсызланып

14- Ефкярлансанъ, куссенъ де,

15- Кийик отлар арасында

16- Чырмелешип оссенъ де.

17- Даим темиз авада тур,

18- Шифакъларгъа къатылма.

19- Календаргъа, гонораргъа,

20- Мукâфаткъа сатылма.

21- Гузелликке сонъсыз бериль,

22- Озинъе хас ол, шиirim!

23- Озинъе хас оламасанъ,

24- “ Лав! “этип ян, оль, шиirim!..

Sayfa 120

ЭКИ ШАИР ВЕ БИР КЪАФИЕБАЗ

1- Бир кунъ акъшам эки шаир –

2- Лятиф-заде ве Нузет –

3- Ялта шеэр багъчасында

- 4- Сув бойында отурып,
- 5- Джан юректен хатырлайлар
- 6- Шиир федаилерин.
- 7- Биринджиси джошып-ташып,
- 8- Окъуй Лейля бикечнинъ
- 9- Ляле чечек акъкъындаки
- 10- Лирик рубаилерин.

Sayfa 121

- 1- Экинджиси, дуйгъуларнынъ
- 2- Ташкъынындан рухланып,
- 3- Кечиререк унутылмаз,
- 4- Эеджанлы дакъкъалар;
- 5- Окъуй Пушкин есерлерин,
- 6- Окъуй Чобан-заденинъ
- 7- Мешур “Боран” китабындан,
- 8- Айры-айры парчалар.

- 9- Янларында, озылеринен
- 10- Бирге кельген, къурулгъан,
- 11- Телиф акъкъы ве шуретке

- 12- Акълын-фикрин алдыргъан;
13- Сачма-сапан джумлелерден
14- Сатыр тизип талмагъан,
15- Чын, акъыкый шириеттен,
16- Зерредже зевкъ алмагъан.
- 17- Бир зыпкъын яш кафиебаз,
18- Шаирлернинъ бу кыызгын
19- Субетинден безип, эснел,
20- Уйкъусырап, езерип,
21- Пешман этип сув бойына
22- Кельгенине долдызын,
23- Кочерагач кирген киби
24- Кызыарып ве когерип,
- 25- Дей: “Амма да иш тапкъансыз.
26- “Ляле киби сюсю...”, эмиш;
27- Сонъ, буларнынъ не йеринде
28- Джошыладжакъ мана бар?

Sayfa 122

- 1- Меним ичюн энъ буйюк бахт,
- 2- Айтайыммы догърусун?
- 3- Чокъча китап чыкъармакъ ве
- 4- Чокъча къыммакъ гонорар”.

- 5- Шаирлер бу вакъианы
- 6- Манъа айтып бергенде,
- 7- “Догъру, – дедим ,– къафиебаз,
- 8- Бойле бакъар бахтына”.
- 9- Бу нешесиз адисеге
- 10- Шашып эвге киргенде,
- 11- Кечкен кунъден бир ривает
- 12- Тюше къалды акълыма:

- 13- Бир вакъытта бир зенгиннинъ
- 14- Олгъан учъ яш къарысы.
- 15- Шу учъ ярнен кечкен бойнынъ
- 16- Кунълерининъ ярысы.
- 17- Къаралтыда джемий ишни
- 18- Хызметчилер беджерген.

- 19- Бикечлернинъ эмирине
20- Азыр тургъан барысы.
- 21- Къарыларнынъ биринджиси –
22- Догъгъан айнынъ он дёрти –
23- Он алтыгъа кирер-кирмез,
24- Эрге зорнен берильген.
25- Экинджиси, гузеллиги
26- Ичюн ачкозь зенгинге,
27- Эсир къызлар базарында,
28- Юз алтынгъа сюрюльген.

Sayfa 123

- 1- Учюнджиси, ози киби
2- Бир корьмемиш баласы;
3- Яшлыгъындан ургъун олып
4- Макъталувгъа, парагъа;
5- Омрю бойы эте келип
6- “Мен билем”лик давасы,
7- Бинъ бир айнеджиликлернен
8- Сокъулгъан бу арагъа.

- 9- Ишсизликтен, безгинликтен
- 10- Гуль тенлери уюшкъан,
- 11- Адетиндже, эр кунь саба
- 12- Кечче турып алышкъан.
- 13- Бу къадынлар, бир кунь танъда,
- 14- Къаранлыкъта къалкъалар.
- 15- Ювуналар, тюзенелер,
- 16- Усть-башларын бакъалар.
- 17- Бу тысырды, юрюшлерден
- 18- Бай ози де уяна.
- 19- “Буларгъа не олды я?” –деп,
- 20- Ястыгъына таяна.
- 21- Сонъ, чагъыртып къарыларнынъ
- 22- Учюни де огюне:
- 23- “Бугунь неге бойле эрте
- 24- Къалкътынъыз я?” –дегенде;
- 25- Биринджиси: “Там татлы танъ
- 26- Уйкъусында экенде,

27- Пенджеренден эскен хафиф,

28- Серин саарь елинден,

Sayfa 124

1- Сачларымнынъ уджчыкълары

2- Герданыма дегди де,

3- Козлеримни шундан ачтым”, –

4- Дей утанып эринден.

5- Экинджиси: “Акышам эрте

6- Юкълап къалып еримде,

7- Бир янымдан бир яныма

8- Чеврильгенде къавранып,

9- Бойнумдаки эльмас ташлы

10- Герданлыгъым коксюме

11- Токъунды да, шундан титреп

12- Уяндым”, – дей кызыарып.

13- Учюнджиси: “Тутты мени

14- Яман ичек бургъусы;

15- Тышкъа чыкъмагъа пек истеп,

- 16- Бирден турдым секирип.
17- Турмагъанда, алым харап,
18- Бербат эди, догърусы:
19- “Мына, кене зорлады”, –деп,
20- Турып чала, кекирип.
-

- 21- Къартбабалар: “Анълагъангъа –
22- Сиври синек саз”, – деген.
23- “Анъламагъанларгъа исе,
24- Давул, зурна аз”, – деген.

1971 с.

Sayfa 125

САКЪСАВУЛ

- 1- Къургъакъ иль деп намы кеткен
2- Къадым туркмен ёлында,
3- Къара къумнынъ джалын бурккен
4- Къызгъын, къавракъ чёлинде.

5- Барханларнынъ ортасында

6- Ёлдан-ыздан кенарда,

7- Осе эди бир сакъсавул

8- Теречиги тенада...

9- Айлар кече, баарь оте,

10- Яз артындан кузь келе.

11- Йыллар кече, омюр оте,

12- Кузь артындан кыш келе.

13- Олю-тири корюнмеген

14- Кенъ сахрада-тарлыкъта,

15- Сакъсавулнынъ омрю кече

16- Янгъызлыкъта, зарлыкъта.

Sayfa 126

1- Догъып-осип корьгени тек

2- Акъчиль, сары кок юзи,

3- Къум бораны, тоз бораны

4- Геджеси ве куньдюзи.

- 5- Тамырлары арасында
- 6- Тек йыланлар сызгырша,
- 7- Къум устинде бир-биринен
- 8- Къара къуртлар къырылша.
- 9- Ёкъ янында теречикнинъ
- 10- Сырдашмагъа сырдашы,
- 11- Ёкъ янында, къара кунде
- 12- Джылашмагъа сойдашы.
- 13- Бир кунь кунеш яман якъып
- 14- Яндыргъанда сахраны,
- 15- Уфукътаки ойнакъ сагъын
- 16- Анъдыргъанда дерьяны,
- 17- Янгъызылыкътан джаны янгъан
- 18- Сакъсавул пек ынджынып,
- 19- Танърысына опъке эте
- 20- Такъдирине аджынып.
- 21- “Догъдым-осьтим шу къумларда

- 22- Бир акъар сув корьмедим,
23- Отти омрюм янгъызлыкъта
24- Чешме недир билмедим.
- 25- Ич бир къуцкъ далларыма
26- Къанып дертин тѣкмеди,
27- Ич бир инсан колеткемде
28- Отурып джал этмеди”,–

Sayfa 127

- 1- Дѣп окюне, тасалана
2- Сакъсавул озь-озине...
3- Шу арада кунбатыда
4- Барханларнынъ устинде
- 5- Пейда ола паттадакътан
6- Бир кечманджы керваны.
7- Сес-шамата толып къала
8- Къум тѣпенинъ эр янгы.
- 9- Байгъуш терек “Мурадыма

- 10- Ириштим”, – деп севине.
- 11- “Махлюкъларнынъ энъ ангысы
- 12- Буюрды, – деп – эвиме”.
- 13- “Энъ анълылар” алмай-бермей,
- 14- Алып балта, курекни
- 15- Тутуналар абрамагъа
- 16- Бизнинъ гъарип терекни.
- 17- Япракъларын юлып-ёлтып,
- 18- Туелерге ташлайлар.
- 19- Пытакъларын бирер-бирер
- 20- Сындырмагъа башлайлар.
- 21- Сакъсавулны тамырындан
- 22- Талынаджек балталап,
- 23- Джемий чыкъкъан агъачыны
- 24- Туйелерге аркъалап,
- 25- Джурдек керван агъыр-сабыр
- 26- Бухарагъа ёл туту.

27- Бу вахшилик йыланларны

28- Инлеринден къачырта.

Sayfa 128

1- Бухарада одун кесат,

2- Бухара зар къорайгъа...

3- Керван башы сакъсавулны

4- Сата бай бир наввайгъа...

5- Эр шей оле, ахры эпси

6- Топракъ ола, гуль ола.

7- Энъ азларын омрю бираз

8- Тесадуфен созыла.

9- Наввай да о агъачларны

10- Ата барын тандыргъа,

11- Тек бир тегиз пытачыкъны

12- Откъа атмай къалдыра.

13- Алып кире пытачыкъны

14- Озининъ гуль багъына,

- 15- Багълап къоя къазыкъ этип
- 16- Бир гуль терек талына.
- 17- Айлар оте, йылар оте,
- 18- Кузь артындан къыш келе,
- 19- Омюр тушдай кечип кете,
- 20- Баарь келе, яз келе.
- 21- Сельбилеринь талдасында,
- 22- Дженнетдайын бир ерде,
- 23- Демев болып тура пытакъ
- 24- Гъонджелерге, гуллерге.
- 25- Артыкъ оны вызлы боран
- 26- Къум ичинде чайкъатмай
- 27- Такъырларнынъ сыджакъ ели
- 28- Нефесини къаплатмай.

Sayfa 129

- 1- Гедже-кундюз янчыгъында
- 2- Арыкъ акъа шырылдап,

- 3- Этрафында къарылгъачлар
- 4- Учушалар чырылдап.
- 5- Къокъу сача янындаки
- 6- Гуль, мелевше, сумбуллер,
- 7- Хош нагъменен шеньлендире
- 8- Эшлерини бульбуллер.
- 9- Эр ер кейфте, ишве, назда,
- 10- Эр шей ширин уйкъуда.
- 11- Эр осюмлик зевкъта, хазда
- 12- Тек сакъсавул къайгъыда.
- 13- Сакъсавулнынъ дерти буйюк,
- 14- Ози кучюк олса да,
- 15- Хырпалангъан гонъли куюк,
- 16- Тыштан кулип турса да.
- 17- Эркатайлар ортасында
- 18- Озин сезе огийдай.
- 19- Арабанынъ копчегинде

- 20- Он учюнджи кегийдай.
- 21- Бильмей байгъуш залым фелек
- 22- Даа нелер азырлай...
- 23- Ози десек, хаялында
- 24- Эр дакъикъа арызлай
- 25- Алты ай яз къакърап яткъан
- 26- Кийик, санърав сахрасын,
- 27- Алты ай къыш бузлап яткъан
- 28- Сувукъ титис ювасын.

Sayfa 130

- 1- Барханлардан сувдай акъкъан
- 2- Къум селини арызлай,
- 3- Къара къышнынъ отдай якъкъан
- 4- Сырт елини арызлай.
- 5- Къум устинде эркеленген
- 6- Йыланларын сагъына.
- 7- Шайтан тойдай окелеген

- 8- Боранларны сагъына.
- 9- Истей тувгъан сахрасыны
- 10- Бир кере даа корьмеге.
- 11- Янса биле, шу сахрада
- 12- Янып кульге дёнмеге.
- 13- Дар дюняда бир арзусы–
- 14- Шу кьаргъышлы ювасы...
- 15- Ай бир боран, ай бир туфан...
- 16- Ах, сен дама дюнясы!..
- 17- Ёкъмы бир джан, сакъсавулны.
- 18- Гъурбетликтен кьуртарсын!
- 19- Ёкъмы бир танъ, сакъсавулны
- 20- Сахрасына къайтарсын!

1967 с.

ЧАЛЫШКЪЫР ВЕ МАГЪРУР ХАЛКЪЫМ

1

- 1- Бейлер, ханлар, падишалар
- 2- Къылынувы, зулмыман,
- 3- Дагълар, ташлар, тар дерелер
- 4- Арасына къысылгъан,
- 5- Эр бир умид, тасавуры,
- 6- Эр бир арзу, хаялы,
- 7- Эки башлы къанлы къартал
- 8- Панджасыман сыкъылгъан

- 9- Чалышкъыр ве магърур халкъым,
- 10- Аякъ баскъан еринъни
- 11- Гуль багъчагъа чевирдинъ сен,
- 12- Бир енъден къол чыкъарып.
- 13- Тёрелерге алтын богъдай,
- 14- Кербар юзюм осьтирдинъ
- 15- Сувсыз, къургъакъ топракъларны
- 16- Къан-теринъмен суварып.

- 17- Йыллар бойы урядникнинъ
- 18- Нагайкасы астында,
- 19- Князларгъа кошклер къурдынъ,
- 20- Озинъ эвсиз олсанъ да.
- 21- Эр бир шейден устин корип.
- 22- Азатлыкъкъа талпындынъ,
- 23- Аш янында, сув бойында
- 24- Ашсыз-сувсыз къалсанъ да.

Sayfa 132

- 1- Бу талпынув, тилеклеринъ
- 2- Ойнап турды сагъындай,
- 3- “Долу”ларнынъ, “Пешраф”ларнынъ
- 4- Джоштырыджы сырында.
- 5- Бу талпынув янгъырады
- 6- Сазагъанлы джавундай
- 7- Алимнинъ къош пыштавында,
- 8- Эшмырза къарт йырында
- 9- Улу Пушкин сенинъ, халкъым,

- 10- Бу азатлыкъ эшкъынъны
- 11- Эеджанлы шииринен
- 12- Тильде дестан эйледи.
- 13- Эркин шаин акъкъындаки
- 14- Тюркюмизни Горкийге,
- 15- Дюльбер Мисхор ялысында
- 16- Огълунъ Надир сёйледи.

2.

- 17- Йыллыр отти... Ич бир кимсе
- 18- Якъалмады, якъмады
- 19- Сербест аят чырагъыны
- 20- Къап-къарангъы ёлынъа...
- 21- Он единджи йыл кузининъ
- 22- Унутылмаз бир кунни,
- 23- Дайи Ленин берди ахыр,
- 24- Такъдиринъни къолынъа.

- 25- О кунден сонъ даркъап кетти
- 26- Коктен къара булутлар,

27- Сен де, халкымы, о кунден сонъ,

Sayfa 133

1- Догъруладынь белиньни.

2- Озь эркинъе, ильки кере,

3- Шу кунъден сонъ къокъладынь,

4- Озинъ асрап къокълаялмай,

5- Етиштирген гулинъни.

6- Алевленген ал байракънынъ

7- Колеткеси астында,

8- Ильич сызгъан улу ишке

9- Берильдинъ джан-гонъюльден.

10- Къатты куреш, сынавларда,

11- Мухтаджылыкъта, зорлыкъта,

12- Эскиликни сёкип аттынъ

13- Темелинден, кокюнден.

14- Нидже йыллар къардаш халкълар

15- Достлыгъында эль-эльге,

16- Виджанынъман чалыштынъ сен,

- 17- Шу мукъаддес эмельге...
- 18- Черик асыр мешакъатлы,
- 19- Шанлы куреш сонгында,
- 20- “Бельки, дюнья, энди быраз
- 21- Ятышыр бир темельге”, –
- 22- Деп тургъанда,кокни кене
- 23- Къара булут къаплады,
- 24- Свастика тырнаклары
- 25- Къадалдылар тенинъе...
- 26- Эвлатларынь силяланып,
- 27- Джебэлерге атланды,
- 28- Бинълеп яврунъ кетти тавгъа –
- 29- Партизанлар илине.
- 30- “Мессер”лерни чильдай кырып,
- 31- Къош-къош герой йылдызын
- 32- Парылдатты кокрегинде,

Sayfa 134

- 1- Батыр огълунъ Аметхан.

- 2- Эй, севимли, джесюр халкъым,
- 3- Мемлекетинъ огюнде,
- 4- Озь борджынъны, сен де эда
- 5- Эттинъ, берип коп къурбан.

3.

- 6- Эйъат!.. Сени алчакъ джеллят,
- 7- О лянетли йылларда
- 8- Ботен якъып, пек чокъ азап
- 9- Чектирсе де озинъе,
- 10- Сен йигитче чыдап турып,
- 11- Садыкъ къалдынъ омюрлик
- 12- Улу Ленин байрагъына,
- 13- Девлетинъе, сёзинъе.

- 14- Беговатта челик къуйып,
- 15- Иште олдынъ биринджи.
- 16- Нам чыкъардынъ Палванташта,
- 17- Ангренде шахтада.
- 18- Узбекистан чёллеринде

- 19- Памукъ сачып, ер ачып,
20- Сен де кьоштынъ иссенъни учъ
21- Мильон тонна пахтагъа.
- 22- Сен де кьоштынъ... Чюнки халкънынъ
23- Келеджегъи огърунда,
24- Хызмет этип алышкъан кьол
25- Ич тегине туралмаз.
26- Боранларда, туфанларда
27- Авдарылса, сынса да,
28- Кокке узап оськен сельби,
29- Ерге седжде эталмаз.

1972 с.

Sayfa 135

ЭЛЬВИДА!

- 1- Той, джыйынлар, сейранларда,
2- Шенъ, кунешли куньлерде,
3- Сандыракълы девранларда,
4- Дым-къаранлыкъ туньлерде,

- 5- Муңлы, татлы даушыңнен
- 6- Эпимизни джоштыргъан,
- 7- Аманлыкъта, яманлыкъта
- 8- Гонъюмизни таштыргъан,
- 9- Шай бир шайлы дертдеш эдинъ
- 10- Чокъны корьген халкъынъа...
- 11- Ах, нейлейик, аджувсыз дерт
- 12- Балта урды бахтынъа...
- 13- Манълайынъда эджель тери
- 14- Йылт-йылт этип турса да,
- 15- Эль-аягъынъ буздай къатып,
- 16- Козъ нурларынь тынса да,
- 17- Джан бермезден дёрт саат алдын,
- 18- Акълынъ, эсинъ башынъда,
- 19- Акъ сют берген анайынънынъ
- 20- Акъайынънынъ къатында,

Sayfa 136

- 1- Яш балалыкъ чагъларыньны,
- 2- Къызлыгъыньны хатырлап,
- 3- Топкъаянынъ бол авасын,
- 4- Чечеклерин арызлап:

- 5- “Танъ ярыгъы бекледим мен,
- 6- Танъ ярыгъы тунъ олды...
- 7- Ах, Эшреф, сонъ умютим де
- 8- Янды сёнди, куль олды...

- 9- Айт, халкъыма, акъларыны
- 10- Манъа элял этсинлер.
- 11- “Ах, нейлейик, йырынъ битмей,
- 12- Яры къалды”, – десинлер.

- 13- “Сонъки шукран, сонъки вида,
- 14- Халкъкъа меним адымдан...”–
- 15- Дегенлеринъ, эбедиен
- 16- Чыкъмайджакъ ич ядымдан...

17- (Эй, асиль халкъ!) Сонъ видасын

18- Къабул эт, озъ кызынънынъ!

19- Фикри айдын, виджданы саф,

20- Сёзлери саз кызынънынъ!).

21- Ах, Эдие, пак эдинъ сен,

22- Козьяш киби саф эдинъ.

23- Эльмас ташлар ортасында

24- Бир брильянт таш эдинъ.

25- Козьлеринъни вакътсыз юмдынъ,

26- Кореджегинъ коралмай.

27- Энъ арзулы, энъ мукъаддес

28- Мурадынъа иралмай.

Sayfa 137

1- Яткъан еринъ къушюн олсын,

2- Яйля гули, эльвида!

3- Азиз рухынъ учкъун олсын,

4- Халкъ бульбули, эльвида!

1967 с.

Sayfa 138

САИДЕГЕ

- 1- Сени, йылдызым, ильк корьген эдим,
- 2- О узакъ, мутлы осьмюр чагъымда.
- 3- Тельсиз саз киби, тильсиз гедженинъ
- 4- Козъ козьни корьмез къаранлыгъында.

- 5- Ана неннеси, булбуль нагъмеси,
- 6- Далгъа океси киби эр саба,
- 7- Саарь елидай талгъындан эсип,
- 8- Гонъюми охшап келесинъ манъа.

- 9- Сенелер отъти, авды экиндим,
- 10- Кене де ачыкъ манъа къучагъынъ.
- 11- Сеннен севинип, сеннен окюндим,
- 12- Сеннен сёнеджек ильхам оджагъым.

1975 с.

ИЛЬХАМ ПЕРИМ

- 1- Кель, сен, музам, ильхам перим, корюн манъа бир даа,
- 2- Огъулларым, Саидеммен, кель, эшит сонъ сёзимни.
- 3- Сонъ нефесте сувукъ эджель тери тёкеяткъанда,
- 4- Сыйпап сувукъ манълайымны, юмдыр нурсыз козимни.

- 5- Москванынъ февраль айы. Ёллар толы инсангъа.
- 6- Торгъайчыкълар, балачыкълар чувулдаша азбарда.
- 7- Эр бир ерде омюр къайнай, кулькю къайнай...
- 8- Меним исе, энди дуям, бир аягъым мезарда.

- 9- Тюшюндеми, эсимдеми, яхшы фаркъ эталмайым,
- 10- Беденимни сарып алгъан агърылардан эксери.
- 11- Къулагъымны йырта манъа сонъ мекян къазаяткъан
- 12- Мезарджынынъ къолындаки къазма, курек, сеслери.

1978 сенеси, феврал 7, Москва.

ЮРЕГИМЕ

- 1- Чаренъ олса, токътамай тур, тепрен бир къач йыл даа,
- 2- Та анамнынъ къарынындан эшим олгъан юрегим!
- 3- Кучътен тюшип токътасанъ да, ич те опыкем ёкъ санъа,
- 4- Чюнки сен де меним киби пек ипрандынъ, юрегим!

- 5- Озь-озимни бильгенимден бери “люп-люп!” урасынъ,
- 6- Гедже-кундюз талмакъ бильмей, юречигим, коксюмде.
- 7- Балалыкъ ве яшлыкъ чагъын кечирдикъ биз тынч, раат
- 8- Азиз, тувгъан юртымызнынъ шефкъатлы, кенъ коксюнде.

- 9- Яз айларын саф авада, къулан чёллер къойнында,
- 10- Къара денъиз толкъунлары арасында аткъардыкъ.
- 11- Къыш айларын масал динълеп, къарт анайлар янында
- 12- Я да мектеп ралелери аркъасында озгъардыкъ.

- 13- Бу шень девран коп сюрмеди, къанлы йыллар башланды,
- 14- Бир къач сене ичерсинде беш-он власть денъишти.
- 15- Гузель Къырым чевирильдиди ана-баба кунине,

16- Бири къачып улыгурмеден, дигер айдут етишти.

Sayfa 141

- 1- Къарасамбалы бу йылларны биз де баштан отъкиздик,
- 2- Беяз террор, къызыл террор, ачлыкъларгъа къатланып.
- 3- Магърур, сафдиль халкъымызнен, алчакъ, хаин баш “воджь”нинъ
- 4- Ваад эткен сахта, ялан сёзлерине алданып.
- 5- Озим киби, мен сени де аджымадым, юрегим,
- 6- Узакъ йыллар тек уфуртме агитация динълеттим.
- 7- Намуслы халкъ реберлери бирер-бирер атылды,
- 8- Халкъ яс тутса-яс туттырдым, халкъ инълесе – инълеттим.
- 9- Йирми секиз, отуз эки, отуз еди, къыркъ дёртте
- 10- Зулумнынъ энъ яманыны экинджи “воджь” уйдурды.
- 11- Бутюн халкъны хаста демей, бала-чагъа, къарт демей,
- 12- Бир геджеде ватанындан гъурбетликке сюрдирди.
- 13- Тамам къыркъ йыл, меннен сен де чектинъ къуллыкъ азабын,
- 14- Тюрмелерде, лагерьлерде, сюргюнликте, гъурбетте.
- 15- Мен “ах!” десем – сен куръсиндинъ, мен агъласам – агъладынь...

16- Джебир, зулум бир олгъан сонъ, талий де бир, эльбетте.

Sayfa 142

- 1- Кучинъ етсе, токътамай тур, даян, юрегим, даян,
- 2- Хор халкъымнынъ ватанына ерлешкенин корейик!
- 3- Джемий халкънен биз де асрет юртмызгъа къавушып,
- 4- Кунъдигимнинъ къаны тамгъан топрагъымда олейик!

1978 с.раль 25, сква.

Къыркълама

Sayfa 144

* * *

- 1- Адий бир чѣль чечегини
- 2- Къокълап бакъсанъ, онда да,
- 3- Назик бир ис дуярсинъ сен,
- 4- Дикъкъатынъа къаршылыкъ.
- 5- Юрегини анълап олсанъ,
- 6- Энъ яман деп беллеген
- 7- Кишинъде де илле бардыр,
- 8- Аз да олса яхшылыкъ.

Sayfa 145

- 1- Бахт арасанъ, бар кучюньни
- 2- Бер ватангъа, халкъынъа.
- 3- Бу васиет бизге улу
- 4- Аталардан къалмадыр.
- 5- Акъ ве видждан, Халкъ ве Ватан
- 6- Бир-биринден айрылмаз.
- 7- Бир алманы экиге боль,
- 8- О, эп бир шу алмадыр.

Sayfa 146

- 1- Бир иш туцанъ, сонъына чыкъ,
- 2- Кучъликлерден тартынма,
- 3- Эгер де халкъ файдасына
- 4- Хызмет этмек истесенъ.
- 5- Бир багъчиван бинъ тикеннинъ
- 6- Аджысына къатлана,
- 7- Багъчасында бир гульфидан

8- Етиштирмек истесе.

Sayfa 147

- 1- Тёгерегинь эгри олса,
- 2- Догъру ёлдан тайпынма,
- 3- Виджданыньнен билип кьуллаң
- 4- Агъызынънынъ къашыгъын.
- 5- Алчакълардан орьнек алма,
- 6- Табиатдан ибрет ал!
- 7- Гуль кубреде етишсе де,
- 8- Алмай кубре сасыгъын.

Sayfa 148

- 1- Ай-Петрден кунъ догъгъанын
- 2- Бакъып,къатып къалгъанда,
- 3- Агъламайджаъ олсанъ, бизге
- 4- Неге керек бу козлер?
- 5- Рафаэлнинъ “Сикстинли
- 6- Мадоннасы”огюнде.

7- Тиз чёкмейджек олсакъ, бизге

8- Неге керек бу тизлер?

Sayfa 149

1- Буюк ишке козь этип,

2- Кучюгинден къачынма!

3- Ватан ичюн эр бир иш

4- Бир-биринден эльземдир.

5- Дагъларны дагъ эткен эм

6- Кок аралар чам агъач,

7- Эм де ерге джайылып

8- Яткъан алчакъ когемдир.

Sayfa 150

1- Бие ольсе, тайчыгъы бар,

2- Нокътасы ерде къалмайджакъ.

3- Кедай ольсе, йырлары бар,

4- Халкъ къалбинде солмайджакъ.

5- Дайи ольсе, сёзлери бар,

- 6- Ишлери бар, халкы бар,
- 7- Максадындан тайпынмайджакъ,
- 8- Курешлерден къайтмайджакъ.

Sayfa 151

- 1- Бирде-бир ит “Ав!” – деп сени
- 2- Таламагъа тырышса,
- 3- Къулакъ асма ойлесине,
- 4- “Керван кечер, ит урер”.
- 5- Озин бираз урьмет эткен
- 6- Эсли-башлы кымырскъа,
- 7- Къандалайнынъ чакъышына,
- 8- Сасыгъына тюкюрер.

Sayfa 152

- 1- Инсан омрю – темен ине
- 2- Делигинден кечкендай –
- 3- Кыскъа бир анъ. Бу анъ бизге
- 4- Табиатнынъ багъышы.

- 5- Эгер оны кѳулланалсакъ
- 6- Инсаниет бахтычюн,
- 7- Сонъ, къач капик бизге сувукъ
- 8- Намевджудлик кѳаргъышы?

Sayfa 153

- 1- Айванларнынъ энъ вахшийси –
- 2- Арслан дегиль, тавшандыр.
- 3- Магърур арслан олип кетер,
- 4- Кѳуйругъына сыр айтмаз.
- 5- Тавшан исе, озъ джаныны
- 6- Кѳуртармакчюн, дост дегиль,
- 7- Акъсыз ерде бабасыны
- 8- Якъмакъдан да баш тартмаз.

Sayfa 154

- 1- Ольмез шиир язмакъ ичюн
- 2- Козъ керекмей, ирс керек,
- 3- Джошкъун эзги яратмакъчюн

- 4- Къулакъ дегиль, ис керек.
- 5- Ван Бетховен дымма сагъыр
- 6- Эди алем – фенада,
- 7- Амма къайсы композитор
- 8- Етти огъа деада?

Sayfa 155

- 1- Бу дюняда яман халкъ ёкъ,
- 2- Амма алчакъ шахслар,
- 3- Мунафыкълар, языкъ, даа
- 4- Эр бир халкъта тапыла.
- 5- Одун ярмакъ керек олса,
- 6- Шына деген бreme,
- 7- Таштан дегиль, одунларнынъ
- 8- Озьлеринден япыла.

Sayfa 156

- 1- Язда чёльге чыкып бир бакъ,
- 2- Адий богъдай башагъы

- 3- Не кадар токъ, толы олса,
- 4- Шунча саркъар ашагъы.
- 5- Инсанлар да тыпкъы ойле:
- 6- Сахта алим исе озин
- 7- Даим тутар бирдайын.

Sayfa 157

- 1- Адам омрю – тар бир озен,
- 2- Акъа-акъа ахыры,
- 3- Бир кунъ ола, “олюм” – деген
- 4- Океангъа къуюлыр.
- 5- Менбаында каде экиши,
- 6- Кяде аджджы корюнген
- 7- Бу озенчик, дельтасында
- 8- Балдан татлы дуюлыр.

Sayfa 158

- 1- “Тим-тик белим букюльди”, – деп,
- 2- “Элли-алынъ белли”, – деп,

- 3- Сен, яшдашым, рухтан тюшме!
- 4- Инсанны рух джурьсете.
- 5- Белинъдайын букюк бир яй,
- 6- Къыйыш бир яй эллилеп,
- 7- Юзлеп окъны, темир окъны
- 8- Керек ерге кирсете.

Sayfa 159

- 1- Инсан – чечек киби бир шей:
- 2- Я къокъылы, я сасыкъ,
- 3- Я пек къаба, я пек назик,
- 4- Я титис, я ярашыкъ.
- 5- Къокъусызны къокъулыджа,
- 6- Къабаларны назикче
- 7- Этмек бизим иш дегиль де,
- 8- Кимнинъ иши, сенинъдже?

Sayfa 160

- 1- Бир татлы сёз – адам ичюн

- 2- Джан азыгы дегенлер.
- 3- Бир аджджы сёз – адам ичюн
- 4- Баш къазыгы дегенлер.
- 5- Шай экен де, неден аджеп
- 6- Аджджы сёзге ургъунлар,
- 7- Аля бугунь арамызда
- 8- Ормелеше экенлер?..

Sayfa 161

- 1- “Омюр деген бир къарыш ёл,
- 2- Амма де гуль, де тикен,
- 3- Оны эр кунь охшап, санчып,
- 4- Букер, созар, узатыр”.
- 5- Эгер сен шу къыскъа ёлны
- 6- Арнен кечмек истесенъ,
- 7- Эски омюр къалдыкълары –
- 8- Аллякълардан узакъ тур!

Sayfa 162

- 1- Ич бир заман, абдыр-себдир
- 2- Къиймет кесме адамгъа,
- 3- Бакъып тышкъы къияфети,
- 4- Кийимине, сюсине.
- 5- Опапишнинъ сырлы, аллы
- 6- Тюклерине бакъкъанда,
- 7- Бульбулнинъ тюк, къанатлары
- 8- Бенъзер чамур тусине.

Sayfa 163

- 1- “Сачларыньны сен не ичюн
- 2- Боямайсынъ къарагъа?” –
- 3- Дей базылар, истеп магъа
- 4- Татлы бир сёз къатмагъа.
- 5- “Ёкъ, бу яшта сачымны да
- 6- Бояп къара боягъа,
- 7- Истемейим яшлыгъымнынъ
- 8- Артындан яс тутмагъа”.

Sayfa 164

- 1- Таш дуваргъа демир бир чюй
- 2- Къакъмакъ керек олгъанда,
- 3- Ози киби демир чёкюч,
- 4- Демир чотнен къакъылыр.
- 5- Тышарысы зифир киби
- 6- Къап-къаранлыкъ олгъанда,
- 7- Чыракъ тышта дегиль, достым,
- 8- Ичериде якъылыр.

Sayfa 165

- 1- Эгер омюр – куреш исе,
- 2- Ашкъ онынъ ювасыдыр.
- 3- Эгер омюр – уйкъу исе,
- 4- Ашкъ онынъ руюсыдыр.
- 5- Эгер о бир къайгъы исе,
- 6- Ашкъ онынъ девасыдыр.
- 7- Эгер де о къоркъу исе,
- 8- Ашкъ онынъ беясыдыр.

Sayfa 166

- 1- Пара иле ашна олма,
- 2- Борджланма кимсеге,
- 3- Борджгъа деп акъча алсанъ,
- 4- Бир кунъ илле тѣлерсинъ.
- 5- Ашна олсанъ, тек озинъден
- 6- Акъыллынен ашна ол,
- 7- Акъыллыдан акъыл алсанъ,
- 8- Бильмегенинъ билерсинъ

Sayfa 167

- 1- Чын, акъикъий санъат ичюн
- 2- Буюк, кучюк халкъ ёкътыр,
- 3- Алидженап, шанлы ишлер
- 4- Эр бир халкътан тапарсынъ.
- 5- Сувсагъанда сувны истер
- 6- Озенден ич, гольден ич,
- 7- Истер кучюк чокъракътан ич,
- 8- Эп бир бирдай къанарсынъ.

Sayfa 168

- 1- – Азнен чокънынъ фаркъы неде?
- 2- – Фарз этейик, башынъда
- 3- Тек учъ тель сач оссе эгер,
- 4- Сачынъ ич ёкъ демекдир.
- 5- Барып да, шу сачлар чыкъса
- 6- Ашаяткъан ашынъдан,
- 7- О вакъыт бир чанакъ ашкъа
- 8- Учъ тель сач – чокъ демекдир.

Sayfa 169

- 1- Бааръ келир, гуллер ачар,
- 2- Гуллер солар, йыл кечер,
- 3- Бир кунъ ола, бурюшиклер
- 4- Пейда олыр юзинъде.
- 5- О муакъкъакъ ёлакълардан
- 6- Ич утанма, тек сакът ол,
- 7- О ёлакълар пейда олып
- 8- Отурмасын гонъюнде.

Sayfa 170

- 1- Бир белягъа ёлыкъкъанда,
- 2- Джан достынъман дертлешсенъ,
- 3- Юрегинъни эзген элем
- 4- Эксир яры-ярыгъа.
- 5- Эгер онен къайгъы дегиль,
- 6- Севинчинъни болюшсенъ
- 7- Бир севинчинъ эки олыр,
- 8- Достлыгъынъ миъярына.

Sayfa 171

- 1- Япма “шиир” тютеп турар,
- 2- Керчек шиир парылдар,
- 3- Къуру сёзлер бейтке дёнюп
- 4- Юреклерге чаткъанда.
- 5- Аз чыракълы лампочкалар.
- 6- Сынып кетер чартылдап,
- 7- Электрик теллеринде
- 8- Токнынъ кучи арткъанда.

Sayfa 172

- 1- “Магъа тиймеген йылан
- 2- Бинъ яшасын”, – деген сёз,
- 3- Тек озини ойлагъан
- 4- Эгоистнинъ сёзидир.
- 5- Ойле алчакъ эрифке
- 6- Индемеген, ёл берген
- 7- Типлер тыпкы-тыпкына
- 8- Шу эрифнинъ озидир.

Sayfa 173

- 1- Омюр, омюр! – демек иле,
- 2- Омюр къолай билинмез,
- 3- Яшайышта эм татлыны,
- 4- Эм аджджыны татмасанъ.
- 5- Язаяткъан эсеринънинъ
- 6- Дады-тузы сезильмез,
- 7- Мерекепке бир къач тамла
- 8- Озь къанынъны къатмасанъ.

Sayfa 174

- 1- Баба огълу къартайса,
- 2- Мунарлангъан козылери,
- 3- Къашларынынъ тюбинден
- 4- Энъсесине авушыр.
- 5- Огде бир шей коралмаз,
- 6- Тек аркъагъа тикилир,
- 7- Омрю кечкен кунлерни
- 8- Хатырлавнен савушыр.

Sayfa 175

- 1- Бир достымда кягъыт гуллер
- 2- Корип: “Неге бу?” – дедим.
- 3- “Неге олсын, – деп къабарды –
- 4- Булар уджуз эр алда.
- 5- Багъча гули эм тез сола,
- 6- Эм де тикен эр ери,
- 7- Бу гуль исе, йыллап тура,
- 8- Не сув керек, не талда”.

Sayfa 176

- 1- Табиаткъа ашыкъ олсанъ,
- 2- Гузелликъкъе зар олсанъ,
- 3- Къоркъма эпкин сель ягъмурдан,
- 4- Гудюрдиден, яшындан.
- 5- Акъикъий гуль ягъмур ягъса
- 6- Эркеленир, тавланыр,
- 7- Ягъмурдан, тек кягъыт гуллер
- 8- Къоркъар, джибип чулланыр.

Sayfa 177

- 1- Энъ там бильги – дер вакътынъда
- 2- Ялтакъланып огюнъде,
- 3- Дост корюнген душманынънынъ
- 4- Къурунтысын бильмектир.
- 5- Энъ шень кулькю – акъсыз ерде
- 6- Сенинъ къара кунинъде,
- 7- Сагъа кульген эрифлернинъ
- 8- Узеринден кульмектир.

Sayfa 178

- 1- Энъ аджайип гузеллернинъ
- 2- Ичинде энъ гузеллер –
- 3- Озь-озининъ гузеллигин
- 4- Эслемей кечкенлердир.
- 5- Энъ талантлы инсанларнынъ
- 6- Ичинде энъ чеберлер –
- 7- Озь-озининъ талантына
- 8- Аз кыймет кескенлердир.

Sayfa 179

- 1- Янггъыз къадын омрю бойы,
- 2- Эр арызлап зарлана.
- 3- Янггъыз эркек ятагъында
- 4- Яр арызлап кыйнала.
- 5- Бир-биринен тапышкъан сонъ,
- 6- Неден аджеп оларнынъ
- 7- Яшайышы къавгъа-котек,
- 8- Къыяметке айлана?

Sayfa 180

- 1- Юрегинъ таш киби сувукъ,
- 2- Кокрегинъ къар куртюги.
- 3- Шу сувукълыкъ къойды мени
- 4- Даянылмаз къаарге.
- 5- Дудагъымнынъ атешинен
- 6- Куртюклерни иритсем,
- 7- Къар биткен сонъ, бельки кышым
- 8- Дёнер эди баарьге.

Sayfa 181

- 1- Сыджакъ, сувукъ бир-бирининъ
- 2- Зыты олса не ичюн,
- 3- О якъыджы козьлеринънен
- 4- Ойле сувукъ бакъасын?
- 5- Сени корьген юрек дегиль,
- 6- Козьлер олса, не ичюн,
- 7- Козьлерими дегиль, дюльбер,

8- Юрегими якъасын?

Sayfa 182

- 1- Ташдай сувукъ олсанъ, дюльбер,
- 2- Юзь кере кет янымдан.
- 3- Атеш киби къызгъын исенъ,
- 4- Бинъ кере кир къальбиме.
- 5- Янып сенинъ атешинъде,
- 6- Айрылмайым джанымдан,
- 7- Тек ольмеден къойма, дюльбер,
- 8- Мени сувукъ кабринъе.

Sayfa 183

- 1- “Дюльберим”, – деп, эй гузель къыз,
- 2- Бурнынъны пек котерме,
- 3- Дюльберлик де, эр шей киби,
- 4- Кечип кеткен бир шейдир,
- 5- Озь-озинънин пек бегенип,
- 6- Башынъ кокке тийсе де,

7- Биль ки, эп бир аякъларынъ

8- Кокте дегиль, ердедир.

Sayfa 184

1- Талийиме ич сѣзим ёкъ,

2- Омрюм зая отьмеди.

3- Курешлерде аян олды.

4- Яшайышнынъ манасы.

5- Акъикъаткъа иманымны

6- Къальбимден ёкъ этмеди.

7- Не душманнынъ джебир-зулмы

8- Не “достларнынъ” джаласы.